Gaston d'Orléans

9f42

128
10440

10440

1192

805518

LVGDVNI BATAVORVM
Ex Officina IOANNIS MAIRE cIↄ Iↄ cXLIV.

AD ILL^{MUM} ET EXCELL^{MUM}

PRINCIPEM D. IOANNEM FERDINANDUM VELASQUIUM,

COMITEM-STABULE REGNORUM CASTELLÆ ET LEGIONIS, DUCEM ERIASII, COMITEM HARI.

MANUDUCTIONEM meam facere vides, quod ego nuper feci, Ill^{me} Princeps, id eſt, ad te venire. Uterque merito. ego, ut adventum in hæc loca & afflictam patriam gratularer, tuis etiam conſiliis erigendam; itemque gratias agerem, pro benivolentia qua me iampridem eximia quadam honeſtaſſes. Facit utrumque hoc idem *Manuductio* : & cauſſas eaſdem habet. An non & alteram magis propriam? opinor. Servit ipſa & facta eſt ad lucem Hi-

AD ILLMUM ET EXCELLMUM

PRINCIPEM D. IOANNEM FERDINANDUM VELASQUIUM,

COMITEM-STABULE REGNORUM CASTELLÆ ET LEGIONIS, DUCEM ERIASII, COMITEM HARI.

MANUDUCTIONEM meam facere vides, quod ego nuper feci, Illme Princeps, id eſt, ad te venire. Uterque merito. ego, ut adventum in hæc loca & afflictam patriam gratularer, tuis etiam conſiliis erigendam; itemque gratias agerem, pro benivolentia quà me iampridem eximia quadam honeſtaſſes. Facit utrumque hoc idem *Manuductio*: & cauſſas eaſdem habet. An non & alteram magis propriam? opinor. Servit ipſa & facta eſt ad lucem Hi-

ipſum ſceptoris ; ANNÆ SE-
NECÆ : itaque decore viam ad Hiſpanum Principem affectat, eius ſe arbitrio ac tutelæ permiſſura. Tuæ, inquam, tutelæ: cui copiæ & exercitus permitti ſolent: & vetus tuum perpetuumque munus eſt, equeſtri parti virium in Hiſpaniæ regno præeſſe: imo & totis copiis, in abſentia Regum. Id enim eſt * *Comes Stabuli*: magna dignitas, & qua Valentinianus Imperator ipſum fratrem ſuum Valentem exornavit, id eſt, in proximo ſibi gradu collocavit. Maiores tui VELASQUII, virtute & gloria inclyta gens, hanc ipſam meritis pepererunt, & familiæ ſuæ aſſeruerunt: in bellis contra Mauros, & ſi quos alios Hiſpania hoſtes habuit, non aſſidui ſolum ſemper, ſed primi. Itaque iure in prima dignitate poſiti: qua tu ita fulges, ut ab ipſo te & animi ingeniique dotibus præfulgeas, & maximam veriſſimamque laudem iſtis referas acce-

*Qualis fere olim *Magiſter equitũ* Romæ.

aceeptam. Prudentia tua vel in ciuili, vel in bellica re adminiſtranda innotuit, & iam nuper Mediolani & in Sequanis enituit: item pietas, & veræ virtutis ſtudium; quod à litterarum etiam & omnis ſeriæ doctrinæ cultu illuſtratur. Raras in Principe dotes memoro, & in animo magis quam ſtylo prædico: iiſque impulſus & hæc mea, & me tibi dico, Ill^me & Excell^me Princeps, ac velut in manum trado, fidum vel cultorem, vel clientem. Louanii IV. Kal. Mart. ∞. IↃ.C. IV.

AD LECTOREM.

HABES MANUDUCTIONEM: *& finem ex ipſa vides fructumque, id eſt, facem aliquam ad* ANNÆUM SENECAM *tibi prælucentem. Hoc conſilium nobis fuit: neque hercules ſuſcitare, quod imperiti autument, veterem & ſepultam ſectam. quam ævum aut ratio tulit, & noſtra inprimis religio. cui fateor hanc (quæ autem vetus philoſophia?) non undiq; concordem aut amicam. In multis tamen: & ipſa* Manuductio *hoc docebit. Quid, quod Phariſæi olim, inter Iudæos ſecta nobilis, ad hanc Stoicam proxime acceſſerunt? Ioſepho hoc credamus: qui inter ipſos nomen profeſſus, palam aſſeverat.* Ἐννεακαίδεκα ἔτη ἔχων, *inquit,* ἠρξάμην τε πολιτεύεσθαι, τῇ Φαρισαίων αἱρέσει κατακολουθῶν, ἣ παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στοϊκῇ λεγομένῃ: Annos novemdecim natus ad rempublicā cœpi me dare, Phariſæorum aſſecla: quæ ſane ſecta illi Stoicorum apud Græcos maxime eſt conſentanea. *Et vero quæ de fato iidem Phariſæi differebant,*

In Vita ſua.

, & plura, plane ſunt pro Stoicorum ι. Non lubet in diſputationis campum edi, & cum aliis comparare, aut præ- e: feci obiter in ipſo hoc ſcripto, & gis quam placiturum quibuſdam au- or: ſed quid eſt? calor aut impreſſa in ım rem cogitatio, interim abducit, & ra limites aut veri aut decori fortaſſe fert. Si mihi factum, ſit venia: teſtifi- r ſana & ſobria me amare, & eo redi- velle ſcribenda, aut ſcripta. Nemo ſi- m aut felicitatem, cum iſtis, in Natura nat: niſi interpretatione quam dedi, l eſt, Deo. Nemo item magnifica & alta imis amplectatur, aut ſapiat: ne ſubti- ia quidem vel arguta: ſed Senecæ verbis ıæc temperemus, quæ nimis ex vero pro- fert. Latrunculis ludimus, in ſuper- vacuis ſæpe ſubtilitas teritur. Non faciunt bonos iſta, ſed doctos. aper- tior res eſt ſapere, imo ſimplicior. Paucis opus eſt ad bonam mentem litteris. *Ita eſt. paucis opus, non tamen nullis: & ideo nos quoque modum tenui- mus, & multa quæ dicere, multa quæ u- berius aut ſubtilius dicere erat, omiſimus:*

non

non

non famám ingenii noſtri, ſed tuum commodum, Lector, ſcopum deſtinantes. quem ſi attigi, bene eſt: tu adiuva, & iudicio hæc lege, & ſelige quæ ad virtutem ſint & ſalutem: nec aliter, aut te & me fallis. Habebis autem à capite Sectarum diviſiones & initia, item Stoicæ: tum præcipua huius dogmata, & maxime decantata illa Paradoxa. Reliqua in Phyſiologiam, ne confuſio ſit, ſunt dilata. Hæc eruere, & diſponere, (nemini adhuc factum) arduum fuit, fateor: nec ſcio an pretium operæ apparebit. Illud tamen: hæc non facere ſolum Senecæ illuſtrando, ſed Ciceroni, Plutarcho, Laertio, & optimis veterum ſcriptorum. Hoc fine ama, aut æſtima: & me quoque, ſiquid lapſus ſim aut titubavi, excuſa. Per tenebras & ſalebras ivi, per viam adhuc inviam: & vetus illud liceat prætendere, Nullum ſine venia placuit ingenium.

I. LIPSI MANUDUCTIONIS Ad STOICAM PHILOSOPHIAM,

LIBRI PRIMI

DISSERTATIO PRIMA.

Adhortatio ad Philoſophiam omni ætati aptam & utilem: & liberales ſcientias non tanti videri.

LIPSIUS. Nam quæ cauſa triſtiorem te, & fimbriata quadam fronte video? AUDITOR. Cauſa quidem aperta. patriæ pericula, an ruinas, ſolus ignoras? LIPS. Deus avertet, aut ſiſtet: quid tamen ad te proprie? AUD. In una ſum navi. LIPS. Velim iſta. AUD. Quæ? LIPS. Sapientiæ, quam tracto. AUD. Videris mihi in libris eſſe, & ſic ſoles. LIPS. Non ſemper in iſtis ſeriis, & voveam olim magis fuiſſe. AUD. Qui iſti igitur? LIPS. *Annæum Senecam* agnoſcis magnum inter magnos virum. AUD. Sæpe à te ſic audio. ſed nunc quidem ſepono,

vel ipſo te auctore. Lips. Mene? deſugio. Aud. Nam flos ævi me habet, & in eo amœniora igitur hæc ſtudia, & velut florida, tractamus: graviorum adhuc expertes. Fallor, aut monuiſti. Lips. Illa tractare te monui, fateor: hæc ſeponere, non monui, & non ab illis tantum, ſed cum illis, curare. Vis me verum dicere? Philoſophiæ amor & notitia aliqua etiam adoleſcentiæ aſciſcenda eſt: neque ulla ætas ei immatura. Vetus ævum ſi reſpicis, à pueritia huc ducebantur: omitto alia monita, audi iſtud ab otii ipſius magiſtro. Μήτε νέος τις ὢν φιλοσοφεῖν μελλέτω, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω. Οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν, ὔτε πάρωρος, πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον: *Neque iuvenis aliquis differat philoſophari, neque ſenex defatigetur. Non enim immaturus quiſquam, aut vietus & effœtus eſt, ad animæ ſanitatem.* Hæc Epicurus. & exemplo firmaverat: quem certa fides eſt, ab anno decimoquarto ætatis Philoſophiæ operatum eſſe. Quidni fecerit, & tu facias, mi adoleſcens? A corpore ſi æger ſis, medicum non differas: mentis ſanitas neglectui aut procraſtinationi erit? Ut cœlo tranquillo, & mari placido, nautæ quæ contra tempeſtatem ſunt, expediunt: ſic in iſta ætate, nondum tot curis aut fluctibus expoſita, iure præpares quæ ſint illis mitigandis,

aut

t tollendis. Amœniora iſta artium nos
iidem probamus, & illo velut vomere
oſcindi hoc animi ſolum, & præpara-
ad ſementem cupimus: ſed præparari.
eræ autem fruges, Philoſophia eſt: cæ-
:ra, herbæ aut flores. Quæ tamen quia
ımolim & nunc nimis quidam adhæ-
ent, & æſtimant: ſeveriores magiſtri
eperti, qui totum hoc literarium & li-
erale ſtudium reiicerent ac damnarent.
Cynici inprimis. qui παραιτοῦνται, ut La-
ertii verba ſunt, τὰ ἐγκύκλια μαθήματα: *aſper-
nantur liberales omnes artes.* Zeno ca-
put Stoicæ, ſtatim initio librorum De
Republica, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀπο-
φαίνει: *Liberalem doctrinam inutilem pro-
fitetur.* Quid noſter hic Seneca? *Ope-* De Brevit. vit.
roſe, inquit, *nihil agunt, qui litterarum* cap.
inutilium ſtudiis detinentur. Et quam ſæ- XIV.
pe alibi increpat? & quam merito hodie
aliquis alter Seneca faciat, cum nec mo-
dum, nec finem ſuum habent? Vanitas
& ambitio quæritur, invenitur: & Sene- Epiſt.
cæ iterum verbis, *iſta liberalium artium* LXXXVIII.
*conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſti-
vos, ſibi placentes facit: & ideo non diſ-
centes neceſſaria, quia ſupervacua didice-
runt.* O quam in noſtrum ævum com-
petunt! tu quoque vides, & (quod gau-
deo) erubeſcis. Sicut enim Paris ille a-
pud Homerum, è prœlio profugus, cum

Helena ſe oblectat : ſic plerique relictis ſtudiorum ſeriis, voluptaria modo ſectantur. Atquin quattuor Artium genera ſunt, ut Poſidonius recte olim diſtinguebat. Ibid. *Sunt vulgares, ſunt ludicræ, ſunt Pueriles, ſunt Liberales. Vulgares opificum, quæ manu conſtant, & ad inſtruendam vitam occupatæ ſunt. Ludicræ, quæ ad voluptatem oculorum atque aurium tendunt. Pueriles, & aliquid habentes Liberalibus ſimile, quas ἐγκυκλίους Græci, noſtri Liberales vocant. Solæ autem Liberales ſunt, imo, ut verius dicam, Liberæ, quibus curæ animi Virtus eſt.* Quæ eſt ſcilicet ſola Philoſophia, cuius fructus illa Libertas, non affectibus; non culpis, non erroribus aut terroribus ſubjici, quatenus homini quidem datum. In qua ſunt, ut cum poeta dicam,

Fundamenta, quibus nixatur vita ſaluſque.

Dissert. II.

Conducere tamen hactenus Liberales, ſi præparant : non autem inſiſtendum & inhærendum iis eſſe.

Serviles igitur aliæ, aut certe Pueriles ſunt : hæc eſt, quæ in liberos, quæ in viros tranſſcribit, tibi, ſi me audis, aſſumenda. Quid ergo? deſtricte

ıt abſciſe alias Stoici repudiant? abſit.
ıctenus tantum, ſi detinent & vindi-
nt ſibi. *Tamdiu enim iſtis immoran-* Epiſt. Lxxxviii.
ım eſt (iterum Seneca) *quamdiu nihil*
gere animus maius poteſt. rudimenta
nt noſtra, non opera. Sed & rudimen-
utilia, imo neceſſaria ſunt: non aliter
ıam ædium ſublimium fundamenta.
aque Xenocrates prudenter cuidam a-
uſo & rudi, ad philoſophiam tamen
diatribam ſuam adſpiranti: Πορεύου, ἔφη.
λαβὰς γὰρ οὐκ ἔχεις φιλοσοφίας: *Abi, abi, inquit.*
on enim anſas habes philoſophiæ. Ut
empe anſæ humorem non continent,
aſi tamen neceſſariæ ſunt ad uſum: ſic
e litteris, Sapientiam non habent, ſed
onferunt ad habendam. Seneca: *Qua-* Ibid.
liberalibus artibus filios erudimus? non
uia Virtutem dare poſſint, ſed quia ani-
um ad accipiendam illam præparant.
hilo Iudæus, & Clemens Alexandrinus,
terque inter veteres (& hic etiam inter
oſtros) doctrina eximii, ſcita allegoria
oc ingerunt; & prolem Abrahamo ex
gar ancilla ſuſceptam, cum parere Sara
on poſſet, huc ducunt. *Non enim ſu-*
ıus (ait prior) *apti prolem ex Virtute* De cõgreſſu eriditꝰ cauſſa.
ſcipere, niſi prius miſceamur eius ancil-
. Eſt autem Sapientiæ ancilla, illa quæ in
beralibus artibus ſcientia ponitur: ut
Muſica, & Logica. Similia Clemens in

primo Stromateon. Nec levem aliquam aut tranſitoriam in his operam requirunt: ſed, ait iterū Philo, *Sicut in magnis fabulis aut argumētis, magna etiam Procemia eſſe oportet: ſic iſtic. maximum enim argumentum Virtus eſt, ut quæ circa grandem materiam verſatur; vitam totam. Iure igitur non levibus aut brevibus utetur procemiis, ſed Grammatica, Geometria, Aſtronomia, Rhetorica, Muſica, alia omni Logica contemplatione imbuetur: quorum teſſera eſt, Sara ancilla.* En vera & vetera iudicia, quæ iure novitiis iſtis omnibus & levibus anteponas. Nec Stoici aut Cynici aliter: quorum una mens eſt, quam dixi, non colere ipſas propter ipſas. Sicut miles pugnæ per luſoria certamina ſe præparat: ſic nos Sapientiæ per has artes debemus. Cui δὲ χρηστεῖν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, *conferre plurimum etiam liberales ſcientias*, Chryſippus palam ſcripſit. An non ſcriberet, qui caput Sapientiæ Socratem ſciebat ita his inſtructum, ut *Euripidem etiam ab eo in ſcribendis Tragœdiiis adiutum*, manaverit in vulgus? Omnino ruditas illa animi, & ut ſic dicam, agreſtis ferocitas exuenda per has vere humaniores artes eſt, & homini humanitas reddenda. Ὁ ἄνθρωπος, ait Plato, παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὼν, θειότατον ἡμερώτατόν τε ζώων γίγνεσθαι φιλεῖ. μὴ ἱκανῶς δὲ, ἢ μὴ

Laert. & alii.

VI. De Legib.

μὴ καλῶς τραφὲν, ἀγριώτατον τῶν ὁπόσα φύει γῆ. *Homo recta inſtitutionis & doctrinæ compos, diviniſſimum animalium redditur: aliter autem, & vel non ſatis, vel non recte inſtitutus, ferociſſimum & maxime indomitum omnium, quæ fert tellus.* Valde imprimam tibi hæc verba; & utinam iis poſſem, qui hodie ad Naturam, ea contenti, omnia relegant. Falſo, falſo. *quantum domitus factuſque equus diſtat ab indomito* (olim ita Ariſtippus:) *tantum doctus ab indocto.* Duo igitur teneamus; Comici veteris verſu expreſſa:

Γράμματα μαθεῖν δεῖ, καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν: Philonid.

Et Litteras, & deinde Mentem iungere.

Ut perſonæ hiſtrionum, etſi pulchræ, uſum non habent niſi faciei applices: ſic litteræ per ſe inanes, Sapientiæ admovendæ ſunt. Nam ſolitariæ illæ, quid niſi levem oblectatiunculam, aut otii deceptionem habent? *cuius errores minuent? cuius cupiditates prement? quem fortiorem, quem iuſtiorem, quem liberaliorem facient?* Seneca De Brevit. vit. cap. XIV. Sed neque curas affectuſque tollent,

---- non animum metu,
Non mortis laqueis expedient caput. Horat.

Ad Sapientiam itaque eant, & nos ducant. non aliter quam qui in patriam tendit, & via utitur, & diverſoriis; ſed non

illa finem aut manſionem habet. Quod ſi aliter; ecce Epictetus, qui avocat & increpat: *Homo, oblivio te cepit inſtituti tui?* NON HUC IBAS, SED HAC. *Atqui elegans hoc diverſorium. Quam multa autem alia? quot etiam horti aut prata? ſed non, niſi ut tranſitus ſint.* Audiamus. ſatis diu amœna hæc ſtudiorum habuerunt: ſeria addamus, & ne ſero. Ecce maior ætas approperat, ecce curæ undique & turbæ: quid ceſſamus? Quin, ſicut hoſte appropinquante, minuta relinquimus, & recipimus nos in firmam & inconcuſſam hanc Sapientiæ arcem? Te hortor: me una. ecce cani caput & genas incipiunt ſpargere, ecce quintus & quinquageſimus annus me pulſat: & ego ſedeo, ambulo, & in litore vagus conchulas & lapillos lego? Venti vocant, navis oram ſolvit, recipe me ô Sapientia, & in beatæ Tranquillitatis portu deſiſte.

Diſſert. III. c. XXIII.

Dissert. III.

Philoſophiam non damnari, nec alienam, imo utilem Chriſtianis eſſe. Tricas tamen & cavillos vitandos, & cum modo habendam.

Ego enim venio, &

O mihi curarum requies, ô ſacra voluptas

Vna-

Vnaque pax animo,

non te dimittam, donec me vita dimittet. AUD. Mequoque hoc igne tuo incendis: ſed metus aliquis eſt, qui retinet & pedem refrænat. Hoc, inquam, timeo, ne ſuadeas (cum Lucretio dicam)

Impia me rationis inire elementa, viamque
Endogredi ſceleris.

Nonne Chriſtiani ſumus? illi damnant hoc totum Philoſophari, & Patres illos noſtros audi. Lactantium: *Faceſſant omnes iſti* (Philoſophi) *qui vitam humanam non inſtruunt, ſed turbant.* Gregorium Nazianzenum: *In Eccleſiam, velut quædam * Ægyptiacæ peſtes, philoſophi irrepſere.* Tertullianus quoties conviciatus eſt, aut illuſit? a *Philoſophi patriarchæ, ut ita dixerim, hæreticorum.* Iterum: *Quidvis ſtruere ac deſtruere eruditi, magiſque dicendo perſuadentes quam docendo.* Iterumque: *Sapientiæ & facundiæ caupones.* Iam alibi: b *De quorum ingeniis omnis hæreſis animatur.* Denique pulchro titulo: c *Philoſophus animal gloriæ.* Hieronymo hoc arriſit, & tranſſcripſit: d *Philoſophus eſt gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium.* Sed & Ambroſius Antiſtes: *Phalerata magis, quam vera ſapientia, quæ aliena*

Lib. III c. XXX.
Orat. de modo in Diſput.
* *Ranas* facit eos Auguſtin. De cõveniẽt. dec. præcept. cap. II.
a De Anim. c. III.
b Lib. I. adv. Marc.
c De An. cap. I.
d Epiſt. ad Iul.

quærit cum ſua neſciat; cœli plagas ſcrutatur, Deum ignorat quem ſolum noſſe deberet. Nec noſtri tantum, ſed ecce ſerius ille Triſmegiſtus damnat: Ἑλλήνων φιλοσοφία, λόγων ψόφος: *Græcorum philoſophia, verborum ſtrepitus.* Hæc Lipſi ſunt quæ abſterreant, pietati quidem addictum. LIPS. Erras, & ſeorſim ab aliis ſentis qui vere ſunt pii. Nonne in ſcholis noſtris, Ariſtoteles & philoſophi, iamdiu eſt cum regnant? Nec veteres illi aliter: quos advocas quidem, ſed non ſana & ſua mente. Nihil ii veræ & ſobriæ philoſophiæ damnatum aut reiectum eunt: ſed aut Sophiſticam culpant, aut nimium eius ſtudium & honorem. Nam, ut ſcias, primis illis Eccleſiæ temporibus non deerant, qui Chriſtum ore adſumerent, & Platonem animo non exuerent: qui miſcerent etiam dogmata, & ſacra illa profanis prava ſubtilitate temperarent. Inde errorum rivi, & hæreſes: & iure merito Patres in hos tales incurrunt. At hanc ſubditam & dominæ illi, ut ſic dicam, ancillantem, adeo non ſternunt, attollunt potius & laudant. Lactantium ipſum, primarium tuum teſtem, audi:
Lib.v. cap.I. *Philoſophia non nocet, imo prodeſt plurimum, ſi religione imbutus eſt animus.* Vides? adiumenti, non noxæ vicem habet: ſi pietas adeſt, & religio præeſt.

Cle-

Clemens Alexandrinus hoc pulchre: *Etſi* 1. Strō.
ipſa ſibi ſufficit, nec opis alienæ eget doctrina Servatoris, cum ſit potentia & ſapientia ipſius Dei: tamen Græcanica philoſophia ſi acceſſit, non quidem validiorem facit veritatem, ſed Sophiſticos inſultus ab ea amolitur & inſidias omnes avertens; SEPES ET LORICA *eſt Dominicæ vineæ.* Quibus poſtremis ad Salomonis verba adſpexit, alibi etiam ea interpretatus: *Sapientiam*, inquit Salomon, Eod. libro.
vallo circumda, & attollet te, & corona voluptatis proteget. Transfert deinde ad Philoſophiam, iungitque: *Igitur & tu, ſi Sapientiam ſepto Philoſophiæ & variæ eruditionis munieris, à Sophiſtica inacceſſam ſervabis.* At Gregorium Nazianzenum etiam obducis. Illumne, qui à puero deditus in his artibus fuit? nam Athenis, una cum magno illo Baſilio, Philoſophiam & Philologiam in ipſo earum fonte hauſit, & paſſim ſcripta ſua irrigat iis aquis & perfundit. Quid autem ſuper his ſentiat, audi eius verbis. Οὐκοῦν ἀτι- Orat. funebri in Baſil.
μαστέον τὴν παίδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς
καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας, οἳ βού-
λοιντ' ἂν ἅπαντας εἶναι καθ' ἑαυτούς, ἵν' ἐν τῷ κοι-
νῷ τὸ καθ' αὐτοὺς κρύπτηται, καὶ τὸν τῆς ἀπαιδευσίας ἐ-
λέγχους διαδιδράσκωσιν: *Non igitur in vili habenda eruditio, quia quibuſdam ita videtur: ſed cenſendum* LÆVOS ET IMPERI-

peritos *illos ſic affici. qui vellent* omnes sui similes *eſſe, ut in communi illo grege laterent, & inſcitiæ reprehenſionem effugerent.* Sunt vera, ſunt aurea. non habet, non habuit hoſtes omnis iſta Doctrina, niſi indoctos. Nam de Tertulliano, quid tu adfers? ille in omni genere artium tinctus, amat profecto cultores atque æſtimat: ſed non illos vanos, fucatos aut fucos, qui vel ſtulte præferunt, vel improbe abutuntur. Nec alio fine dicta illa eius, aut ſenſa. Idem in noſtrorum aliis. De Triſmegiſto, ſua quædam cauſſa eſt: qui iamtunc (quiſquis aut quandocumque fuit) videbat Græcos digniſſimam artium ad minuta aut ludicra deducere: atque id carpit. Nam, ut Democriti etiam verbis & querela utar, multi ſub ſacro nominis titulo erant, ζηλωταὶ τεχνυδρίων, ἐριδαντέες, καὶ ἱμανπλεκτέες: *minutarum artium rerumque aucupes, certatores & litium avidi, & flexuoſarum captionum ſartores.* Utinam nec hodie tales, aut talia! *ſed quantum temporis quibuſdam verborum cavillatio eripit, & captioſæ diſputationes, quæ* acumen irritum *exercent?* Nectunt nodos, & ſolvunt: id eſt, quid niſi aranearum ſubtiles telas texunt, & retexunt? Sicut pueri pilam percutiunt & repercutiunt, ſterili voluptate; ſic iſti. *At-*

Sen. epiſt. XLV.

que

que utinam (ait Seneca) *diſputationes iſtæ tantum non prodeſſent! nocent. Hoc manifeſtum eſt, comminui & DEBILITARI GENEROSAM indolem in iſtas anguſtias coniectam.* Hoc igitur eſt, quod damnat in Græcis Triſmegiſtus, & ſiquid tale ſuperfluum: idem Divus Hieronymus, & pulchra imagine, vult reſcindi. *Legimus*, inquit, *in Deuteronomio, Domini voce præceptum, Mulieris captivæ radendum caput, ſupercilia, omnes pilos & ungues corporis amputandos, & ſic eam habendam in coniugio. Quid ergo mirum, ſi & ego Sapientiam ſecularem, propter eloquii venuſtatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atque captiva Iſraelitidem facere cupio? &, ſi quiquid in ea mortuum eſt Idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel præcido vel rado?* Audimus te, vir & nomen ſacrum: & in contubernium, imo legitimum thorum ducimus Philoſophiam, ſed purgatam, & reciſam. Item Auguſtinum: *Siqua philoſophi vera dixerunt, ab eis eſſe, tanquam iniuſtis poſſeſſoribus vindicanda.* Vindicemus. & quam multa ea ſunt? quam præclara, in omni cognitione Naturæ, in morum directione, dixerunt? ut bonus aliquis iudex pronunciet, ab altiore illa Mente ad capiendum inſtructos, ad vulgandum inſtinctos. Claudianum Mamer-

Epiſt. XLVIII

Epiſt. ad Magnū.

Lib. II. De Doctr. Chriſt.

Lib.1. De ſtatu an. c.VIII. mertum audire eſt pretium. *Animadvertamus has philoſophorum animas, quæ tam remota perſecutæ ſunt, tam perite viderunt, iccirco* LUMINE VERITATIS ADFLATAS, *ut in* SALUTEM *generis humani toti mundo quandoque ederetur dogma. Apud rudes vero gentium mentes, gentilium uteremur teſtimoniis: quo magis ignorantiæ morbo cæcata, & infidelitatis frigore in quamdam glaciem durata gentilitas, Euangelicæ veritatis calori cederet, ſi eadem veritas adverſantium quoque nobis ore ſonuiſſet.* Pulchra iſta. & vides de afflatu, vides de cauſſa & fructu, hodie etiam vera. Quis non dicam gentilium, ſed & noſtrum non commovetur, & in recto ſenſu firmatur, cum videt priſcos illos, de Deo, Providentia, aliis divinis, ſic magnifice & vere ſenſiſſe? Idem in virtute. quæ magis approbatur & inſeritur, ſic culta illis, qui ob ſolam eam colebant. Itaque cum 1. Strō. Clemente ſentiamus: *μία τ ἀληθείας ὁδός· ἀλλ' εἰς αὐτὴν, καθάπερ εἰς ἀέναον ποταμὸν, ἐκρέουσι τὰ ῥεῖθρα ἄλλα ἄλλοθεν*: UNA VERITATIS EST VIA, *ſed in eam, tanquam in perennem fluvium, influunt & conveniunt* ALIUNDE ALII RIVI. Ita ſane. omnes iſti Philoſophorum rivuli, aut eunt aut ducuntur à bonis, ad Veritatis noſtræ perenne flumen: & ornant

nant ſive augent illud, ſaporem tamen non mutant. Pone igitur metum adoleſcens. Omnes illos Græcos Latinoſque vide, culmina noſtra & lumina: *neſcias* (verba Hieronymi) *quid in iis primum admirari debeas, eruditionem ſæculi, an ſcientiam ſcripturarum.* Epiſt. ad Magn. Denique ſtimulum etiam incutiam à Iuſtino, illo ſancto: Ἔστι γὰρ τῷ ὄντι, inquit, φιλοσοφία μέγιστον κτῆμα, καὶ τιμιώτατον θεῷ, ᾧ τε προσάγει καὶ συνίστησιν ἡμᾶς μόνη. καὶ ὅσιοι ὡς ἀληθῶς οὗτοί εἰσιν οἱ φιλοσοφίᾳ τὸν νοῦν προσεσχηκότες: Ad Tryphon. *Eſt revera Philoſophia* MAXIMUM BONUM *& poſſeſſio*, *& apud Deum* VENERABILIS: *quæ* DUCIT NOS AD EUM ET SISTIT SOLA: *&* SANCTI *beatique illi, qui mentem ei donant.* Quæ vera de vera philoſophia, ad quam te ſolam voco.

DISSERT. IV.

A quibus petenda Philoſophia? Ariſtoteles & Plato laudati: nec tamen his ſolis adherendum.

AUD. Iam me do equidem & compono, una modo fluctuatione, quam *Veram* appelles? Nam ſectas, & quaſi vias, Philoſophantium plures video: quam igitur tuto pede inſiſtam? & quæ brevius certiuſque perducet? LIPS. Arduum, nec arduum fortaſſe hoc definire.

nire. Nam quam multæ eæ viæ ſunt? & quæque duces & anteſignanos ſuos magnos & verendos viros habet. Sed tamen eo iam ventum, ut reliquis cedentibus, duæ de Principatu fere contendant, Peripateticorum & Stoicorum. Nam Epicureos communis conſenſio iugulavit: Academici ipſi, ſe & nullam ſcientiam profitendo, diſcipulos habere deſierunt. De Peripateticis, hodierna iudicia ſi audias, rem factam habes: in ſcholis ſoli regnant, ab octingentis amplius annis apud Græcos Latinoſque admiſſi. Quis pellet? nec velim, nec debeam fortaſſe: dividuum tamen hoc regnum facere, & collegas dare, neſcio an non Sapientia mecum optet. Ariſtotelem, regem illum Peripateticorum, magnum inter homines fuiſſe, quis abnuat? & magni ipſi viri locum ſic adſignant.
IV. Acad. Cicero inter primos: *Vir non ſolum in dicendo copioſus, ſed etiam in Philoſophia*
I. Tuſcul. *ſingularis.* Alibi: *Summo ingenio, ſcien-*
IV. Acad. *tia, copia.* Iterumque: *Quo nihil politius, nihil acutius.* Eidem *aureum eloquentiæ flumen* dicitur: & Plutarcho, *Vir eloquentiſſimus, & peritus flectendi animos quaqua vellet.* Denique plena manu Cicero: *Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis, vel*
Tun. *iudicandis, acrior Ariſtotele fuit?* Neque
alii

alii ab his elogiis divertunt. Plinius quidem, *Summum in omni doctrina virum* appellat: alibi, *immenſæ ſubtilitatis*. Quid Arnobius? *Vir ingenio præpotens, atque in doctrina præcipuus*. At Averroes velut lymphatur in eius laudes. *Ariſtoteles*, inquit, *tres ſcientias invenit, Logicam, Naturalem, Divinam: & NULLUS ERROR inventus eſt uſque ad hoc tempus, quod eſt mille & quingentorum annorum. Et talem eſſe unum hominem, potius eſt MIRACULOSUM, quam humanum*. Idem alibi: *Ariſtoteles eſt REGULA & EXEMPLAR, quod Natura invenit ad demonſtrandam ULTIMAM PERFECTIONEM humanam*. Denique ſimili elogio: *Ariſtotelis doctrina eſt SUMMA veritas. quoniam eius intellectus fuit FINIS HUMANI INTELLECTUS. Quare bene dicitur, quod fuit creatus & datus nobis divina Providentia, ut ſciremus QUIDQUID POTEST SCIRI*. Hæc magna, admiranda ſunt, fateor: & quæ virum cæleſtibus pæne æquent. Quid tamen alii? alia. Tertullianus *Minutiloquium* eius taxat: & eadem voce Irenæus, *Minutiloquium & ſubtilitates circa quæſtiones*: Hieronymus, *Verſutias eius*. Quid volunt? nimis & tenuiter ſubtilem fuiſſe, atque inquiſitorem: ſæpe cum obſcuritate. Ideo

In Proœm. Phyſic.

In III. De Anima.

De Anim. c. VI. Lib. II. Adv. Hær. c. XIX. In Eccleſ. c. X.

eo Sidonius: *Explicat ut Plato, implicat*
Orat. I. De Theol. *ut Ariſtoteles.* At Gregorius Nazianzenus & hoc, & graviora obiicit. Βάλλε μοι, inquit, Ἀριστοτέλους τὴν μικρολόγον περίνοιαν καὶ τὸ εὔτεχνον, καὶ τοὺς θνητοὺς περὶ ψυχῆς λόγους, καὶ τὸ ἀνθρωπικὸν τῶν δογμάτων: *Abiice mihi Ariſtotelis minutiloquam ſagacitatem & artificium, abiice mortales illos ſuper anima ſermones, & univerſe humana illa dogmata.* Damnat non aſſurgentem, & in humilibus terreniſque hærentem. Hoc &
De Præp. Euang. lib. XV. Atticus apud Euſebium: Ἀριστοτέλους λεπτὴ καὶ ταπεινὴ δεινότης, ἥτις διαδῦναι μὲν τὰ ἐπὶ γῆς πράγματα, καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ἰδεῖν ἐδύνατο, τοῦ δὲ ὄντως ἀληθείας ἐποπτεῦσαι τὸ πανεύδιον οὐχ οἷά τε ἦν αὐτῇ: *Ariſtotelis tenuis & humilis ſubtilitas. quæ res terrenas quidem pervadere, & quid verum in iis pervidere poſſet; at ſolida illius veritatis clarum & ſere-*
Lib. I. c. V. *num lumen non ei fuit inſpicere.* Lactantius pariter: *Ariſtoteles de Deo ipſe ſecum diſſidet, & repugnantia dicit & ſentit.*
De Ira Dei c. XIX. Iterum: *Ariſtoteles Deum nec coluit, nec curavit.* Philo Iudæus: Ἀριστοτέλης μήποτ' εὐσεβῶς καὶ ὁσίως ἐπιστάμενος: *Ariſtoteles*
De mũdo incorr. *numquam pie aut ſancte doctus.* Itaque vides mi Auditor attolli, vides deprimi, in iudiciorum iſto velut oſcillo ſuſpenſum. Imo & hoc diſce, Platonem illi conſenſu fere ab antiquis præponi. Cicero ipſe, ille ex profeſſo, imo velut ex con-

conducto, eius præco, palmam aufert, & in Platonis dextram transfert. *Ariſtoteles, excepto Platone, philoſophorum Princeps.* Nonne palam ſecundum facit? v. De Fin.
Iterum: *Ariſtoteles longe omnibus, Platonem ſemper excipio, præſtans ingenio & diligentia.* Et plerique etiam noſtrorum procerum tabellam in hanc partem dimittunt. I. Tuſc.
Arnobius: *Plato ille divinus, multa Deo digna, nec communia ſentiens multitudini.* Lib. II.
Iterum: *Plato ille magnus, pie ſancteque ſapiens.* Ibidem.
Et Tertullianus conſentit, & in Ægypto hæc dogmata à Triſmegiſto illo hauſiſſe maxime, eiuſque ſcriptis, fatetur. De Anim. ca. II.
At alii ad prophetas & ſacros etiam libros mittunt. & palam Numenius: Τί ἐϛι Πλάτων, ἢ Μωϋσῆς ἀττικίζων; *Quid eſt Plato, niſi Moſes Atticiſſans?* Auguſtinus autem, ille noſtrorum ſcriptorum apex, *Platonem ceteris philoſophis gentium longe lateque præfert.* VIII. De Civ.
Imo in cœlo pæne (quatenus pie poteſt) ponit. *Hunc Platonem,* inquit, *Labeo inter ſemideos commemorandum putavit: ſemideos autem heroibus anteponit, & utroſque inter numina collocat. Verumtamen iſtum, quem appellat Semideum, non heroibus tantum, ſed etiam diis ipſis præferendum eſſe non dubito.* II. De Civit. c. XIV.
Eodem ſenſu alibi, *Templum ei iuſtius, quam diis illis gentium ponendum.* Et qua de cauſſa? Cap. VII.
quam

De Ver. relig. c. xv. & Epiſt. ad Dioſ. quam ipſe promit: *Platonicæ familiæ philoſophos, facillime omnium, paucisque mutatis, fieri poſſe Chriſtianos.* Et ſane multum in Philoſopho, imo caput eſt, ad Deum & divina aſſurgere: à quibus cetera omnis ſapientia nexa eſt & pendet. Itaque vides in iſtis Ariſtotelem (nec pudens aliquis negaverit) à Platone, itemque à Stoicis, longe vinci & relinqui. Quid tamen eſt? Dialectica firmiter & compoſite tradidit: idem Phyſica. de quibus Tullii hoc teſtimonium: v. De Finib. *Naturam ſic à Peripateticis inveſtigatam, ut nulla pars cælo, mari, terra ſit prætermiſſa.* Et Laertii: Ἐν τοῖς φυσικοῖς αἰτιολογικώτατος πάντων ἐγένετο, ὥστε καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων ἀποδιδόναι τὰς αἰτίας: *In naturalibus omnium maxime rationes reddidit, etiam ad res uſque minimas.* Ideo utiliter, quod ad has duas partes attinet, in Scholas receptum fateor: quem enim potius? & veteres alii, qui hæc tradiderunt, ævo perierunt. Sed & opus iuventuti, certum doctorem & dogmata eſſe, quibus Epiſt. xcv. inſueſcant. *Quemadmodum folia*, ait Seneca, *per ſe virere non poſſunt, ramum deſiderant cui inhæreant, ex quo ſuccum trahant: ſic præcepta ſi ſola ſunt, marcent, infigi volunt ſectæ.* Iuventuti, inquam, hoc opus: at iam viros, quæ invidia aut ignavia eſt, longius non mittere? In

Theo-

Theologicis, in Ethicis, in ipſis Phyſicis, quam multa præclara, rara, Pythagorei aut Stoici dixerunt? & quædam etiam alii. Hæc ego non adeam, uſurpem, & velut relictam à maioribus hereditatem cernam? Audacter. & ut ſi in Senatu ſedeam, non audiam tantum, ſed examinem: & ipſe rogatus, ſententiam dicam. Nam *ſemper illam unius ſequi*, (argute noſter Annæus) *non id curiæ, ſed factionis eſt.* De Vit. Beat. c. xxx. Equidem adſurgo & veneror inventa inventoreſque ſapientiæ: ſed ut homo homines, & *qui non domini noſtri, ſed duces ſunt.* Sen. epiſt. xxxiii. Quis ille tam feliciter, imo tam divine ſapiens,

Omnia veridico, qui quondam ex ore profudit?

Non fuit, non erit. & eſt hoc æternæ illius benignitatis, ſpargere ingeniorum dona in ætates, & in homines: nec in unam illam, aut hunc unum, omnia & ſemel contuliſſe. Optimus vatum:

Α'λλ' οὔπως ἅμα πάντα θεοὶ δίδουσιν ἀνθρώποισιν: Iliad. δ.

Sed non inſimul, & ſemel, omnia dii ſua donant.

DISSERT. V.

Electione utendum. & hoc fine Sectæ præcipuæ oſtenſæ: & primum Barbarica.

EX his effectum volui; nec homini uni, imo nec ſectæ diſtricte adhærendum. Quæ ſervitus iſta ſit? alius iugum ſubeat: tu mecum, ſive cum Seneca, aude profari: *Non me cuiquam mancipavi, nullius nomen fero. multum magnorum virorum iudicio tribuo, aliquid & meo vindico.* Quod ſi omnino lubet partiarium eſſe; una Secta eſt in quam, me iudice, tuto nomen demus. Ea eſt Ἐκλεκτικὴ (*Electivam* liceat reddere:) quæ à Potamone quodam Alexandrino introducta, valde ad meum ſenſum. De eo Diogenes Laertius: Ἔτι δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ Ἐκλεκτική τις αἵρεσις εἰσήχθη ὑπὸ Ποτάμωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἐκλεξαμένου τὰ ἀρέσαντα ἐξ ἑκάστης τῶν αἱρέσεων: *Nunc vero nuper etiam* ELECTIVA *ſecta introducta eſt à* POTAMONE *Alexandrino, quæ ſeligit & excerpit placita è ſingulis ſectarum.* Ades, ades, optime philoſophantium: viam ipſam ingreſſus es ad penetralia illa Veri. Et quando hic homo vixit? *paullo ante Diogenis tempora*, ut indicat in primis verbis. Atqui Diogenes circa M. Antonini Imperatoris ævum ſcripſit. O tarde repertum

Epiſt. xlv.

In Præfat.

m aut editum, quod primitus opor-
? Qui varia & varios cum indu-
legit, cum iudicio ſeligit: næ ille
onis expers, veri conſors, facillime
etur. Quid ais? placet conſequi,
mulari? AUD. Perſuades. Sed fir-
er & prompte etiam ut poſſim, quin
nihi ipſas Sectas, certe præcipuas, di-
is & in conſpectu ponis? Sed & cen-
is de quibuſdam, cenſeo: & ſic viam
eligendum ſternes. LIPS. Longius
cis: ſed ſequor, & laudabili cupiditati
ſigno. Tres ſcito univerſe eas eſſe,
rbaricam, *Italicam*, *Græcanicam*: non-
m per homines aut capita, ſed natio-
s & populatim diſtinctas. *Barbaricam*
cimus, quæ extra Græciam aut Italiam,
antiquiſſima quidem, fuit. Quidni
ntiquiſſima? cui à primo illo humani
eneris parente origo: imo à Deo ipſo
uit. Quis enim alius Sapientiæ hos ra-
lios, niſi ipſa Sapientia primum emiſe-
it? Ille ut benigne imaginem ſui homi-
ni infudit, ſic & animi hæc ornamenta
ſive adiumenta; & quidem pleniore tunc
manu. Nam quis ambiget, quin ille,
quem præſentia & alloquio ſuo digna-
tus eſt, qui nondum offenderat, & frue-
batur amore divino; qui recens in na-
talibus magni mundi huius erat; qui in-
ſpector cognitorque tot novorum ope-
rum

rum cœlo, terra, mari: quin is, inquam, cognitione varia, & interiore magis, fuerit perfuſus? Præſumendum eſt: atque etiam illud, eumdem labe peccati tenebroſum, lapſu à culmine felicitatis debilitatum, multa clari eius luminis amiſiſſe, quod in priore ſtatu intus lucebat, foris allucebat. Antea ei unum opus, contemplatio, & vivere vix aliud erat, quam cogitare. at poſtquam felicitate, & eius ſede, excidit: labor acceſſit, & cura corporis, imo dolor & morbi corporis animique: & vix aliud manſit, quam velut è magno igne ſcintillæ, atque eæ occultæ in fomite ingenii, & ſub cinere ſopitæ. Itaque ſtudio & inquiſitione excitandæ, & in flammam aliquam producendæ fuerunt: quo iuvit memoria, itemque

Lucret. *Vſus, & impigra ſimul experientia mentis.*

Sic facta ſcientia, & per manus tradita: ab ipſo quidem filiis (nam quæ pulchrior firmiorque hereditas potuit?) & inter eos Setho primogenio. Cui curæ etiam fuit, ut ad poſteros perveniret. cumque audiſſet, à præſago patre fore, ut mundus aqua & tum igne periret; ipſe provide columnas duas deſtituiſſe dicitur, alteram *lapideam*, alteram *latericiam*: ut illa aquis, hæc igni ſupereſſet. In iis, quæ

inven-

inventa notaque hactenus eſſent, inſcriſiſſe: & iſtam quidem abſumptam; illam ſuper Flavii Ioſephi ævo fuiſſe. Lib. I. Antiq. Iud. c. III. quod eius fide totum hic trado. Μένει δὲ μέχρι τοῦ δεῦρο κατὰ τὴν Σειριάδα: *Manet vero ad hoc ævi in Syriæ regione.* Ita nec communi quidem illa diluvione Sapientia vetus periit; tum adminiculo iſto fulta; tum magis certiuſque, quia Noachus ille, qui ſuperfuit, annos ſexcentos ante inundationem vixerat: atque ita ab Adami poſteris, & à patre ſuo Lamecho, qui cum ipſo Adamò vixerat, multa potuit & debuit hauſiſſe. Ab iſto iam eiuſque ſtirpe, ut illa per terrarum orbem, ſic Sapientia diffuſa, in Chaldæos, Ægyptios, Æthiopas, Indos, Perſas, Scythas, Gallos, Celtas, & quidquid aliud alibi hominum fuit. Nam de Iudæis quid dicam? certum vel in primis habuiſſe ac coluiſſe, iam inde ab Abrahamo patre ſuo, & Moyſe: eique Vates & Sacerdotes præfuiſſe. Salomonis etiam regis ſcripta quam hoc oſtendunt? & plura aliorum fuiſſe non ambigimus, etſi ævo ſublata. Quin & ſectæ paullatim apud eos Eſſæorum, Sadducæorum, Phariſæorum: qui ſolet exitus eſſe ſapientiæ ſeneſcentis, & pæne dicam delirantis. Sed hæc eſt illa igitur, quam BARBARAM philoſophiam ſupra, ſed

Græcorum appellatione dixi. Cur enim re ipſa Barbara? nam & cultæ gentes olim fuerunt, & Græcis ipſis hunc cultum animorum communicarunt. Hæc conſenſu priſci tradiderunt, quibus cura ævum & res in eo veteres noviſſe: interque
1. Strō. eos Clemens Alexandrinus. Φιλοσοφία τοίνυν, inquit, πολυωφελής τι χρῆμα, πάλαι μὲν ἤκμασε παρὰ βαρβάροις, κατὰ τὰ ἔθνη διαλάμψασα, ὕστερον δὲ καὶ εἰς Ἕλληνας κατῆλθεν: *Philoſophia, res varie utilis, olim quidem viguit apud Barbaros, per gentes ſparſim reſplendens; poſtremo denique ad Græcos etiam venit.*
VIII. De civ. c. IX. Idem Auguſtinus: qui *præter Italicos & Ionicos, etiam aliarum gentium philoſophos* novit & nominat, *Atlanticos, Libycos, Ægyptios, Indos, Perſas, Chaldæos, Scythas, Gallos, Hiſpanos.* Et Atlanticos intelligit, qui in Africa conſederunt, ſive Mauritania eius parte: duce Atlante eo delati. quem Saturni fratrem fabulantur, & aſtrologum faciunt, (id non falſo) eoque creditum cœlum humeris ſuſtentare. Procopius auctor, ad urbem
II. Bell. VVandal. *Tingim columnas duas albas marmoreas viſi, in quibus Punica lingua ſcriptum:* Nos Maurisi, qui fugimus a facie Iosue filii Nunis prædonis. *Libyci*, quos adiungit, finitimi ſunt, ab hac aut alia propagine: niſi & *Æthiopum ſophos* (de quibus ſtatim) capis.

capis. Iam *Ægyptii* noti, eorumque ſacerdotes, ſcientiæ & ſacrorum ſimul antiſtites ac cultores. Ipſæ litteræ ſacræ hos ingerunt, dum produnt *Moyſem omni doctrina Ægyptiorum inſtitutum.* Neque ita proderent, ſi damnarent. Et ab illa maxime gente, ob ſitus opportunitatem & commerciorum, certum eſt Philoſophiam, eiuſque ſororem Medicinam, in varias gentes, atque ipſam Græciam tranſlatam. Addit *Indos.* apud quos duplex genus, Alexandro regi eiuſque comitibus notum, & per eos notificatum, *Brachmanes,* & *Germanes.* Ita enim Straboni dici video: iterumq; inter *Germanes,* genus quoddam qui *Hylobii, quia in ſilvis vivunt,* appellati. Hos omnes, & dogmata eorum in parte, deſcribit idem: & vide. Clemens Alexandrinus hos uno communi nomine *Gymnoſophiſtas* appellat, quod idem Apuleius, Solinus, Auguſtinus alibi, & Strabo: atque addit Clémens: Διττὸν δὲ τούτων (γυμνοσοφιστῶν) τὸ γένος. οἱ μὲν, Σαρμάναι, αὐτῶν· οἱ δὲ, Βραχμάναι καλούμενοι. καὶ τῶν Σαρμανῶν οἱ Ἀλλόβιοι προσαγορευόμενοι, οὔτε πόλεις οἰκοῦσιν, οὔτε στέγας ἔχουσιν, δένδρων δὲ ἀμφιέννυνται φλοιοῖς: *Duplex Gymnoſophiſtarum genus, alii Sarmana* (ita ſcribuntur, aliter paullo quam Straboni) alii *Brachmana dicuntur. Et inter Sarmanas ſunt Allobii,* (ſcribendum vero *Hylobii,*

Lib. xv.

1. Strô.

lobii ex re & ex Strabone) *qui nec urbes colunt, nec tecta habent, arborum modo foliis veſtiti.* Itaque hi poſtremi, veri *Gymnoſophiſtæ* ſunt: atque ab iis in alios nomen diffuſum. Quos tamen etiam apud
Lib. IV. in Ezec. c. XIII. Æthiopas Hieronymus agnoſcit: *Indorum,* inquiens, *Brachmanes, & Æthiopum Gymnoſophiſtas:* cui & Philoſtratus conſentit: ſed ab aliis vix diſſentientes. Nam probabile, ex India in Æthiopiam cum re & nomine ſuo veniſſe. Adde caput & doctorem iis fuiſſe *Buddam* quendam, *quem è latere ſuo virgo dicebatur ge-*
Adv. Iovin. 1. *neraſſe.* Hieronymo ita ſcriptum: & an ad natalem Evæ è viro virgine, per ambages eunt? Idem Clementi nominatur *Buttas,* &, *ut Deum coli ab iis,* tradit. Sequuntur *Perſæ:* & cui non cogniti eorum *Magi? Chaldæi* deinde, & ipſi, in cæleſti maxime ſcientia, noti: ſicut & *Scythæ,* apud Iuſtinum & Curtium: & denique *Druidæ Gallorum.* Neque enim pedem hic figimus, neque opus aut uſus eſt: illud conſtet, Philoſophiam ab orbe condito, & ubique fere orbis fuiſſe, nec ſine directione & numine divino. Conſervanda enim ſemper aliqua ſemina cæleſtis & humanæ ſapientiæ: etſi in alias, ac malas ſæpe, fruges degenerarunt. Illud in hac *Barbarica* pulchrum corollarium: ὅτι οἱ παλαιότατοι τῶν φιλοσόφων (Clemen-

mentis verba) οὐδὲ ἐπὶ τὸ ἀμφισβητεῖν καὶ ἀπορεῖν ἐνήγοντο. ἀλλ' οἱ νεώτεροι τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσόφων, ὑπὸ φιλοτιμίας κενῆς τε καὶ ἀπλᾶς, ἐλεγκτικῶς ἅμα καὶ ἐριστικῶς, εἰς τὴν ἄχρηστον ἐξάγονται φλυαρίαν: *Quod vetuſtiſſimi philoſophantium,* MINIME AD CONTENDENDUM *vel diſſerendum ferebantur: ſed* HI NOVI *apud Græcos, ambitione vana & inutili impulſi, reprehendunt & litigant, & ad* MERAS INEPTIAS *nugaſque delabuntur.* Non poſſum, auditor, quin leviter hic ſiſtam, & pulcherrimum inſtitutum laudem. Quo fine tot diſputatiunculæ? ad vitam? non faciunt. ad verum? ſæpe obruunt. Ad exercitium? hoc non nego: ſed quanto utiliora alia, in quibus acuere & producere ingenii hunc mucronem erat? Nam pleraque iſta circa verba, & minuta ſunt: & diu tamen impediunt ac ligant. Ariſton olim pulchre, hos tales *cum iis comparabat, qui cancros comedunt. nam propter exiguum alimentum, circa cruſtas & teſtas diu occupantur.* Tale hic. Atqui acuta ſunt. *Quid dicis?* ait Seneca. *nihil eſt acutius ariſta. Quædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas facit.*

VIII. Stromat.

Epiſt. XLIV.

DISSERT. VI.

De ſecta Italica: eius auctore Pythagora: item bonitate, ſed non diuturnitate. Aliquid de Nigidio, Sextio, & Seneca in hanc inclinatis.

DE *Barbarica* dixi: quæ vicina origini ſuæ, id eſt, Deo fuit: ſequitur ITALICA, quæ à Barbarica manavit, & proxime ab ea abeſt. Huius caput *Pythagoras*: ô magnus, & ingenii iudiciique præſtans vir! aut utraque me fallunt. De ævo eius aliquid ambigui aut II. Natur. Hiſt. c. VIII. varii reperio. Plinius: *Veneris ſtella naturam Pythagoram deprehendiſſe, Olympiade* XLII. *qui fuit annus urbis* CXLII. Is erat Tarquinii Priſci regnantis annus II. Antiq. quintus. Dionyſius, *in Italiam veniſſe & docuiſſe poſt quinquageſimam Olympiadem*: quod eſſet, Servii Tullii primo regno. Cum eo Livius conſentit: I. Tuſc. at Cicero leviter diſſentit, & *regnante Tarquinio Superbo in Italiam veniſſe*, Lib. XVII. c. ult. tradit. Hoc idem Agellius, ipſis fere verbis, in Chronologia ſua. Repetit & alibi IV. Tuſc. Cicero, *Pythagoram in Italia temporibus iiſdem fuiſſe, quibus L. Brutus patriam liberavit*. Hæc omnia Olympiadem LIX. aut & LX. tangunt, qua iſta floruiſſe cum Diogenes prodit. Auguſtinus, *cœ-*

piſſe

piſſe excellere & noſci, eo tempore quo ſoluta eſt captivitas Babylonica: quæ fuit Olympias quinquageſima. At Euſebius, viguiſſe in LXIII, obiiſſe in LXIX. Hæc omnia cum Pliniana nota ægre conſiſtere poſſunt: niſi admodum iuvenis ſane, imo puer, ſtellam illam & curſum eius obſervavit: quod non probabile. Quia ab illo anno Pliniano, ad dictam LXIX. Olympiadem, anni ſunt inter paullo minus *octoginta.* Atqui vixit dumtaxat totidem annos, ut Heraclides prodidit; aut ut alii, *nonaginta.* An Plinius, ſi forte, ex vulgato errore, ad Numæ ævum voluit eum trahere? quod & ex libri XIII. cap. XIII. dicas. Sed de natali terra etiam variant, & alii Samium, alii Tuſcum adfirmant. De Etruria, præter Ariſtoxenum in Diogene, etiam apud Plutarchum Sulla quidam adfirmat, & apud Clementem Alexandrinum Ariſtarchus ac Theopompus. Sed addit idem, quoſdam Syrium vel Tyrium origine eum facere, atque ita ad Barbaros relegare. Italiæ equidem hanc gloriam libens aſſeruerim: ſed ubiubi natus, peregrinatus varie eſt, in Ægyptum *ad Memphiticos vates* (ait Hieronymus:) ubi & *Oenuphim Heliopolitam* audiſſe Plutarchus, *Sonchedum Archiprophetam* Clemens tradiderunt. Adiit Babylonem etiam, &

XVIII. De Civ. c. XXXVII.

VIII. Quæſt. Conv. c. VII.

I. Strō.

Epiſt. CIII.

De Iſid. & Oſir.

1.Strō. Perſarum magos, atque adeo *Nazarethi Aſſyrii diſcipulum fuiſſe, qui nonnullis Ezechiel vates putatur*, narrat etſi improbat idem Clemens. Ad Indos & Brachmanas pariter: & dogmatum ſimilitudo apparet, alibi declaranda. E
in.Flo. Græcis etiam *Pherecydem Syrum* audivit: & (ut Apuleii verbis dicam) *fertur & penes Anaximandrum Mileſium naturalia commentatus: nec non & Cretenſem Epimenidem, inclutum fatiloquum, & Platonem diſciplinæ gratia ſectatus: itemque Leodamantem, Creophyli diſcipulum. qui Creophylus memoratur poetæ* HOMERI HOSPES, *& æmulator canendi fuiſſe*. Ubi mirum hercules de *Platone*, quem liquet tanto poſteriorem eſſe. Puto fuiſſe, *fatiloquum, & piatorem.* nam à duplici illa nota Epimenidem deſcribit, & celebrem fuiſſe oſtendit. * *Piator* autem eſt, qui purgat luſtratque res aut homines: quod munus obiiſſe, imo inſtituiſſe, Epimenides ille traditur. Diogenes: λέγεται δὲ καὶ πρῶτος οἰκίας καὶ ἀγροὺς καθῆραι, καὶ ἱερὰ ἱδρύσασθαι: *Dicitur & primus domos atque agros expiaſſe, & templa ſacraſſe*. Exempla etiam piationum eius, apud eumdem, habes. *Solonem* alii ſubſtituunt: ſed ſine auctore, nec res fuit. Doctores igitur iſti; & gratulor quod etiam ab Homeri ſchola unus, illius qui fons

* *Piatrix* mulier in Feſto.

fons & caput eſt, inter Græcos quidem, ſapientiæ melioris. Sed à peregrinationibus ſuis, in Italiam rediit, & quæ didicerat cœpit docere. Inſedit *Graciam, qua Magna dicta eſt, eamque privatim & publice* (ait Cicero) *praſtantiſſimis & inſtitutis, & artibus exornavit.* Inſtituta obſerva. quia rempublicam ipſe & adſeclæ eius vel maxime curarunt, imo & rexerunt: veri Philoſophi, nec ad umbram aut otium, ſed rem & actionem facti. In tanta autem excellentia doctrinæ, modeſtia mirifica fuit. ac primus ipſe apud *Polycratem Samium tyrannū, cum alii eius ſtudii ad id tempus *Sophi* ſive *Sapientes* appellati eſſent, repudiavit nomen, Deo uni id convenire adſerens, & *Philoſophum* ſe eſt, novo tunc nomine, profeſſus. quod deinceps à tanto exemplo in uſu fuit. Crotone, Metaponti, Tarenti atque in iis locis vixit, *cœtusque iuvenum habuit* (ait Livius) *æmulantium ſtudia doctrina.* Nec pauciores ſexcentis erant, qui ad eum undique, & ab ipſa Roma, confluebant: ac qui *auditione illa dignati erant, ſcribebant ſuis, tanquam nimium aliquod magnum adepti. Domum eius, Cereris templum appellabant; vicum in quo ea ſita; Muſeum.* Et vero ex hac domo præſtantiſſimi philoſophi, * πρῶτα ἀνδρῶν, profecti: qui non in partes ſectaſque

** Alii, Leontē Phliaſiorum.*

Lib. I.

Laert.

** Prima virorum.*

que ſecti, ſed conſpiratione laudabili opinionum & ſenſuum, patriam ſuam & orbem terræ, pro ſe quiſque illuſtrarunt. *Zaleuci Charondaque Leges laudantur* (ait Seneca:) *hi non in foro, nec in conſultorum atrio, ſed in Pythagoræ tacito illo ſanctoque receſſu didicerunt iura, quæ florenti tunc Siciliæ, & per Italiam Græciæ ponerent.* De quibus Laertius pariter: Πολλοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπεργάσασθαι καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἀτὰρ καὶ Ζάλευκον καὶ Χαρώνδαν τοὺς νομοθέτας: *Multos per Italiam doctos bonoſque viros effeciſſe, etiam Zaleucum & Charondam legiſlatores.* Quid Archytam Tarentinum? *qui ſeptem annos patriæ præfuit, cum alii non niſi annũ ex lege poſſent:* & idem in Philoſophia plurima commentatus, quorum fragmenta ad nos pauca venerunt, numquam ſine laude, vel admiratione potius, legenda. Ab eadem ſchola *Empedocles, Epicharmus, Alcmæon, Hippaſus, Philolaus, Eudoxus:* quos Laertius dabit. Fuere & *Archippus* & *Lyſis*, qui ex Italia profugi, Thebis ſcholas habuere: ac Lyſidis diſcipulus, magnus ille *Epominandas.* Fuit & *Timæus Locrenſis*, Platoni laudatus, qui in Dialogum eius nominis, è libro huius *de Mundi anima*, multa tranſtulit ſive tranſſcripſit. Quod alii ad Philolaum trahunt: à cuius heredibus ſcripta emerit,

Epiſt. xc.

Laert. & Suidas.

Hieron. Epiſt. adv. Ruffin.

rit, atque ita ſit uſus. Obiecit Timon, apud Agellium: Lib. III c. XXII.

Πολλῶν δ' ἀργυρείων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον,
Ὅτθεν ἀπαρχόμενος *τιμαιογραφεῖν ἐδιδάχθης. * Ex Laertio hæc ſic legenda.

Sed quod ad diſcipulos, enumerare longum ſit: dico non mediæ, ſed vel primę illius claſſis. Claudiano Mamerto nominantur, præter dictos, *Eromenes Tarentinus*, *Ariſteus*, *Gorgiades*, *Diodorus*, quos fama & ſcriptis claruiſſe oſtendit: Lib. II. De ſtat. An. c. VIII. Io. Stobæo, *Clinias*, *Crito*, *Callicratidas*, *Damippus*, *Diotogenes*, *Ecphantes*, *Hipparchus*, *Hippodamus*, *Metopus*, *Moderatus*, *Onatus*, *Polus Lucanus*, *Pempelus*; *Perictyone* mulier, *Stenidas*, *Theages*, *Teles*. Et fragmenta horum in eo habes, cur non ab aliquo, cum ceteris Pythagoricis, collecta aut colligenda? Videas in iis omnia plena ſapientiæ, & cui gravitas, probitas, atque ipſa virtus inſerta. Duo ſunt etiam extra ordinem dicendi: *Ariſtoxenus Tarentinus*, qui Ariſtotelem ipſum audiit; ſed offenſus, quod Theophraſtum in ſchola ſibi præpoſuiſſet, eum mortuum inſectatus eſt. Suidas. Fuerat antea auditor *Xenophili Pythagorici*: & varia huius dogmatis reliquit, inter alia, *Sententias & Apophthegmata Pythagoræ*, quorum particulæ in Stobæo. Alter *Ocellus Lucanus*, Pythagoræ ipſius auditor. qui Platoni laudatur in epiſtola ad Archytam, Apud Laert.

De mũdi incorrup. tam, nominatur Philoni Iudæo, Luciano: & liber hodie ſane doctus exſtat *De univerſi natura*. Item tertius etiam eſt, de quo tria verba. Nam *Teletem* ſupra nominavi, & in numero poſui: meretur excerpi, ſiquid è ſcriptis eius (apud Stobæum) poſſum iudicare. Inſignis vir fuit, & miror nuſquam aliter celebrari. Ex ipſo hoc colligo, Italum gente, Thebis tamen exſulem vixiſſe, tempore Antigoni regis, cum Stilpone Philoſopho, aut non diu poſt illum. Fragmenta, ut tetigi, in Stobæo, ſymbola optimæ mentis. Sed de ipſo Pythagora quæri video, ſcripſeritne? Negat Plutarchus clare:
In Alexandro. *Neque Pythagoras* SCRIPSIT QUIDQUAM, *neque Socrates, Arceſilaus, Carneades*, PHILOSOPHORUM GRAVISSIMI. Idem Ioſephus: Αὐτοῦ μὲν οὖν
11. Cõtra Apion. (Πυθαγόρου) οὐδὲν ὁμολογεῖται σύγγραμμα: *Ipſius Pythagoræ nullum ſcriptum firmiter recipitur.* Claudianus Mamertus: *Pythagoræ, quia* NIHIL *ipſe* SCRIPTITAVERIT, *à poſteris quærenda ſententia eſt.*
11. De Stat. Animæ c. 11. Et Hieronymo cum Ruffinus obieciſſet, temere eum Pythagoræ ſcripta affinxiſſe: divertit alio, & parum conſtanter id affirmat. Laertius tamen *ludere etiam eos cenſet, qui nihil adfirmant ſcripſiſſe*, Ἔνιοι μὲν οὖν, inquit, Πυθαγόραν μηδὲ ἓν καταλιπεῖν σύγγραμμά φασι, διαπαίζοντες: quaſi aliter

ter in noto confeſſoque eſſet. Ipſe autem tria eius volumina recenſet, *Doctrinale, Politicum, Phyſicum.* Plinius, Proclus atque alii, alia eius citant: atque etiamnunc *Aurea carmina* circumferuntur, Hieronymo χρυσᾶ παραγγέλματα dicta: Adv. Ruffin.
quæ etiam Iamblichus, ut idem ait, *latiſſimo opere eſt commentatus.* Citatur & Stobæo ſæpius: etſi revera ego ad priores inclino, germanum eius ſcriptum nullum fuiſſe, ſed à diſcipulis ſub magno illo nomine quædam divulgata. AUD. Miratum me debeo dicere, te ſic ex animo (ita obſervavi) diffundi in eius viri laudes. LIPS. Proſus ex animo; & iudicio tamen, niſi fallor. Multi mihi & boni ſuffragantur. ut Cicero: *Pythagoras præſtanti ſapientia, & nobilitate.* IV. Tuſc.
Ubi tamen de nobilitate hæreo, niſi ſi quam doctrina paravit: nam à genere non fuit. Idem Cicero: *Pythagoras & Plato, locupletiſſimi auctores.* II. de Divin.
Apuleius: II. Flo.
Vir ingenio ingenti, ac profecto, SUPRA CAPTUM HOMINIS, *animi anguſtior.* Condignum hoc illo eſt: ſicut iſtud Flavii Ioſephi. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος ἀρχαῖος ὤν, σοφίᾳ δὲ καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειλημμένος διενεγκεῖν τῶν φιλοσοφησάντων, οὐ μόνον ἐγνωκὼς τὰ παρ' ἡμῖν δῆλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὴς αὐτῶν ἐκ πλείστου γεγενημένος: *Pythagoras Samius inter veteres, qui* SAPIEN- Contra App.

tia *& erga Deum* pietate, *cenſendus eſt omnes qui* unquam *philoſophati ſunt excedere; is, dico, Pythagoras palam non ſolum novit noſtra & Iudæorum inſtituta, ſed etiam in multis* secutus ea *& æmulatus eſt.* Et addit Hermippum auctorem, qui in vita eius prodidit, *multa à Iudæis in ſuam Philoſophiam tranſtuliſſe.* Quis abnuet, qui illa pauca etiam, reliqua nobis, luſtrabit & examinabit? Illud autem Clementi traditum, neſcio an admittendum, *circumciſum & recutitum* Iudaico ritu fuiſſe. Alius viderit. hoc nunc in viri laudem iure traham, quod ille ipſe *Plato, nihil ab hac ſecta, vel paullum devius, Pythagoriſſat.* Quod & Ariſtoteles aſſerit: μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας, ἡ Πλάτωνος ἐπεγένετο πραγματεία· τὰ μὲν πολλὰ τοῖς Πυθαγορείοις τούτοις ἀκολουθοῦσα, τὰ δὲ ἴδια παρὰ τὴν Ἰταλικὴν ἔχουσα φιλοσοφίαν: *Poſt has iam dictas philoſophias, Platonis ſupervenit commentatio: in multis quidē adſecla & Pythagoreorum comes, tamen & propria quædam, ſeorſim ab Italica, habens.* Atque hæc, quod indignere, tam laudabilis ſecta, acriter quidem, ſed non diu viguit: *& ſcholam eius duraſſe non niſi ad nonam & decimam generationem,* Laertius ſcripſit. Quæ Græcè concepta, Καὶ αὐτοῦ τὸ σύστημα διέμεινε μέχρι γενεῶν ἐννεακαίδεκα. Una, inquam, voce *novemdecim*

Apul. 11. Flo.

I. Metaph.

decim iſtæ generationes ſive Ætates copulantur, temporum fœdo errore. Nam addit ipſe *extremos fuiſſe, quos Ariſtoxenus viderit, Xenophilus atque alii, ex Philolai & Euryti diſciplina.* At vero iſti compares aut leviter ſuppares Ariſtotelis & Alexandri ævo: quomodo igitur tot *Ætates*? Enimvero ipſe Diogenes numerat ab Olymdiade LX: & age, produc ad CXX. quo cenſere licet eos dictos perveniſſe. Si communi more Γενεὰς ſive *Ætates* triginta annis definis; vides quantum abes. Itaque verius diviſim legi, ἐννέα καὶ δέκα, & accipere *novem vel decem.* Sed notes etiam, dixiſſe Laertium σύστημα, id eſt, *collegium & corpus* illud non ultra manſiſſe. nam quin ſinguli & ſparſi diu poſtea fuerint, non eſt fortaſſis ambigendum. Sed publice igitur ſtatim poſt Socraticum illum fætum, ut eſt ingeniorum * καινοτομία, deſita & emortua illa Pythagorica ſecta, etiam in Italia ipſa. ubi tamen, longo intervallo, revocare conatus P. Nigidius Figulus, de quo Cicero: *Denique ſic iudico, poſt illos nobiles Pythagoreos, quorum diſciplina exſtincta eſt quodammodo, cum in Italia Siciliaque viguiſſet, hunc exſtitiſſe, qui illam renovaret:* etſi communius verba Ciceronis accipi, de Naturæ ſcientia poſſe, non eo negatum. Sub Auguſti deinde

** Innovādi ſtudium.*

De Vniverſo.

de

de, ævum *P. Sextius pater* exortus eſt, qui huc inclinavit : ſed & poſt eum Seneca noſter. Ipſe de ſe : *Non pudebit fateri, quem iuveni mihi amorem Pythagoræ iniecerit Sotion. Docebat quare ille animalibus abſtinuiſſet, quare poſtea Sextius. Diſſimilis utrique cauſſa erat, ſed utrique magnifica.* Enimvero ad *Sextium* iſtum, Euſebii notam in Chronico traho, quæ eſt quadrageſimoſecundo *Auguſti anno.* Ibi ſcriptum : *Xiſtus Pythagoricus philoſophus naſcitur.* Pravus, aut nullus, hic *Xiſtus* : & in meo ſcripto codice *Sextus.* è quo nihil ambigo *Sextium* reſcribere. Quia enim animalibus abſtinuit, habitus vulgo eius ſectæ : etſi Seneca contra tendit. Nam alibi : *Lectus eſt deinde liber Q. Sextii patris, magni viri, ſiquid mihi credis, & licet negent, Stoici.* Vides? Stoicum ipſe vult : at negant alii, & Pythagoricum, inquit, cenſent. Sed de ipſo plura ad Senecam. Viſa igitur caput tollere hæc ſecta, ſed conatu invalido, ſtatimque bona fide corruit & defecit. Seneca : *Pythagorica illa invidioſa turba ſchola præceptorem non invenit.* Heu bona tam parum vivacia aut firma eſſe ! Atquin iterum repeto, non aliam ſectam vel auctores (nec Stoicos excipio) videri mihi magis ad Prudentiam & Sapientiam iviſſe.

Epiſt. CVIII.

Epiſt. LXIV.

VII. Nat. Quæſt. c. ult.

DISSERT. VII.

Tres Græcanicæ Philoſophiæ partes, an ſectæ: ac primo de Poetica.

TERTIA porro natio Philoſophorum, GRÆCANICA eſt: etſi vix ſcio an hoc nomen iure tueatur. Non quidem ex aſſe. nam & multi eorum ac fere primi, exteri aut Barbari (ut ipſi appellant) fuere: in Græcia tamen vixere, atque eos docuere. Triplex hæc iterum facienda, *Poetica*, *Ionica*, *Eleatica*: etſi alii ſolam *Ionicam* recenſere contenti, ſed nos ordinem amamus, & diſcrimen hoc iure adnotamus. *Poetica* eſt illa vetuſtiſſima, in qua Muſæus, Linus, Orpheus, Heſiodus, Homerus: quos certum ſapientiæ ſtudia coluiſſe, & largiter hauſta propagaſſe, ſed verſu; & fabellarum velis multa texiſſe. Nam id ævi auguſtius cenſebant, & maieſtati rerum aptius, carminibus complecti, & grandiore ſono efferre: quod mutavit primus Pherecydes Pythagoræ doctor, *verſuum nexu repudiato, conſcribere auſus paſſivis verbis*, ut Apuleius loquitur, id eſt, ſolu- 11. Flor. tis atque vulgatis. Sed inter iſtos, incredibile eſt quantum unus HOMERUS emineat: cui *palmam ingeniorum*, ab omni ævo, iure meritiſſimo Plinius adiudicat

dicat: cuius *immortalem cœleſtemque naturam* Fabius veneratur & ſuſpicit: cui ipſe Democritus hoc elogium tribuit. Ὅμηρος φύσεως λαχὼν θεαζούσης, ἐπέων κόσμον ἐτεκτήνατο παντοίων, ὡς * οὐ κατὸν ἄνευ θείας καὶ δαιμονίας φύσεως οὕτω σοφὰ καὶ καλὰ ἔπη ἐργάσασθαι: *Homerus naturam ſortitus divinam variorum carminum ornatum fabricatus eſt: neque eſt profecto ſine* DIVINA ET GENIALI NATURA *tanta Sapientiæ & Elegantiæ verſus facere.* Nota mihi nunc de *Sapientia. neque enim*, ut Plutarchus ait, *quiſquam exiſtimet voluptati tantum illa compoſita:* ἀλλὰ γὰρ καθύπερθεν νοῦς ἐγκεκρυμμένος τοῖς ἔπεσι: *ſed vero altior profundiorque mens & intellectus occulitur in iis verſibus.* Quæ eruenda ſcilicet eſt, ſed non niſi ab eo, qui ipſe mentem Sapientia tinctam habet. Ideo Plato cenſuit, οὐ δεῖν τοὺς ἀμυήτους τῆς σοφίας ὁμηρικοῖς ἐμπίπτειν ποιήμασιν, ἵνα μὴ μύθους οἰήσωνται γράφειν τὸν ἥρωα: *non debere qui initiati nondum ſapientiæ, incidere in Homerica poemata, ne fabellas cenſeant Heroem illum ſcribere.* Neque hercules ſcripſit, ſed ut arcanis ſacriſque vela ſolent oppandi & aulæa, ſic ipſe à primo profanorum aſpectu ſubduxit altiora dogmata, & fabularum oppanſo quodam texit. Atque ut divina omittam (quæ in eo examinanti mirifica, & ad ſublimem noſtramque verita-

* Lego, οὐκ ἂν ὄν.

De Muſica.

In Alcib.

tem propinqua) ad mores & Ethicam tamen palam conducit. & ut Baſilii verbis utar, πᾶσα μὲν ἡ ποίησις τῷ Ὁμήρῳ ἀρετῆς ἐστιν ἔπαινος, καὶ πάντα αὐτῷ πρὸς τοῦτο φέρει, ὅ, τι μὴ πάρεργον: *omnis poeſis Homeri laudatio Virtutis eſt, & omnia ipſe eo dirigit, niſi ſiquid parergum & ornatus cauſa accedit.* Satis, etſi nec ſatis, de Homero, & *Poetica* philoſophia: è qua fructum hunc capere, non niſi magni viri eſt, & ætate iudicioque maturi.

DISSERT. VIII.

De Ionica Philoſophia, & Thalete auctore: de ſucceſſione eius, atque examinati Sidonii quidam verſus. de Socrate, & ab eo ſectis. eaque in Tabula propoſita.

VENIO ad *Ionicam*: quæ nomen & numerum præcipuè habuit. cui initium *Thales* dedit: & quos ei apponunt ſeptem Sapientes. De illo Iuſtinus Martyr, & Diogenes, πρῶτον τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἄρξαι: *primum Naturalem philoſophiam incohaſſe.* Atque idem *primus* (apud Græcos) *Aſtrologiæ ſecreta rimatus*, ab eodem Diogene traditur, & *Solis deliquia converſioneſque notaſſe.* Hæc omnia *nullo præceptore uſus, niſi quod cum Ægyptiis ſacerdotibus, eo profectus, familiariter eſt verſatus.* Itaque hunc quoque hau- Adv. Gentes.

ſiſſe

ſiſſe è fonte *Barbarico* verum eſt: imo ipſum fuiſſe Barbarum pleriqueaſſerunt, è Phœnice oriundum, Iudææ finitima, & cum *Neleo* patre Miletum migraſſe, ibique civem adſcitum. Obiit Olymp. LVIII. Succeſſit ei *Anaximander Mileſius*: huic *Anaximenes Mileſius*: huic *Anaxagoras Clazomenius*. qui PRIMUS *ſcholam è Mileto Athenas traduxit*, ut Clemens notat, & initium dedit nobili huïc Philoſophiæ domicilio: etſi Diogenes hoc adtribuit *Archelao*, qui mox ſucceſſit. Sed fortaſſe parum cogitato. nam ipſe in vita Anaxagoræ, *triginta annos* eum Athenis egiſſe, idque à *viceſimo* ætatis anno, adfirmat: denique Lampſaci obiiſſe. quando igitur Mileti docuerit, ſederitque? Ei ſucceſſor *Archelaus Athenienſis*, conſenſu omnium *Socratis* præceptor. Omnium dixi, quos equidem viderim. ſolum Sidonium excipio, qui in hac decantata ſucceſſione aliquid mutat aut turbat. Nam ita ſcribit, ubi ex propoſito eam exſequitur:

Carm. XV.

Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata ſervat.
Iunior huic iunctus reſidet collega, ſed idem
Materiam cunctis creaturis aera credens.
Poſt hos Arceſilas divina mente patratam.

Coniicit hanc molem, confectam partibus illis
Quas Atomos vocat ipſe leves. Socratica poſt hunc
Secta micat.

Quid hoc eſt? in numero ſimul, & perſonis, variat. Primum, *Iuniorum collegam* quem appellat? *Archelaum* cenſet accuratiſſimus & doctiſſimus eius interpres: & cauſſam habet, quia Plutarchus hoc ipſum de *Aere*, adſcribit Archelao. Sed *Arceſilas* igitur ille quis eſt? nemo alius interpoſuit, & omnes *Archelaum* doctorem Socratis fecerunt. Nec ſane *Arceſilas* ullus innotuit in hoc cœtu, ante illum Academicum, de quo ſtatim. Mea ſententia, *collega* ille *iunior* non ſit Archelaus, ſed *Diogenes Apolloniates*, qui revera condiſcipulus & collega Anaxagoræ apud Anaximenem fuit. Clare auctor in eius vita Laertius: qui & ipſam illam de *Aere* ſententiam adſcribit. τὸν τ' ἀέρα, πυκνούμενον καὶ ἀραιούμενον, γεννητικὸν εἶναι τῶν κόσμων: *Aerem, denſum vel rarum factum, genitorem eſſe mundorum.* ſi non legendum τῶν ἐν κόσμῳ: *quæ in mundo.* Convenit in hunc magis, quam *Archelaum*. qui quomodo *collega* ſui doctoris? quomodo *iunctus ei reſideat*? quæ Sidonius notificando huic ſcripſit. Sed nihilominus in *Arceſila* hæremus, expediamne?

Lib. I. De Plac. cit. cap. III.

ne? fortiter, & *Archelaum*, non nolente verſu, reſcribam. Nonne hoc melius, in ſententia Archelai aliquid labi Sidonium, quam toto homine aberrare? Nam hoc de Atomis, nemo iſtis, ſed Democrito & eius ligurritori Epicuro delegavit. Ergo iſta ſecta *Ionica*, & hactenus ſimplex, atque in *Phyſicis* dedita tantum. *Socrates* ſupervenit, qui, ut hoc quoque cum Sidonio,

---- de natura pondere migrans,
Ad mores hominum limandos tranſtulit uſum:

Ethica introduxit. id eſt, quod aiunt, de cælo ad terras Philoſophum devocavit. Magnum virum fuiſſe, credere tot magnis viris par eſt: ſed ipſe monumenta ingenii ſui, præter diſcipulos, nulla reliquit. Iſti plures fuere, doctrina ſcriptiſque nobiles: & qui velut officinas ſapientiæ plurifariam inſtruxere. Ab hoc capite iam ſectæ natæ, & tanquam ex alto vertice aquarum divortia: quas recenſere, vereor ut longum ſit, & cum tui tædio, mi Auditor. Aud. Meone? iamdiu aveo perdiſcere. Adivi enim: ſed ut in labyrintho confuſas ſemitas implexaſque video, & veſtigia ſtatim reduco. Theſeum te mihi præbe, & filum dirige ſecuturo. Lip. Imo poteras hoc abſque Theſeo. etſi alii, fateor,

ARISTIPPUS. *Xenophon.* *Æſchines.* PHÆDO *Eli*
Cyrenaicus: à quo *Cyrenaici.* à quo *Eliaci*

Arete filia. *Ptolomæus.* *Antipater.* *Pliſtanus.* *Anchipylu*

Ariſtippus Metrodidactos. illius filius, di-

Epitimedes Cyrenæus.

Parabates

Menedemus *Eretrienſis*: à quo *Eretrici.*

Aſc *Phi*

teor, carptim & breviter tangunt; Laertius, qui ex profeſſo voluit aut debuit, neglegens vel inconſtans fuit. Audi igitur, ſive potius vide, STEMMA SOCRATICUM, & eius ramulos aut flexus.

[Hic inſeritur Tabula Stemmatis Socratici.]

DIS-

DISSERT. IX.

Secta Eleatica, & variatio in auctore. Confundi cum aliis à quibuſdam. Succeſſio in tabella.

VIDISTI oculis *Ionicam* ſucceſſionem, mi Auditor: tertia ELEATICA ſupereſt. de qua Cicero: *Omitto & illa quæ relicta iam videntur, & Herillum, qui in cognitione & ſcientia ſummum bonum ponit. qui cum Zenonis auditor eſſet, vides quantum ab eo diſſenſerit, & quam non multum à Platone Megarici, quorum fuit nobilis diſciplina: cuius, ut ſcriptum video, princeps Xenophanes, quem modo nominavi: deinde eum ſecuti Parmenides & Zeno. itaque ab his Eleatici Philoſophi nominabantur. Poſt Euclides, Socratis diſcipulus, Megareus; à quo iidem illi Megarici dicti, qui id bonum ſolum eſſe dicebant, quod eſſet unum.* In quibus verbis de *Herillo* quod notat, verum eſt: & è *Stoico* noſtro Stemmate liquet, itemque Laertio in eius vita. Sed de *Xenophane* nodum habet, quod ſequitur: *Principem eum diſciplinæ Megaricæ* fuiſſe. Imo *Euclides* ille fuit, quod ipſe ſubdit, & Tabula noſtra dicit: *Eleaticæ* autem caput *Zenophanem Colophonium*, qui tempore Hieronis regis Siculi fuit,

IX. Acad.

& Epicharmi poetæ, Clemens Alexandrinus palam facit. Niſi ea mens Ciceronis, conſentire fere *Megaricos & Eleaticos:* & quamquam nomen ab Euclide mutarunt, rem fuiſſe à Xenophane; etſi nomen ſectæ tunc datum à duobus diſcipulis qui *Eleates* erant: *Parmenide*, inquam, & *Zenone*. Siquis melius, audiatur. Ceterum, noſtro ſenſu, *Eleatica* diverſa eſt à *Megarica*: & ortum ſucceſſumque hunc habet.

XENOPHANES Colophonius.

Parmenides Eleates.

Meliſſus Samius.

Zeno Eleates.

Leucippus Eleates.

Democritus Abderites.

Protagoras Abderites.	*Metrodorus Chius.*
	Diogenes Smyrnæus.
	Anaxarchus Abderites.
	Pyrro Elienſis.
	Nauſiphanes.
	Epicurus.

Hi ſunt *Eleatici*, etſi quidam paullo aliter diſponunt : ſed ego cum alios , tum Clementem maxime ſum ſecutus. Video Laertium, quid Laertium? maiorem auctorem Strabonem , cum *Italica* ſive *Pythagorica* ſecta hanc confundere: an quia Parmenides & Zeno Itali fuerunt? Nam *Elea* ſive *Velia* in Lucanis eſt : & ab iſtis *Eleatici* dicti. Tamen dogmata valde diverſa ſunt, & mihi placeat ſeparari. Satis de *Gracanica :* quam Varro quidem attollit, & magno elogio, *Canam veritatem Attica Philoſophia alumnam* facit: ſed tamen eius apices nonne vides Barbaros fuiſſe? Orpheum è Thracia; Homerum ex Ægypto , ut plerique, certe in ea doctum, ut omnes; Thaletem è Phœnicia , Zenonem ex eadem ; multos ex Africa. Imo unæ Cyrenæ plures dederunt, quam ipſæ Athenæ: & nobiles magnoſque. Eæ autem Ægypto finitimæ, & hæc Iudææ : denique, uno verbo , ab Oriente ſapientia orta. Ideo , inquit

1. Strō. Clemens, Καὶ ὁ τρόπος παρὰ παλαιοῖς φιλοσοφίας, ὡς Ἑβραϊκὸς καὶ αἰνιγματώδης. βραχυλογίαν γ' οὖν ἠσπάζοντο, τὴν παραινετικὴν, τὴν ὠφελιμωτάτην: *modus priſcis philoſophandi velut Hebraicus , & ænigmaticus. nam breviloquentiam amplectebantur , quæ admonitioni convenit, & eſt utiliſſima.* Habes de Sectis, quod ſufficit: nec enim omnia: &

Varro

Varro apud Auguſtinum valde plures collegit. Ex triplici enim primario Bono, quod alii in *Animo*, alii *Corpore*, alii *Vtroque* ponebant, *Varro ſubtiliter ſcrutatus, tam multam dogmatum varietatem advertit, ut ad ducentas octoginta octo Sectas, non quæ iam eſſent, ſed eſſe poſſent, adhibens differentias quaſdam, perveniret.* Quomodo autem, idem Auguſtinus dicet: vide ſi lubet. De Civit. Dei xix. c. 1.

DISSERT. X.

Stoici obiter laudati, eorum ſucceſſio: & de auctore ipſo Zenone.

STOICOS in hac recenſione requiri à te iamdiu ſcio: ſed dilatos à me, non omiſſos. Cauſſa, quia ſeorſim dare placuit, Philoſophorum (pro meo ſenſu) maximos optimoſque: ideoque ſeorſim, & in ſua Tabula, dabo apices eorum, & qui familiam hanc, ut ſic loquar, duxerunt. Caput omnium,

ZENO *Cittieus.*

Perſæus. *Erillus,* qui defecit. *Cleanthes Aſſius.* *Ariſto Chius.* *Athenodorus Solenſis.*

Sphærus Boſphoranus. *Chryſippus Solenſis.*

Diogenes Babylonius. *Zeno Sidonius.*

Antipater Sidonius. *Zenodotus.*

Panætius.

Poſidonius. *Aſclepiodotus.* *Apollonius.*

Et plures. quorum nomina facilius, quam ſucceſſionem aut ævum, certo dare. Ergo quoſdam differo, iſtos levi luce perſuſurus. ZENO ductor eſt, qui *Cratetis Cynici* auditor, *verecundia prohibitus, ne in illam impudentiam* (Diogenis verba) *ſe daret.* Itaque dogmata fere tenuit, ſed leviter à vitæ genere & habitu abivit. Is patria *Cittieus* fuit, id eſt, è *Cittio* Cypri opidulo, ad mare, ortus. Lib. XIV. Strabo: Κίτιον, ἔχει λιμένα κλειστόν. ἐντεῦθέν ἐστι Ζήνων, ὁ τῆς Στωϊκῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης: *Citium, habet portum qui claudi poteſt. illinc*

linis ortus Zeno, Stoicæ ſectæ dux & princeps. Diogenes: Ζήνων Κιτιεὺς, ἀπὸ Κύπρου πολίσματος Ἑλληνικοῦ, Φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος: *Zeno Cittieus, è Cypri opidulo Græcanico, ſed quod Phœnicas incolas habuit.* Suidas hoc ipſum: Φοῖνιξ δὲ ἐπεκλήθη (Ζήνων) ὅτι Φοίνικες ἔποικοι τοῦ πολιχνίου ἐγένοντο: *Pœnus cognomine dictus eſt* (Zeno) *quoniam Pœni* (Græce *Phœnices*) *incolæ opiduli fuerunt.* Cicero huc ſpectat, aut qui apud eum Zenoni illudunt: *Tuus ille* POENULUS (*ſcis enim Cittieos, clientes tuos, è Pœnicia profectos*) *verba verſare cœpit.* Et alibi: *Zeno Cittieus, advena quidam, & ignobilis.* Illudunt, in quo iure glorietur ipſe. E maioribus eſſe Syris, & Iudææ finitimis, à quo tractu ſapientia in alias oras, ut dixi, diffuſa. E qua autem Pœniciæ parte? Sidone, ut opinor. ex Diogene: Ἀντεποιοῦντο δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν Σιδῶνι Κιτιεῖς: *Afficiebantur erga Zenonem etiam Cittiei, qui in Sidone erant.* Ut appareat, eam gentem, ſive familiam amplam, colonias miſiſſe, & illam à ſe in Cypro urbeculam dixiſſe. Patria ergo talis: quis ipſe? peregregius: factis, verbis, ſcriptis laudatus, & laudandus. Vita continens, adſtricta, & auſteritati atque inopiæ propior: & quod in Decreto publico Athenienſium perſcribitur, *aurea corona donatus* (raro in id genus hominum honore)

IV. De Finib.

V. Tuſc.

In Zenone.

 quia

quia vitam ſuam exemplar omnibus proponebat, CONSENTANEAM VERBIS *ac doctrinæ.* O vere philoſophum! & qui paratis opibus doniſque abſtinuit, imo ſprevit. Nam rex *Antigonus Gonatas* (inter bonos magnoſque ponendus) ſæpe ad hunc viſendum, audiendum, fruendum Athenas venit: ad ſe præmiis evocavit: numquam movit. Itaque dicere ſolitus rogantibus, *Cur illum ante omnes ſuſpiceret? Quia*, inquit, *multa me & magna ſæpius offerente, nunquam neque elatus neque humilis apparuit.* Vult dictum, manſiſſe in tenore & æquilibrio illo animi, in ſola virtute fundati. Itaque illo mortuo, idem rex proclamavit: *Quale theatrum perdidi?* Sed quamquam in amicitia hac regis, & totius populi affectu, pauper perſeveravit, uno an nullo ſervo contentus? De uno, Diogenes ſuadeat, qui aliquando *percuſſiſſe ſervum in furto deprehenſum* narrat: de nullo Seneca, qui ſatis adfirmate? *Vnum fuiſſe Homero ſervum*, NULLUM ZENONI, *à quo cœpit Stoicorum rigida & virilis ſapientia*, SATIS CONSTAT. Ne dubitari quidem vult: eſto, faveo & credo. Vita, moribus, ſermone, habitu, ſeverum vel, prave interpretantibus, auſterum fuiſſe autumant: niſi ſi in convivio & potu: ubi remittebat, & detende-

Conſol. ad Helv. c. XII.

tendebatur. Omiſi dicere, de initio eius ſive aditu ad Philoſophiam: qui ab iniuria Fortunæ, aut verius beneficio fuit. Mercator enim, & dives (ad *mille talenta* poſſediſſe dicitur) Athenas venit, purpuram è Tyro vænalem vexit: naufragium fecit, & in portum Philoſophiæ venit. Nam cum Athenis mæſtus verſaretur, legere cepit, rogare, diſcere, denique *Crateti* adhærere: annos iam natus circiter triginta. Vixit autem *nonaginta octo*, ut plerique tradunt; ut Perſæus eius diſcipulus, dumtaxat **ſeptuaginta duos.* Sepultus publice, ex decreto Athenienſiū, in *Ceramico:* Diogeni traditum, in quo & verba Decreti. Pauſanias non pugnat, qui *monumentum Zenonis*, & *Chryſippi Solenſis*, extra urbem ponit, prope Academiam: quia duplex ſcilicet *Ceramicus*, & in urbe via, & extra urbem ager, ubi ſepeliri ſolent de rep. bello vel aliter bene meriti. Pluria ſcripſit: ſed quod excerpam ad ingenium iudiciumque viri notificandum, *Pythagorica*, & *Quæſtionum Homericarum libros quinque*. Vides in quibus auctoribus deditus fuerit? utroque capite Sapientiæ, & quod eius alumni mecum mirentur.

* *Ipſemet in epiſtola ad Antigonū, octogenarium ſe ſcribit.*

DISSERT. XI.

Diſcipuli eius, & præcipui deinde doctores: deſcripti vel laudati ab aliquot notis.

AT hunc CLEANTHES excepit, qui Φρεάντλης ioco dictus, à labore quem noctibus ſumebat, *puteos exhauriendi*; ut diem ſtudiis, & alimenta ſibi daret. Præter Diogenem, etiam Seneca: *Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locavit manus.* Patria *Aſſus* fuit, urbs Æolidis: quod & Strabo ſic teſtatur. *Natura & arte munita eſt Aſſus, à mari & portu arduum & difficilem aſcenſum habens. Cleanthes Stoicus philoſophus, qui Zenoni Cittieo ſucceſſit in ſchola, & eam Chryſippo Solenſi reliquit, hinc natus eſt.* Simplicius, *Statuam Cleanthis admirabilem vidiſſe ſe* teſtatur, *in ipſa Aſſo, magnificentiæ Romani Senatus ſpecimen, viri eius honori dedicatam.* A Cicerone *Pater Stoicorum* dicitur: & alibi, *Maiorum gentium Stoicus.* Meruit hæc & plura elogia, ipſe quoque vita ac ſcriptis egregius: & multa horum verſu Iambico complexus. Fragmenta docent. Longævus item, & Zenonis annos dicitur æquaſſe. Diogenes: & adde Lucianum in Longævis.

Epiſt. LIV. Lib. XIII. Comment. ultimo in Epict. II. De Nat. deor. IV. Academ Quæſt.

CHRYSIPPUS huic ſucceſſit, cui *Soli*

Soli patria, urbs Ciliciæ, poſtea *Pompeiopolis* dicta: quod prædones ibi Pompeius locaſſet. Diogenes ambigit an non *Tarſenſis* fuerit: Strabo definit, *Chryſippum Solenſem, patrem vero Tarſenſem: ſed huc commigraſſe*. Mirifice hunc laudant. ut Cicero: *Chryſippus acerrimo ingenio*. Iterum: *In omni hiſtoria curioſus*. Itemque: *Somniorum Stoicorum vaferrimus interpres*. Denique alibi: *Qui fulcire putatur porticum Stoicorum*. Cui adſonat illud παροιμιῶδες apud Diogenem:

Lib. XIV.

II. De Nat. deor.

Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν Στοά:

Chryſippus haud eſſet, nec eſſet Porticus.

Et doctrina ſane multa, lectione, atque ſcriptione fuit: adeo ut volumina reliquerit ad *ſeptingenta & quinque*: vicitque numero priores omnes, victus ab Epicuro. Itaque Cicero alibi: *Nihil eſſe à Chryſippo prætermiſſum in Stoicis*. Nube autem teſtimoniorum in ſcriptis uti ſolet; adeo ut in quodam opere cum Euripidis Medeam totam fere inſeruiſſet, qui librum tenebat rogatus, *Quid ſcriptitaſſet? Euripidis Medea*, facete reſpondeit. Logicæ autem plurimam operam dedit: ingenio atque arti ita fiſus, ut dictitaret, *Doctrina dogmatum* (id eſt, Decretorum) *ſe egere tantum: nam probationes à ſe reperturum*. Et vulgo iactabatur, *Si dii vellent Dialectica uti, Chryſippea*

I. De Finib.

Diog. in Vita.

Ibid.

Ibid.

pea uſuros. Itaque *ſolius Logicæ partis volumina reliquit trecenta undecim.* Notabile, an & laudabile? Negat Seneca, & audet *Chryſippum in ordinem cogere, magnum virum, ſed tamen Græcum: cuius* ACUMEN NIMIS TENUE *retunditur, & in ſe ſæpe replicatur: etiam cum agere aliquid videtur, pungit, non perforat.* Bonum iudicium, & univerſe etiam amplectendum. Sane Chryſippus, à moribus & vita, ad diſputatiunculas divertiſſe videtur: & uno verbo, *virilem illam Sapientiam* enervaſſe. Etſi ipſe in vita tamen purus, & animi erecti. adeo ut, cum multa ſcripſerit, numquam Regi aut Dynaſtæ aliquid inſcripſerit: extra ambitionem, & fructu operis aut famæ contentus. Sed & ſui magna fiducia. cuidam roganti, *cui filium optime inſtituendum traderet?* reſpondit, *Mihi. nam ſiquem ſupra me putarem, ipſe me ei darem.* Magnum ingenium fuiſſe, clarum eſt; virum, probabile. nec de Logica nimis obſtat, quia ipſe quoque oſtendit & edixit, talia iuvenibus magis, & in flore aut luxu quodam ingeniorum, quam viris ſenibuſque convenire. Nam ad Dialecticum Cleanthi imminentem, *Deſine*, inquit, *hunc grandem natu à ſeriis abducere: nobis iuvenibus hæc propone.* Sentiebat, iuvenes præparari per hæc talia & exerceri:

Ibid. I. De Benef. cap. IV.

Diog.

Diog.

ceri: viros & maturos in melioribus eſſe. Ceterum acuminis laudem tulit. & Seneca de eo pronunciat: *Chryſippus, penes quem ſubtile illud acumen eſt, & in imam penetrans veritatem: qui rei agendæ cauſſa loquitur, & verbis non ultra quam ad intellectum ſatis eſt, utitur.* Nota inibi & Brevitatem, & quamquam multa, non multis ſcripſiſſe: quod proprium fere Stoicorum fuit. Vixit annos LXXIII. & ſtatua ei ab Athenienſibus poſita, in Ceramico. quam, quia ferme à vicino equite occuleretur, Carneades Κρύψιππον appellat. Cicero eius meminit: *Statua eſt in Ceramico Chryſippi, ſedentis porrecta manu.* Non ergo mirum, occultum fuiſſe & oppanſum ab equite, quia *ſedentem*, ut ſolent docentes: & alias etiam tenui atque infirmo corpuſculo fuit. Pauſanias, *Chryſippi Solenſis ſtatuam locat in Gymnaſio, quod Ptolomæum à conditore dicitur, haud longe à foro.* Ergo *Ceramicum interiorem* accipi hic magis eſt. Ad alios eo. AUD. Verbum interpono. qui Dialectica illa Chryſippi (nam obſervavi) ſic in pretio, cum Ariſtotelis iam eſſet? qua nobis quidem nihil videtur perfectius aut acutius. LIPS. Nobis. alia aliim iudicia: nec nos in morte omnium Chryſippi operum ſententiam feramus. Sequitur, & excipit

I. De Benef. c. III.

De Finib. I.

Lib. I.

ZENO SIDONIUS. de quo Diogenes in Zenone, cum plures fuiſſe hoc nomine notat, *Quintus*, inquit; *Chryſippi diſcipulus, qui libros quidem paucos ſcripſit, ſed complures reliquit diſcipulos.* Euſebius, ubi Cryſippum nominaſſet, addit:
Lib. xv. Præpar. Euang. τὸν μὲν γὰρ τούτου μαθητὴν καὶ διάδοχον τῆς σχολῆς Ζήνωνά φασιν ἐπισχεῖν περὶ τῆς ἐκπυρώσεως τῶν ὅλων: *Nam huius*(Chryſippi)*diſcipulum &* SUCCESSOREM *Zenonem, aiunt dubitaſſe ſuper univerſi conflagratione.* De hoc ipſo Suidas, & dubitatum de patria oſtendit: *Zeno Dioſcoridis filius, Tarſenſis: ut vero quidam, Sidonius, diſcipulus Chryſippi Tarſenſis, Philoſophi Stoici, & ſucceſſor.* Ab eodem doctore

DIOGENES, cognomento *Babylonius.* non quia vere ibi natus, ſed à vicino & notiore loco ſic dictus. Laertius:
In Vita Diog. Cynici. *Fuit & Diogenes Stoicus ex Seleucia oriundus: ſed Babylonius, ob viciniam, cognominatus.* Chryſippi auditor fuit:
Cic. I. De Div. III. De Offic. *magnus & gravis Stoicus.* Ciceroni inſignitus. Factum eius, philoſopho & Stoa dignum, in Seneca:
De Ira III. c. XXXVIII. *Diogeni Stoico de Ira cum maxime differenti adoleſcens protervus inſpuit. Tulit hoc leniter ac ſapienter: Non quidem, inquit, iraſcor, ſed dubito tamen an iraſci oporteat.* Stoicum agnominat tantum; & ſic ſæpe in Stobæo, atque hunc puto, Romæ fuit, lega-

legatus. de quo Cicero: *Lælio & Scipio- e adoleſcentibus, Stoicum Diogenem, & Academicum Carneadem, video ad Senatum ab Athenienſibus legatos eſſe miſſos: qui cum reip. nullam unquam partem attigiſſent, eſſetque eorum alter Cyrenæus, alter Babylonius; numquam profecto ſcholis eſſent excitati, neque ad illud munus electi, niſi in quibuſdam principibus* (Romanis) *temporibus illis fuiſſent ſtudia doctrinæ.* Sed addo etiam, Carneadem hunc diſcipulum Diogenis eius fuiſſe. Ex ipſo Cicerone: *Cum aliquid eiuſmodi inciderat* (cavillatorium & ſpinoſum) *ſic ludere Carneades ſolebat: Si recte concluſi, teneo; ſin vitioſe, minam Diogenes reddat. ab eo enim Stoico Dialecticam didicerat.* Huic auditor ſucceſſorque fuit — IV. Tuſ. — IV. Aca. Quæſt.

ANTIPATER *Sidonius.* quem Laertius in Zenone, atque alibi, nominat. De diſciplina à Diogene, Cicero auctor: *Aliud Diogeni Babylonio videri ſolet, aliud Antipatro diſcipulo eius, homini acutiſſimo.* Atque alibi in primis Dialecticis recenſet: *Duo vel principes Dialecticorum, Antipater & Archidemus, opinioſiſſimi homines.* Attollit & Seneca: *Antipater, inter magnos ſectæ huius* (Stoicæ) *auctores.* Nominat & Epictetus, velut inter Triumviros: & Plutarchus hoc quoque ad notitiam viri prodit; *Stoicus Antipater,* — III. De Offi. — IV. Aca. — Epiſt. XCII. — Lib. III Diſſer. XXI. — De Garrulitate.

quia

quia non valebat neque volebat pedem conferre cum Carneade, ſcribebat autem & libros implebat ſuis in eum refutationibus, καλαμοβόας, quaſi Calamo-clamator dictus eſt cognomento. Quod calamo ſcilicet inclamaret, voce mutus eſſet. Reperio & *Antipatrum Tyrium*, item Stoicum: qui Catoni Uticenſi in adoleſcentia doctor, atque adeo in contubernio Romæ fuit. Plutarchus in vita Catonis hoc prodidit: eſtque ille de quo Cicero: *Antipater Tyrius Stoicus, qui Athenis nuper eſt mortuus.* (II. De Offic.) Verius autem, hunc diverſum à priore eſſe: ſicut & *Antipatrum Tarſenſem*, quem inter illuſtres Stoicos Strabo nominavit. (Lib. XIV) An non iſte ſit, quem Cleanthis γνώριμον, id eſt, *diſcipulum*, Clemens Alexandrinus fecit? Primo illi ſucceſſit

PANÆTIUS, ille inclytus, & inter apices. (I. De Divin.) de quo Cicero: *Poſidonii doctor, diſcipulus Antipatri.* (Lib. XIV) Rhodius patria fuit: quod Strabo notavit, eiuſque maiores inter belli duces, aut Athletas. Magni eum fecit idem Cicero, ornavitque elogio: (IV. Aca.) *Panætius Princeps, meo quidem iudicio, prope Stoicorum.* (IV. De Finib.) Iterum: *Homo in primis ingenuus & gravis, dignus illa familiaritate Scipionis & Lælii.* Enimvero Scipio ille Africanus poſterior, ita virum æſtimavit & amavit, ut domi habuerit,

erit, nec à ſe dimiſerit, etiam cum ad
aut bella iret. Cicero: *Hiſtoria lo-* IV. Aca.
untur, P. Africani, in nobili illa lega-
ne, quam ante Cenſuram obiit, Pana-
m UNUM *omnino comitem fuiſſe.*
qua ipſa re Plutarchus: *Miſſus Afri-* In Apophteg.
nus ad res regum inſpiciendas, Alexan-
am venit. Comitabatur eum amicus
us, *philoſophus Panætius, ſervi quin-*
e. Diu vixiſſe apparet. nam Cicero ex III. De Offic.
ſidonio tradit, *triginta totos annos ſu-*
fuiſſe, poſtquam libros De Officiis edi-
ſſet. Seneca nominat aliquoties, ſed
tum.

Posidonius, diſcipulus prioris, ut di-
Apamea in Syria natus. Alius ab iſto
, item Stoicus, qui * *Alexandrinus* * De quo & Suidas.
ogeni agnominatur: ævo anterior, &
nonis ipſius auditor. Sed hic noſter
bilior, & Senecæ laudatus: *Poſidonius,* Epiſt. XCI.
mea fert opinio, unus ex iis qui pluri-
m Philoſophiæ contulerunt. Ciceroni: Ex Frag. libri de Philoſ.
li in podagræ dolore vel omnium maxi-
um Stoicorum Poſidonium. Quidni lau-
? inter doctores eum habuit, & Rho-
operam dedit. Nam inibi vixit plu-
num, remp. rexit, ſcholaſque habuit,
i alibi natus. Strabo: Ποσειδώνιος δ' ἐπο- Lib. XIV
λιτεύσατο μὲν ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἐσοφίστευσεν. ἦν δ' Ἀπα-
ς ἐκ τῆς Συρίας: *Poſidonius Rhodi remp.*
miniſtravit, & ſapientiæ ſtudia docuit,

in

in Syria tamen Apamea natus. Idem, vixiſſe circa ſuum ævum oſtendit, laudat-
Lib.xvi que: Ἀνὴρ τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων πολυμαθέστατος: *Vir philoſophorum noſtri ævi pluri-*
II.Tuſ. *fariam doctiſſimus.* Narrat Cicero, Pompeium eius viſendi audiendique, è Syria redeuntem, deflexiſſe Rhodum (addit
Lib.vii Plinius, *percuti de more fores à lictore ve-*
c.xxx. *tuiſſe, & faſces ianuæ ſubmiſiſſe eum, cui ſe Oriens Occidenſque ſubmiſerat*:) deflexiſſe, inquam, Rhodum: & cum decumbentem, graviter podagra ægrum, reperiſſet, doluiſſe quod audire eum non poſſet. Sed Poſidonium non tuliſſe, ut fruſtra tantus vir veniſſet. itaque dixiſſe, cum dolore interpellante pugnantem, & ſubinde exclamantem, *Nihil agis, dolor. quamvis ſis moleſtus, numquam confitebor te malum eſſe.* Hæc magni & Stoici animi, diverſa ab iis quæ in Fragmento eiuſ-
In Hortenſio. dem Ciceronis alibi; *Vidi in dolore podagræ vel omnium maximum Stoicorum Poſidonium, nihilo ipſum, quam Nicomachum Tyrium hoſpitem meum, fortiorem.* Sed cave Ciceronis ea cenſeas; imo alterius (ut in Dialogis) philoſophos oppugnantis & ſugillantis: an non ipſius Hortenſii? Qui Rhodi pariter eum viderit: etſi Romæ etiam potuit. ſi vere Suidas, *Poſidonium Romam, ducente M. Marcello, veniſſe.* Hoc vero magis aſſider, quam

cum

n Scipione Africano vixiſſe: etſi in
henæo palam ſcriptum. Nam ubi Stra-
nem Geographum laudaſſet, ad-
lit, ad ævum eius notandum, *Non
recentem ſcriptorem eſſe. quippe
ſcribat in libro* VII. *Geographiæ, co-* Lib. XIV
*viſſe ſeſe Poſidonium illum Stoicum
loſophum, qui Scipioni Carthaginis do-
tori adhæſit, convixitque.* Hæc ſunt
nia mira: nec de *Poſidonio*, ſed *Panætio*
ta. Itaque id nomen omnino repo-
ndum, niſi latum & ridicularium er-
em Athenæus erravit. Potuit autem
abo noviſſe Panætium, qui ad ulti-
m ſenium venit, adoleſcens. Tamen
die in Strabonis hæc non legas, niſi
lor. Hic eſt porro Poſidonius, cuius
deratio, non eruditio ſolum laudatur,
icio Stoicus: & ideo aliquando diſ-
tiens, ut qui *ſectam deſerere maluerit*
lenus de eo) *quam veritatem.* Atque
fere ſucceſſio eſt ad Auguſti ævum:
que ultra quæro. Addam è Sidonio I-
gines & habitudines quorumdam.
m ille in epiſtola quadam, ait *per gym-
ia vel prytanea pingi Zenonem fronte* Lib. IX. Epiſt. IX.
*tracta, Chryſippum digitis propter nu-
rorum indicia reſtrictis, Euclidem pro-
r menſurarum ſpatia laxatis, Clean-
m propter utrumque corroſis.* Invenies
bi & de aliis Philoſophis, ſed ego
meos

meos excerpſi. De *Zenonis fronte*, non mirum. ſeverus & ſubacerbus fuit, ſupercilioſus. Zenodotus in Epigrammate:

Ζήνων τῷ πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ:

Cum cano auguſtus Zeno ſupercilio.

Denique in proverbium ivit, *Stoicum ſupercilium*: &, *Stoica gravitas*. De Chryſippi *digitis conſtrictis*, diſſentire Cicero videatur, qui facit *ſedentem, porrecta manu*. Sed poteſt panſa manus eſſe, & digiti cohærere, etſi non inflecti. Qui tamen habitus vix ad *numeros*, in quibus complicari varie ſolent: ad quos palam Sidonius non hic tantum refert. Nam & alibi, *Chryſippi numeros, & Euclidis menſuras*, ita iungit. An ad Soritem igitur hæc ſpectant, cui Chryſippus inventor, & illum numeroſum adſcenſum vel deſcenſum? Dicas ex eodem Sidonio:

Lib. iv. Epiſt. iii.

Non hunc, ſi voluit rotare rythmos,
Quidquam propoſito virum morari
Chryſippus potuiſſet ex acervo.

Carm. xxiii.

Adde & Scholiaſten Perſii in illud, *Inventus, Chryſippe, tui finitor acervi*. Sed ut de mea mente dicam, longinqua ſatis hæc Sidoniana ſunt: magiſque obvium, ad Dialecticam & ſubtiles breveſque concluſiunculas eius referri. Id enim *digiti adſtricti* notare; & item manus porrecta,

recta, diſputantem poteſt. Simile in *Cleanthis corroſis digitis.* Neque hic, inquam, aſſentior. quid enim ſingulare ille in Numeris aut Spatiis? & cur digiti ab iis corroſi? Vide an non ad diligentiam & intentionem viri magis referas: notumque per eam, *rodi ungues.* An & ad attritos digitos ab antlia obiter adſpectum? cogitetur. Sidonius idem alibi:

---- arroſo quidquid ſapit ungue Cleanthes. Carm. 14.

DISSERT. XII.

Alii aliquot clari Stoici, & præſertim qui in Seneca ſcriptis.

AUD. Alios omittis, in Tabella & Indice poſitos: iuvet noviſſe. Sæpicule enim lego, & nomina occurrunt: neque ævo aut notis aliis ſemper diſtinguo. LIPS. Ad laborem addis: ſi gratum tamen, exſequar, & ſpero profuturum..

PERSÆUS eſt à latere primus. quem vides è ſchola Zenonis fuiſſe: atque ego è patria etiam addo. Nam & ipſe *Cittieus.* Qua in re luſit apud Athenæum Bion Boriſthenites: qui conſpecta ſtatua eius ænea, in qua inſcriptum, PERSÆUS ZENONIS KITTIEYΣ: *ipſe erraſſe ſcriptorem dixit, faciendumque* οἰκιτιῶς: quod eſſet,

eſſet, *Zenonis famulus.* Scilicet, quod in Diogene eſt, vere famulatum Zenoni tradunt, libroſque deſcripſiſſe & alia miniſteria obiſſe: etſi poſtea ad Antigonum regem rediit, à quo donatus Zenoni fuerat. Apud iſtum (regem dico) ſapientiæ peramantem, & titulo ſuo dignum, in gratia fuit, atque etiam ad rem civilem & militarem promotus. Nam Acrocorintho eum præfecit, à qua arce Corinthus ipſa, imo Peloponeſus, pendebat: ſed parum felici exitu, cum aſtu Arati Sicyonii capta arx fuit, & Perſæus ipſe eiectus, vel ut quidam, interfectus. Eiectum, Plutarchus refert. qui etiam dictum eius poſtea narrat. cum differente
In Arato. quodam, *Solum ſapientem belli ducem eſſe:* ſubiecit, *Et nobis olim hæc viſa, ex Zenonis ſcitis: ſed mutavi, & iuvenis Sicyonius* (Aratum ſignabat) *aliter me condocefecit.* At interfectum, Pauſanias clare. *Aratus,* inquit, *cum Antigonus Acrocorinthum*
Lib. II. *eum valido præſidio obtineret,* καὶ ἄλλους τε κρατήσας μάχῃ διέφθειρε, καὶ Περσαῖον ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τεταγμένον: *cum alios pugna victos interemit, tum ipſum cuſtodiæ præfectum Perſæum.* Iterat hoc ipſum poſtea: Ἄρατος,
In Achaic. II. inquit, καὶ Σικυώνιοι φρουρὰν ἐκ τοῦ Ἀκροκορίνθου τὴν πᾶσαν ἐξήλασαν, καὶ ἀπέκτειναν Περσαῖον ὑπὸ Ἀντιγόνου ταχθέντα ἐπὶ τῇ φρουρᾷ: *Aratus & Sicyonii præſidium Acrocorinthi totum eiecerunt,*

cerunt, & interfecerunt Perſæum ipſum ab Antigono poſitum. Athenæus hæc talia narrat, illudens Philoſophaſtro: & ait, eum, *dum aſſiduis compotationibus indulget, arcem ipſam cum Corintho amiſiſſe; illum, qui antea in ſuis ad Zenonem Dialogis contenderat, Omnia recte facere ſapientem, atque unicum belli ducem eſſe.* Atque ipſe Plutarcho propior, ἐκπεσεῖν dumtaxat, *excidiſſe,* eum ſcribit, non interiiſſe. Scripſit *Dialogos Conviviales,* ex eodem Athenæo: & parum ſeria quædam alia, certe parum ipſe. Cicero hunc nominatum voluit: *Perſeus Zenonis auditor, eos dicit habitos Deos, à quibus magna utilitas ad vitæ cultum eſſet inventa.* Et mox: *Perſeus Cittieus.* Sed utrobique *Perſæus* reſcribendus, quia conſtanter Græci Περσαῖον dicunt. Lib. IV. 1. De Nat. deor.

ERILLUS, ſive potius *Herillus.* qui omnia ad ſcientiam revocavit, & eam unum Bonum eſſe. Cicero aliquoties meminit: & Diogenes ſatis dicet, qui ſeorſim deſcripſit.

ARISTO *Chius* à patria, item inter Zenonis γνωρίμους, id eſt, *diſcipulos,* philoſophantium lingua. Hunc Athenæus, ex Timone Phliaſio, deſcribit *Zenonis auditorem, ſed adulatorem & aſſeclam Perſæi,* iam dicti, *quia Antigono regi amicus erat.* Cicero aliquoties memorat, & à Lib. VI.

In Hortenſ.ex Fragm. Zenone ſuo abiſſe oſtendit. Nam *Ariſto Chius*, inquit, *præfractus, ferreus, nihil bonum, niſi quod rectum & honeſtum eſt, eſſe dicebat.* Sed explicat magis, & IV. De Finib. addit: *Ariſtonis exploſa ſententia eſt, dicentis, nihil differre aliud ab alio, nec res eſſe ullas, præter virtutes & vitia, inter quas quidquam intereſſet.* Itaque *Media* omnia ſuſtulit, nec in iis momenta ulla, quæ Zeno cenſuiſſet. Sed plura de eius dogmate Diogenes, in fine Zenoniæ vitæ. Epiſt. LXXXIX & XLIV. Seneca virum nominat alibi hoc *Chii* cognomine, alibi *Stoici*: & ex ipſo liquet eumdem eſſe. Etſi alii etiam *Ariſtones*, & duo quidem Peripatetici.

ATHENODORUS *Solenſis*, quartus in DeTrā. c. III. Tabula diſcipulorum Zenonis eſt. Diogenes inter inclytos & præcipuos nominat: Epiſt. X. & alibi. aliquoties & Seneca noſter (etſi abſque cognomine) ſed puto iſtum. Alioqui & alii hoc nomine fuere. duos Lib. XIV quidem Strabo ſuggerit, & Stoicæ item ſectæ. *Tarſus Ciliciæ*, inquit, *edidit duos Athenodoros. quorum alter Cordylio cognomento, vixit cum M. Catone, atque apud eum obiit: alter Sandonis filius, quem & Cananitam à pago quopiam appellant. qui magnos honores à Cæſare Auguſto, cuius doctor & familiaris fuerat, conſecutus in patriam rediit, eamque turbatam ordinavit & rexit.* De M. Catone quod

ait, *Vticenſem* accipies. nam & diffuſius hoc paullo in vita huius Plutarchus denarrat. *Cato*, inquit, *incenſus ſtudio doctrinæ, cum audiſſet, Athenodorum Cordylionem cognomine, in Stoicis excellentem, Pergami agere, ætate iam grandem, atque eum regum & principum plurium amicitiam aut contubernia refugiſſe: arbitratus nihil ſe nunciis aut litteris profecturum, ſumpto in duos menſes iure legationis liberæ, ipſus in Aſiam ivit, fretus virtutibus ſuis, quibus præda ea cederet. Quod factum. & expugnatum virum, ac de ſententia, pôſt aliquot ſermones, deiectum ſecum in caſtra duxit, ovans ac triumphans, re præclariſſima geſta, ſplendidius iuuſque quam Pompeius aut Lucullus de gibus aut regnis, quæ tunc maxime cabant aut vaſtabant.* Nota *Pergami* eſſe: & ergo * εἰκότως eſſe illum, de quo ogenes: *Athenodorum Stoicum Pergamenæ bibliothecæ præfuiſſe, inibi libros nonis interpolaſſe, ſublatis quæ invidiam infamiam vulgo habebant. Sed deprehenſum, ipſum in periculo fuiſſe:* & an quoque cauſſa, cur facilior Catoni it abducenti? Tres igitur Athenoi Stoici, & omnes Cilices: ultimus m Plutarcho in Apophthegmatis inatus, & Dioni in rebus Aui.

* probabiliter.

In Zenone.

SPHÆ-

Sphærus Cleanthis diſcipulus, etſi Zenonem quoque audivit. *Boſphorus* ei patria, & de vita ac ſcriptis eius pauca ſeorſim Laertius: quem eſt videre. Ci-
IV. Tuſ. cero una nota commendat: *Definitiones ſuperiores erant Sphæri, hominis inprimis*
In Agide & Cleom. *bene definientis, ut putant Stoici.* Plutarchus Cleomenis Spartani illius præceptorem facit, & ad gloriam hunc inflammaſſe.

De Zenone *Sidonio* ſupra dixi: neque enim firmiter ſcio quis in ſchola Chryſippo ſucceſſerit.

In Zenone. De Zenodoto, ex Laertio, Diogenis diſcipulum fuiſſe.

Eſt Apollonius & Asclepiodotus: ille Straboni, hic Senecæ aliquoties dictus.

Sed poſtremi hi parũ nobiles: duo ſunt extra ordinem dicendi. Prior Archidemus, ſive Arched. ut * plurimum ſcriptus. Hunc Diogenes ſatis crebro nominat, & quidem inter primores Stoicos, quibus ius cenſendi. *Tarſo* Ciliciæ ortum Strabo ſignificat: ſi tamen de iſto. *Et incolæ*, inquit, *tantum curæ ardoriſque erga ſapientiæ & variæ doctrinæ ſtudia habuerunt, ut vel Athenas vel Alexandriam ſuperaverint, & ſicubi inclytæ & frequentes etiam ſunt Scholæ. Viri illuſtres ex ea prodierunt, Antipater,*

*Græcis quidem. nã Latinis fere Archidemus.

Lib. XIV

& Archidemus, *& Neſtor, Stoici.* Epi- Lib. II.
ctetus ſæpius nominat, ſed ſemper ut Diſſert. IV. &
inter vertices, & qui vulgo ſic cenſere- XVII. & XIX.
tur. Etiam noſter Seneca: a *Exclamanti* Lib. III
alios opponam cum quibus litiges, Poſido- Diſſert. II.
nium & Archidemum. Cicero de eodem: a Epiſt. CXXI.
b *Duo vel principes Dialecticorum, Anti-* b IV. Acad.
pater & Archidemus. De iſto, an alio Plutarchus? cuius verba, ubi oſtendit multos voluntarium exſilium elegiſſe: Ὁ δ' Ἀθηναῖος Ἀρχέδημος εἰς τ Παρθῶν μεταςὰς, ἐν Βαβυλῶνι τὴν Στωϊκὴν διαδοχὴν κατέλιπε: De Exilio.
Athenienſis Archedemus, in Parthorum regionem ſe transferens, in ipſa Babylone STOICAM SUCCESSIONEM *reliquit.* Notabile, etiam Parthos huic ſectæ inſertos: & magnum viri ardorem, qui ivit, docuit, fecit. Dubitavi an idem eſſet: imo non videtur, cum illo Strabonis certe. qui *Tarſenſis*, non *Athenienſis* fuit. An diverſi *Archidemus*, & *Archedemus?*

Alter quem volui ſuggeſtum, eſt SOTION. Debui Senecæ cauſſa, cui doctor ille fuit. Nam ita in epiſtola quadam, ubi præteritos annos recolit: *Modò apud* Epiſt. XLIX.
Sotionem philoſophum puer ſedi. Iterumque: *Non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagoræ Sotion iniecerit.* An ergo Pythagoreus fuit? vix credam: ſed non alienum ab ea abſtinentia, fortaſſe & aliis magnanimi viri ſcitis, aut inſtitutis. Epiſt. LVIII.

Sitne hic quem Diogenes & Athenæus citant, libris *De ſucceſſione Philoſophorum:* quem Stobæus, *De Ira:* non adfirmem. vereor ut ille antiquior ſit: magis inclinem eſſe, quem Plutarchus circa ſuum, id eſt, Senecæ ævum, fuiſſe oſtendit. In libro, De pietate fraterna: Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων Ἀπολλώνιος ὁ Περιπατητικὸς ἤλεγξε τὸν εἰπόντα, δόξαν ἀκοινώνητον εἶναι, Σωτίωνα νεώτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ ποιήσας ἐνδοξότερον: *Sed & RECENTIORUM philoſophorum Apollonius Peripateticus reprehendit & refutavit, qui dixerat, Gloriã eſſe incommunicabilem. quippe iuniorem fratrem Sotionem illuſtriorem quam ſe ipſe reddidit.* Tangit aliquod factum circa fratrem, nobis ignotum. Satis de *Stoicis* nobilioribus: nunc cauſſam nominis huius breviter etiam dicam. Zeno in *Porticu* docuit, quę *Piſianactaa* olim dicta, poſtea picturis varie à Polygnoto decorata, nomen illud ποικίλης ſive *Varia* accepit. Inde igitur nomen. & ἀπὸ στοᾶς, littera mutante & addẽte, Στωϊκοὶ appellati. Bono omine pinxit ille: & * πολύζηλον hanc *Porticum*, & *Porticenſes*, ut Latine ſic reddam, orbi terrarum factos ſcimus.

Diog. in Zen. in l. Plutarc. in Cimone, Harpocration in *Polygnoto*, Pauſan. Perſius Sat. III & ibi Schol.

* *Multinotam & nobilẽ.* ad nomen *Picto-riu* alluſum.

DIS-

DISSERT. XIII.

Cynicos originem Stoicis dediſſe, & Dogmata fere convenire. Illi ex profeſſo laudati.

ANTEA *Zenonii* appellabantur etiam: & cur non *Cynici?* nam reverá ſunt pæne iidem. Itaque & ortum Stoicæ, ſunt qui Antiſtheni adſcribant, *Cynicæ* eidem conditori. Diogenes aperte: δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ἀνδρωδεστάτης Στωϊκῆς κατάρξαι: *Videtur & virilis illius Stoicæ ſectæ princeps auctorque fuiſſe.* Quidni videatur? dogmata conſentiunt, in vita & cultu aliquid mutant. Itaque poeta recte: In Antiſth.

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata curat
A Cynicis tunica diſtantia:

ſive quia veſte & habitu differebant; ſive quia verecundia tantum, & tegebant Stoici quæ illi in aperto audebant. Sane, ut Diogenes ait, κοινωνία τις ταῖς δύο ταύταις αἱρέσεσίν ἐστιν. ὅθεν καὶ τὸν κυνισμὸν εἰρήκασι σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *communio & ſocietas quædam eſt his duabus ſectis. unde & Cynicum dixerunt brevem ad virtutem viam.* Qui *dixerunt?* ipſi Stoici. Atque adeo Zeno definivit, τὸν σοφὸν αὐτὸν κυνιεῖν. εἶναι γὰρ κυνισμὸν σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *Sapientem Cynicum debere eſſe. atque Cy-* In Mened. Diog. in Zenone.

Sitne hic quem Diogenes & Athenæus citant, libris *De ſucceſſione Philoſophorum:* quem Stobæus, *De Ira:* non adfirmem. vereor ut ille antiquior ſit: magis inclinem eſſe, quem Plutarchus circa ſuum, id eſt, Senecæ ævum, fuiſſe oſtendit. In libro, De pietate fraterna: Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων Ἀπολλώνιος ὁ Περιπατητικὸς ἤλεγξε τὸν εἰπόντα, δόξαν ἀκοινώνητον εἶναι, Σωτίωνα νεώτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ ποιήσας ἐνδοξότερον: *Sed & RECENTIORUM philoſophorum Apollonius Peripateticus reprehendit & refutavit, qui dixerat, Gloriã eſſe incommunicabilem. quippe iuniorem fratrem Sotionem illuſtriorem quam ſe ipſe reddidit.* Tangit aliquod factum circa fratrem, nobis ignotum. Satis de *Stoicis* nobilioribus: nunc cauſſam nominis huius breviter etiam dicam. Zeno in *Porticu* docuit, quę *Piſianactæa* olim dicta, poſtea picturis varie à Polygnòto decorata, nomen illud ποικίλης ſive *Varia* accepit. Inde igitur nomen. & ἀπὸ στοᾶς, littera mutante & augẽte, Στωϊκοὶ appellati. Bono omine pinxit ille: & * πολύϋμνητον hanc *Porticum*, & *Porticenſes*, ut Latine ſic reddam, orbi terrarum factos ſcimus.

Diog. in Zen. in. Plutarc. in Cimone, Harpocration in *Polygnotus*, Pauſan. Perſius Sat. III. ibi Schol.

* *Multinotam & nobilẽ, ad nomen Picturis alluſum.*

Dis-

DISSERT. XIII.

Cynicos originem Stoicis dediſſe, & Dogmata fere convenire. Illi ex profeſſo laudati.

ANTEA *Zenonii* appellabantur etiam: & cur non *Cynici?* nam revera ſunt pæne iidem. Itaque & ortum Stoicæ, ſunt qui Antiſtheni adſcribant, *Cynicæ* eidem conditori. Diogenes aperte: δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ἀνδρωδεστάτης Στωϊκῆς κατάρξαι: *Videtur & virilis illius Stoicæ ſectæ princeps auctorque fuiſſe.* Quidni videatur? dogmata conſentiunt, in vita & cultu aliquid mutant. Itaque poeta recte: In Antiſth.

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata curat
A Cynicis tunica diſtantia:

ſive quia veſte & habitu differebant; ſive quia verecundia tantum, & tegebant Stoici quæ illi in aperto audebant. Sane, ut Diogenes ait, κοινωνία τις ταῖς δύο ταύταις αἱρέσεσίν ἐστιν. ὅθεν καὶ τὸν κυνισμὸν εἰρήκασι σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *communio & ſocietas quædam eſt his duabus ſectis. unde & Cyniſmum dixerunt brevem ad virtutem viam.* Qui *dixerunt?* ipſi Stoici. Atque adeo Zeno definivit, τὸν σοφὸν αὐτὸν κυνιεῖν. εἶναι γὰρ κυνισμὸν σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *Sapientem Cynicum debere eſſe. atque Cy-* In Mened. Diog. in Zenone.

niſmum, compendiariam ad virtutem viam. AUD. Ita mihi Stoicos tuos laudas? & Cynicos etiam facis? Apage ſordes illas, & impudentiam. mihi Cicero
1. De offi. inclamat: *Cynicorum natio tota eiicienda eſt. Eſt enim inimica verecundiæ, ſine qua nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum.* LIPS. Cicero, id eſt vulgus: hic quidem. fruſtra autem de Sapientia loquimur, ſi ad illum iudicem imus. Prima fronte qui Cynica adſpicit, tecum dicet: qui reſtat & inſpicit, munditias, pudorem, decus, virtutem inveniet & laudabit. Itaque breviter exploremus: & quidem ab ipſo nomine, quod in ludibrium aut probrum trahunt. Aiunt à *canis impudentia* ſic dictos; quia naturæ in publico obſequuntur, ingerendo, egerendo, atque etiam inſerendo, animalis illius exemplo. Quod Empiricus abnuat, qui ubi Canem laudavit à ſagacitate aut pru-
Lib. 1. Pyrrh. c. XIV. dentia, *quod commoda appeteret, incommoda vitaret; mala agnoſceret, & mitigaret; ſed & iuſtum, memorem, gratum eſſe; animoſum, & malis infeſtum:* addit, *inde factum videri, ut Philoſophi quidam* (Cynici) *ſe huius animalis cognomine commendarint.* Bene. quid enim tam proprium Cynicis, quam bonos tueri & favere, malos invadere & allatrare? Laertius & aliam cauſſam ſuggerit: *Docebat*, inquit,

quit, *Antiſthenes in Cynoſarge gymnaſio, haud procul à portis: unde & Cynicam ſectam dictam ſunt qui opinentur. Ipſe quidem appellabatur* ἁπλοκύων: *ſimplex & ingenuus Canis.* In nomine hoc eſt: dogmata autem ſi videas recto animi oculo, quid culpes, imo quid non ſuſpicias & admirere? *Virtutem ſufficere ad Beatam vitam. Eam in rebus factiſque eſſe, non verbis. Sapientem ſibi ſatis eſſe: eius enim omnia. Nihil ei novum videri: Regem eſſe: non ad legem, ſed virtutem vivere. Sola bona, pulchra; mala, turpia.* Denique *Finem homini, ſecundum virtutem vivere.* Non hæc alta, & puri æthereique animi & iudicii dicas? Sed nemo melius veriuſque legitimum Cynicum (falſos inſuper habemus) deſcripſerit, quam magnus ille Epictetus, in Diſſertatione huic rei propria, quam περὶ κυνισμοῦ, *De ſecta Cynica*, indigitavit. In compendio & ordine aliquo dabo, quæ ille, Stoico ſuo more, calide aut confuſe. *Cynicus*, inquit, EXPLORATOR *quidam eſt, & velut* LEGATUS *à Iove ad viſendas res humanas. Diogenes ille, inter capita eius ſectæ, poſt Charonenſem cladem ad Philippum regem perductus fuit, ut ſpeculator. Statim faſſus eſt. &, Sum hercules, inquit, ſed tuæ ambitionis, ſævitiæ, & luxus. Itaque monet & inclamat libere;*

Lib. III. Diſſert. XXII.

quæ bona, quæ mala ſint, demonſtrat; appetenda, fugienda; & elata manu, velut tragica ſcena conſcenſa, homines miſeriarum ſuarum & vitiorum admonet, ab iiſque ad meliora (quantum in ipſo eſt) compellit. Idem eſt PUBLICUS DOCTOR *&* PÆDAGOGUS *generis humani, inſtruit* Lib. IV. Differt. VIII. *ſimul ac caſtigat. Idem* MEDICUS *& velut* ÆSCULAPIUS *quidam: qui ſtatim demonſtrare poſſit, & illos ſi curatione ſua utantur ſanos fore, & ſuam valetudinem in argumentum proferre. Convenite omnes, inquit, qui è pedibus, è capite, qui febri laboratis: convenite cæci, amentes; ac videte me ab omni malo expertem & ſalvum. Denique dominus &* REX *eſt, ſceptro & diademate à Deo ornatus: qui tales facere pollicetur, ſibi audientes. Vt ſciatis, ô mortales, vos felicitatem & tranquillitatem, ubi non eſt, quærere: ecce ego exemplum à Deo vobis ſum miſſus. Non rem habeo, agros, domum; non uxorem, liberos, familiam; imo nec ſtragulum, aut tunicam, aut aliud vaſum. Videtis tamen quam ſanus ſim? facite mei periculum. Nihil habeo, nihil egeo, ne cupio quidem: non hominem, non locum, non oblectatiunculam, ſicut pueri Vindemiæ dies aut ferias.* Iterum è III. Differt. XXII. *Ecquid mihi deeſt? nonne ſine metu ſum? nonne liber? Quando quiſquam me in vovendo fruſtratum vidit? quando in vitando?*

do? Quandò Deum vel hominem aliquem incuſavi? Quomodo autem alacer & erectus incedo? quomodo eos tracto & convenio, quos vos timetis? nonne ut mancipia? Quis me conſpecto, ſe REGEM ET DOMINUM *ſuum videre non putat? hæc ago, hæc curo: ſicut eum oportet,*

Ὧι λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλεν: Ex Hō...

Qui populos moderetur, & ampla negotia curet.

Atque hæc libere omnia, ſine trepidatione aut reſpectu: quippe qui ſole puriorem mentem conor circumferre. Non habeo ſatellites, gladios, pompam ſive terriculamenta iſta externa: eorum loco* BONA CONSCIENTIA *dat fiduciam mihi & poteſtatem. Non ipſe reprehendendus, in alios incurro; verecundia ubique ornatus, & Honeſti amore, illud ſine lege aut pœna colo. Ceteri parietibus, ianuis, velis teguntur: ego ſub dio, in propatulo ago; omnium oculis & inquiſitioni expoſitus, Deo me probo. Atque hæc cum facio, evenit ut male audiam, imo vapulem: quid mirum à pueris aut fatuis, & qui tangi ulcera ſua nolunt? Ego vero affectum aut curam non muto, aut mitto: dum vapulo, eos ipſos* QUI VERBERANT DILIGO, *tanquam pater omnium, tanquam frater. Neque animo ſolum ita firmus & conſtans ſum, ſed corpus ſufficit: & illo ipſo doceo, tenuem*

& frugalem victum vires augere, adeo non lædere ſanitatem. Quid calorem, frigus, incommoda? nihil. Ecce circumfero corpus meum, ut Diogenes, nitidus, pinguis, bene habitus: credite oculis ſenſibuſque, vera dici. Hæc & plura (utinam audire fas) germanus ille Cynicus: de fucis, nullus hic ſermo. Neque nego in ſummo iſtos eſſe, ideoque vicinos lapſui, aut faciles tranſilire. Seneca noſter ſignate ſcripſit: *Hominis naturam Stoicos* VINCERE, *Cynicos* EXCEDERE. Ita eſt: quidquid ſupra Stoicos, modum pæne ſupra eſt: ſed nec inutile, in una parte ſic eſſe, ut ad modum deinde ducant. Diogenes agnoſcebat, & fatebatur, *Imitari ſe chori magiſtros: qui tonum leviter* EXCEDERENT, *ſed ut reliquos revocarent ad concentum.* Pulcherrime. ſint magnæ iſtæ animæ, quæ omnia externa calcent, deſpuant: & aliquid in rigore fortaſſis excedant, ut mollitiem noſtram vincant. Ecce in Seneca exemplum *Demetrii:* qui aut familiaris illi, aut doctor fuit, & pleriſque item melioris animi aut ſtudii Romæ notus, & carus. De quo ille quam honorifice! *Demetrius Cynicus, vir meo iudicio magnus, etiam ſi* MAXIMIS COMPARETUR. Et meo hercules, ex iis quæ de ipſo ſparſim lego. Nam & Tacitus laudabiliter meminit: & noſter iterum

De Brev. Vit. c. XIV.

Laert. in Diog.

VII De Benef. c. I.

effuſa,

effuſa, ſed ex animi ſenſu, laudatione. quis enim mendico aduletur? noſter inquam: *Demetrium, quem mihi videtur rerum natura noſtris tuliſſe temporibus, ut oſtenderet nec illum à nobis corrumpi, & nos corripi poſſe. virum* EXACTÆ, *licet ipſe neget*, SAPIENTIÆ, *firmaque in his quæ propoſuit conſtantia. Eloquentia vero, qua res fortiſſimas deceat, non concinnata, nec in verba ſolicita, ſed ingenti animo, prout impetus tulit, res ſuas proſequentis.* Sed & alibi profitetur, *Demetrium* VIRORUM OPTIMUM. quem, inquit, *mecum circumfero* (in comitatu habeo,) *& relictis conchyliatis, cum illo* SEMINUDO *loquor, illum admiror. Quidni admirer? vidi nihil ei deeſſe.* Sapis Seneca, plus una hora tibi ille conferet, quam alii multis annis. *Nihil*, inquit, *deeſt.* Imo omnia deſunt, ſi rem ſpectas; ſi animum, nihil. Iterum noſter: *Ego certe aliter audio, quæ dicit Demetrius noſter, cum illum vidi* NUDUM, *quanto minus quam* STRAMENTIS *incubantem? Tunc enim non præceptor veri, ſed* TESTIS *eſt.* Da aures aliquid è noſtro ſæculo accommodanti. *Cappucinos* iſtos quos dicimus, veræ virtutis, patientiæ, inopiæ, & (quod antiquis defuit) pietatis exemplar, quis ſine animi aliquo motu & impulſu videt? quis non vel viſos conferre ad eadem illa

Ibid. c. VIII.

Epiſt. LXII.

Epiſt. XX.

putat? ego cenſeo: & tales omnino Cynicos fuiſſe: excipio Pietatem, ut dixi, & Verecundiam: quarum illam ævum illorum abnuit, hanc inſtitutum. Carpere enim & corrigere volebant: atque ore & animo ad eam rem opus. Sectam vides: altam ſimul & abiectam, nihil populare, nihil ſplendidum, imo nihil externum ſpectantem & ſectantem: ideoque paucis ſerio, neque diu probatam. Certe Sidonii iam ævo deliquerant, ſcribitque in enumeratione Sectarum:

EXCLUSI *prope iam Cynici, ſed* LIMINE *reſtant:*

id eſt, adeo pauci, & ſic pulſi, ut in limine hæreant ad egreſſum. Omitto: proprie enim Stoicos non tangunt.

DISSERT. XIV.

Contra Stoicos; & quæ iis obiici ſolita.

AUD. At ego *Stoicos* tuos tango, ſi linguam mihi laxas. Laudas, & huc vocas: quam multi revocant? Hodie plerique omnes: & ludus ac iocus tu atque ego ſimus, qui hic ſumus. Sed & inter priſcos, quam multi graves! & gravia quædam iſtis obiiciunt, aut imponunt. Vis pergam dicere? LIPS. Me lubente. nam recte olim Comicus:

Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσυνετος καθήμενος:

Mole-

Moleſta res eſt, fatuus auditor ſedens.
Oſtende capere te: & aliquid interfare, *ut* (Cælii olim dicto) *duo ſimus.* AUD. Ergo facio, & dico obiici iis iſta. Zenoni primum, primo auctori, æmulationem & invidiam, quæ originem dederit diſſenſioni & Sectæ. In Academicis erat, id eſt, Platonicis, Polemonis auditor: lis incidit cum Arceſila condiſcipulo, ut ingenioſo viro: ab ipſo & priſcis diſceſſit, & *novam hæreſim*, ut Varronis verbis dicam, *novo paxillo ſuſpendit.* Fecit ſimile ille alter, à calore contentionum, ut fit, & *Novam Academiam* excitavit. Tuus quid? novam *Porticum*, inauditum antea nomen. Et rem ſi ſcrutaris, vix in ea pugna, ſed in verbis formuliſque fuit. Cicero: *Zeno quoque eorum princeps, non tam rerum inventor fuit quam verborum novorum.* Iterum: *Advena quidam, & ignobilis verborum opifex.* Itaque quæ alii adhuc *Bona Fortunæ aut Corporis*; hic *Producta* maluit dicere: quæ illi *Mala* eiuſdem generis, hic *Reiectanea*: & talia complura. Totum etiam dicendi genus obſcurum aut tenue: nihil pro copia, dignitate, aut luce antiquorum. Idem Cicero (& quis melior hic iudex?) *Stoicorum non ignoras quam ſit ſubtile, vel ſpinoſum potius, diſſerendi genus.* Alibi: *Vellunt de ſpinis, atque oſſa nudant.* Iterumque:

III. De Fin.
V. Tuſc.
III. De Fin.
IV. De Fin.

Ibid. que: *Pungunt, quaſi aculeis, interrogatiunculis anguſtis: quibus etiam qui aſſentiuntur, nihil comnoventur animo, & iidem abeunt, qui venerant.* Sed & alii, ab hac cauſſa, irrident τὰ ἐκ τῆς ποικίλης Στοᾶς λογάρια: *illos è varia Porticu ſermunculos.* Et Comicus quiſpiam:

(Apud Athen. III.)

Ἀκούσατ᾽ ὦ Στόακες, ἔμποροι λήρου,
Λόγων ἐπικριτῆρες:

(Apud eund. li. XIII.)

Audite Porticenſes, mercatores nugarum,
Verborum arbitri & cenſores.

Sed verba omitto. quæ compta à philoſopho non requiri ſcio, nec florem illum orationis: tamen docere apta, & animis illabi: ergo rem videamus. Ea ipſa aut tenuis, aut alta nimis & ſuperba. Tenuis, in diviſiunculis, diſtinctiunculis: quibus crebris valde & non neceſſariis utuntur. Superba in dogmatis, quæ faſtum ubique & ventum habent. *Dolorem non malum: Sanitatem non bonum: Sapientem Divitem, Regem, Deo parem eſſe.* Inde contumacia, & ſui amor, aliorum contemptus: nec privatorum tantùm, ſed magiſtratuum, Principumque. Olim obiectum, cum nota hæc ſecta, & viguit: ut Rubellio Plauto apud Tacitum, quod *aſſumpſiſſet Stoicorum* ARROGANTIAM *ſectamque: quæ* TURBIDOS *& negotiorum appetentes facit.* Accedit augendæ huic

(XIV. Ann.)

ſuper-

ſuperbiæ, quod & ſuper hominem, & nimia quædam iactant: *Sine affectibus eſſe: Iniuriam non accipere: Scire omnia, non opinari:* & plura quæ *Paradoxorum* titulo præſcribunt. Denique & auſteritas quædam, vel potius acerbitas, è dogmatis eorum innaſci animis ſolet: Ciceroni quoque notatum. qui alibi ait *Aſotos ex Ariſtippi, acerbos è Zenonis ſchola exire.* III. De Nat. Deor. Itaque, ut concludam, nimia omnia in hac parte videntur, & præter ceteros ſapere dum ſtuduerunt, à vera, id eſt, modeſta, Sapientia excidiſſe. Placet autem illud Euripidis:

----- οὐ γὰρ οὐδ' ἀζήμιον

Γνώμην μένειν ταῖς σοφοῖς λίαν σοφήν:

----- *non vel hoc noxa vacat,*

Si mens ineſt ſapientibus ſapiens nimis.

Placet & hoc Tertulliani, *Noſtram inſtitutionem de Porticu Salomonis eſſe:* ut tua hac Chriſtianis quidem non ſit opus. Quę viſa, dixi: ſiquid liberius aut fortaſſe vanius; hoc refelle, illud ignoſce. Præſcr. adverſ. Hæret.

DISSERT. XV.

Pro Stoicis: atque ordine illa reiecta.

AUDIVI equidem, & ad utrumque promptus ſum; libertati ignoſcere, imo gratiam habere, & vanitatem (nam ea certe dictis ineſt) refutare. Illud dixi,

&

& factum eſt: hoc iam adnitar, & neſcio an cum magno fructu. Vincam & frangam tot præiudicia? Fatum ipſum adverſum? Nam Stoici à mille amplius annis nulli, & non niſi in ſcriptis ſunt: ac gloriæ & vitæ ſuæ curſum videntur peregiſſe. Neque hercules revoco: paucas reliquias melioris illius ſeculi ſi tuemur, ſatis eſt: & hoc fine ſcito ſcutum & defenſionem à me ſuſceptam. Satis etiam triumphat Veritas, ſi apud paucos bonoſque accepta: nec indoles eius eſt, placere multis. Videamus, & à capite refellamus. Aiebas, Zenonem æmulatione motum à Polemone & prioribus abiſſe: quo argumento? Cicero dicit? Cicero? nempe Academicus, & ex profeſſo igitur Stoicorum hoſtis. Hoc hic, & mox, valeat: quia pleræque criminationes tuæ teſte illo non teſte nituntur. Æmulatio impulit. qui magis quam Ariſtotelem, Carneadem, Epicurum, alios, qui in tot ſectas ſtatim à Socrate & Platone ſunt ſciſſi? Atqui primus ille quidem, cum applauſu etiam noſtro, ſcripſit: *Amicum Platonem, amicum Socratem, ſed magis Veritatem eſſe:* cur Zenoni non idem ius? Eſt profecto: neque aliud, quam illa ipſa Veritas, impulit ad diſſentiendum. Non enim philoſophos, opinor, ut pecudes eſſe volumus: qui ſequantur tantum antece-

1, Ethi. ad Nicom.

antecedentium gregem, *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt*(ait Seneca,) *ſed non peregerunt.* Peregerunt? quam abeſt? *Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit: nec ulli nato poſt* MILLE SÆCULA *præcludetur occaſio aliquid adhuc adiiciendi.* Audis eundem illum noſtrum? vera dicit: & ſuperior ac noſtra ætas fidem fecit, facietque. Ergo omitte hoc de Æmulatione: quod tamen ſine culpa etiam amplectimur. habuerit & habeamus ipſi hanc honeſtam, quæ ad cognitionem Veri ducat. At, inquis, verba innovavit tantum. Innovaſſe fateor: tantum, nego. Quidni innovarit, in rebus quibuſdam novis? *Datur venia* (ait Apuleius) *novitati verborum, rerum obſcuritatibus ſervienti.* Quid ſi rerum novitatibus? non venia tantum, ſed laus eſto. *Producta* & *Reiectanea* quæ in exemplum adfers, neceſſaria fuere: nec ſine iis explicari ſatis aut conſtitui ſcientia Bonorum Malorumque potuit, id eſt, philoſophiæ caput. Plura talia ſunt, in * loco dicenda. Atqui ſpinæ & aculei in illorum ſcriptis. Deus bone! hodie hæc dici & obiici ab iis qui Ariſtotelem, & novellos Ariſtoteleos, legunt? Ac de veteribus Stoicis, non tu, non ego nimis ſcimus: de Seneca & Epicteto, aperto ore dixerim, roſeta mihi illorum ſcripta videri, præ Lycei

dume-

Epiſt. LXV.

Idem. Epiſt. LXIV.

De Dog. Platon.

Lib. II. Differt. Penult.

dumetis. Sed ſint ſubtiles & acuti : in philoſophis hoc culpæ deleges, quod laudi debebas? At Cicero etiam audiendus eſt, qui *pungere* eos *interrogatiunculis* dicit: *animos non commovere*. Itane *pungere?* agnoſco: vere faciunt, & velut ſtimulis, ac pugiunculis quibuſdam ſententiarum, penetrant animos ac pervadunt. Sed *non movent*. quid igitur eſt movere, ſi hoc non eſt? Vis mi Cicero, ut ad conciones veniant, affectus miſerabiliter moveant, clamores excitent & plauſus? Mare hoc non tentant, nec fluctus in eo ſuſcitant: contenti ſingulis & privatis lectoribus, iiſque quietis & intentis. Hunc talem mihi da: numquam à lectione duorum, quos dixi, ſurget, niſi commotior, & Honeſti quodam ardore ſuccenſus. Hæc eſt eloquentia philoſophis decora: in quos proprie convenit, quod Menelao ſummus vatum adtribuit:

παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως:

Pauca quidem, verum argute.

Non enim eſt philoſophia, ut noſter Seneca veriſſime ſcripſit, *populare artificium, nec oſtentationi paratum: in* REBUS, *non in* VERBIS *eſt.* Et Fabius, bono iudicio, de ipſis noſtris: *Minus indulſerunt eloquentiæ Stoici veteres: ſed cum* HONESTA SUASERUNT; *tum in* COLLIGENDO

Lib.x. SIA ...

PRO-

PROBANDOQUE PLURIMUM VALUERUNT: REBUS *tamen magis, quam (id quod ſane non quaſiverunt) oratione* MAGNIFICI. O bona, ô non retractanda iudicia! Honeſta ſuaſerunt, probando valuerunt, rebus magnifici fuerunt: & hæc eloquentia eſt, qua gloriantur. Quam Brevitas etiam decet: adeoque non abnuit Zeno aut excuſat, ut cuidam obiicienti *Brevia eſſe eius dicta*; *Omnino*, reſponderit. *nam & ſyllabas philoſophorum, ſi id poſſet, breves eſſe optem.* Mens copioſa & exubrans ſit, ſermo temperet & adſtringat. Sed de Verbis ſatis: Rem etiam accuſas. Quid autem? univerſe duo, Tenuitatem, & Superbiam. De Tenuitate, haud ſatis capio. ſubtilitatem ſi vis & accurationem in Dividendo, & addam etiam Definiendo, vindicamus & iactamus, ſuper omnes qui philoſophiam attigerunt. An modum non ſervaſſe, hoc vis? poſſunt eſſe quædam, aut videri nobis talia: parum firmiter tamen iudicanda, à paucis iſtis ſparſiſque reliquiis ſcriptorum. Omitte hoc igitur, negandum ea facilitate, qua affirmatur. De Superbia maius eſt, & colorem aliquem è paucis eorum ſcitis habet: ſed colorem. Magni animi eos fuiſſe, & ad alta ac magna duxiſſe, profitemur: & quis damnet, niſi qui Virtutem

tutē ipſam, & generoſum illud Honeſtū, damnet? Eo, non alio, vocant: hoc ſublime, ſplendidum, illuſtre conſtituunt: hoc omni verborum ſententiarumque honore adaugent. At *Dolorem non Malum* dicunt. O viles animæ! quid ergo? cum Epicuro *Voluptatem unicum Bonum, & illum Malum* dicemus? calcari ab homine hæc humana, & pedibus ſubiici, ſine ſuperbia non vultis? Mihi ea contingat, & ſtare in Virtutis illa arce ſecurum, ſuper Dolorem, Lætitiam, Spem, Metum, & turbines iſtos animorum. At *Divitem* & *Regem* dicunt Sapientem. Quem ergo potius? Craſſum, aut Pacorum, aut Neronem? Hæc * alibi explicanda ſunt, ſapientiſſime dicta: nec niſi ab ignaris aut ſtultis ridenda. Simile, quod *Affectus, Iniuriam, Opinionem* à vero Sapiente (nota, vero) arcent: ſemihorulæ ſpatio approbanda tibi, imo admiranda. Sed quid eſt? damnare malumus, quam diſcere: & *veteres avias*, ut ille ait, diſplicet *à pulmone revelli*. In ſcholis non hæc dicuntur, aut diſcuntur: ergo ſine inquiſitione reiicimus, & illos quoque, ſiqui docere conantur. Addebas de *Contumacia* gravem obiectionem, & hanc ex arbore iſta eſſe fructum. Non agnoſcimus: etſi obiici iam olim, hoc ſcimus. A quibus autem? ab improbis

* Lib. III. in Paradoxis.

aut

aut ſervilibus animis: quibus diſplicet, quidquid probum, erectum, & honeſtum eſt. Tales noſtros eſſe & conſpici in ſententiis, in conſiliis; nihil gratiæ, nihil metui dare; omnia ad Iuſti normam dirigere; ultro fatemur: & hanc Libertatem, non Contumaciam, cenſemus. Utinam hodie in Regum Principumque conſiliis ſint! utinam in tribunalibus! non pœniteat eiuſmodi Tuberonum aut Catonum. Sed Seneca audiatur, hoc ipſum diluens: *Errare mihi videntur, qui exiſtimant philoſophiæ* (huic Stoicæ) *fideliter deditos,* CONTUMACES *eſſe, & refractarios, ac* CONTEMPTORES MAGISTRATUUM *& Regum, eorumve per quos publica adminiſtrantur. E contrario enim, nulli adverſus illos gratiores ſunt: nec immerito. Nullis enim plus præſtant, quam quibus frui tranquillo otio licet.* Epiſt. LXXIII. Nota & hoc de *Otio*: quod plerique ſane philoſophorum amplectuntur: apti reipublicæ, ſed non omni: neque adverſis ventis vela ſolvunt. Iterumque Seneca, de hac criminatione: *Scio male audire apud* IMPERITOS *ſectam Stoicorum, tamquam nimis* DURAM, *& minime Principibus Regibuſque daturam bonum conſilium. Sed* NULLA SECTA BENIGNIOR LENIORQUE *eſt, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior: ut cui propoſitum* II. De Clem. c. V.

ſit,

ſit, uſui eſſe aut auxilio, nec ſibi tantum, ſed univerſis ſinguliſque conſulere. O hæc admitte! & una illud diſce, lenes & mites eſſe, communium bonorum cupidos, nec, ut Epicureos, unius ſui curam agentes. Quomodo non ſint, quibus hoc inter prima dogmata, *Cives ſe mundi eſſe? Totum hunc orbem, patriam?* Itaque & illud imbibunt,

Non ſibi, ſed toti genitos ſe credere mundo.

Quæ ſatis refellant hoc de *Contumacia*, aut aliorum *Contemptu*: atque una, quod de *Acerbitate* in extremo dicebas. Sed calumnioſe dicebas Ciceronem hoc ſcribere, quod non ſcripſit. Neque enim ille; *acerbos exire è Zenonis ſchola*, definivit: ſed *poſſe exire* (verba vide:) & quis id neget? non magis, quam è Dialecticorum ſchola, Sophiſtas; è Iuriſconſultorum, rabulas; Medicorum, carnifices. Neque illi hæc docent: ſed deliquia ſunt prave capientium, utentiumque. Hic ſimile. Zenonis ſchola, quæ tota Virtutis eſt, ſeveros, non molles facit; aſperi aut acerbi ſiqui prodeunt, vitio illorum & humani ingenii fit, facile ad confinia declinantis. Clauſula tua erat, de *Modeſtia*. Dii boni, quis magis amat? quin ſi tota Sapientia nobis detur, cum adiuncta Superbia: ſpernamus hoc contubernium, & nolimus iungi.

DISSERT. XVI.

Iidem laudati : & quid in partibus Philoſophiæ præſtiterint : deque iis vel adverſariorum elogia.

SED ſcutum defenſionis ſatis ego prætuli, & ſiniſtra ſum uſus : lubet etiam dextra, & veris eos laudibus exornare. Philoſophiam ſi examinamus; nemo abnuet, tres in ea partes eſſe, *Logicam*, *Phyſicam*, *Ethicam* : & qui in ſingulis, aut omnibus emineant, eſſe laudandos. Sed omnibus, rarum. & vere hoc ac ſcite Plutarchus : *Quoſdam philoſophantium* AVIBUS *ſimiles videri, qui levitate quadam & ambitione ingenii elati alta petunt, & Phyſica ſcrutantur tantum. Alios* CANIBUS, *qui laniare & vellicare avidi, ſoli Logicæ adhæreſcunt, ut pelli, & in ea rixantur, & mentem ad ulteriora non mittunt.* Profecto mi adoleſcens, ſapiens ille ſcriptor (talis eſt, etſi Stoicis parum æquus) rem attigit : & in hodie-philoſophis an non ſæpe obtineat, te iudicem addico. At Stoici noſtri omnes partes complexi animo & ſcriptis ſunt : *Logicam* ſic accurate, Chryſippo præſertim præeunte, ut in modo peccaſſe modeſtis iudiciis poſſint videri. Repete memoria quæ * ante in Chryſippo dixi. Iam

De Profectu in Virt.

* Diſſert. x.

Iam in *Phyſica* profecto regnant: & maxime in ſublimi illa & principe eius parte, quæ Deum & divina tangit. Quis de illo, de iſtis, id eſt, Fato, Providentia, Geniis, ſubtilius, uberius, verius ſcripſit? Ne invidia ſit dicere, non omnis philoſophorum manus, ſi in unum conferatur. Atque hæc omnia tamen ad *Ethicam*, vere noſtram partem, & germanæ Philoſophiæ finem, diriguntur: nec alio lectorem ſuum ducunt, niſi ad Honeſtum & ad Virtutem. Quanti in iſta ſunt! quam alti & erecti! quã omnia humana calcant aut ſpernunt, & hominem ſupra hominẽ tollunt! Lege paucos eos libros, qui exſtant, vel Senecę, vel Epicteti: Virtutem ipſam ſcripſiſſe dicas, & ſemina ſalutariũ monitorũ ubiq; ſparſiſſe. Ubique. nam & in eo vera iſtorum gloriatio eſt: *Non eſt quod exigas Repetita aut Excerpta.* Constitutum *eſt apud* nostros, *quidquid apud alios excerpitur. non habemus iſta* oculiferia, *nec emptorem decipimus, nihil inventurum cum intraverit, præter illa quæ in fronte ſuſpenſa ſunt. Quocumque miſeris oculum, id tibi occurret quod eminere poſſet, niſi inter paria legeretur.* O quam vera hæc, de ipſo inprimis qui dicit, aſſerantur! Ubique altæ, acres, ferientes quædam ſententiæ ſunt, & utiliſſima monita aut medicamenta animorum.

Sen. Epiſt. xxxiii

rum. Iam vero ad *Civilem* etiam doctrinam, quæ Reges Principeſque tangit, iſtos maxime iviſſe, ſcriptorum illorum Indices mihi dicunt. Vide, ſodes, apud Laertium vel Zenonis libros, vel Cleanthis, & Chryſippi: ſtatim occurrent tituli, *De Republica, De Legibus, De Conſilio*, & talia quæ ad regimen aut tutelam faciunt generis humani. Quid diſſimulandum eſt? divina Providentia, priuſquam lucem Sapientiæ plenam, miſſa ipſa Sapientia, (id eſt, Filio) nobis ſpargeret, hos tales præmiſiſſe videtur, ut ſcintillas eius allucerent, & errorum vitiorumque Cimmerias quaſdam tenebras arcerent. Unum eſt, in quo caute legendos audiendoſque fateor: altitudo ſenſuum aut decretorũ, interdum nimia, & quæ imbecillitatẽ hanc noſtri generis videtur ſuperare. Seneca & obiicit ſibi, & reiicit: licet audiamus. *Nimis alta promittitis, inquiunt, nimis dura præcipitis. Nos homunciones ſumus, omnia negare nobis non poſſumus.* Reſpondet deinde: *Vitia noſtra, quia amamus, defendimus: & malumus excuſare illa, quã excutere. Nolle in cauſſa eſt, non eſſe prætenditur.* Vide ne in multis hoc verum ſit, & nimia videantur, quia nos in deliciis aut vitiis nimii ſumus. Sed eſto, ſint præalta: quid vocari ad ea nocet, non perventurum? Ut is qui Epiſt. cxvi.

qui exemplar ſibi proponit, emendatiſſimum cupit, etſi infra illud conſiſtet: tale hic eſt. audiamus optima, aveamus optima, etſi imbecillitate hac inſita retrahemur. Sed de iſto * alibi: nunc, quod dixi, adfirmo magnanimam & altiloquam hanc totam Philoſophiam eminenter eſſe. Noſter alibi egregie: *Tantum intereſſe inter Stoicos, & ceteros ſapientiam profeſſos, quantum inter* VIROS ET FÆMINAS. Sane robur ubique habent, virtutem & virum præferunt, ac formant. Ideoque idem Seneca pulcherrimo elogio dixit, FORTISSIMAM ET SANCTISSIMAM SECTAM. Quid autem alii? etiam qui diſſentiunt, nec diſſentiunt. Audi Plutarchum, ex profeſſo Academiæ addictum: Ἔχει τι ὁ Στωϊκὸς λόγος πρὸς τὰς μεγάλας καὶ ὀξείας φύσεις ἐπισφαλὲς καὶ παράβολον· βαθεῖ δὲ καὶ πρᾴῳ κεραννύμενος ἤθει, μάλιστα εἰς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐπιδίδωσι: *Habet Stoica doctrina, ſi in magnam & acrem naturam incidit, aliquid lubricum & anceps: ſin autem cum gravi & miti ingenio temperetur, magnos impetus dat ad verum Bonum & Virtutem.* Oraculi hoc ego vice habeo. in alta & ſuperba natura Stoam non fore uſui; in alia & modeſtiore, ſaluti. At Ciceroni expreſſam vocem quam pæne omiſeram? Ille ſæpe eorum inſectator, alibi è pectore loquitur:

* Lib. II. Diſſert. IIII.

De Conſt. ſap. c. I.

Epiſt. LXXXIII.

In Cleomene.

tur: *Licet inſectemur iſtos*(Stoicos,) *metuo ne* SOLI PHILOSOPHI *ſint.* Quid ais mi Auditor? ecce glorioſa nobis teſtimonia ab adverſariis, qui illinc ſtant, & hinc dicunt.

DISSERT. XVII.

Exempla magnorum virorum, qui in hac hæreſi, etiam Chriſtianorum.

ET vero quot magnos viros habeam dicere, qui ſenſu aut profeſſione Stoici fuerunt? Senſu quidem (nomen enim & ſecta nondum inventa) ille princeps ingeniorum Homerus: ita palam, ut ego mirer Senecam diſſentire vel ambigere, in hac mihi re iudicii non rectum. Verba eius ſunt: *Homerum philoſophum fuiſſe perſuadent: cum his ipſis, quibus colligunt, negent. Nam modo Stoicum illum faciunt, Virtutem ſolam probantem, & ab Honeſto nec immortalitatis quidem pretio recedentem.* Addit deinde, ab aliis in Epicuri, aliis Academiæ caſtra deduci. Sed deduci, ô Seneca: ille huc, & ad nos ibat. Poteſtne aliquid magis Stoicum, quam quæ de Fato ſic palam & ſæpe ſcribit? quæ ſecta hoc ita habuit, præter iſtam? Iam de Affectibus reprimendis aut tollendis, vis in ſapiente Ulyſſe exemplum? Ecce ad uxorem venit, ab annis Epiſt. LXXXVIII.

viginti non viſam, & ſemper ſuſpiratam: quid facit? in lacrimas ſolvitur, ſinum & collum invadit. Imo ille gaudium & indomitum ipſum amorem domat: aſpicit tacitus,

Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρας ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος:

Atque oculi ſtabant, ut cornu, vel quaſi ferrum.

Numquam eum verſum legi, quin Stoici illius veri, immoti, & ἀπαθοῦς imago mihi ſubveniret. Iam reliqua Ulyſſeis tota, quid niſi Virtutis, Conſtantiæ, Fidei ſchola eſt? Ubi externa ulla approbata, aut quæſita? quis non labor pro Honeſto fortiter ſuſceptus, & toleratus? Alia in eo multa ad hanc ſectam: (alibi dabimus:) ſed eruenda ſunt, & ſub cute illa, ut ſic dicam, verborum latent auri hæc metalla. Iam Socratem quis non fontem & caput Sapientum profitetur? atqui ille totus eſt noſter. Audi vel hæc

In Phædone. eius, apud Platonē: Ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὅσοι τῇδε θεοί, δοίητέ μοι καλῷ γενέσθαι τ' ἄνδοθεν· τ' ἄξωθεν δὲ ὅσα ἔχω τοῖς ἐντὸς εἶναί μοι φίλια· πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν: *O amice Pan, & vos aliī Dii hic præſides, date mihi pulchro bonoq́ INTRORSUS eſſe: EXTERNA autem, quæcumque habeo, cum illis internis conſentire & conſpirare:* DIVITEM *porro exiſtimem* SOLUM SAPIENTEM. Ex fide, & non pro cauſſa loquamur: nonne in iſtis pauculis

breviarium vel ſummarium Stoicæ do-
ctrinæ? mihi ſic videtur. *Pana* invocat:
quid niſi *Vniverſum*, id eſt Mundum, &
quem Stoici (in Phyſicis explicandum)
pro viſibili Deo habent? Invocat & *Deos
præſides* ſuæ terræ: particulares Genios,
his illiſque locis Stoicorum ſcito adſi-
gnatos. Deinde dogmata, *Interna ſola
bona eſſe*, & ſola optanda: *Externa* hac-
tenus, ut *illis conſentiant*, id eſt, ſer-
viant & ancillentur. In extremo Para-
doxum illud nobile horum, *Solum divi-
tem Sapientem*. Ito aliquis, & neget in
hac porticu Socratem includi. Omitto
alia plura, in ſuis locis, atque ipſa Para-
doxorum claſſe recenſenda. Ergo duo
illi ſummi, ſunt noſtri: accenſeo *Sopho-
clem & Demoſthenem*, non vanis aut levi-
bus etiam argumentis, quæ in progreſſu
ſermonis ſe pandent. Addo *Strabonem*
Geographum, inſignis iudicii & pruden-
tiæ virum: addo, ipſo profitente & no-
men ultro dante. *Philonem* è Iudæis po-
teram: & quid aliud libri titulus clamat,
πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον; *Omnem ſapien-
tem liberum eſſe?* nam & hoc inter ſcita
inopinata noſtrorum circumferri, non
ignoras. Et plura in eo ſerio & iudicio
notavi, in quibus Stoiciſſat: etſi Plato-
niſſare eum communis fama tulit. Sed
nec Plato ipſe à noſtris alienus, imo plu-

rimum noſter, ſiquis factionis expers arbitratur. Ad Romanos venio. ibi procerum illa manus, *Tuberones*, *Catones*, *Varrones*, occurrunt: ibi *Thraſeas Pætus*, *Heluidius Priſcus*, *Rubellius Plautus*, *C. Plinius*, noſter *Tacitus*: & uno verbo dicam, prima fere ingeniorum & dignitatum. Ipſe *M. Antoninus* Imperator, quo nihil melius aut laudabilius, in hoc albo nomen ſignat. Et quam paucos etiam nomino, præut res & multitudo fuit? nimia. adeo ut Sextus Empiricus clare aſſerat, ſuo, id eſt, illo ipſo M. Antonini ævo, *plures fuiſſe qui Stoicam ſectam ſectarentur, quam qui aliam quamcunque*. Neque interiorem ego cauſſam arbitrer, quam hanc copiam, cur noſtri Chriſtiani iam invaleſcentes, minus æqui in iſtos fuiſſe videantur aut inclinati: quare? quia & multitudine urgebant: quare etiam? quia auctoritate & vita premebant, quæ apud alias ſectas ſoluta aut & improba conſpiciebantur. Quamquam ita alieni noſtri, non ut ſectam maxime ſed ſectatores, eorumque pervicaciam ſpernerent, tardos aut refractarios lucem admittere divinitus iam oblatam. Alioquin ipſa illa ætas habuit inter culmina religionis, qui à ſenſibus multis Stoicis non abiverunt. *Arnobium* poſſim dicere, & magis *Tertullianum*, ingenio etiam Stoicum

cum & ſeverum. Quid magnum illum *Pantænum*, Alexandriæ ſacrorum doctorem, & antiſtitem? Hieronymus de illo aperte: *Pantænus Stoicæ ſectæ philoſophus, ob præcipuam eruditionis gloriam miſſus eſt in Indiam, ut Chriſtum apud Brachmanas, & illius gentis philoſophos prædicaret.* Optime ab optimis illis factum: philoſophus ad philoſophos miſſus, Stoicus ad Brachmanas, nec opinionibus quidem nimis diſſidentes. Et fructum vero ingentem fecit, laudemque retulit: & mox Alexandriam rediens in ea obiit, cum Scholę illic nobili plures annos prĕfuiſſet. In qua ſuccedere ſibi voluit *Clementē Alexandrinum:* illum, cuius totjugam doctrinam Eccleſia etiamnunc admiratur & fruitur, in libris qui exſtant. Qui ipſe quam ſæpe Stoicus eſt, & dogmata eorum ſacris noſtris aptat? audies in locis, ſi pergis me audire. Merito aptat. nam Hieronymi illius, ſanctioris an doctioris viri, ſententia eſt, de tabella & ſcripto recitanda: STOICI NOSTRO DOGMATI IN PLERISQUE CONCORDANT. Concordant? ita: & quod ſequitur, occulte ad noſtrum dogma & pietatem ducunt. Sine fuco dicam, mihi eveniſſe: & audio magnum illum *Carolum Borromæum*, ſtirpe, ſacra purpura, virtute maxime clarum, ſæpe faſſum, Epicteti ſe In Eſai. cap. 2.

libris motum & monitum, ad contemptum rerum humanarum, amorem divinarum veniſſe. Itaque, ut concludam, apage dicere aut credere de *Porticu Salomonis*, & quod ab ea abducimus: nos vero inducimus, & ſana ac ſobria mens non aliter his utetur.

Dissert. XVIII.

Seorſim Seneca laudatus, Scripta eius maxime, & purgata etiam obiter à calumniis Vita.

SEd heus, cum præmiſerim magnos, qui in ea ſecta fuerint, an non vel duos maximos omiſi, *Senecam* & *Epictetum?* Aud. Obſervavi, & tacitus requirebam. Lips. Dabo. diſtuli enim, non omiſi: & velut Triarios quoſdam claudere volui hoc agmen. O rara Sapientiæ lumina! ô cara mihi nomina! quos audacter dixerim, ſuperaſſe in hac *Morali* præſertim parte pertractanda,

> Τοὺς ὄντας, τούς τ' ἐσσομένους, καὶ τοὺς πρό τ' ἐόντας,
>
> *Quot ſunt, quotquot erunt, & quotquot inante fuerunt.*

Non ſunt inanes laudatiunculæ, aut voces: vis rem tibi approbem, & utriuſque dotes breviter & velut digito ſignem? Fiat, audi: de Seneca primum.

quem multi boniquc amant; oderunt aut contemnunt aliqùi, ſed hac ipſa nota non boni. Sit libertas huius iudicii. & experimento didici, qui Virtutem ipſam ſolide non amant aut æſtimant, vix iſtum. Et hercules, quod nos amamus, & quod producimus: eſt ob iſtam. quam ſcriptis ſuis ille ornavit & aſſeruit, ſi quiſquam ab omni ævo. Plura ſane ingenii monumenta ſunt, aut fuerunt: *Poetica*, *Oratoria*, *Phyſica*: ſed *Ethica* eminent, quæ utinam ſolida atque integra ad nos veniſſent! Sed libri *Exhortationum* perierunt, item grande opus *Moralium*, alia pluſcula: ſufficiunt tamen gloriæ quæ exſtant, & inter omnia eius argumenti palmam, coronam, regnum poſcunt. An ex vero, aut affectu ſic iudicem, vide. Tria ſunt, quæ huc me ducunt, *Verba, Res, Tractatus*: omnia in eo iure laudanda. *Verba*, ſelecta, propria, ſignificantia: imo quæ plus aliquid ſemper dicunt, quam dicunt. Qui proprius quidam eius Genius videtur, ut in parcimonia verborum mira ἐνέργεια atque efficacia ſit; in brevitate, claritas & ſplendor. Sunt alluſiones, imagines, tranſlationes, crebræ & pæne continuæ: quæ delectant ſimul & docent; & in rem animum, atque extra rem mittunt. Eſt cura, non affectatio; decor, non com-

ptus; tractata oratio, non torta. Eſt & compoſitio quædam, & viriles numeri: ſed ut ſtructuram agnoſcas, mollitiem abnuas; & pugnæ atque arenæ omnia, non delectationi aut ſcænæ parata. Iam in ipſa brevitate, & ſtricto dicendi genere, apparet beata quædam copia. fundit verba, etſi non effundit; fluit, non rapitur; amni ſimilis, torrenti diſſimilis; cum impetu, ſed ſine perturbatione ſe ferens. Denique, ut felices arbores, quarum præcipua dos eſt fructum ferre, flores & folia tamen habent: ſic iſte, quem fructus cauſſa legimus & colimus, oblectationem adfert pariter, & Venerem cum Minerva iungit. Audebo & hoc edere? vel ſermonis atque eloquii cauſſa aliquis eum legat: ſed abſit, & Res magis trahat. *Res*, quam illuſtrem & ſublimem, utilem & ſalutarem, ubique promit. Omnia eius ſcripta, etiam ubi ex profeſſo non videtur agere, quid niſi generoſum illud Honeſtum ſpirant? quid niſi aliis inſpirant? Caput omnis Boni fontemque Deum, quam ſæpe, quam fortiter, inculcat atque aſſerit! eius Providentiam, & noſtri curam! potentiam, ſapientiam, iuſtitiam, & quidquid tale vel Sacra dicant! Illi & Fato nos parere, & quietos volenteſque ſequi, quoties monet! in ordinem redigi, ab Ordine hoc rerum,

quem

quem ille ab æterno deſcripſit! Iam Affectus, id eſt, origines malorum, quis acutius aperit, acrius caſtigat, adductius coercet? Metum, Spem, Lætitiam, Dolorem, quam temperat, minuit, tollit? Ipſa Vitia aſpere ubique invadit & exagitat, Ambitionem, Avaritiam, Libidinem, Luxum, ceteras animorum peſtes. Imo hæc tanta ſæpe acrimonia, ut modum non tenere dicas, & odio atque ira (ſed, dii boni, honeſtis) auferri. Denique in unius Virtutis admiratione & commendatione deditus, Externa omnia ſpernit atque abiicit, & totum illud ſplendidum, ſed fallax, Fortunæ regnum conculcat. O pura, & cœlo digna mens, & ad cœlum alios ſubducens! miramur te, & ſequimur: quiſquis cum attentione tamen legit. Etſi quis aliter poteſt? Tantus ubique vigor & calor eſt, (ut de *Tractatu* nunc addam) ſic omnia animata & ſpirantia: ut excitari vel ignava & iacentia ingenia neceſſe ſit, & tepida aut frigida calere. Imo non ſcripta legere, ſed verba audire: nec imaginem eius in libris, ſed ipſum hominem oculis ſenſibuſque uſurpare videamur. Felix calor, rarus calor! & quem, audacter dicam, vix in alio reperias, è Græcis Romaniſque. Quanti autem ad fructum, & ad motum animorum, hoc eſt? Abite à me tepidi, aut

humi-ſerpen-te ſermones. iſti * χαμαιπετεῖς (cum Pindaro) λόγοι: quibus vix affici, certe impelli non poſſim; tentari, non ſuaderi. Sicut enim facem fruſtra ad accedendum admoveas, niſi accenſam: ſic ſermonem ad excitandum, niſi vegetum & calentem. In noſtro eſt. & non fallor: arſit illi animus cum ſcripſit, ab animo ſtylus, à ſtylo nos: excipio tantum, ſiquis, ut lepores, apertis oculis animo dormitante legit. Quod de *patre Sextio* olim ipſe ſcripſit, iuſtiſſime de ipſo nos uſurpemus: *Quantum ubique vigoris eſt, Dii boni, quantum animi! quod* NON IN OMNIBUS PHILOSOPHIS *invenias.* Non hercules, ô Seneca. *Quorumdam ſcripta clarum tantum habent nomen: cetera, exſanguia ſunt. Inſtituunt, diſputant,* CAVILLANTUR: *non faciunt animum, quia non habent.* Illi tales: quid noſter? *Cum hunc legeris: dices: Vivit, viget. Liber eſt,* SUPRA HOMINEM EST, *dimittit me plenum ingentis fiducia.* Hæc igitur Scripta eius ſunt, & his cauſſis probanda, aut miranda. At, inquiunt, *Vita* diſſenſit. Vetus convicium: *hoc per capita malignissima, & optimo cuique inimiciſſima, Platoni obiectum eſt, obiectum Epicuro, obiectum Zenoni.* Quid tamen reſpondemus? communiter primo. *Omnes iſti dicebant, non quemadmodum ipſi viverent, ſed quemadmodum*

Epiſt. LXIV.

Ibid.

Sen. de Vit. Beat. c. XVIII.

dum vivendum eſſet. Non Senecam, exemplar proponimus; ſed Scripta eius doctrinam. Et quid tamen peccavit? duo, iſtis arbitris. Nam de Adulterio obiiciunt, tum de Aula opibuſque. Videamus, & illum culpæ, ſi non calumniæ (quis hanc reprimat?) liberemus. Iuliam Germanici filiam, in matrimonio Vinicii agentem, polluiſſe dicitur: atq; ea illi cauſſa, vel prętextum, exſilii fuit. Dicitur? à quo? Meſſallina. qua illa? qua nihil impudentius aut impudicius Roma tulit: à qua accuſari, laudari eſt; laudari, in ſuſpicionem culpæ venire. Et hæc audimus? Utinam pars illa hiſtoriæ exſtaret, qua Tacitus acta eius temporis narravit! de re conſtaret, quam nunc maligni iactant, nos reſpuimus, utrique haud firmis argumentis. Et eſto, peccaverit: ſed ſemel. hominem fuiſſe non diffitemur: emendaſſe hoc, conſtat; cur vetera & ſepulta eruantur? Quiſquis es, in te deſcende: non eſt aut fuit ſemper illa puritas, quam in alio is exactum. Atquin ad Aulam etiam venit. Et quis philoſophis ea interdixit? utinam plures veniant! utinam aſſidue veniant!. & magis, utinam conſiliis regant ac moderentur! Felicem populum Romanum, ſi Nero audiviſſet, ut cœperat: & quid primis eius annis laudabilius fuit? ſcito autem, à Seneca do-

 ctore

ctore & directore eos fuiſſe. At enim Opes in ea congregavit. Miri homines! in aliis Opes, in aliis Inopiam accuſant: & in hac Ambitionem, in illis Avaritiam
Ibid c. XIIII. agnoſcunt. Diſcant. *Nemo Sapientem paupertate damnavit. Habebit Philoſophus amplas opes, ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruentas, quarum tam honeſtus ſit exitus, quam introitus.* En conditiones, legeſque, quibus Sapientia opes permittit: Honeſte quærantur, aut veniant; honeſte expendantur, abeantque. Noſter an non fecit? à Principe accepit; & plura alii, meritis eius non pares. Quis autem,

Quis, influentis dona Fortunæ abnuat?
Ibid. c. XXI. ait Seneca alter. & noſter: *Non ſe Sapiens indignum ullis fortuitis muneribus putat. Non abiget illa à ſe, ſed abeuntia ſecurus proſequetur. Divitias quidem ubi tutius Fortuna deponet, quam ibi, unde ſine querela reddentis receptura eſt?* Receptura? etiam cum non petet. Vide noſtrum, & ſtupe, ad Neronem venientem, & acceptas omnes opes magno animo refun-
Apud Tac. XIV. Ann. dentem: *Iube,* inquit, *eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunã recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam: ſed traditis, quorum fulgore præſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ ſeponitur, in animum revocabo.* Ec-

ce Sapientem, qui opes in domum, non in animum admiſit; qui habet, non habetur; *habet, ſed tamquam leves & avolaturas, nec ulli alii, nec ſibi graves.* Hæc quæſitio, aut poſſeſſio: exitus earum quis fuit? Liquet mihi, Senecam non niſi in alienum fere fructum habuiſſe. *Donavit aut bonis, aut iis quos facere potuit bonos. Donavit cum ſummo conſilio, digniſſimos eligens: ut qui ſciret, tam expenſorum, quam acceptorum rationem eſſe reddendam.* Et fama publica nonne de liberalitate eius fuit? è qua poetæ hauſerunt, ſcripſeruntque: De Vit. Beat. c.XXIII Ibid.

Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis Iuvena.

A SENECA:

magna oſtendit miſſa. Et alius: Martia.

Piſones, SENECASQUE, *Memmioſque,* inter exempla decantatæ liberalitatis. Et vero quomodo ipſe uteretur, in illa perpetua frugalitate & modeſtia vitæ? Vix veriſimilia, ſed vera ſunt, quæ de ſe ipſe ſcribit: atque audi. *Inde mihi* (ab Attali ſchola) *quædam permanſere. Inde oſtreis boletiſque* IN OMNEM VITAM *renunciatum eſt: inde* IN OMNEM VITAM *unguento abſtinemus: inde* VINO *caret ſtomachus: inde in* OMNEM VITAM *balneum fugimus.* Et ſtatim: *Laudare ſolebat Attalus culcitam, quæ reſiſteret corpori: tali* Epiſt. CVIII.

utor

utor ETIAM SENEX, *in qua veſtigium apparere non poſſit.* Deſcribit & alibi hanc frugalitatem vitæ, an verius auſteritatem
Epiſt. LXXXVII. dicam? *Culcita in terra iacet, ego in culcita. Ex duabus penulis altera ſtragulum eſt, altera opertorium.* Iterum alibi: *In*
Epiſt. LXXXIV *frigidam deſcendi. panis deinde* SICCUS, *& ſine menſa prandium, poſt quod non ſunt lavandæ manus.* Atque ipſe hæc tantum? Tacitus aperte: SIMPLICI VI-
XV. Annal. CTU, *& agreſtibus pomis, ac, ſi ſitis admoneret,* PROFLUENTE AQUA *vitam toleraſſe.* Quæ iſta ſunt? quam admiranda in illis opibus, in Aula & purpura? Placeamus nobis: vix hodie in iſta pietate, & eius præmiis, qui religioſam vitam profitentur, ſic vivunt. Vix? imo non vivunt. Quis in omnem vitam vino abſtinet? quis pane ſicco contentus eſt? quis aqua? & tali culcita? Et ut ſint, paucos eſſe opinamur, aut ſcimus. Abite ergo, quod ad Opes attinet, calumniæ: habuit, non habuit; aliis, non ſibi; bene admiſit, bene emiſit. At Dio de luxu aliquid, & de *Menſis citreis* (ſi commemini) *quadringentis.* Ego non credo, hominem, qui illam ipſam in orbibus iſtis inſaniam ſic libere ſcriptis taxavit, eamdem impudenter uſurpaſſe. Aliquid amplius? nec ſcripſiſſe Dionem ita credo. Exſtant quidem in Epitoma eius, à Io-

anne

anne Xiphilino : ſed non ex Dionis adfirmatione, ut equidem opinor, & ſenſu; ſed alicuius Suillii, aut conſimilis, qui apud Dionem obiecit. Bonus Xiphilinus ut aſſerta habuit, ab illo inſerta: & ut aliter, quis bona mente admittit? Si hoc, etiam de adulterio Agrippinæ; etiam de flagitio in Neronem, & quę pudet vel propalare. Enimvero ubi Tacitus, ille accuratus, ille fidus, talem aliquam vel ſuſpicionem iacit? Ipſe Dio quomodo non propria laude & teſtimonio refellat? nam ſcribit alibi, totidem his verbis: Ὁ δὲ Σενέκας ὁ Ἀνναῖος, ὁ πάντας μὲν τοὺς καθ' ἑαυτὸν Ῥωμαίους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους σοφίᾳ ὑπεράρας, *Annaus Seneca, ille* OMNES SUI ÆVI ROMANOS, *multos etiam alios exteroſque* SAPIENTIA EXSUPERANS. O Deus, ô Fides! ille talis, & tanta ſapientia, vitiis ſic omnibus, aut maximis, ſit pollutus? Deme illam, aut hæc adimis: non ſunt in eodem contubernio neque iugo. Itaque nos quidem ſpernimus iſtas omnes falſimonias, & quæ ſine alia adſtructione, *ſola magnitudine mendacii, fidem quærunt.* Vitam etiam omittimus, de qua vix propoſitum erat dicere: & alibi opportunius ac decentius fiet. Ad *Scripta* redeo, quæ nos tangunt: vitam fuiſſe bonam velim, hęc ſcio eſſe, & bono quodam humani generis edita, ac propagata. Mirum dictu, ſed obſer-

Li. LIX.

obſervatu dignum. infinita periiſſe, ævi iniuria, veterum illorum & ſacrorum monumentorum: ſed tamen in omni fere ſcientia ea facta reliqua, quæ inſtruere ſatis, & explere iuſtum deſiderium noſtrum poſſent. Divina Providentia eſt, & in Seneca agnoſcimus: quem rigidæ Virtutis magiſtrum, unum pro omnibus, Deus dedit, & una cum ſacris noſtris Doctoribus voluit prælucere. Quidni cum illis? pæne unum ex illis, ſi ipſis hoc credimus: & Tertullianus *ſæpe noſtrum*, Auguſtinus *Apoſtolis familiarem*, Hieronymus pęne *Sanctorum numeris* ivit inſertum. Frontonis, nobilis olim oratoris & Plutarchi, ut volunt, nepotis, e-
Sariſbe. VIII. Poly.cr. logio claudimus: *Senecam ſic univerſos exterminare errores, ut* AUREA *videatur* SÆCULA REFORMARE, *& Deos ab humamano genere exſulantes, eius opera revocatos, hominibus contracta ſocietate miſceri.* O per illum fiat! & pravum hoc ævi ac ſordidum depurgetur, humile erigatur, & Deo denique per virtutem iungatur, ſed ipſo illo Deo adiuvante & dirigente.

DIS-

DISSERT. XIX.

Epictetus item laudatus, verbis parcius, largiter iudicio & admiratione.

DE Seneca habes: clarum aliud ſidus ſe oſtendit, *Epictetus:* ævo, non merito, poſterior: & Scriptorum pondere, ſi non numero, comparandus, vita præponendus. Ille vir totus à ſe & à Deo, nihil à Fortuna fuit. Origine vilis & inter ſervos; corpore claudus ac debilis; mente nobiliſſimus, & inter omnis ævi lumina refulſit. Ipſe de ſe Epigrammation hoc ſcripſit:

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Servus Epictetus ſum natus, corpore claudus,
Irus pauperie, deliciæ ſuperum.

Ipſe, inquam, ſive de ipſo alius: ſed confeſſionem ingenuam vides, & generoſum in fine additum, de amicitia divina. *Natum Hierapoli, Phrygiæ opido*, tradunt: Romam traductum *ſerviſſe ſervitutem* (ſi id nomen in hanc virtutem cadit) *Epaphrodito Neronis, qui fuit à cuſtodia corporis illi Principi: claudum autem, è deſtillatione in eam partem corporis illapſa.* Hæc fere Suidas: Agellius etiam, qui virum admiratus eſt, *pulſum Roma edicto* Lib. xv. cap. xi.

illo

illo Barbarico Domitiani, quo Philoſophos omnes ab urbe relegavit: & in Epiri Nicopoli diem ultimum obiiſſe. Aiunt ad *Marci Antonini Imperatoris* tempora duraſſe: quod ita Suidas prodidit, & Antoninum *Philoſophum* accipimus. nam *Pius* ille, Titi prænomen geſſit. Hoc ideo obſervo, quia conſideratione aliqua eget: & à Neronis morte, ad initia Marci Antonini, ſunt anni admodum *nonagintaquattuor.* Quomodo ergo ſub Nerone, niſi puer plane, vixerit? Et Epaphrodito tamen ſerviſſe (ſed fortaſſe poſt Neronem) ipſe etiam indicat, & iocoſe eius meminit. I. Diſſertationum, quas Arrianus digeſſit, cap. xix. De conditione aut ævo eius, hactenus ſcio: vita emendatiſſima fuit, & plane ad ſcitum, quod in ore habebat, Ἀνέχου καὶ ἀπέχου: *Contine, & abſtine.* Item hoſtis fucorum, qui Philoſophos habitu & verbis præferrent, vita degenerarent: quos ille appellitare
Agell. xvii. cap. xix ſolitus, Φιλοσόφους ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν: *Philoſophos ſine factis, dictorum tenus.* Unica anus in miniſterio ei fuit, unica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad divinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte eius *mille drachmis* væniit, in memoriam heroiſci illius & honorem. Scripta, ut tetigi, pauca exſtant: *Enchiridion* ſane egregium,
&

& Stoicæ moralis philoſophiæ velut anima: item *Diſſertationes*, quas obiter in via, domo, ſchola habuit, ab Arriano collectæ & digeſtæ. Neque omnes etiam exſtant: in Agellio & Stobæo reperies, quæ hic requiras. Sed, Deus bone, acrem & altum in iis ſpiritum! accenſum animum, & Honeſti amore ardentem! Nihil in Græcis, aut fallor, tale exſtat: à duabus illis notis dico, Acrimonia & Ardore. Tironem aliquem & rudem veræ Philoſophiæ vix afficiat aut tangat: proficientem aut provectum incredibile eſt quam excitet, & cum pungat ubique, tamen etiam delectet. Genus ſtyli conciſum, fractum eſt, & quod indolem ſubitarii ſermonis habet: ſed docta interveniunt ſæpe, ſemper ſalutaria, & non eſt qui bonam Mentem magis aut trahat, aut formet. Ego ſenecionem illum numquam lego, niſi cum interno animi motu: & quod Homero proprium, pluris facio cum relego, ſemper ut novum, & cum repetivi, repetendum. Idem fac. gratiam monitori habebis; maiorem illi Doctori. Nunc vale, cras redi.

I. LIPSI MANUDUCTIONIS

Ad

STOICAM PHILOSOPHIAM

LIBRI SECUNDI

DISSERTATIO PRIMA.

Sine Philoſophia homines Pueros, Rudeſque eſſe: per eam Viros, Studioſos, Eruditos.

AUD. Ecce me. animi alacer & fidens ad te venio, diſciplinæ cauſſa. Valde me heri excitaſti: & cum Homero,

Ὤρινάς μοι θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι:

Ipſum animum mihi commoviſti in pectore caro.

LIPS. Gaudeo, quia ad honeſta, imo ſalutaria. Et iam ſerio hoc agis, & poſita prætexta, in Viros vis tranſſcribi? AUD. Modeſtius de me ſentio, & inter Adoleſcentes ſcio cenſeri. LIPS. Quid ſi inter Pueros? Ita res eſt. & quamdiu animus præceptis his Sapientiæ nondum imbutus, quid niſi *ſimillimi pueris ſumus*, ait Sene-

Seneca, *quibus omne ludicrum in pretio eſt*? Vide quam nuces, talos, trochos affectent atque æſtiment: ita nos honores, opes, famam, quid niſi luſus? Sicut qui in theatro fuerunt perfuſorie oblectati, ubi finem ludicrum habet, & adſurgunt, cum morſu abeunt, adeo ſolido nullo gaudio aut fructu: ſic in his vitæ ſtudiis aut voluptatibus eſt; cum fugerunt, imo cum fugiunt, angunt. Idem in pueris, cum à luſu ceſſant. Amplius. ut illi ad larvas aut perſonas trepidant, & familiares etiam, ſi in iis conſpiciantur, fugiunt: ſic nos naturæ aut rationi non aliena, umbra & opinione malorum territi, vitamus aut fugimus, ſine cauſſa trepidi aut inepti. Denique Lucretii verbis: Epiſt. cxv.

---- ut pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, fugiuntque futura.

Et videſne igitur pueros eſſe? & *quod illis Minuſculis, hoc nobis quoque Maiuſculis pueris evenire*? Ita enim recte appellemus iſtos, *quibus etiam poſt iuventam canoſque Puerilitas eſt. An quidquam iſti profecerunt, quibus animi mala ſunt, aucti-* Sen. Epiſt. xxiv. De Cõſtant. Sapien. c. xii.

que in maius errores? qui à Pueris magnitudine tantum formaque corporum differunt? ceterum, non minus vagi incertique, voluptatem ſine delectu appetentes, trepidi, & non ingenio, ſed formidine quieti. Profecto ſunt Pueri: *qui contra indolem iuniorum, ſola occaſione præcedentis ætatis intumeſcunt:* ratione aut ſapientia parum aut nihil ab iis diſcreti. Bene olim Varro: *Sed neque vetulus canterius, quam novellus melior, nec canitudini comes Virtus.* Ergo tu adnitere, incredibile gaudium ſenſurus *cum puerilem animum depoſueris, & te* IN VIROS *Philoſophia tranſſcripſerit. Adhuc enim* (ut illa Senecæ ſubiungam) *non* PUERITIA *in nobis, ſed quod gravius eſt,* PUERILITAS *remanet: & auctoritatem habemus ſenum, vitia puerorum.* Aud. Boni, & mihi quidem grati, ſed non pro vulgo hi ſermones. Lips. Stoicorum ſunt, id eſt, vere philoſophantium: ſi huc te das, quid reflectis oculos, & ad vulgum ſpectas? Diogenem illum Cynicum, in hac ſententia, audi: qui interrogatus; *Vbinam Græcia Viros vidiſſet bonos? Viros hercle, ait, nuſquam: Lacedæmone tamen Pueros vidi.* Et vis alium Stoicum ſermonem? neque inutiliter ingeram. nam, ut recte Epictetus, Ἀρχὴ τῆς παιδεύσεως, ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις: *Initium Doctrinæ, nominum conſideratio.* Iidem,

Sidon. epi.VII lib.VIII

Senec. epiſt. XIII.

Laert. in Diog.

Iidem, dico, Stoici, hos pueros & rudes, Stultos habebant, nullius bonæ rei aut ſpei: at qui iam inciperent & adlubeſcerent, quique Sapientiæ ſe darent, hos *Studioſos* & *Studere* dicebant; qui autem perveniſſent, *Doctos* & *Eruditos*. Paſſim ille ſermo (ſi quis obſervat) in eorum ſcriptis. ut Seneca Lucillio ſuo: *Cum te tam obnixe rogo ut* STUDEAS; *meum negotium ago.* Quibus ſtudeas? Sapientiæ, quæ una utile & animo profuturum ſtudium eſt. Iterum idem: *Tempus nullum eſt parum idoneum* STUDIO *ſalutari.* Et alibi: *Philoſophiam* STUDIUM *eſſe Virtutis: ſive, ut alii,* STUDIUM *corrigendæ mentis.* At qui iam progreſſi, & in meta huius ſtudii, ii *Eruditi*, & Græco verbo πεπαιδευμένοι, ſeu παιδευθέντες. Ita Poſidonius apud Senecam: *Vnum diem hominum* ERUDITORUM *plus patere, quam imperiti longiſſimam ætatem.* Cave de alio, quam Sapiente capias: ſicut illud Epicteti, apud Arrianum: Μόνες τοὺ παιδευθέντας ἐλευθέρους εἶ): *Solos* ERUDITOS *liberos eſſe.* Quid Propertius, cum ſcripſit,

Qualis & hæc DOCTI *ſit poſitura Dei:*

nonne Stoica hac lingua uſus? mihi videtur: neque in Deum hoc alio ſenſu, quam *Sapientiæ*, conveniat. Facit belle ad iſta, quod *Vnum Bonum eſt, Scientia: unum Malum, Imperitia*; Socraticis aſſertū.

Epiſt. XXXV.

Epiſt. LXXII.

Epiſt. LXXXIX

DIS-

DISSERT. II.

Philoſophiæ aliquot definitiones Stoicæ; una etiam Platonis: atque eæ breviter explicatæ.

AT ego igitur ad hoc *Studium*, ad hanc *Doctrinam*, iam præibo: trepide ſatis. nonne enim per viam clauſam, & diu teri deſitam? & ſcriptores plerique omnes, qui muniverunt, malo fato obierunt: paucæ reliquiæ alibi, & in Seneca noſtro ſcintillæ ſunt, quæ prælucent. Colligemus, iungemus: & Deum veneror, ut ad excitandum bonum aliquem animorum ignem. Age, ab ipſis carceribus: ac primum quid *Philoſophia*, & quotuplex; tum *Sapientia*, videamus.
Epiſt. xxcix. *Philoſophiam fuere*, ait Seneca, *qui aliter atque aliter definirent. Alii, Studium illam Virtutis eſſe dixerunt: alii, Studium corrigendæ mentis: à quibuſdam dicta eſt Appetitio rectæ rationis.* Sed & alibi aliter:
Epiſt. xciv. *Quid Philoſophia*, inquit, *niſi vitæ Lex eſt?* Sunt omnes à Stoicis. qui verbis, non re, variarunt. E Plutarcho fere intelleges, qui ab iiſdem Stoicis definiri facit
De Placit. Phil. initio. φιλοσοφίαν, ἄσκησιν τέχνης ἐπιτηδείου. & addit intelligentiæ cauſſa: ἐπιτήδειον δ' εἶναι, μίαν καὶ ἀνωτάτω τὴν ἀρετήν. *Philoſophiam eſſe, Studium artis convenientis. Conveniens autem,*

tem,

tem, unam & ſupremam Virtutem. Ait, *Artis* eſſe ſtudium. Ita Cicero: *Philoſophia eſt ars vitæ.* Quæ autem ea *Conveniens*? ipſa *Virtus*, ut addit Plutarchus: & ſic *Sapientiam* paſſim Stoici appellant. Quo ſenſu in Diogene, *Poſidonius* dicitur *duas poſuiſſe Virtutes, Contemplativam & Activam. alii tres, Rationalem, Naturalem, & Moralem.* Et Cicero, ea lingua: *Princeps omnium Virtutum eſt Sapientia, quam* σοφίαν *Græci vocant.* Et quod ad Ἐπιτηδείαν vocem, iterum Stoiciſſans Cicero: *Sapientia eſt conveniens actio.* quod referre etiam ad finem Zenonium poſſis: de quo * ſtatim. Ergo, *Studium Virtutis*, idem eſt quod *Artis convenientis:* addo etiam, quod *rectæ Rationis.* Nam *Recta ratio*, non aliud quam *Natura*, ad quam virtus dirigitur, & quæ Finis eſt huic vitæ. * Poſtea magis intelleges. Denique, *Studium corrigendæ mentis*, eſtne aliud à Virtutis? Atque ea ipſa, *Lex vitæ.* Sed eſt & alia definitio, ſi non Stoicorum, digna ipſis: *Philoſophiam eſſe* μελέτην θανάτου: *meditationem mortis.* Platoni eam Plutarchus tribuit: & eſt ſane in ipſo, ſed Pythagora tamen inventore. Hieronymus: *Primus Pythagoras dixit, Philoſophiam meditationem eſſe mortis: cottidie de carcere corporis nitentem educere animæ libertatem.* Tribuit & Socrati

In Zenone. II. De offic. III. De Finib. * Diſſert. XV. * Infra Diſſert. XVI. XVII. De Placit. Phil. initio. Adverſus Ruffin.

quidem Clemens Alexandrinus : & in-
V. Strō. terpretatur, *avelli à ſenſibus, & pura mēte rebus ſe applicare.* ſed addit, & *Pythagoram hoc voluiſſe quinquennii ſilentio, ut ſcilicet à rebus ſenſilibus averſi, nuda mente Deum contemplarentur.* Ipſe Plato interpreta-
In Phædone. tur, *corporis fugam* ſignificari, & *animũ in*
In Theæt. *ſe collectum.* Quia revera, ut alibi ait, *Philoſophus quæ in civitate geruntur aut geſta ſunt, ignorat; imo vix viam ad forum aut curiam tenet:* ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ, καὶ ἐπιδημεῖ· ἡ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ, καὶ οὐδὲν τιμάσασα, πανταχῇ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τά τε γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπούπερθεν γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὑπὲρ ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη: *ſed revera corpus eius tantum in civitate agit, aut potius peregrinatur; mens autem & cogitatio, hæc omnia parvi, aut nullius æſtimans, quacumque fertur, (cum Pindaro) terræ infera, & cœli ſupera pervadens ac dimetiens, & omnem ubique naturam curioſe inveſtigans.* Quæ ita breviter à
De Philoſoph. Platone etiam expreſſit Apuleius : *Philoſophum oportet nihil ſic agere, quam ut ſemper ſtudeat Animam Corporis conſortio ſepararo: & ideo exiſtimandum, Philoſophiam eſſe mortis affectationem, conſuetudinemque moriendi.* O ſalutaris hæc definitio, & monitio! etiam illo ſenſu, ut ultima & poſtuma meditemur; & vivamus

mus morituri, iterumque victuri. Præit & huc Socrates apud Platonem: κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι: *Quicunque Philoſophiæ ſtudium recte & vere ſunt amplexi, etſi neſciunt hoc alii, aliud nihil cogitant & ſtudent, quam abire & mori.* Denique Seneca eo aſpicit: *Vivere tota vita diſcendum eſt, & quod magis fortaſſe miraberis,* TOTA VITA DISCENDUM EST MORI. Idem alibi: *Egregia res eſt, mortem condiſcere.* MEDITARE MORTEM: *qui hoc dicit, meditari libertatem iubet.* De Brev. vit. Vit. c. VII. Epiſt. XXVI.

DISSERT. III.

Diviſio Philoſophiæ communiſſima, in Dogmaticam, Academicam, Scepticam. Quid ſingulæ? & Academia diviſa.

DIVISIO eius ſubiungenda eſt, atque ea multiplex. Primaria & maxime generalis eſt: *Philoſophiam* triplicem eſſe, *Dogmaticam, Academicam, Scepticam.* Dogmatica eſt, quæ *Decreta* & ſententias (id δόγματα Græcis) ponit, & adnuit aliquid abnuitque. *Academica,* quæ incerta omnia facit; aut quædam tantum Probabilia; integra ſemper iudicandi poteſtate. *Sceptica,* quæ ipſa illa Probabilia tollit, nihil definiens, nec hoc

ipſum Nihil definire. Dicam diſtinctè de iſtis: quia Seneca & Stoici noſtri ſæpe tangunt: & res eſt, quæ lucis eget. Dicam autem à capite. Quintuplex *Academia* à Sexto Empirico, & antę eum à Tullio facta: *Vetus, Media, Nova, Philonia, Antiochea.* Vetus eſt, cui Socratem & Platonem auctores faciunt: à quibus illa εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησις, *inſtructio in utramque partem diſſerendi* manavit. Cicero ad Ariſtotelem refert. *& is*, inquit, PRINCEPS *amplexus conſuetudinem, de omnibus rebus in contrarias partes diſſerendi.* Quod negamus, & liquet Socratem inſtituiſſe, hunc fortaſſe auxiſſe. Nam cum priſci omnes, *Barbari, Pythagorei, Græcanici*, ad id tempus, Phyſica, Mathematica atque alia Philoſophiæ tractaſſent tantum: & dogmata, ratione magis, quam ratiocinatione uſi, prompſiſſent: primus Socrates *Logicam* excoluit & adhibuit, & diſſertationem induxit, quaſi explorationem veritatis. I-
In Critone. taque de ſe fatetur, μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ λόγῳ: *Nulli alii, quam Rationi, ſe credere.*
Alcibiad. Theæt. Et hanc *non ſermone longo, ſed interrogationibus ſe reperire.* Ideoque *fungi ſe officio velut obſtetricis, & tentando rogandoque aliorum ſententias, ut fœtum, in lucem educere.*
Menone. Denique, *Nihil ſe ſcire.* ὅτι ἄλλο, ἢ αὐτὸν ἀπορεῖν, τοὺς ἄλλους ποιεῖν ἀπορεῖν:

neque

neque aliud, quam ſe ambigere, & alios reddere ambigentes. Denique, profiteri ſe unum τῶν ἡδέως ἐλεγχθέντων, ἡδέως δ' ἂν καὶ ἐλεγξάντων: *eorum, qui libenter redarguerentur, pariterque arguerent.* Vides in iſtis vere ἀπορηματικὸν ſive Academicum? Sed tamen cum modo: & multa ponit aſſeritque, & rerum *Scientiam* fatetur, earum certe quæ νοητὰ ſunt, id eſt, ſub Intellectum cadunt: ſicut *Opinionem* in his quæ αἰσθητὰ, id eſt, Senſu capienda. Platonem in Timæo ſuper his vide. nam omnia exſequi longum: nec in Socratis aut Platonis ſententia tenebrę admodum aut tricæ. Hæc Speuſippus, Xenocrates, reliqua Platonis ſchola tenuit, uſque ad Arceſilam: niſi quod Ariſtoteles aliquid mutavit de *Ideis*, (quę Platoni ſunt τὰ νοητὰ) & earum vicem *Vniverſalia*, quæ vocantur, induxit. Atque iſta igitur *Vetus* Academia, bono iudicio *Dogmaticis* accenſenda: ſed temeritate aſſentiendi ſpreta, & cautione inducta. At *Media* illa, ivit longius: quæ ducem Arceſilam habet, *ignorantiæ* (ut Lactantius ait) *magiſtrum*. Nam is turbator in bene adhuc conſtituta Philoſophia exortus, *Nihil ſciri* adfirmavit, *nec illud quidem ipſum, quod Socrates ſibi reliquiſſet.* Itaque famoſam illam Ἐποχὴν (*aſſenſus retentionem*) induxit: & Dogmata nulla ipſe poſuit, &

Gorgia.

Lib. III cap. VI. Cic. in Acad.

omnia aliorum oppugnavit. Secuta eſt *Nova*, Carneade auctore. qui de Arceſilæ rigida illa, & contra ſenſum omnem ac conſuetudinem pertinacia, remiſit aliquid & laxavit. Nam ille ἀκατάληπτα quidem omnia poſuit, id eſt, *Nihil percipi poſſe*: ſed à rebus tamen Verum Falſumque non ſuſtulit: à nobis tantum κριτήριον ſive *artem iudicandi* ac diſcernendi. Cicero de ipſo & aſſeclis: *Veri eſſe aliquid non negamus, percipi poſſe negamus.* Et alibi: *Non enim ſumus ii, quibus nihil verum eſſe videatur, ſed qui omnibus veris falſa quadam adiuncta eſſe dicamus, tanta ſimilitudine, ut nulla inſit certa iudicandi & diſcernendi nota.* Itaque hac re ab Arceſila abivit, negante *Verum aut falſum* eſſe: item alia, quod etſi Aſſenſum retineret, non tamen *Probabile* aliquid, aut contra, negabat: id eſt, πιθανὸν non tollebat, Arceſilæ factum. Cicero: *Reliquit Carneades eiuſmodi viſa* (φαντασίας) *quibus ad actionem excitemur: item ea quæ interrogati in utramque partem reſpondere poſſimus, ſequentes tantummodo quod ita Viſum ſit, dum ſine Aſſenſu.* Plura & ipſe Cicero, & Plutarchus adverſus Colotem. Quarta, *Philonis* fuit, quem à Carneade, & eius diſcipulo, ſuo præceptore Clitomacho, abiſſe, Cicero aliique teſtantur: qua parte, haud ſatis liquet.

In Lucul.

Numen. apud Euſeb. XIV. Præpar. Euang.

IV. Acad.

liquet. Videtur tamen propius ad *Veterem* & Platonicam acceſſiſſe, nec *Epochen* plene ſervaſſe, cum *Sapientem opinari nonprohiberet*, Numenio ita ſcriptum. Apud Euſeb. xiv. Sed & *comprehendi quædam* poſſe aiebat: etſi non Stoica illa & certa phantaſia, cui ſimilis alia obrepere non poſſit. Quinta, *Antiochi*, qui Philonis auditor, Evidentiæ ac ſenſuum cauſam ſuſcepit, & re ad Stoam ſe tranſtulit, Academici tamen nomine retento. Itaque Academiam Veterem viſus eſt inſtauraſſe, etſi de *Criterio* cum Stoicis ſentiebat: imo (ait Cicero) *ſi perpauca mutaviſſet, germaniſſimus Stoicus.* IV. Acad. Eius ſententiam totam ex iis quæ Varro apud eumdem Ciceronem diſſerit, eſt videre. *Sceptici* ſuperſũt. quibus Pyrrho dux & auctor fuit. Eorũ ſententia, Τὰ πράγματα ἐπίσης ἀδιάφορα, καὶ ἀστάθμητα, καὶ ἀνέγκριτα. διὰ τοῦτο μήτε τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, μήτε τὰς δόξας ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν μηδὲ πιστεύειν αὐταῖς δεῖν, ἀλλ' ἀδοξάστους, καὶ ἀκλινεῖς, καὶ ἀκραδάντους εἶναι, περὶ ἑνὸς ἑκάστου λέγοντας, ὅτι οὐ μᾶλλόν ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ καὶ, ἔστι, καὶ οὐκ ἔστιν, οὔτ' οὐκ ἔστιν: Ariſtocles apud Euſeb. lib. XIV. *Res ex æquo indifferentes, incertas, inindicabiles. Ideo nec Senſus, nec Opiniones noſtras Verum aut Falſum dicere. Ergo nec ipſis Fidem habendam, ſed Opinationis expertes manere nos debere, ſine Inclinatione, ſine Motione: de quaque ſingula re dicentes, Non magis eſt, quam non eſt:*

itemque, *Eſt*, *Non eſt*, *neque non eſt*. Plures iſtorum voces in Sexto Empirico. (quicumque is fuit. quidam Plutarchi ex ſorore cognatum cenſent. ſed quicumque, ingenio & argutiis validus.) in illo, inquam, etiam iſtæ: Οὐ μᾶλλον τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο. Item, Οὐδὲν ὁρίζω. Item, σκεπτόμενος διαπλῶ: *Non magis hoc, quam illud. Nihil definio. Conſiderans perſevero.* Itemque, παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντίκειται: *Omni rationi ratio oppoſita reperitur.* Ex quibus facile quid ſenſerint, aut potius non ſenſerint, diiudicare: cum propria illorum affectio ſit, Ἀῤῥεψία, *Nulla motio aut devergium, in hanc illamve partem.* Ex quo & Ἀφασία ſequitur: id eſt, *Nulla dictio* aut *Affirmatio:* cum omnia æquali rationum pondere librentur. Itaque ab *Academica* diſſentire palam vides, *Veteri* quidem & *Nova* aut *Novis*: à *Media* Arceſilæ, ægre abiungas, & qui introſpexere, verum Pyrrhonem illum adfirmarunt. Tamen Sextus, ſimilitudinem faſſus, aliquid differre in eo vult: quod Arceſilas *Epochen* bonum eſſe dicat, malum *Aſſenſionem*, idque ſecundum Naturam: Pyrrhonii minime, ſed κατὰ τὸ φαινόμενον, *ſecundum id quod apparet.* Plura ſi voles, adfatim in Sexto, atque etiam Laertii *Pyrrhone* habes.

Dis-

DISSERT. IV.

Quem uſum Academia aut Scepſis habeat: quem & abuſum: ac Senecæ quædam illuſtrata.

AUD. Non mehercules, non requiro; vel iſtorum, pæne dicam, tædet. Ad iſtane tam abſona, & Rationi Senſuique adverſa, homines veniſſe? Ades Varro, tecum proclamo:

Poſtremo nemo ægrotus quidquam ſomniat
Tam infandum, quod non aliquis dicat Philoſophus.

LIPS. Mollius, & parcius. *Veterem* Academiam ratione non reiicias, nec *Novam* quidem Carneadis, Seneca auctore. Imo eo pæne vocat: *Diſputare cum Socrate licet, cum Carneade dubitare.* Et vero ſi Naturam, id eſt, infirmitatem & calignem, ſerio videas: quid magnum præſumere eſt, aut adfirmare? Maximos viros ea res iam olim ad confeſſionem ignorationis adduxit, atque adeo Veri deſperationem. Quid ſi Homerum ipsũ caput ſibi habent? volunt certe: & Arceſilas *Homerum ante omnes æſtimabat.* (Laertii verba) *cuius adeo ſtudioſus erat, ut ſemper ante ſomnum aliquid ex eo libaret, Mane vero cum ſurgeret, pariter: &* De Brev. vit. c. XIV.

cum lecturus, aiebat, Ad amaſium ſe ire. Pyrrho ſimiliter, qui illa divinitus ab Homero dicta ſuper noſtra fragilitate aut parvitate amplectebatur, ut cum homines *Muſcis* aut *Avibus* adſimilavit. Inprimis illum eius verſum adſidue in ore habebat:

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν:

Tale quidem genus eſt hominum, quale & foliorum.

Sed & Heſiodum advocabant, atque iſta:

Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ νόον ἀνθρώποισι:

Mentem celarunt mortalibus immortales:

quaſi à Deo nubes & tenebræ nobis circumfuſæ. Iam & Democritus *in profundo veritatem demerſam* dixit: Anaxagoras, Empedocles, Parmenides talia, & ipſe Socrates Aporeticorum pater. Atque ut ſi in domum tenebroſam veniſſes, inquiunt, in qua aurum, argentum, ſtannum, plumbum confuſe poſitum: ſublato eorum aliquo, exiſtimare poſſis te aurũ apprehendiſſe, non tamen ſcire, etiamſi vere ita eſſet: ſic in magna hac mundi domo, quæri veritatem falſis mixtam, & in tenebris non diſcerni. Itaque inter fines iſtorum eſt (aut eſſe debeat) Modeſtia, & animum exſultantem componere, & à temeritate atque errore continere. Neque

Cic. Acad. I.

que vita aut actione communi ſe excerpunt: *Nam Academicis placuit* (ait D. Auguſtinus) *homini ſcientiam non poſſe contingere, earum dumtaxat rerum, quæ ad Philoſophiam pertinent.* At in ceteris humano quodam more agunt, & *Apparentiam* ſequuntur: etſi tale eſſe, ut apparet, non plene aſſentiuntur aut adfirmant. Fames & ſitis impellit? edunt, bibunt. Lex iubet pie agere, Deos colere? faciunt. Conſuetudo artes & ſcientias tractat? accedunt, omnia luſtrant, ineunt, tantum ſuſpenſi & cohibentes. Enimvero & hæc laus detur, labore, ingenio, memoria ſupra omnes pæne philoſophos fuiſſe. Quid? nonne omnia aliorum ſcita tenere debuerunt & inquirere, ſi potuerunt refellere? res dicit. Nonne rationes varias, raras, ſubtiles invenire ad tam receptas, claras, certas (ut videbatur) ſententias evertendas? Nonne & in promptu, ac velut numerato, habere, quidquid ſcripſiſſent tot diverſi auctores, aut dixiſſent? Profecto admirandi ſunt in triplici hac parte, ſi attendis: neque non finis etiam eorum altus & laudabilis. qui eſt Ἀταραξία, ſive *Imperturbatio*, & ut ne ulla re ſenſibus obiecta moveantur. Ego vero audacter eloquar, non ſic obiiciendos eſſe: modum tantum tenuiſſent, nec diſputandi

ſtudio ablati extra fines fuiſſent. Imo & Seneca requirere eos videtur, & dolere quod periiſſent. Nam iamnunc, eius ævo, publice nulla hæc ſchola. *Tot familia*, inquit, *Philoſophorum ſine ſucceſſore deficiunt, Academici & Veteres & Minores nullum antiſtitem reliquerunt. Quis eſt, qui tradat præcepta Pyrrhonis?* Ubi duplicem modo Academiam agnoſcit, *Minorum* nomine omnes poſt Platonicam illam comprehendens: *Pyrrhoniam* tamen ſive *Scepticam* ab iis diſtinguens. Quamquam idem dubitare tolerat, pertinax illud Scientiæ negandæ ſtudium damnat. *Audi*, inquit *ad Lucilium, quantum mali faciat* NIMIA SUBTILITAS, *& quam infeſta Veritati ſit. Protagoras ait, De omni re in utramqae partem diſputari poſſe ex æquo: & de hac ipſa, An omnis res in utramque partem diſputabilis ſit. Nauſiphanes ait, Ex his quæ videntur eſſe, nihil magis eſſe, quam non eſſe. Parmenides ait, Ex his quæ videntur, nihil eſſe in univerſum. Zenon Eleates omnia negotia de negotio deiecit: ait, Nihil eſſe. Circa eadem fere Pyrrhonii verſantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qui novam induxerunt ſcientiam, Nihil ſcire. Hæc* OMNIA *in illum* SUPERVACUUM STUDIORUM *liberalium gregem conìice. Illi mihi non profuturam ſcientiam tradunt, hi*

VII. Quæſt. Nat. c. ult.

Epiſt. LXXXIX.

ſpem

ſpem ſcientiæ eripiunt. Illi non præferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Pulcherrima & iuſtiſſima cenſura; nec appello aut oppono. An non magis explico? nam quædam non prompta, fortaſſe & intricata. Ait, *Protagoram, de omni re in utrumque diſputaſſe.* Eſt ille Sophiſta, à Platonis Dialogo clarus. cuius ſententia ab eodem hæc refertur, & refellitur: Αὐτάρκη ἕκαστον εἰς φρόνησιν: *Sufficere ſibi quemque ad ſapiendum.* Ratio: τὸ γὰρ δοκοῦν ἑκάστῳ, τοῦτο καὶ εἶναι, ᾧ δοκεῖ: quod Cicero vertit: *id cuique verum eſſe, quod cuique videatur.* Itaque *Criterium* tollebat, (ait Empiricus) *& omnes opiniones ac viſiones veras eſſe: quia Veritas ſit ex iis quæ referuntur ad aliquid: cui autem apparuerit, ſtatim ad illum refertur.* Inde vox eius: πάντων χρημάτων μέτρον, ἄνθρωπος: *Omnium rerum menſura, homo.* Itemque: πάντα εἶναι ἀληθῆ: *Omnia vera eſſe.* Ex his de Protagora Abderita liquet: etſi Seneca ſententiam eius magis ad Pyrrhoniam conformat. Effert & Plutarchus paullo aliter, in Colotem, initio. Sed addit de *Nauſiphane, Nihil magis eſſe, quam non eſſe.* Sunt ipſa Pyrrhonis: & cur non eum advocavit? Nam ab iſto doctore ſuo Nauſiphanes hauſit. Commemorat Diogenes in Pyrrhone: & Sextus initio librorum, *Epicuri*

In Theæt.

Eod. Dial. IV. Aca.

Contra Mathē. cap. De Criter.

ſtudio ablati extra fines fuiſſent. Imo & Seneca requirere eos videtur, & dolere quod periiſſent. Nam iamnunc, eius ævo, publice nulla hæc ſchola. *Tot familiæ*, inquit, *Philoſophorum ſine ſucceſſore deficiunt, Academici & Veteres & Minores nullum antiſtitem reliquerunt. Quis eſt, qui tradat præcepta Pyrrhonis?* Ubi duplicem modo Academiam agnoſcit, *Minorum* nomine omnes poſt Platonicam illam comprehendens: *Pyrrhoniam* tamen ſive *Scepticam* ab iis diſtinguens. Quamquam idem dubitare tolerat, pertinax illud Scientiæ negandæ ſtudium damnat. *Audi*, inquit *ad Lucilium, quantum mali faciat* NIMIA SUBTILITAS, *& quam infeſta Veritati ſit. Protagoras ait, De omni re in utramqae partem diſputari poſſe ex æquo: & de hac ipſa, An omnis res in utramque partem diſputabilis ſit. Nauſiphanes ait, Ex his quæ videntur eſſe, nihil magis eſſe, quam non eſſe. Parmenides ait, Ex his quæ videntur, nihil eſſe in univerſum. Zenon Eleates omnia negotia de negotio deiecit: ait, Nihil eſſe. Circa eadem fere Pyrrhonii verſantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qui novam induxerunt ſcientiam, Nihil ſcire. Hæc* OMNIA *in illum* SUPERVACUUM STUDIORUM *liberalium gregem conice. Illi mihi non profuturam ſcientiam tradunt, hi*

VII. Quæſt. Nat. c. ult.

Epiſt. LXXXVIII.

ſpem

ſpem ſcientiæ eripiunt. Illi non præferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Pulcherrima & iuſtiſſima cenſura; nec appello aut oppono. An non magis explico? nam quædam non prompta, fortaſſe & intricata. Ait, *Protagoram, de omni re in utrumque diſputaſſe.* Eſt ille Sophiſta, à Platonis Dialogo clarus. cuius ſententia ab eodem hæc refertur, & refellitur: Αὐτάρκη ἕκαστον εἰς φρόνησιν: *Sufficere ſibi quemque ad ſapiendum.* Ratio: τὸ γὰρ δοκοῦν ἑκάστῳ, τοῦτο καὶ εἶναι, ᾧ δοκεῖ: quod Cicero vertit: *id cuique verum eſſe, quod cuique videatur.* Itaque *Criterium* tollebat, (ait Empiricus) *& omnes opiniones ac viſiones veras eſſe: quia Veritas ſit ex iis quæ referuntur ad aliquid: cui autem apparuerit, ſtatim ad illum refertur.* Inde vox eius: πάντων χρημάτων μέτρον, ἄνθρωπος: *Omnium rerum menſura, homo.* Itemque: πάντα εἶναι ἀληθῆ: *Omnia vera eſſe.* Ex his de Protagora Abderita liquet: etſi Seneca ſententiam eius magis ad Pyrrhoniam cônformat. Effert & Plutarchus paullo aliter, in Colotem, initio. Sed addit de *Nauſiphane, Nihil magis eſſe, quam non eſſe.* Sunt ipſa Pyrrhonis: & cur non eum advocavit? Nam ab iſto doctore ſuo Nauſiphanes hauſit. Commemorat Diogenes in Pyrrhone: & Sextus initio librorum, *Epi-*

In Theæt.

Eod. Dial. IV. Aca.

Contra Mathê. cap. De Criter.

curi doctorem fuiſſe, à *quo ille, ut videretur αὐτοδίδακτος, diſſenſerit, famam eius & nomen etiam obterens, & πνεύμονα paſſim, id eſt, Pulmonem* (quaſi *Exſenſum*) *appellans.* Tertium de *Parmenide, Nihil eſſe in univerſum.* Si vera hæc lectio, dixerim, reſpectum ad illud Parmenidis, οὐδαμῆ εἶναι τὰ μὴ ὄντα: *Nullo modo eſſe, quæ non ſunt:* Platoni bis terque, illo auctore, expreſſum, & refutatum. Quo voluiſſe videtur, νοητὰ & æterna illa ſolum eſſe: hæc viſibus ſubiecta & fugacia, nec vere eſſe. Sed arbitror interpolata iſta: & verba hæc, *ex iis quæ videntur*, prave è ſuperiore linea tranſlata: itaque delenda. Tum amplius. cum in optimo meo Codice nulla ſit negativa illa, *Nihil*; legendum, *Parmenides ait, eſſe unum Vniverſum.* Nam periit, aut latuit iſta vocula, in principio ſequentis. Res quidem ita habet: & eſt germana ipſa ſententia, imo verba Parmenidis: Ἓν τὸ πᾶν: *Vnum univerſum.* Seneca adfirmat, cum ſtatim hoc repetens, ait, *Parmenidi nihil eſſe, præter unum.* Plato clariſſime, de Meliſſo & Parmenide: Ἓν ἑστὼς λέγουσι τὸ πᾶν: *Vnum ſtabile dicunt Vniverſum.* Iterumque de iiſdem: Ἕν τε πάντα ἐστὶ, καὶ ἕστηκεν αὐτὸ ἐν αὐτῷ, οὐκ ἔχον χώραν ἐν ᾗ κινεῖται: *Omnia iis unum ſunt. atque id ſtat in ſe ipſo, cum locum non habeat ubi moveatur.* Duplex igitur

In Sophiſta.

In Theæt.

igitur ſententia, & *Vnum omnia*: & item *Immobilia*, quod Plutarchus alibi iiſdem adſignat. Qui idem hoc, de quo Seneca, diffuſe explicat, & defendit libro contra Colotem Epicureum. Summa eſt, *Parmenidem cum Socrate, ſed ante eum advertiſſe*, δοξαστὸν, *Opinabile, in Natura eſſe; itemque* νοητὸν, *Intellectuale. Illud in motu aſſiduo, & variare, & atteri, & perire & naſci: hoc minime, & conſtans ac perpetuum, idemque eſſe. Ideo vere Eſſe dici, & unum eſſe: eſtque proinde ac ſi dicat*, τὸ ὂν ἓν: *Vnum ens*. Ita Plutarchus. nec valde ab hoc ſenſu Pythagorei abeunt, qui *eorum quæ per ſe intelliguntur genus conſtituunt, Vnum*. Quod in Sexto Empirico legi: & in eodem hanc ſententiam non Parmenidi, ſed Nauſiphani adſcribi. *Nauſiphanis*, inquit, *dogma erat, Vniverſitatem eſſe unum*. Ille *Nauſiphani*, Plato alibi *Xenophani & Eleaticus* adſignat: ἓν εἶναι πάντα τὰ καλέμενα: *Omnia quæ dicuntur, unum eſſe*. Quid Euclides, à quo Megarici? Ἓν τὸ ἀγαθὸν εἶναι· τὰ δ' ἀντικείμενα τῷ ἀγαθῷ μὴ εἶναι: *Vnum Bonum eſſe: & Bono oppoſita, nec eſſe*. Quod in eamdem viam ſenſus venit. Iam ſequitur de *Zenone Eleate*. qui *omnia negotia de negotio deiecit: ait enim, Nihil eſſe*. Verba ſuſpecta ſunt. & Pincianus monuit, à pleriſque libris ſuis illa

De Placit. phil. I. c. XXIV.

Adver. Mathē.

In Sophiſta.

illa, *de negotio*, abeſſe. In meis repperi, fateor: tamen interpolata hæc cenſeo, legendumque: *omni à negotio deiecit*: ſive placet, *omni de negotio*. quod in quibuſdam ſcilicet libris, ſcriptum, anſam dedit utrumque ponendi, ut ſit, & corrumpendi. Sententia eſt. Zeno Eleates moleſtia nos liberavit, & omni inquiſitione: nam ait, Nihil eſſe. Sed hæc mira, & eximie fatua aut ſapiens ſententia; nec mihi nunc capienda. An ad contemptum rerum rettulit, Nihili hæc (non tamen Nihil) eſſe? velim, & ſic laudem, non ſolum tolerem. Si aliter, & de ipſa exiſtentia; elleboro hæc egent. Ceterum Zeno Eleates nuſquam tale, apud Laertium quidem: ubi dogmata eius diverſa. ſed nec alibi commemini legiſſe. Viderit Seneca. Illud in Sexto conſimile adnotavi, de Gorgia Leontino: *Is librum*, inquit, *ſcripſit de eo Quod non eſt, in quo conſtituit tria capita. Vnum quidem & primum, Quod nihil ſit: alterum, Quod etſi ſit, comprehendi ab homine non poſſit: tertium, Etiamſi poſſit, non tamen efferri aut enunciari.* Heu vana! & ut cum Seneca redarguam, *Quid ergo nos ſumus? quid iſta, quæ nos circumſtant, alunt, ſuſtinent? Tota rerum natura umbra eſt; aut inanis aut fallax. Non facile dixerim, utrum magis iraſcar illis qui nos*

Adver. Mathe. cap. de Criter. Adde Pyrrh. Hyp. I I c. VI.

Ibidem.

Nibil

Nihil ſcire voluerunt; an illis, qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, Nihil ſcire.

DISSERT. V.

Alia Philoſophiæ diviſio, in Contemplativam & Activam: iterumque ſingula iſta diviſa.

ABITE omnes qui in *Academia* hac tali, aut iuxta eſtis: nobis *Dogmatica* placet, & pro ea Philoſophiam iam dividemus. Eſt igitur duplex, *Contemplativa*, aut *Activa*: atque id ex præſcripto Naturæ. *Natura enim*, ait Seneca, *ad utrumque nos genuit, & contemplationi rerum, & actioni.* Itaque ex eius & Stoicorum mente, *Philoſophia & Contemplativa eſt, & Activa: ſpectat, ſimulque agit. Erras enim, ſi illam putas tantum terreſtres operas promittere: altius ſpirat. Totum, inquit, mundum ſcrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, ſuadere vobis ac diſſuadere contenta. Magna me vocant, ſupraque nos poſita.* Contemplativam autem dicimus, cui ſola ea, aut præcipua quidem, finis. Nam hoc addo. quia *plurimum diſcriminis eſt*, ait Seneca, *utrum aliqua res propoſitum, an propoſiti alterius acceſſio ſit. Tamen alterum ſine altero non eſt. nec ille ſine Actione contemplatur; nec hic ſine Contemplatione agit.*

De Vit. Beat.c. XXXI. & XXXII.

Epiſt. XCV.

De Vit. Beat.c. ult.

Igitur

Igitur mixta fere : ſed tamen in altera, Contemplatio ſive Scientia præcipue petitur; in iſta, Actio ſive Efficientia ipſa. Dividitur à Peripateticis *Contemplativa* in tres partes : *Theologiam*, *Phyſiologiam*, *Mathematicam*. *Theologiam* (aliis eſt *Prima philoſophia*, à dignitate) dicunt, in ſuperis rebus deditam, quæ corpore & materia carent: ut ſunt Deus, Genii, Animus, & quæ adhærent. *Phyſiologiam*, in iis quæ materia conſtant, & ſenſu percipiuntur : ut Animalia, Plantæ, Lapides, & quæ adiuncta. *Mathematica*, quæ in rebus quidem ſine corpore, ſed in corpore tamen conſideratis: ut ſunt Numeri, Soni, Figuræ, cæleſtes Motus. Itaque hæc ſingula ſingulas iterum ſcientias gignunt : dividuntque *Mathematica* in *Arithmeticam*, quæ Numeros; *Muſicam*, quæ Sonos; *Geometriam*, quæ Figuras; *Aſtrologiam*, quæ ſuperos illos Motus ſpectat. Iam *Activa* pars dicitur, cui finis præcipuus & fructus Actio eſt. quæ tripliciter item dividitur, in *Ethicam*, *Oeconomicam*, *Politicam*. *Ethica* eſt, quæ mores, vitam, regimen ſingulorum hominum conſiderat & format. *Oeconomica*, (*Familiarem* ego verterem) quæ domus cuiuſque & familiæ: *Politica*, quæ civitatis totius aut ſocietatis. Ecce diviſionem & mem-

bra totius Philoſophiæ: nec tenuius opus eſt, aut expediat. quia *dividi illam*, auctore Seneca, *non concidi, utile eſt. Id vitii habet nimia, quod nulla diviſio. Simile confuſo eſt, quidquid uſque in pulverem ſectum eſt.* Itaque fuere etiam, qui brevius partiverunt. ut Apuleius: qui *Naturalem, Intellectualem, Rationalem, & Moralem* agnoſcit, & Platoni ſingulas eximie adſcribit. Eaſque hauſiſſe ait, *Naturalem ab Heracliticis, Intellectualem à Pythagoreis, Rationalem atque Moralem ab ipſo Socratis fonte.* Ubi obſerves, *Intellectualem* præcipue ab eo dici, *Theologiam* nobis appellatam: niſi quis *Mathematicam* malit. Sed alia etiam diviſio parcior eſt, Senecæ ſic expoſita. *Philoſophia tres eſſe partes dixerunt, & maximi & plurimi auctores: Moralem, Naturalem, & Rationalem. Prima componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur; tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, ne pro vero falſa ſurrepant.* Ait, *maximos auctores* ſic tribuiſſe. Quos illos? Zenonem & Stoicos ſuos intelligit: & *ſic Primum diviſiſſe Zenonem Cittieum*, Laertius ſcripſit: & Plutarchus adſtipulatur. Nam illa prima & uberior, à me poſita, fere Peripateticorum fuit. Sed ait etiam in *tertia parte, proprietates verborum & ſtructuram*

Epiſt. Lxxxix

De Dogm. Plat.

Epiſt. Lxxxix

In Zen. De Plac. Phil. I. c. I.

ctuuram ab ea exigi: quod ſcilicet ad *Rhetoricam* referetur. quia Stoici *Logicam* in duas partes dividebant, *Rhetoricam & Dialecticam.* Addo, ipſam hanc triplicem partitionem in Macrobio eſſe, ſed diverſo, ne erres, ſenſu. Nam fine Commentarii in Somnium Scipionis: *Cum*
Lib. II. ult. *ſint,* inquit, *totius Philoſophiæ tres partes, Moralis, Naturalis, & Rationalis: & ſit Moralis, quæ docet morum elimatam perfectionem; Naturalis, quæ de divinis corporibus diſputat; Rationalis, cum de incorporalibus ſermo eſt, quæ mens ſola complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc Somnio prætermiſit. Nam illa ad virtutes amoremque patriæ adhortatio, quid aliud continet niſi inſtituta Moralia? Cum vero de ſphærarum modo, de magnitudine ſiderum, & circis cæleſtibus, cinguliſque terreſtribus, & Oceani ſitu loquitur; Phyſicæ decreta commemorat. At cum de motu & immortalitate animæ diſputat, cui nihil conſtat ineſſe corporeum, cuiuſque eſſentiam nullus Senſus, ſed ſola Ratio deprehendit; illic ad altitudinem Philoſophiæ aſcendit.* Ubi palam vides, *Rationalem* eſſe, *Intellectualem* ante nobis dictam.
VII. Sat. c. I. Atque ita idem Macrobius alibi: *Philoſophia illicce habetur auguſtior, ubi de Rationali parte, id eſt, incorporeis, diſputat.*

DIS-

DISSERT. VI.

Logicam omitti à quibuſdam. De dignitate ſingularum: & Ethicam uſu fructuque certe eminere.

ATQUE iſta igitur Macrobiana diviſio, *Logicam* illam communi ſenſu dictam omittit: quam & alii non partem, ſed inſtrumentum Philoſophiæ dixerunt. *Epicurei etiam*, ait Seneca, *duas partes Philoſophiæ putaverunt eſſe, Naturalem, atque Moralem: Rationalem removerunt. Deinde cum ipſis rebus cogerentur ambigua ſecernere, falſa coarguere, ipſi quoque locum, quem de Iudicio & Regula appellant, alio nomine, Rationalem induxerunt.* Diogenes hoc ipſum, & diviſam ab Epicuro Philoſophiam tradit in *Canonicam, Phyſicam, Ethicam. Canonicam autem eſſe, quæ aggreſſiones & aditus ad opus habet, uno libro ab eo tradita, qui Canon inſcribitur.* Quamquam & Stoicorum aliqui hanc partem *Logicæ* faciebant (Laertius auctor) εἰς Ῥητορικὴν, καὶ εἰς διαλεκτικήν. τινὲς δὲ καὶ εἰς τὸ ὁρικὸν, τὸ περὶ κανόνων καὶ κριτηρίων: *in Rhetoricam & Dialecticam: aliqui autem & in Definitivam, quæ eſt de Regulis & Iudiciis.* Sed perſequi hæc omitto, & Annæi monito, non tenuiter nimis partiri, aut etiam interpreta-

Epiſt. LXXXIX

In Epic.

In Zen.

pretari. Illud addo, Stoicos varia imagine uſum aut dignitatem harum partium expreſſiſſe. Diog. in Zenon. Εἰκάζουσι γὰρ ζώῳ τὴν φιλοσοφίαν· ὀστοῖς μὲν καὶ νεύροις τὸ λογικὸν προσομοιοῦντες· τοῖς δὲ σαρκώδεσι, τὸ ἠθικόν· τῇ δὲ ψυχῇ, τὸ φυσικόν: *Aſſimilant enim Animali Philoſophiam. oſſibus ac nervis, Logicam; carneis partibus, Ethicam; anima, Phyſicam.* Iterumque alia imagine: Εἰκάζουσι τῷ ὠῷ. τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς, εἶναι τὸ λογικόν· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, τὸ ἠθικόν. τὰ δὲ εἰσωτάτω, τὸ φυσικόν: *Cum Ovo comparant. cuius exteriora & teſta, ſunt Logica; proxima, id eſt, albumen, Ethica; intima, ſive vitellus, Phyſica.* Adde tertiam: Εἰκάζουσιν ἀγρῷ παμφόρῳ· τὸν μὲν περιβεβλημένον φραγμὸν, τὸ λογικόν· τὸν δὲ καρπὸν, τὸ ἠθικόν· τὴν δὲ γῆν, ἢ τὰ δένδρα, τὸ φυσικόν: *Cum Agro. & ſepem circumiectam, eſſe Logicam; fructus Ethicam; terram & arbores, Phyſicam.* Vis & quartam? ἢ πόλει καλῶς τετειχισμένῃ, καὶ κατὰ λόγον διοικουμένῃ: *Cum urbe, bene munita, & ratione adminiſtrata.* Quomodo? nec enim aliter accommodat. Puto, muros Logicam; cives, Phyſicam; leges & mores, Ethicam eſſe. Ex Diogene iſta: & Adv. Mathe. vereor ut fideliter ab eo exſcripta. Sextus Empiricus in quibuſdam arguit, & probabiliora mihi dicit. Nam de *Ovo*, ait, *Vitellum Ethicam referre; Albumen, quod eſt alimentum vitelli, Phyſicam.* Iterumque in *Animali*, *Sanguini & carnibus*,

Phy-

Phyſicam; *Animæ*, *Ethicam æquiparavit*, & monuit à Poſidonio Stoico hoc eſſe. Utrobique vides digniorem Ethicam cenſeri, & cum optima parte conferri: quod planiſſime verum eſt, & pro communi ſenſu Stoicorum. Nam hanc illi magnificant, & ſuper alias extollunt: imo, cum Cynicis, reliquas pæne tollunt. Noſter Seneca: *Non mehercules nimis* De Be-
ad rem exiſtimo pertinere, ubi dicta ſunt nef. vii
quæ regunt Mores, perſequi cetera: non in c. 1. & Diog. In Zenon.
remedium animi, ſed in exercitationem ingenii inventa. In remedium, inquit. quid enim aliud proprie Philoſophia eſt, ἢ τῶν τῆς ψυχῆς ἀῤῥωστημάτων καὶ παθῶν φάρμακον; Plut. De inſtit.
quam animi morborum & affectionum Puer.
medicina? aut, ut cum Cicerone brevius, *Sanitas animi?* Itaque aureum illud Pythagoræ: κενὸς ἐκείνου φιλοσόφου λόγος, ὑφ' οὗ In Stob. Serm.
μηδὲν ἀνθρώπου πάθος θεραπεύεται. ὥσπερ γὰρ ἰατρι- Lxxx.
κῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων, οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλῃ: *Inanis illius Philoſophi & vana oratio, quæ nullam affectionem in homine curat. Vt enim Medicinæ nullus uſus, niſi morbos à corpore depellentis; ita nec Philoſophiæ, niſi mala animi amolientis.* Subtilis, oblectans, alta eſſe poteſt: ſed ut platani aut cupreſſi umbram & oblectatiunculam præbent, fructum non habent: ſic cenſendum, ubi ſolæ illæ aliæ partes, hac omiſſa.

Ego

Ego odi homines ignava opera, philoſopha ſententia:

Epiſt. x. aiebat olim Pacuvius. & cum eo Plato: Τὸ γὰρ βέβαιον, καὶ πιστὸν, καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγώ φημι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν εἶναι. τὰς δὲ ἄλλας ἐστὶ, καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας, σοφίας τε καὶ δεινότητα, κομψότητας οἶμαι προσαγορεύων ὀρθῶς ὀνομάζειν: *Conſtantiam, fidem, animi ſanitatem, ego aio veram Philoſophiam eſſe. Alias autem quaſcumq; & alio tendentes ſapientias ſive ſollertias, ſi Elegantias & Argutias dixero, recte cenſeã*

Sen. Epiſt. xx. *appellaſſe.* Audis ô meus? per Deũ demitte: & peregrinari in aliis iuvet, in hac habitare. *Facere docet Philoſophia, non dicere; & hoc exigit, ut ad legem ſuam quiſque*

Stob. ſerm. LXXX. *vivat.* Ideo ſcite olim Cleanthes: *interrogatus, cur olim inter paucos philoſophantium, plures quam nunc inclaruiſſent?* Τότε γὰρ, ἔφη, ἔργον ἠσκεῖτο, νῦν δὲ λόγος: *Nam tunc opus ipſum exercebatur, nunc verba.* Utinam nec hodie fiat! ſed *peccatur. ali-*

Sen. ep. CVIII. *quid præcipientium vitio, qui nos docent diſputare, non vivere; aliquid diſcentium, qui propoſitum adferunt ad præceptores ſuos, non animum excolendi, ſed ingenium.*

De Rep. v. in fin. *Ita* QUÆ PHILOSOPHIA FUIT, FACTA PHILOLOGIA EST: an & cum Platone dicam, facta * φιλοδοξία eſt?

* *Opinionũ ſtudiũ & Ambitio.*

Dis-

DISSERT. VII.

Diſcrimen Sapientiæ à Philoſophia: & illius definitio, eaque obiter illuſtrata.

DEFINIIMUS Philoſophiam, & diviſimus; ad Sophiam ſive *Sapientiam* eundem eſt, ab ea diſtinctam. Quid opus monere? vix hercules, niſi quod confundunt ſæpe veteres: & iidem ſedulo admonuerunt diſtingui. Confundit Plato, cum definit: ἡ δέ γε φιλοσοφία, κτῆσις ἐπιστήμης: *Philoſophia eſt acquiſitio Sapientiæ.* Non cenſeo, ſed *quæſtionem* ſtudiumque. Item Ariſtoteles: cui eſt, ἐπιστήμη τῆς ἀληθείας: *Scientia veritatis.* Quod de ipſa Sapientia vere, non affectatione eius dicas. Ergo Stoici, quia crebra hæc mixtio, diſtinguunt: & ab iis Seneca. *Dicam inter Philoſophiam & Sapientiam quid interſit. Sapientia, perfectum bonum eſt mentis humanæ: Philoſophia, Sapientiæ amor & affectatio. Hæc oſtendit* (ſive *contendit*) *quo illa pervenit.* Simile Clemens Alexandrinus: *Sicut liberales artes*, inquit, *conferunt ad Philoſophiam, quæ eſt earum domina; ſic ipſa Philoſophia ad Sapientiam.* & addit: Ἔστι γὰρ ἡ μὲν φιλοσοφία, ἐπιτήδευσις· ἡ σοφία δὲ, ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων, καὶ τῶν τούτων αἰτίων: *Eſt enim Philoſophia, ſtudiũ & meditatio; Sapientia autem, ſcientia divinarum huma-*

In Euthydemo.

II. Metaphyſ. c. I.

Epiſt. LXXXIX

I. Strō.

humanarumque rerum , *& quæ earum*
II. De off. & IV. Tuſc. *ſunt cauſſa*. Et Cicero non omiſit : *Nec quidquam aliud eſt Philoſophia, præter ſtudium Sapientiæ : Sapientia autem, cognitio & ſcientia rerum divinarum & humanarum* , *cauſſarumque quibus hæ res continentur.* Seneca iſtis paria : niſi quod de *Cauſſis*, in clauſula cenſet removendum. *Quidam*, inquit, *Sapientiam ita finierunt, ut dicerent eam* , *divinorum & humanorum ſcientiam*. Quidam ita : *Sapientia*
Epiſt. LXXXIX *eſt, noſſe divina & humana, & eorum cauſſas*. tum adiungit : *Supervacua mihi videtur hæc adiectio, quia Cauſſæ divinorum humanorumque partes ſunt*. Licebat dicere , & in *Scientiæ* verbo eas contineri. Ceterum ipſæ iſtæ difinitiones omnes Stoicæ ſunt : & Plutarchus aperte tradit. Οἱ μὲν Στωϊκοὶ ἔφασαν, σοφίαν εἶναι θείων καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστήμην : *Stoici aiebant* , *Sapientiam divinorum & humanorum ſcientiam eſſe.* Ac vides, pro Senecæ mente, omitti ibi Cauſſas. Sunt aliæ atque aliæ definitiones, pro varietate effectuum quos pro-
Senec. Epiſt. XX. ducit : ut , *Sapientia eſt, ſemper idem velle ac nolle*. Item , *Sapientia eſt liberale*
Epiſt. LXXXVIII. *ſtudium, quod vere liberos facit* , & plura eiuſmodi , lectu & intellectu prompta. Illud notandum & excerpendum , quod *Scientiam* eam definiunt : ſive *Artem* , ut
Epiſt. ...x. Seneca alibi : *Sapientia ars eſt, certum petit.*

petit. Ariſtoteles utrumque iunxit, & dixit eam τέχνην τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν. *Artem artium, ſcientiam ſcientiarum.* Macrobius tranſſumpſit: & ait, *rem conſenſu humani generis decantatam & creditam, Philoſophiam artem eſſe artium, & diſciplinā diſciplinarum.* Quod interpretari vel per excellentiam licet, quod ſuper omnes emineat. vel à poteſtate, quod formet omnes dirigatque. Seneca, de Sapientia: *Artificem vides vitæ. alias artes ſub dominio habet. Nam cui vita, illi vita quoque ornamenta ſerviunt.* Eſt igitur *Scientia* proprie, qua *Contemplatur*; *Ars* eſt, qua *Agit.* Sequitur autem, *Divinorum & Humanorum* ſcientiam eſſe. O rem amplam, atque adeo arduam! Quidni ſit? *Magna & ſpatioſa res*, ait noſter, *eſt Sapientia: de Divinis Humaniſque diſcendum.* Divina autem primo: ſi Felicitatem quærimus, humanum ſcilicet finem. Theages: Ἀρχὰ γὰρ καὶ αἰτία καὶ κανὼν ἐστὶ τᾶς ἀνθρωπίνας εὐδαιμοσύνας, ἁ τῶν θείων καὶ τιμιωτάτων ἐπίγνωσις: *Nam principium, & cauſa, & regula eſt humanæ Felicitatis, cognitio præſtantiſſimarum rerum & divinarum.* Atque etiam, ſi Veritatem quærimus; ſine qua Sapientia non conſiſtit. Ἀλήθεια γάρ, ὥσπερ καὶ τοὔνομα δηλοῖ, περὶ θεοὺς ποιεῖ τὴν ἐπιστροφήν, καὶ τῶν θεῶν τὴν ἀνήκεστον ἐνέργειαν: *Veritas enim, ut & * Græcum nomen indicat,*

VII. Satur. cap. I.

Epiſt. XC.

Epiſt. LXXXVIII.

In Stob. Serm. I.

Iamblich. in Stob. Ser. XI.

* παρὰ τὸ ἀλᾶσθαι περὶ τὸ θεῖον.

cat, circa Deos verſatur, & Deorum immortalem actionem. Itaque duo Sapientia hic conſiderat, ipſum Deum, & eius Opera, id eſt, Mundum, quæque in eo: & uno verbo totam *Phyſiologiam*, quę hoc *Divinorum* verbo continetur. Ita enim
Epiſt. 90. Seneca: *Sapientia* TOTIUS NATURÆ *notitiam ac* SUÆ *tradit. quid ſint Dii, qualeſque, declarat: quid Inferi, quid Lares, & Genii. Hæc eius initiamenta ſunt, per quæ non municipale ſacrum, ſed ingens omnium Deorum templum* MUNDUS *iſte reſeratur.* Obſerva, *Totam Naturam* ab ea noſci, iam dictam: ſed & *Suam*, id eſt, Animum, & quæ circa illum, itemque
Sen. Conſol. ad Mar. cap. XI. In Philebo. Corpus. *Hoc iubet illa Pythicis oraculis adſcripta vox, Noſce te ipſum.* Fruſtra illa omnia, niſi iſtud: & quem fructum igitur habet? hunc Platoni expreſſum: *Vt neque internæ* DIGNITATIS *amplitudinem ignoremus, divina in nobis parte neglecta; neque exteriorem* HUMILITATEM, *natura additam, ignorantes, vane in ea extollamur.* Ad magnitudinem animi vocat, ſed per Animi cultum: ad Modeſtiam, per Corporis contemptum.

Dis-

DISSERT. VIII.

Verus Stoicorum Sapiens, in ſummo ab iis deſcriptus: ideoque irrepertus. nec id tamen ſine cauſſa, aut fructu.

QUID ergo? iam in animo mihi occurris: Omnia iſta opus ſcire Sapientem? AUD. Certe occurrebam: aut potius iam pæne abibam, deſperatione victus. Quis homo ullus, aut unquam, *Divina* omnia & *Humana* novit? non fuit, non erit: ideoque iure abhorreo altiloquam hanc Sapientiam & in prærupto poſitam, quo non iter. LIPS. Solari te poteram Ariſtotelis fortaſſe verbis: qui cenſet ἐπίστασθαι μάλα πάντα τὸν σοφὸν, ὡς ἐνδέχεται, μὴ καθ' ἕκαστα ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν: *Scire Sapientem pleraque omnia, quantum fieri poteſt, non per ſingula ſcientiam eorum habentem*: ſed, ut poſtea addit, τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ, *univerſali quadam ſcientia* contentum. Solari & Demetrii Cynici verbis, apud Senecam: *Plus prodeſſe ſi pauca præcepta Sapientiæ teneas, ſed illa in promptu tibi, & in Vſu ſint, quam ſi multa didiceris, ſed non habeas ad manum. Quemadmodum magnus luctator eſt, non qui omnes numeros nexuſque perdidicit, quorum uſus ſub adverſario rarus eſt, ſed qui in uno ſe aut altero bene & diligenter exer-* 1. Poſt. phyſ. VII. De Beneſ. c. 1.

cuit: nec enim refert, quam multa ſciat, ſi ſcit quantum victoriæ ſatis eſt: ſic in hoc ſtudio MULTA DELECTANT, PAUCA VINCUNT. Plura addit, quæ ad contemptum etiam Phyſiologiæ ire videntur, & in una ſcientia vitæ,, id eſt, Boni Malique, nos collocare. Sed ego vero his vel ſolatiis, vel effugiis, non utor: bene & vere diximus, Sapientem ea omnia ſcire. Sed quem *Sapientem*? nimirum hunc Stoicum, id eſt, perfectum, conſummatum, cui Boni nihil abeſt, cui Mali nihil adeſt. Qui eminet inter omnes,

Claudian. *---- velut altus Olympi*
Vertex, qui ſpatio vētos nubeſq; relinquit.

iterumque cum poeta,

Statius. *---- celſa qui mentis ab arce*
Deſpicit errantes, humanaque gaudia ridet:

Sen. epiſt. cxx. *qui non aliter quam in tenebris lumen effulſit, advertitque in ſe omnium animos:* qui, Plutarchi verbis, habet ἰσόθεον διάθεσιν, *divinæ ſimilem conſtitutionem*: ſive Senecæ noſtri, qui habet *imbecillitatem hominis, ſecuritatem Dei.* Quem denique

Hom. Odyſſ. θ. Ἐρχόμενον ἀνὰ ἄστυ, θεὸν ὥς, εἰσορόωσιν:
Vrbe incedentem, numen velut, endotuentur.

Et quis finis elogiorum ſit? atque ecce in ultimo ſum mentitus. *Vrbe incedentem,* & *adſpici* feci: falſo. non eſt ille. ut verbo

bo tibi dicam, niſi in deſcriptione, re non fuit. Plutarchus aperte, de Stoico Sapiente: Ἔστι δ' οὗτος οὐδαμοῦ γῆς, οὐδὲ γέγονεν: *Eſt vero* NUSQUAM GENTIUM TERRARUMVE, *neque fuit.* Cicero: *Stoici eam Sapientiam interpretantur, quam adhuc* NEMO MORTALIS *eſt conſecutus.* Itemque alibi: *Quis Sapiens ſit, aut fuerit, nec ipſos Stoicos ſolere dicere.* Hæc ego veriora arbitror, imo ſcio; quam quæ Seneca noſter mitiora & gratiora auribus ſcribit. Nam interdum facit fuiſſe; interdum, ſed fuiſſe. *Scis,* inquit, *quem nunc virum Bonum dicam? huius ſecunda Nota:* (è claſſe proficientium, de qua ſtatim:) *nam ille alter* (primæ ſcilicet) *fortaſſe* TANQUAM PHOENIX *ſemel anno quingenteſimo naſcitur.* Atque hic aliquid etiã ambigens, alibi fortius adſerit: *Non eſt,* inquit, *quod dicas, ita ut ſoles, Hunc ſapientem noſtrum nuſquam inveniri.* NON FINGIMUS *iſtud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falſa rei concipimus: ſed qualem conformamus,* EXHIBUIMUS ET EXHIBEBIMUS. *Raro forſitan, magniſque ætatum intervallis invenitur: neque enim magna, & excedentia ſolitum ac vulgarem modum, crebro gignuntur: ceterum hic ipſe* M. CATO, *à cuius mentione hæc diſputatio fluxit, vereor ne ſupra noſtrum exemplar ſit.*

De pug. Stoic.

In Lælio.

IV. Acad.

Epiſt. XLII.

De Cõſtant. Sap. c. VII.

Ah mi Seneca, bona quidem mente ipſe erras, aut nos inducis. Tam credulos autem eſſe? abſit. Qualem deſcribi Sapientem à vobis ſcimus, eum fuiſſe nemo Stoicorum dixit: *poſſe tamen eſſe*, omnes. Quod etiam hoc argumento colligebat Poſidonius, quia *Socrates, Diogenes, Antiſthenes, magnos progreſſus feciſſent, nec longe à vertice conſtitiſſent*. Itaque qui magis adniterentur, bona indole, bona diſciplina, aſſiduo exercitio, poſſe pervenire. Nos Chriſtiani abnuimus, & cum Platone ſentimus: *eum, qui vere philoſophatur, cenſere, nuſquam aut numquam ſe puram Sapientiam, quam* APUD INFEROS *conſecuturum*: id eſt, corpore exutum, in puris illis beatiſque locis, apud auctorem omnis Sapientiæ, & ſui. Sed quo fructu igitur talis ille deſcribitur, quem eſſe Natura abnuit? Dicam, in exemplum. Species & Idea quędam illius Summi proponenda eſt, quo connitamur, non pertingere, ſed accedere; neque aſſequi, ſed æmulari. ſicut Oratorem Cicero & Fabius formant, qui non fuit aut erit: ſed nempe perfectio illa exprimenda eſt: ſic noſtri Sapientem. Ipſe Fabius: *Quærentibus, an talis orator fuerit? reſpondebo, quomodo Stoici, ſi interrogentur, An Sapiens Zeno, an Cleanthes, an Chryſippus? ipſi reſpondeant*,

Laert. in Zen.

In Phæ.

Lib. XII

magnos quidem illos ac venerabiles: non tamen id, quod Natura hominis ſummum habet, conſecutos. Et vero invitat hæc grandiloquentia, & honeſtos quidem animos erigit ad honeſta. Senecæ verba opportune huc ducam: *Quid mirum, ſi non aſcendunt in altum, ardua aggreſſi? Viros ſuſpice, etiamſi decidunt, magna conantes.* GENEROSA RES *eſt, reſpicientem non ad ſuas, ſed ad* NATURÆ *vires, conari alta, tentare, & mente maiora concipere, quam quæ etiam ingenti animo adornatis effici poſſint.* Hic deſperat aut abnuit, quod ante adfirmavit. De Vit. Beat. c. xx.

DISSERT. IX.

Alter ab illo Sapiens, qualem Natura & Ævum dant. is Proficiens dicitur, eiuſque diſcrimina.

ITAQUE non eſt ille *prima nota* in rerum natura Sapiens: niſi in ſcriptis & libris: eſt alius *ſecunda.* Illum τέλειον & *Conſummatum* vocant, hunc προκόπτοντα ſive *Proficientem*: item *Studioſum* iſtum, ut dixi, illum *Doctum.* Seneca ſæpe hoc diſcrimen ingerit. ut: *Hoc intereſt inter* CONSUMMATÆ *Sapientiæ virum, & alium* PROCEDENTIS. Nota & *Procedentis* hanc vocem, quaſi in via progreſſi. Alibi: Noſtrum vitium eſt, *qui quod dicitur de* SA- Epiſt. LXXII. De Vit. Beat. c. XXIV.

piente, *exigimus & à* proficiente. Iterumque: *Aliud eſt* studiosus *ſapientiæ, aliud iam* adeptus *ſapientiam.* Et denique alibi: *Diverſo remedio utetur* sapiens, assectatorque *ſapientiæ.* Adde, quæ * ſupra dixi de vocibus ἀγ-δόμενον, & πεπηγδομένον, itemque * τυπούμενον, & τετυπωμένον: huc ſpectant. Sed ut ad rem, ille primus igitur deſcribitur, qualis eſſe debet, & in exemplum: alter, qui ſolet interim eſſe, ſed in diſpari etiam gradu. Nam Seneca alibi duo, alibi tria genera *Proficientium* facit. Duo, his verbis: *In ipſis ſapientiam Sectantibus magna diſcrimina eſſe, fateamur neceſſe eſt. Alius iam tantum profecit, ut contra Fortunam audeat tollere oculos, ſed non pertinaciter. Alius in tantum, ut poſſit cum illa conferre vultum. Si iam pervenit ad ſummum, etiam fiducia plenus eſt.* Quæ ſic legenda & diſtinguenda moneo (vulgo confuſe:) quia poſtremum illum à vero ſapiente hoc uno removet; quod labi non poſſit, ſed tamen timet. At qui iam in ſummo, nec poteſt nec timet, ſecurus videlicet ſui. Ex his aliis eius verbis diſcas, ubi tria genera facit. *Inter ipſos*, inquit, *Proficientes ſunt magna diſcrimina. In tres claſſes, ut quibuſdam placet, dividuntur. Primi ſunt, qui Sapientiam nondum habent, ſed iam in vicinia eius conſtiterunt.*

De Cõſtant. Sap. c. XVIII.
* Diſſert. I.
* Incohatum Seneca vocat Epiſt. LXXI.
Epiſt. LXXI.
Epiſt. LXXV.

terunt. Qui ſint hi quæris? qui omnes iam Affectus ac Vitia poſuerunt: quæ erant complectenda, didicerunt: ſed illis adhuc inexperta fiducia eſt. Iam ibi ſunt, ubi non eſt retro lapſus, ſed hoc illis de ſe nondum liquet. Iam contigit illis bono ſuo frui, nondum confidere. Secundum genus eſt eorum, qui & maxima animi Mala, & Affectus depoſuerunt; ſed ita, ut poſſint in eadem relabi. Tertium illud genus, extra multa & magna vitia eſt, ſed non extra omnia. Sunt pluſcula, quæ addit: hæc intelligentiæ ſufficiunt, nec ſuperfluere indoles mea amat. Illud moneo, in eodem Seneca alibi, *genus tertium eorum poni, qui Sapientiæ alludunt. quam non quidem contigerunt, in conſpectu tamen, & velut ſub ictu habent. Hi non concutiuntur, nec defluunt quidem: nondum in ſicco, iam in portu ſunt.* Sed minus accurate ibi diſtinguit, ut videre eſt, miſcetque ipſum ſapientem: tamen *Genus hoc tertium*, primum illud *Proficientium*, quod diximus, aſſidet & tangit. En tibi diſcrimina. nam plane Imperitos ac rudes, nullo hic loco habemus. Enimvero & primus ille Ordo infrequens, nec ſcio an Zenonas, aut Cleanthas admittat: in reliquis aliquid ſpei eſt & animi, ad perveniendum. Imo de *Tertio* cogitemus: *bene nobiſcum agetur, ſi in hunc admittimur*

Epiſt. LXXII.

Sen. epiſt. LXXV.

timur numerum. Magna felicitate natura, magnaque & aſſidua intentione ſtudii ſecundus occupatur gradus: ſed nec hic quidem contemnendus eſt color tertius. Ego te & me voveam hic eſſe; effugiſſe multa & magna vitia; & doctrina atque exercitio ad ulteriora niti.

DISSERT. X.

Doceri Sapientiam, & diſci: neque à Deo & natura tantum eſſe. Omnibus etiam offerri.

DOCTRINA, inquam. Nam Cynici olim, & noſtri ſanxerunt: ὅτι διδακτὸν ἀρετή: *Quod virtus doceri poſſit.* Hoc ideo firmandum, quia alii aliter: & pars eſt, aut inter initia, Stoicæ doctrinæ. Nam fuere qui à Deo eſſe dicerent; fuere qui à Natura. A Deo, Plato interdum aſſerere videtur, atque inſeri eam (ita alibi loquitur) θείᾳ μοίρᾳ, ἄνευ νοῦ: *divina ſorte, ſine animi opera.* Imo & Protagoram ſedulo refutat Socrates, cenſentem doceri poſſe. Etſi Plato non ſemel it in alia, & Diſciplinam (quorſum aliter tot libri eius?) admiſcet. At quidam à Natura petebant, ut dixi. atque ita Trogus: *Scythis Naturam dare, quod Græci longa ſapientiæ doctrina, præceptiſque philoſophorum, conſequi nequiverunt.*

In Menone.

In Protagora.

Lib. II.

De-

Declamator etiam Quinctilianus argute: *Ego mores* NASCI *puto, & propriam cuiuſque naturæ virtutem. Alia forſitan diſcuntur, quædam experimentis cognoſcenda ſunt; boni mores conſtant voluntate.* Declam. cclxviii.
Et vero Seneca ipſe adfitetur, *quoſdam ſine ſubtili inſtitutione evaſiſſe probos, magnoſque profectus aſſecutos, dum nudis tantum præceptis obſequebantur.* Et Curii, Fabricii, Coruncani, nonne tales fuere? Epiſt. xcv.
Profecto *quidam ex hominibus egregiam ſortiti indolem, in ea quæ tradi ſolent, ſine longo magiſterio pervenerunt: & honeſta complexi ſunt, cum primum audiverunt.* Ibid.
Quæ ita vere dici, etiam ex Stoico ſenſu, fatemur: ſed hos tales plene & plane Sapientes eſſe, non item admittamus. Ratio conſummata talem facit, conſummari autem ſine Doctrina (Dei opera excipimus) non poteſt. Ut plene hæc intelligas, habe. Non excludi aut Deum, aut Naturam, à Stoicis: ſed Doctrinam tamen ad perfectionem, itemque ad facilitatem adiungi. Ecce Natura ſemina Bonæ mentis nobis ingenuit, fomites & ſcintillas: quæ in aliis magis minuſque elucent, ut eſt animi temperies: ſed tamen opinionum pravitate in omnibus hoc à Natura rectum iam corruptum eſt: ideoque Doctrina adiuvandum, inſtaurandum, depurandum. Non enim ut

Sol ipſe nubes obiectas diſſipat ſua vi, & perrumpit: ita hic eſt: adiutorio opus, directione, & exemplo. Cicero: *Iuſtos quidem Natura nos eſſe factos. tantam autem eſſe corruptelam malæ conſuetudinis, ut ab ea tamquam igniculi exſtinguantur à Natura dati, exorianturque & confirmentur vitia contraria.* Quod ſi ad Naturam vivere liceret, negat idem alibi, *quidquam eſſe, cur quiſquam rationem & Doctrinam requireret.* Itaque facile ad Sapientiam iter dicunt, quia eſt ſequi Naturam. Fabius hoc recte: *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beatæque, ſi credas. Natura enim nos ad optimam Mentem genuit: adeoque diſcere meliora volentibus promptum eſt, ut vere intuenti illud magis mirum ſit, malos eſſe tam multos.* Recte, inquam: ſed & illud ex eodem ſubſeratur, *Virtutem etſi impetus quoſdam à Natura ſumit, tamen perficiendam Doctrina eſſe.* Hæc ſunt germane Stoica. igniculos, ſcintillas, ſemina, impetus ad Virtutem habemus: ut ipſam habeamus, excitanda illa velut flatu Rationis ſunt & Diſciplinæ. Et Ariſtoteles ita veriſſime: οὔτ' ἄρα φύσει, οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνεται ἡ ἀρετή: *Neque à Natura igitur, neque præter Naturam inſeritur virtus.* Seneca noſter, *Omnibus Natura dedit fundamenta ſemenque virtutum:* OMNES

ad

I. De Legib.

III. De Finib.

XII. Inſtit. c. ult.

II. Ethic. c. 1.

Epiſt. 108.

ad OMNIA *iſta nati ſumus: cum irritator acceſſit, tunc illa animi bona, velut ſopita excitantur.* Irritator autem eſt Doctrina, quæ Scientiam Boni Malique dividit, & ne in eligendo aberres facit. Bonum Natura vis? malū vitas? ecce hoc tale re & ratione eſt, illud opinione. *Artis igitur eſt*, quod ait Cicero, *ad ea principia, quæ à Natura accepimus, conſequentia exquirere: donec id, quod volumus, ſit effectū.* v. De Finib. Virtus amata nobis omnibus Natura eſt, Honeſtum optabile: ſed non facies utriuſque ſtatim nota. Tamen levi, ut dixi, conatu & manuductione aperitur. Zeno ipſe in quadam epiſtola: φύσις δ' εὐφυὴς μετρίαν ἄσκησιν προσλαβοῦσα, ἔτι τε, τὸν ἀφθόνως διδάσκοντα, ῥᾳδίως ἔρχεται πρὸς τὴν τελείαν ἀνάληψιν τῆς ἀρετῆς: Ad Antigonū. *Bona Natura mediocrem Exercitationem nacta, & Præceptorem candide docentem, facile venit ad perfectam virtutis comprehenſionem.* Hæc noſtri: quid Academici? paullo diverſi eunt. Nam pro Platonis ſenſu hæc Apuleius: *Hominem ab ſtirpe ipſa neque abſolute bonum, nec malum naſci: ſed ad utrumque proclive ingenium eſſe. Habere quidem ſemina quædam* UTRARUMQUE *rerum, cum naſcendi origine copulata, quæ educationis Diſciplina in alteram debeant partem emicare.* De Philoſophia. Semina, ecce, & ipſi agnoſcunt: ſed in quo diſcrimen? quod illi

ea in *utrumque* valere volunt, bonum malumque: noſtri, in bonum tantum. Nam Natura ipſa ſemper iis bona. Hinc illa verba, quæ & ante attigi: *Nulli præcluſa eſt virtus, omnibus patet, omnes admittit.* Et Stoicum dogma Galeno poſitum, & exagitatum: Ἅπαντας ἀνθρώπους πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν ἐπιτηδείους ἔχειν: *Omnes homines ad Virtutem comparandam aptos eſſe & idoneos.* Quod ille negat, & *corporum temperiem* vult inſpici, ut alius alio magis minuſve ſit, imo non ſit. Argumento etiam utitur; Si à Natura, inquit, virtus, & opinione dumtaxat depravamur: cedo, quis primos homines infecit, cum nondum aliena malitia fuit? A ſe ergo habuerunt. Atque hoc ita urget, ut Poſidonium etiam, magnum illum Stoicum, hic vero victum, deſciviſſe ab iis dicat, & cum Academicis ſenſiſſe. Neſcio. argumento tamen reſponderi vel ex Seneca noſtro poterat, & non calumnioſe occurri. Nam dicant noſtri, *Primos illos homines, quamvis egregia illis vita fuerit, & fraude carens, non fuiſſe tamen Sapientes.* Intellige, ad perfectum Sapientes. *Non enim negaverim*, inquit, *fuiſſe alti ſpiritus viros, &, ut ita dicam, à diis recentes: ſed quemadmodum omnibus indoles fortior fuit, & ad laborem paratior, ita non erant* INGENIA *omnibus* CON-

Sen. De Benef. III. c. XVIII

In libello, Quod animi mores corp. temp. ſeq.

Epiſt. XC

SUM-

SUMMATA. *Non enim dat natura virtutem:* ARS *eſt, bonum fieri.* Mihi videatur res ſic confici. Fatemur, paullatim opinionibus ſenſibuſque alienis, aut exemplis, depravari homines: ſed & ante illa qui fuerunt, non habuere Naturam perfectam: & turbidum in ea aliquid aut nubilum, Doctrinæ radio depurandum & illuſtrandũ. Niſi fit; poteſt aberrare Ratio, & bonum quidem cupere, ſed capere etiam malum. Quid, quod à Materia prima incentivum aliquod mali eſt? de quo in * Phyſiologia videndum. * Lib. I. c. XIV.

DISSERT. XI.

De Notionibus, quæ ad Doctrinam faciunt. Quid, & quotuplices eæ, accurate dictũ.

AUD. Capere in parte hæc videor: ſolide & plene, ſi de *Igniculis* iſtis & *Seminibus* magis aperis & diducis. LIPS. Non me extra rem & lineas tu ducis? Tamen ſequor, ut ſequi me etiam libere & libenter poſſis. Audi. Igniculi non aliud, quam inclinationes, iudicia, & ex iis notiones ſunt, à recta in nobis Ratione. Scito enim, Stoicis placere, partem in nobis divini Spiritus eſſe merſam, id eſt, illam ipſam Rationem: quæ ſi in ſuo loco & luce luceat, tota pura, ſincera, recta, divina ſit: nunc corpore, velut carcere, clauſa coercetur, & opinionibus agitatur

tur aut abducitur: & tamen retinet originis ſuæ flammulas, & Verum Honeſtumque per ſe, & ſua indole, videt. Iſtæ flammulæ, ſive Igniculos mavis dicere, (Græci σπινθῆρας, ζώπυρα, ἐναύσματα appellant) exſerunt ſe & oſtendunt in ſenſibus quibuſdam, aut iudiciis, quæ omni hominum generi fere, & optimæ cuique naturæ, eximie ſunt inſita aut innata. Id Græci Ἐννοίας ſive *Notiones* vocant, item προλήψεις, *Anticipationes*: & quia paſſivæ, atque inſitæ, κοινὰς καὶ ἐμφύτους, *Communes & Ingeneratas* agnominarunt. Aud. Bene. ſed cur *Igniculos*, aut *Scintillas?* Lips. A Stoicorum id quoque ſenſu: quibus purior hic Animus eſt Ignis, poſtea docendum. Sed de re ipſa. *Communes* ſunt, & agnitæ vel admiſſæ hominibus, ideoque Plutarchus librum titulo præſcripſit, περὶ κοινῶν ἐννοιῶν, *De communibus notionibus*: idque adverſus Stoicos, quos vult evertere eas ſuis Paradoxis, aut oppugnare: audiendum mihi adhuc, non credendum. Atque ut aliquid diffundam de Notionibus, (pauci capiunt) ſcito eas ipſas principia & fundamenta Stoicis Scientiæ ac Sapientiæ eſſe. Cicero ex eorum mente: *Ipſum hominem Natura non* 1. De Legib.
ſolum celeritate mentis ornavit, ſed etiam Senſus tanquam ſatellites adtribuit ac nuncios, & rerum plurimarum obſcuras nec
ſatis

ſatis apertas Intellegentias incohavit, quaſi FUNDAMENTA *quædam* SCIENTIÆ. Dicit hic *Intellegentias*, & alibi etiam *Notitias:* quæ conſonant ſcilicet *Notionibus*. Sed ait *obſcuras & incohatas:* alibi *adumbratas:* item *complicatas, involutas:* quia Doctrinæ ductu atque opera dirigendæ, & in lucem ſcientiamque evocandæ ſunt. Idem Cicero : *Notionem appello, quod Græci tum* Ἔννοιαν, *tum* πρόληψιν *dicunt. Ea eſt* INSITA *& antepercepta* (an *præcepta*) *cuiuſque formæ cognitio, enodationis indigens.* Vides *inſitam?* vides *enodationis indigentem?* Duplici Græco nomine adficit, & parum diſtinguit: fecerunt illi, & Ἔννοιαν ipſam duplicem faciebant, φυσικὴν καὶ τεχνικὴν, *Naturalem* & *Artificialem*. Illam, quæ eſſet τῶν καθόλου: *univerſalis* quædam, & *univerſalium.* ut Notitia Equi, Albi, Nigri: quæ opera ſenſuum fit, ut dicunt, ἀνεπιτεχνήτως, *ſine adminiculo artis.* Alteram, ἣ γίνεται δι' ἡμετέρας διδασκαλίας καὶ ἐπιμελείας: *quæ fit opera induſtriæ & doctrinæ noſtræ.* Sub his etiam illas vulgares & cottidianas Notiones comprehendi ſcio, quæ impreſſa Phantaſia quaque ſtabili gignuntur: ſed & noſtræ illæ huc reducantur. Et eſt ſane omnium magnus ad Scientiam vel Sapientiam uſus: adeo *ut ſine his* (Cicerone adſtipulante) *nec intel-*

In Topic.

Plut. De Placit. IV. c. XI. & Laert. in Zen.

IV. Acad.

ligi

ligi quidquam, nec quæri, nec diſputari
I.Acad. *poſſit.* Itaque idem ille inter beneficia Naturæ ponit, quod *Comprehenſionem dediſſet, quaſi normam ſcientiæ, & principium ſui: unde poſtea Notiones rerum animis imprimerentur, è quibus* NON PRINCIPIA SOLUM, *ſed latiores quædam ad* RATIONEM *inveniendam viæ reperiuntur.* Hæc in Academicorum libris binis, qui hodie exſtant: & in iis germaniſſima fere Stoicorum decreta. Quomodo autem, & quibus velut grádibus ad Scientiam ducant, idem optime item expreſſit:
IV.Aca. *Mens ipſa, inquit, quæ ſenſuum fons eſt, atque ipſa ſenſus, naturalem vim habet, quam intendit ad ea, quibus movetur. Itaque aliqua Viſa ſic arripit, ut his ſtatim utatur: aliqua ſic recondit . . . . è quibus Memoria oritur. Cetera autem ſimilitudinibus conſtituit: ex quibus efficiuntur Notitiæ rerum: quas Græci tum* Ἐννοίας *tum* προλήψεις *vocant. Eo cum acceſſit Ratio, argumentique concluſio, rerumque innumerabilium multitudo; tum & perceptio eorum omnium apparet, & eadem Ratio profecta ab his gradibus ad Sapientiam pervenit.* Omnia partite, & velut ex profeſſo doceat, adfert: quæ breviter examinanda ſunt, & illuſtranda. Ait, *Mentem ipſam.* Ita. nam ea *Phantaſias* ſive *Viſa* recipit, id eſt, τὸ ἡγεμονικὸν Animæ: Plu-

Plutarcho ex Stoicorum mente diſertim ſcriptum. Deinde, *eam moveri.* nempe ab impreſſa Phantaſia: & videtur ad Chryſippi verbum mentemque reſpexiſſe, qui Phantaſiam non τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impreſſionem in animo*, ut Zeno, ſed ἀλλοίωσιν volebat, aut interpretabatur, id eſt, *Mutationem.* Pergit Cicero, *aliqua Viſa ſic arripi ut ſtatim utatur:* ubi diſtinguit Viſa ſive Phantaſias, in *Præſentaneas* & *Manentes.* Illas, quæ momentaneæ ſunt, & pereunt; iſtas, quæ *reconduntur*, ut ait: & reliqua eius ſenſûs deſunt. Supplenda facile, ex aliis. qui *Manentem* Phantaſiam, volunt *Notionem* eſſe. Ita enim præter Plutarchum, Philo Iudæus: Ἔννοιαν εἶναι ἐναποκειμένην νόησιν. διανόησιν δέ, τὴν νοήσεως διέξοδον βεβαιοτάτην: *Notionem eſſe, reconditum conceptum: Deliberationem, eiuſdem certam prolationem.* Sed amplius Cicero: *E quibus Memoria oritur.* Quæ Græcis eſt μνήμη. & hanc illi μόνιμον καὶ ἑκτικὴν τύπωσιν dicunt: *ſtabilem & habitualē impreſſionem.* Deinde, *Cetera autem ſimilitudinibus conſtituit.* Quis? an Memoria? non puto: nec ſic Stoici. Imo illis poſt Memoriam Ἐμπειρία ſuccedit, *Ars* ſive *Vſus.* & definitur, τὸ τῶν ὁμοειδῶν μνημῶν πλῆθος: *multitudo Memoriarū conſimilium.* quod Cicero poſtea tangit, ſed parum (ſi hæc ſincera omnia) diſtinguit.

De Placit. phil.

Libro, Quod Deus immutab.

Plut. De Placit.

Deinde, *effici ex iis Notitias rerum*. Neque hic ordo pro Græcis, qui hodie quidem exſtant, aut mihi ſint viſi: qui *Notitias* & *Memoriæ* & *Arti* antemittũt. Clauſula eſt, *accedere Rationem*, & ad *Sapientiam pervenire*. quod veriſſimum eſt: & idem

II. De Nat. deor. Cicero ſeſe explicet: *Primum eſt Intelligentia, deinde conſequentium rerum cum primis coniunctio & comprehenſio: ex quo videlicet, quid ex quibuſque rebus efficiatur, idque Ratione, concludimus, ſingulaſque res definimus: ex quo Scientia*. Nimirum Dialecticæ quodam ductu, λόγῳ & λογισμῷ vtentes, *Ratione & Ratiocinatione* certum comprehendimus, & Notiones illas ſtabilimus. Habes de quæſito: an aliud deſideras? AUD. Superaddi de *Artificialibus*, quæ noſtra opera producantur: quomodo id fiat? LIPS. Cicero

III. De Finib. ro ille idem tangit: *Cum rerum Notiones in animis fiant, ſi aut Vſu aliquid cognitum ſit; aut Coniunctione, aut Similitudine, aut collatione rationis: hoc quarto, quod extremum poſui, Bonorum notitia eſt facta*. Senecam id illuſtret, qui Lucilio

Epiſt. cxx. quærenti, *Quomodo ad nos Boni Honeſtique notitia perveniſſet*? reſpondit, *Hoc nos docere Naturam non potuiſſe. Sed nobis* (Stoicis) *videtur*, inquit, *Obſervatio collegiſſe, & rerum ſæpe factarum inter ſe Collatio, per analogiam noſtro intellectu &*

Bonum

Bonum & Honeſtum iudicante. Et pluſcula ibi vide: ſed magis Laertium vide, qui plenius hæc & ex aſſe tradit. *Eorum quæ noſcuntur,* inquit, (id eſt, *Notitiarum*) *alia per Caſum aut Incidentiam* (περίπτωσιν) *noſcimus, alia per Similitudinem, alia Analogiam, alia Tranſpoſitionem, alia Compoſitionem,* (Cicero *Coniunctionem*) *denique alia per Contrarietatem.* Exempla deinde dat ſingulorum, in ipſo videnda: neque his minutis mihi cenſeo inſiſtendum. Illud utilius moneo, *Notiones* in præſtanti natura explicatiores eſſe, & facile Rationis iudiciique opera educendas: quod quibuſdam eveniſſe, ante Artem Scientiamque natam, pæne ſit fatendum. Item, Uſum earum magnum eſſe ad omnem vitam & virtutem; ſi eadem Iudicii bonitate rebus applicentur. Epictetus hoc monet atque ingerit: *Cave,* inquit, *Notiones ſingulis rebus temere & vane accommodare.* Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν κακῶν, τὸ τὰς προλήψεις τὰς κοινὰς μὴ δύνασθαι ἐφαρμόζειν ταῖς ἐπὶ μέρους: *Hæc eſt* CAUSSA *mortalibus* OMNIUM MALORUM, *non poſſe* COMMUNES NOTIONES APTARE SINGULARIBUS. Notabilis ſententia, an oraculum: & vult hoc dictum, quod ipſe diffundit. Ecce Notio eſt in animo, *Mala vitare, Bona ſequi:* at cum ad facta venitur, alias notiones

In Zenone.

Lib. III Diſſert. c. XXVI.

tiones tibi formas, *Hoc & illud malum, bonumque eſſe:* quæ re ipſa non ſunt, & ſic principio bono, in finem pravum deſinis, & ipſe te fallis. Communis autem illa Notio, duce Ratione ad vera bona malaque, certo & ſine errore, aptanda erat: non ad iſta, quæ Vulgus aut Opinio tibi dictant.

DISSERT. XII.

Doctrinam duplicem eſſe, Dogmaticam & Paræneticam: utraque laudata.

SED ut in gradum viamque reponamur, à qua leviter tamen diſceſſimus: vides Sapientiam doceri, & Igniculos Notioneſque ad eam ducere: ſed à quo, & quomodo etiam doceri? Ab ipſa Philoſophia, ut liquet: atque id via duplici, *Decretorum*, & *Præceptorum*. Illam Græci Δογματικὴν appellant, hanc παραινετικὴν: nos reddere *Decretoriam* & *Præceptoriam* poſſimus. Apta diviſio. nam ſicut ipſam totam bipertitam fecimus, *Contemplativam* & *Activam*: utrique ecce parti ductorem ſuum damus, & *Contemplationem Inſtitutio tradit, Actionem Admonitio.* Inſtitutio, id eſt, *Decreta.* neque enim ulla ars ſine iis eſt: quæ alii *Axiomata, aut Effata* appellant: Stoici Δόγματα, *quæ nobis vel Decreta licet appellare, vel Scita, vel Placita:* Apuleius etiam

Epiſt. xciv.

Sen. epiſt. xcv.

Con-

Conſulta vertit. Quid ea ſunt? generalia quædam capita, & velut leges, ad quę reliqua omnia Doctrinæ vel examinentur, vel referantur. Siquid ab his diſſidet, improbum & adulterinum habeo: ſiquid convenit, agnoſco, &, tanquam teſſera data, in ius commilitiî admitto. Ea certa, firma, rata ſunt: &, ut in ipſa militia Aquilæ aut Signa, omni vi propugnanda. *Decreta* (ait Stoicus Cicero) Iv. Aca. *Philoſophi vocant* Δόγματα, *quorum nullum ſine ſcelere prodi poteſt. Cum enim Decretum proditur*, LEX VERI RECTIQUE *proditur.* Agnoſcis deſcriptionem? Iterumque idem: *Decretum ſtabile, fixum, ratum eſſe debere, quod movere nulla ratio queat.* Ibid. Sunt ergo κύριαι quædam δόξαι, *dominantes & eximiæ ſententiæ*, quæ reliquum totum agmen ducant. Valde iis opus. & ſicut in mari ſidera certa notamus, ad quæ curſus dirigatur, etſi alia atque alia velificatione: ſic in notionum aut actionum multiplici varietate, omnia ad hæc illuſtria velut ſidera dirigenda, ſi ab errore tueri volumus hunc curſum. Et vero niſi generalia quædam iſta ſint, quæ ſingulorum certitudo aut rectitudo erit? aut *quis poterit de parte ſuadere, niſi qui ſummam totius vitæ prius complexus eſt?* Sen. epiſt. xciv. Hoc pater, hoc maritus, dominus, civis, bene ho-

neſteque faciet. Itane? dic mihi prius & ſuade, quid ſit Bonũ Honeſtumque. Vive frugaliter, innocenter, caſte: ſic debes. Debeo? doce prius, Naturæ hoc meæ convenire, & ad eam eſſe. Alioqui unde fides tibi dictiſque ſit? auctorem deſidero. Sicut drachmam argenti aurive ſiquis profert, boni quidem, ſed quæ imaginem aut ſignum Principis non præfert, recuſare eam ius & mos eſt: ſic bonum etiam monitum ſuſpectum habere, ut monetam, quod principis alicuius Decreti ſigno ſe non probat. Addo, quod vis magna, etſi occulta, eſt in Decretis; ſed quæ paullatim ſe exſerit, ubi cultorem eſt nacta. Uti ſemen, quamvis exiguum, in bonam terram iactum, diffunditur & ſe explicat, & multiplicem fructum profert: ſic in bono ingenio Decretum. Denique Præcepta vitam & ortum his debent. *Hoc intereſt,* ait Seneca,
Epiſt. xcv. *inter Decreta philoſophiæ & Præcepta, quod inter elementa & membra. Hæc ex illis dependent; illa & horum cauſſa ſunt, & omnium.* Ergo huius partis dignitatem fructumque tenes: cape & alterius. Abſit enim ut hæc ſpernamus, etſi dignitate poſtponimus: imo quidam, uſum ſolum intuiti, ante ea ſenſebant. Sane
Ibid. *antiqua Sapientia nihil aliud, quam facienda & vitanda præcepit: & tunc longe melio-*

meliores erant viri. Nimirum, ut plena ſit Doctrina, iungenda ſunt utraque: & ſicut ipſa Contemplatio atque Actio, individuo contubernio ſocianda. *Et diſcas oportet, & quæ didiciſti agendo confirmes:* quorum illi decreta, huic Præcepta conducũt. *Nam quamvis argumentis collectum ſit, quæ Bona, quæ Mala ſint: nihilominus habent Præcepta partes ſuas: & Prudentia, Iuſtitia, Officiis conſtant: Officia autem Præceptis diſponuntur.* Quod ſi imbecilla, id eſt, Proficientia adhuc ingenia conſideres: neſcio an non maior & præſentior erit uſus Præceptorum. Nam à ſubtilibus illis, aut altius petitis abhorrent: proxime alludentia admittũt. Iam quædam, etiam ſine probatione, illabuntur animis: dici & ſuggeri ea ſatis eſt, Natura ipſa audientis inclinante. *Omnium enim honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ Admonitione excitantur: non aliter quam ſcintilla, flatu levi adiuta, ignem ſuum explicat.* Ecce, cum audio, *Tempori parce, Te noſce, Abſtine & contine:* numquid rationem aut Decretum aliud requiram? minime. Nam hæc talia *cum ictu quodam audimus, nec ulli licet dubitare aut interrogare, Quare? adeo etiam ſine ratione ipſa veritas ducit.* Sicut ſcaturigines aquarum in agro aut horto meo ſi habeam, utor & irrigo, nec

Ibid.

Epiſt. xcir.

Ibid.

Ibid.

primos ultra fontes inquiro : ita hic licere aliquis dicat. Tamen tutius meliuſque, ut dixi, iungere, re etiam & indole, ſi conſideras, coniuncta. *Quid enim intereſt inter Decreta philoſophiæ, & Præcepta, niſi quod illa generalia præcepta ſunt, hæc ſpecialia?* ſed tamen utraque res præcipit, atque adeo utraque etiam iuvat: ſed occultius illa, apertius iſta. Sicut manuum, pedum, & membrorum uſus in aperto eſt, & ſenſibus incurrit: in abdito cor & ſpiritus illi ſunt, qui motum & impetum hunc donant: ſic de Præceptis dicere poſſis, palam iuvare, latenter Decreta. Ego vero & alia ſimilitudine rem ingeram, & ſimul Ordinem dicendorum. Sicut in arbore Radicem habes, ex ea Truncum, ex his Ramos, deinde ramulos aut Flagella: ſic in Philoſophia ſcito, primum aliquod Decretum inſtar Radicis habere, proximum ut Truncum, minora ut Ramos; denique copiam illam Præceptorum ſuccedere & ex iis ſurgere, vere Flagella ad animos erigendos & incitandos.

DISSERT. XIII.

De Fine, ſive Vltimo Bonorum: & quis ille ſit?

ORDIAMUR igitur ab ipſa Radice, id eſt, *Fine*: à quo pendent omnia, ad quem referuntur omnia: & qui velut parens & rector quidam eſt Decretorum. *Finem* Græci Τέλος dicunt, paullo aliter in Philoſophia, quam vulgo: ubi effectionem perfectionemque rei ſignificat: ut in Homero, ac priſcis. At primus Plato Philoſophiæ adiunxit, & reſtrinxit: pro eo, quod in vita ultimum appetimus. ideoque Cicero paſſim vertit & appellat, *Vltimum*, *Extremum*, *Summum*. Neceſſaria hæc cognitio: & Plato idem cenſuit, *inutilem omnem ſcientiam, imo noxiam, ſine notitia Optimi finis.* In Thæet.
Quid Ariſtoteles? eius ſcitum: Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν· καὶ καθάπερ τοξόται σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος: *Enimvero ad vitam etiam utilis, & magnum momentum habet cognitio Finis. atque ut ſagittarii, qui ſcopum habent, magis quod oportet aſſequamur.* 1. Ethi. Nicom. c. 11.
At Cicero: *Quid eſt in vita tantopere quærendum, quam quis ſit Finis, quod extremum, quod ultimum, quo ſint omnia bene vivendi recteque faciendi conſilia.* 1. De Finib.

Epiſt. xcv. *ſilia referenda?* Seneca noſter: *Proponamus oportet Finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne Factum noſtrum Dictumque reſpiciat, veluti navigantibus ad ſidus aliquod dirigendus eſt curſus.* Pulchre! atque alibi cauſſam hanc ſtultitiæ & malitiæ noſtræ aſſerit, ignorare aut non aſſidue eum meditari. Lucilio ſuo:
Epiſt. Lxxi. *Quoties, quid fugiendum ſit, aut quid petendum, voles ſcire: ad Summum bonum, & propoſitum totius vitæ reſpice. Illi enim conſentire debet, quidquid agimus. non diſponet ſingula, niſi cui iam vitæ ſuæ Summa propoſita eſt. Nemo, quamvis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi iam conſtet, quid velit pingere. Ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere, & tunc dirigere, & moderari manu telum.* Clare, acriter, & ſuo more: imagine etiam ultima, ad illam Ariſtotelis accedente. Sed hic igitur Finis talis, quid eſt?
Stob. Eclog. Ethic. Definiunt Stoici: οὗ ἕνεκα πάντα πράττεται καθηκόντων, αὐτὸ δὲ πράττεται οὐδενὸς ἕνεκα: *Cuius cauſſa omnia officia aut recte facta fiũt, ipſe autem nullius.* Sive etiam: Ἐφ᾽ ὃ πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ πραττόμενα καθηκόντως ἀναφορὰν λαμβάνει, αὐτὸ δ᾽ ἐπ᾽ οὐδέν: *Ad quem omnia recte convenienterque facta referuntur, ipſe ad nullum.* Cicero hoc ab iis ſumpſit, &

convertit : *Extremum, omnium philoſophorum ſententia, tale eſſe debet, ut ad id omnia referri oporteat, ipſum autem nuſquam.* Definitur & breviſſime : Ἔσχατον ὀρεκτῶν : *Vltimum appetendorum.* Quæ mens eſt eiuſdem Tullii, cum *Fines bonorum* libris ſuis inſcripſit: quia iſtud Bonum, reliquorum eſt extremum. Obſerva autem, τὰ καθήκοντα, ſive *Officia*, his finitionibus inſeri, valde pro Stoico ſenſu: & miror, virum doctiſſimum, qui Stobæum vertit, utrobique hoc verbi neglexiſſe. Nam eo ſignificant, Finem ſuum ultimum eſſe, *Convenienter vivere Rationabili Naturæ:* Itaque Archedémus explicabat ὁμολογίαν Zenonis, (de qua ſtatim) πάντα τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν : *Omnia Officia perficientem vivere.* Nam *Officium* definiunt, *quod Ratione factum ſit*: itemque, *Actionem, Naturalibus conſtitutionibus convenientem.* Agnoſcis igitur in eo & *Rationem*, & *Naturam:* quæ utraque dux ad *Beatitudinem*, ſive *Felicitatem.* Ea enim conſenſu eſt Finium Finis, ſive, ut Ariſtoteles ſcite, Τέλειον Τέλος : *Perfectus Finis.* Τέλειον Τέλος, inquit, ἐστὶν, οὗ παραγενομένου, μηδενὸς ἔτι προσδεόμεθα. Ἀτελὲς δὲ, οὗ παραγενομένου προσδεόμεθά τινος. οἷον δικαιοσύνης μόνον παραγενομένης, πολλῶν προσδεόμεθα, τῆς δ' εὐδαιμονίας, οὐδενὸς ἔτι. *Perfectus Finis eſt, quo potiti nihil*

1. De Finib.

Magn. Etch. 1. c. 11.

hil petimus ultra vel egemus: Imperfectus, qui cum obvenit, etiam egemus. Veluti, Iuſtitiam adepti, plura volumus: at Felicitatem, iam nihil. Itaque hæc eſt, quo vota noſtra eunt, parentum ducunt: omnes homines, omnis ſexus,

Horat. *--- navibus atque*
Quadrigis petimus Bene vivere.

Sed diſcrimen hic tenue Stoici ingerunt: καὶ τὴν μὲν εὐδαιμονίαν λέγουσι σκόπον ἐκκεῖσθαι· τέλος δ' εἶναι, τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας: *& Felicitatem dicunt ut Scopum proponi; Finem vero eſſe, Felicitatem aſſequi.* Nec male. vere enim, ut in ſagittando, Scopus ille omnibus proponitur: cum tetigi, mihi applico, & Finem ſum adeptus.

Dissert. XIV.

Eum eſſe, Secundum Naturam vivere: & varia ſuper hoc interpretatio.

Aud. Iam feriamus, obſecro, ſi poteſt: aut certe collineemus, & eo dirigamus. Explica, inquam, & præi, qua via aut arte hunc Scopum tangam. Lips. Breviter id poteſt, & conſentiente pæne veterum ſenſu. Nam Plato, & Cic. 1. Acad. omnis Academia illa vetus, *nulla in re alia, niſi in* Natura, *quærendum eſſe illud Summum bonum, quo omnia referrentur, dicebant.* Idem Cynici, atque alii

lii pluſculi. de quibus communiter Philo, ille Iudæus: Τὸ μὲν ἀκολουθίᾳ φύσεως ζῆν, εὐδαιμονίας τέλος εἶπον οἱ πρότεροι: *Conſequenter Naturæ vivere, Felicitatis finem dixerunt illi priſci.* (Libro περὶ φυτουργίας.) Quid noſtri Stoici? alta & crebra hoc voce. Ut Seneca: *Idem eſt Beate vivere, & ſecundum Naturam.* (De Vit. Beat. c. VIII.) Item: *Propoſitum noſtrum eſt, ſecundum Naturam vivere.* (Epiſt. V.) Iterumque: *Quod inter* OMNES *Stoicos convenit, rerum Naturæ aſſentior. Ab illa non deerrare, & ad illius legem exemplumque formari, Sapientia eſt.* (De Vit. Beat. c. III.) Tum definiendo adiungit: *Beata eſt ergo vita,* CONVENIENS NATURÆ SUÆ. Quod ipſum eſt Stoicum ſcitum & dictum: Τέλος εἶναι, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν: *Finem eſſe,* CONVENIENTER NATURÆ VIVERE. Epictetus hoc non ſemel extulit: Συμφώνως τῇ φύσει ζῆν: *Conformiter, ſive Concorditer Naturæ vivere.* Vis & poetam audire, pro hoc ſenſu & verbis? Horatius:

> *Vivere* NATURÆ *ſi* CONVENIENTER
> *oportet.*

Sed & alius ſuccinit:

> ---- *hæc duri immota Catonis* (Lucan. II.)
> *Secta fuit, ſervare modum,* FINEMQUE *tenere,*
> NATURAMQUE SEQUI.

Plures teſtes ſe offerunt: dimitto. ſatis iſti evincunt: utinam & liquido ſatis

declarent. Quid enim eſt *Convenienter Naturæ vivere?* Hic diſſidium & pugna. atque adeo ut decantata illa * κατάληψις, velut pomum aliquod Eridis, in medium à Zenone iacta, Arceſilam alienavit, & Academicos armavit: ita hæc Finis conſtitutio & explicatio, acre Stoicis bellum in Peripateticos, Epicureos, alios, excitavit. Quid facimus? induſtrie ſimul & caute inquiramus, & an non Seneca noſtro duce? qui communiter cauſſam aberrantium à vero aperit: & tu hoc primum audi. *Quid eſt*, inquit, *in quo hic erratur? Cum omnes Beatam vitam optent; quod inſtrumenta eius pro ipſa habent, & dum illam petunt, fugiunt. Nam cum ſumma beatæ vitæ ſit ſolida tranquillitas, & eius inconcuſſa fiducia: ſolicitudinis cauſſas colligunt, & per inſidioſum iter vitæ, non tantum ferunt ſarcinas, ſed trahunt. Ita longius ab effectu eius, quod petunt, ſemper abſcedunt, & quo plus operæ impendunt, hoc ſe magis impediunt. Quod evenit in labyrintho properantibus, ipſa illos velocitas implicat.* Divinantia, imo divina verba. Quid aliud olim & nunc pleroſque à recto Fine vel intellegendo, vel apprehendendo, abſterruit; quam vilium & inæſtimabilium aliquot rerum æſtimatio & amor? Ita Voluptatem alius, Indolentiam, Opes, Valetudinem, exter-

*Comprehēſio.

Epiſt. XLIV.

externa omnia, aut facere aut iuvare Felicitatem voluerunt: & hæc eſſe inter CONVENIENTIA NATURÆ. De aliis loquor? inter ipſos Stoicos controverſæ mentis hæc verba: & Epictetus ille fidus Veri interpres & aſſertor, hoc inter ardua maxime habet. Τί οὖν θαυμαστόν ἐστι; inquit. νοῆσαι τὸ βούλημα τῆς φύσεως: *Quid admirabile igitur?* (non *Chryſippum intelligere aut Zenona, ſed) iſtud, Noſſe voluntatem Naturæ.* Videamus, ſive audiamus, ſi placet, primum conſulares aliquot velut Senatores: & quidem ſententias ſuas recitantes ex tabella. In Stobæi Eclogis, ita cenſent: Τὸ τέλος μὲν Ζήνων οὕτως ἀπέδωκε, τὸ ὁμολογουμένως ζῆν. τοῦτο δ' ἐστὶ καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν, ὡς τῶν μαχομένων * ζώων κακοδαιμονούντων. Οἱ δὲ μετὰ τοῦτον προσδιαρθροῦντες οὕτως ἐξέφερον, ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν· ὑπολαβόντες ἔλαττον εἶναι κατηγόρημα τὸ ὑπὸ Ζήνωνος ῥηθέν. Κλεάνθης γὰρ πρῶτος διαδεξάμενος αὐτοῦ τὴν αἵρεσιν προσέθηκε, τῇ φύσει. Ὅπερ ὁ Χρύσιππος σαφέστερον βουλόμενος ποιῆσαι, ἐξήνεγκε τὸν τρόπον τοῦτον, ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. Διογένης δὲ, εὐλογιστεῖν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ, καὶ ἀπεκλογῇ. Ἀρχέδημος δὲ, πάντα καθήκοντα * ἐπιμελοῦντα ζῆν. *Finem Zeno ita edidit, Convenienter vivere. quod eſt, ſecundum unam rationem & concordem ſibi vivere: quaſi animalia variantia aut pugnantia infeliciter agant. Atqui poſt ſecuti, expreſſe & diſtincte magis extulerunt, Convenienter naturæ vivere: cum cenſerent minus,*

1.Diſſ. XVIII.

* Forte, ζωῆς.

* Ex Diog. ἐπιτελ.

quam pro re, Zenonium illud dictum eſſe. Sane Cleanthes primus, cum eius ſectam locumque ſuſcepiſſet, adiecit, Naturæ. Chryſippus deinde hoc ipſum clarius volens reddere, ita extulit: Vivere ſecundum peritiam eorum, quæ Natura eveniunt. Diogenes porro, rectam rationem ac indicium in eorum, quæ ſecundum Naturam ſunt, electione aut reiectione. Archedemus denique, Vivere omnia officia curantem. Hæc ibi. In Clemente Alexandrino & eadem, & quædam alia, aut aliter: quæ iuvet excerpere, & componere ad mutuam lu-

II. Strō. cem. Ζήνων ὁ Στωϊκὸς τέλος ἡγεῖται, τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν. Κλεάνθης δὲ, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ἐν τῷ εὐλογιστεῖν· ὃ ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐκλογῇ κεῖσθαι διελάμβανεν. ὅ, τε Ἀντίπατρος ὁ τούτου γνώριμος, τὸ τέλος κεῖσθαι ἐν τῷ διηνεκῶς καὶ ἀπαραβάτως ἐκλέγεσθαι μὲν τὰ κατὰ φύσιν, ἀπεκλέγεσθαι δὲ τὰ παρὰ φύσιν. Ἀρχέδημος, ἐκλεγόμενον τὰ κατὰ φύσιν μέγιστα καὶ κυριώτατα, οὐχ οἷόν τε ὄντα ὑπερβαίνειν. Παναίτιος, τὸ ζῆν κατὰ τὰς δεδομένας ἡμῖν ἐκ φύσεως ἀφορμάς. Ποσειδώνιος, τὸ ζῆν θεωροῦντα τὴν τῶν ὅλων ἀλήθειαν καὶ τάξιν. & quædam leviora, aut longinquiora. Illa ſonant: *Zeno Stoicus Finem cenſet, Secundum virtutem vivere. Cleanthes, Convenienter Naturæ vivere, in recta ratione ac ratiocinatione. quod in electione eorum, quæ ſecundum Naturam ſunt, poſitum arbitratur. Antipater, eius auditor, in iis quæ ſunt ſecundum Naturam adſidue, & ſine lapſu eligendis, abiiciendis autem contra-*

riis.

riis. Archedemus, eligentem vivere ea quæ ſecundum Naturam ſunt maxima & præcipua, nec poſſe ea tranſilire. Panætius, vivere ſecundum appetitiones inſitas à Natura. Poſidonius, vivere contemplantem Vniverſorum veritatem & ordinem. In quibus diſſenſum alibi per te notes ab illis Stobæi, magis tamen certo & fideliter (meo iudicio) exſcriptis. Laertius quidem propius iſtum accedit. cuius habe item verba. Nam in re iſta capitali, cur iudicia verbatim non conquiram, & conſignem? Ille ſic igitur. Πρῶτος Ζήνων τέλος εἶπε, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. ὅπερ ἐστὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν· ὁμοίως δὲ καὶ Κλεάνθης, καὶ Ποσειδώνιος, καὶ Ἑκάτων. Πάλιν δὲ, ἴσον ἐστὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν τῷ κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν, ὥς φησι Χρύσιππος. Ὁ δὲ Διογένης Τέλος φησὶ ῥητῶς, τὸ εὐλογιστεῖν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ. Ἀρχέδημος δὲ, τὸ πάντα τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν. In Zen. *Primus Zeno Finem dixit, Convenienter Naturæ vivere, quod eſt, Secundum virtutem vivere. Similiter Cleanthes, Poſidonius, Hecato. Iterumque, ſimile eſt & conſonat, Secundum virtutem vivere, illi, Secundum peritiam Naturæ evenientium vivere; ut ait Chryſippus. Diogenes autem, Finem ait eſſe plane, recte ratiocinari & dirigere in electione eorum quæ Naturæ conſentiunt. Archedemus, omnia officia implentem vivere.* Hæc ſi cum Stobæanis confers, illuſtres illa & approbes: etſi in aliquo etiam diſſenſu.

DISSERT. XV.

Prima Zenonis ſententia explicata, de Convenientia vitæ.

* *Neutiquã nequaquam.*

SED quid te moror? ſententias vides, elige: mihi ſatis, viam ſignaſſe his velut aſtris. AUD. Satis? * *μηδαμῶ μηδαμῶς*, ut hoc cum Platone efferam. Nam ego per me qui eligam, aut viam inſiſtam, in qua variaſſe & vacillaſſe culmina illa video? Tuam facem ſpecto, & MANUDUCTIONEM exſpecto: quia mihi hic (ingenue fateor) tenebræ & chaos. LIPS. Allucebo, & dirigam igitur, ut copia ingenii aut iudicii mei erit. *Stobæana* illa ſi ordine videmus & illuſtramus; credo haud magno opere deſideratum aliquid iri. Nam alia etiam huc aptabimus, & ducemus. Aiebat apud eum, quicumque ſcriptor: *Finem Zenonis eſſe*, ὁμολογουμένως ζῆν: *convenienter vivere.* quod alibi idem brevius etiam dixit, τὴν ὁμολογίαν, *Convenientiam* ipſam: De *Natura*, negat fortiter, addidiſſe: & mihi perſuadet, etſi communis traditio repugnat. Sane Cicero pro eo eſt, apud quem Stoicus Cato: *Summum hominis bonum poſitum eſt in eo, quod* ὁμολογίαν *Stoici, nos appellemus Convenientiam, ſi placet.* Nude & ſolitarie hoc effert: etſi

III. De Finib.

ali-

alibi aliter, ſed hic profecto verius fideliuſque. Quid igitur eſt hæc ὁμολογία? Non aliud, quam per Virtutem conveniens conſentienſque ſibi vita, eadem ſemper in ſenſu, & (niſi impeditur) actu. Seneca: *Virtus* CONVENIENTIA *conſtat. Omnia opera eius cum ipſa concordant & congruunt.* Iterumque: *Accedat, ut perfecta virtus ſit, æqualitas, ac tenor vitæ per omnia* CONSONANS *ſibi: quod non poteſt fieri, niſi rerum ſcientia contingat, & ars, per quam divina & humana noſcantur.* Hoc Sapientis proprium, hoc Felicitatis fundamentum & argumentum. Seneca: *Licet relinquam definitiones Sapientiæ veteres, hac poſſum contentus eſſe. Quid eſt Sapientia? Semper idem velle, atque idem nolle.* Quid ſi autem prava aut falſa velim? reſpondet: *Licet exceptiunculam illam non adiiciam, ut Rectum ſit, quod velis. Non poteſt cuiquam ſemper idem placere, niſi Rectum.* Atque iterat hoc alibi: *Non contingit tranquillitas, niſi immutabile certumque iudicium adeptus: ceteri, decidunt ſubinde, & reponuntur, & inter omiſſa appetitaque alternis fluctuantur. Si vis eadem ſemper velle, Vera oportet velis.* Itaque ſapiens ad unam aliquam regulam ſe componit, & *ſine actionum diſſenſione, vita eius unius quaſi coloris eſt.* Hoc planiſſime. ille apud

Epiſt. LXXIV.

Epiſt. XX.

Epiſt. XXXI.

Epiſt. XCV.

Sen. epiſt. XX.

pud Stobæum, ita interpretatus eſt: dum vult eſſe, καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν : *ad unam rationem & conſentientem vivere:* additque, *infelices, qui diſſident ſibi & pugnant.* Et bona fide, non poteſt certior
Id. epiſt. IX. nota utriuſque. *Niſi Sapienti ſua non placent: omnis Stultitia laborat faſtidio ſui.* Itaque vide mihi illum compoſitum ſemper & placidum, cum pace & concordia animi, erectum ſed modeſtum, & cum manſuetudine magnum. Hunc au-
Epiſt. XIII. tem, quid? *Cottidie nova vitæ fundamenta ponentem: & novas ſpes etiam in exitu incohantem.* Nam ubi firmitas iſta & rectitudo iudicii ſubſtrata non eſt: quid mirum inædificata vacillare, aut ruere?
Ibid. *Inter cetera mala hoc habet Stultitia, ſemper incipit vivere.* Atque ut idem no-
Epiſt. XX. ſter ait: *Stultis numquam velle aut nolle decretum eſt. Variatur cottidie iudicium, & in contrarium vertitur. Itaque pleriſque agitur vita* PER LUSUM. Socrati, opi-
Stob. Ser. IV. nor, hoc tribuitur: Ὁ μὲν Πρωτεὺς τῇ μορφῇ, ὁ δὲ ἀπαίδευτος τῇ ψυχῇ παρ' ἕκαστον ἀλλοιοῦται: *Proteus quidem formam, indoctus autem,* (id eſt, ſtultus,) *animum ad ſingula mutat.* Et Seneca aiebat, *Vitam per luſum*
Epiſt. CXX. *pleriſque agi:* nonne tales iſti ſunt? *Quidam alternis* (ait idem) *Vatinii, alternis Catones ſunt: & modo parum illis ſeverus eſt Curius, parum pauper Fabricius, parum*

rum frugi & contentus vili Tubero. Modo Licinum divitiis, Apicium canis, Mæcenatem deliciis provocant. Maximum iudicium eſt MALÆ MENTIS, FLUCTUATIO, *& inter ſimulationem virtutum, amoremque vitiorum, aſſidua iactatio.* Quid, quod nec corpore conſiſtunt?

Tanta mali tamquam moles in pectore conſtat. Lucret. III.

Itaque pleroſque iſtorum videas,

Quid ſibi quiſque velit, neſcire & quærere ſemper:
Commutare locum, quaſi onus deponere poſſit.

Nimirum interna ratio & motio eſt: domi & in animo nihil inveniunt quod placeat. atque ideo

Hoc ſe quiſque modo fugit. at quod ſcilicet, ut fit,
Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, & angit.

Atque hæc ſatis pro Zenonia ſententia, ſi tamen firmiter eſt illa. Utcumque, utilis hæc explicatio: quam monitione conſigno. *Profice, & ante omnia hoc cura, ut* CONSTES TIBI. *Quoties experiri voles, an aliquid actum ſit, obſerva an eadem velis hodie quæ heri. Mutatio voluntatis indicat animum natare aliubi, atque aliubi apparere, prout tulit ventus. Non vagatur, quod eſt fixum & fundatum.* Sen. epiſt. XXXV.

Deni-

Epiſt. cxx. Denique, ut idem alibi: *Magnam rem puta*, UNUM HOMINEM *agere*. Quod Divus Ambroſius noſter reſpexiſſe videtur, & valde approbaſſe: *Vetus dictum eſt*, *Adſueſce* UNUS *eſſe*. *ut vita tua quamdam picturam exprimat*, *eamdem ſervans ſemper imaginem*, *quam acceperit*. Lib. I. epiſt. Lxxxii.

DISSERT. XVI.

Altera Cleanthis ſententia item explicata, de Convenientia cum Natura Communi.

SED iam in Stobæanis altera ſententia propalatur, magno & verendo auctore, Cleanthe. Is cenſebat, manca & parum plena iſta Zenonis, addendúmque *Naturæ*: ut ſit, *Convenienter Naturæ vivere*. Egregia & digna illo ſententia: quæ uſque eo obtinuit, ut communis cenſeatur Stoicorum. Et quidni firmum ſit hoc ſcitum? *Natura duce*, ait Cicero, *errari nullo pacto poteſt*. Et hortatur alibi: *Naturam*, *optimam ducem*, *tanquam Deum ſequi*, *eique parere*. Ais tu, *tanquam Deum*? imo plane ipſum Deum. Nam hæc mens in Cleanthis, opinor, illis verbis: & videamus. In Laertio lego: Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξακούει, ᾗ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην.

I. De Leg.

De Seneƈtut.

ὁ δὲ

ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνον ἐνδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους: *Naturam, cui conformiter oportet vivere, Chryſippus exaudit, & Commuem, & proprie Humanam. Cleanthes autem, ſolam Communem ſuſcipit, cui parendum ſit, non autem hanc Particularem.* Vides alterum de utraque Natura capere, hunc de illa tantum. Nec aliter profecto Cleanthes ſenſit, vir (quod ex Fragmentis adſtruo) pius, & deditus unice in divinis. Quid igitur eſt illa *Communis Natura?* Hoc *alibi docendum uberius, hic ponimus, & aſſertores tamen etiam damus. Seneca in verbis ſupra, ubi de Fine: *Rerum Naturæ adſentior.* Rerum Natura, non eſt alia ab hac Communi, ſive Deo. Clemens Alexandrinus: οἱ Στωϊκοὶ τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν, τέλος εἶναι ἐδογμάτισαν, τὸν θεὸν εἰς φύσιν μετονομάσαντες, ἀπρεπῶς: *Stoici ſecundum Naturam vivere Finem eſſe decreverunt,* DEI NOMEN IN NATURÆ *decore commutantes.* Quid vis planius? ſed & Epictetum audi: Καίτοι αὐτὸς μὲν ὁ προηγούμενος λόγος τῶν φιλοσόφων, λίαν ἐστὶν ὀλίγος. τί δὲ ἔχει μακρὸν εἰπεῖν, ὅτι τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς; *Atquin ipſe præcipuus philoſophorum & velut anteſignanus ſermo, brevis admodum eſt. Quid enim longum dicere, Finis eſt Sequi Deum?* Sane brevis ſermo, & vere magni compendii, id eſt, fructus.

*In I. Phyſ. Diſſert. V.

II. Strom.

I. Diſſ. XX.

Dic

Dic autem ô bone, quid eſt Sequi Deum?
1.Diſſ. c.xII. τὴν αὑτοῦ γνώμην ὑποτάξειν τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα, καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως: *Mentem ſuam ſubmittere gubernanti omnia Menti, ſicut boni cives Legi civitatis.* Optime de *Lege.* quid enim aliud *Communis* illa *Natura* eſt, quam univerſa quædam Lex & Ratio, toti mundo, & partibus eius inſerta? Chryſippus apud Laertium ſic explicat. *Naturam*, inquit,
In Zen. *ſequi oportet,* οὐδὲν ἐνεργοῦντας, ὧν ἀπαγορεύειν εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ὢν τῷ Διῒ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι: *nihil eorum faciendo, quæ vetat atque abdicat Communis illa lex, id eſt, Recta Ratio per omnia permeans: quæ ipſa eſt in Iove hoc, principe & rectore omnium quæ ſunt.* Itaque ipſa illa Divina Ratio, Mundi ἡγεμονικὸν
* In Phyſ. (de quo *alibi) eſt, cui ſubiici monemur:
1.Diſſ. vII. etiam à Philone. *Principium librorum*
De mũdi opifi. *Moyſis,* inquit, *mirabile, quod mundi opificium habet:* ὡς τοῦ κόσμου τῷ νόμῳ συνᾴδοντος, καὶ τοῦ νομίμου ἀνδρὸς, εὐθὺς ὄντος κοσμοπολίτου, πρὸς τὸ βούλημα τῆς φύσεως τὰς πράξεις ἀπευθύνοντος, καθ' ἣν ὁ σύμπας κόσμος διοικεῖται: *tamquam Mundus Legi, & Lex Mundo conſonet ac conſentiat: itemque vir legis obſervans, quamprimum mundanus civis eſt, ad Naturæ voluntatem arbitriumque actiones ſuas dirigat: per quam Naturam univer-*

ſus

ſus hic Mundus gubernatur. Pulchre profecto, & accommodate. Moyſes, inquit, ille magnus & divinus legiſlator, à Mundi conditione orditur. quid ita? ut oſtendat, Legem, quam laturus eſt, à Mundo pendere, & virum bonum ac legitimum, veluti civem, huic Mundanæ legi debere parere: id eſt, Naturæ, omnia gubernanti. Sed & altera hic ſententia: Deum ſequi, id eſt, per Virtutem (qua homini datum) aſſimilare & imitari. Sed de hac Sequela mox pluribus dicam: nunc in iſta Obedientia & voluntatis ſubmiſſione maneamus. quam Seneca quoties ingerit? *Hic eſt magnus animus,* inquit, *qui ſe* DEO TRADIDIT. Alibi: *Sapiens quidquid evenerit, ſciet* LEGEM *eſſe* NATURÆ. *habet in animo illud vetus præceptum,* DEUM SEQUI. Iterumque: *Quidquid ex univerſi* (id eſt, Naturæ) *conſtitutione patiendum eſt, magno excipiatur animo. Ad hoc ſacramentum adacti ſumus, ferre mortalia: nec perturbari his, quæ vitare noſtræ poteſtis non eſt. In regno nati ſumus,* DEO PARERE *Libertas eſt.* Quid autem Epictetus! caput hoc Sapientiæ habet, nec eſt frequentior in alia monitione. In ipſo Enchiridio, id eſt, Breviario & alveario virtutum: Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι τοῖς θεοῖς, καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς

Epiſt. CVII.

De Vit. Beat. c. XV.

Ibid.

Cap. XXXVIII.

ὑπὸ

ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις: *Oportet ſe ipſum ita conformare, ut* DIIS PAREAMUS, *& acquieſcamus in omnibus quæ eveniunt*, VOLENTES SEQUI, *ut quæ ab optima mente fiant & proficiſcantur.* Et

Lib III Diſſert. VII. exclamat alibi: Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ἐγώ. προσκείσομαι διάκονος καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ, συνορμῶ, ὀρέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Semper magis volo, quod Deus vult, quam quod ego. Adiungar & adhærebo illi, velut miniſter & aſſecla: cum illo appeto, cum illo deſidero, & ſimpliciter atque uno verbo*, QUOD DEUS VULT VOLO. O in cœlo nata, atque illinc profecta verba! ô ego tecum Epictete ſic afficiar! *auſim ad Deum ſublatis*

Idem. II. Diſſert. XVI. *oculis dicere!* ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι, ἴσος εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοὶ δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε, ἣν θέλεις ἐσθῆτα, περίθες. Ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι: *Vtere me in reliquum, ubi lubet, & ut lubet. mente tecum conſentio, æquanimus ſum. nihil recuſo omnium, quæ tibi videbuntur. Quocumque me voles, ducito; quam veſtem lubet, circumdato. Magiſtratum me gerere vis? privatum eſſe? manere, fugere, in pauperie, in opibus agere? Ego* non aſſentior tantum, *ſed in his omnibus apud alios te defendam & tuebor.* Divine ſenecio! iterum exclamo:

nec ego ſine motu animi hæc tam perfectæ Sapientiæ lego. Sed in Cleanthe, à quo cœpit hic ſermo, deſinat. Eius verſus, in eodem Epicteto, huic ſententiæ:

Ἄγου δέ μ' ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη,
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν γε μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

Enchir. c. LXXVII. ſed cõfuſe ibi legendi.

Quos Seneca noſter ita vertit:

Duc me parens, celſique dominator poli,
Quocumque libuit. nulla parendi eſt mora.
Adſum impiger. fac nolle, comitabor gemens.
Maluſque patiar, quod pati licuit bono.

Atque addit: *Sic vivamus, ſic loquamur.* Faciamus, mi Auditor, & ad ſequentes interpretationes iam eamus.

DISSERT. XVII.

Tertia ſententia Chryſippi, de Natura Propria, id eſt, Ratione.

AUD. An non vere ſequentes, id eſt, ſequiores illæ erunt? Nam hæc mihi primaria: perplacet, nec mutabo. LIPS. Neque opus. aliter potius, quam aliud dicent: tamen audi, quæ delectet etiam aut iuvet audiſſe. Chryſippi mens erat, *τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν*, *Humanam Naturam*, capiendam etiam eſſe. Credo & Tullii,

1.Offic. Tullii, in his verbis: *Sic eſt faciendum, ut contra* UNIVERSAM *Naturam nihil contendamus, & ea tamen conſervata,* PROPRIAM *ſequamur.* Quæ ea eſt? in nobis *Ratio. Quid autem eſt Ratio?* (ait Epiſt. LXVI. Seneca) NATURÆ *imitatio. Quid eſt Summum Bonum? Ex Naturæ voluntate* Epiſt. XLI. *ſe gerere.* Iterum alibi: *Quid Ratio exigit? rem facillimam, Secundum naturam* SUAM *vivere.* Vides omnia conſentire belle, & velut concinere? Communis Ratio, Natura eſt, ut diximus: eius pars hæc noſtra, & in parvo iſto mundo in- Laert.in Zenon. cluſa. Chryſippus ipſe: μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου: *Partes enim ſunt noſtræ Naturæ, illius Communis & Univer-* Sen.alibi. *ſæ.* Noſter Seneca: *Omne hoc quod vides, unum eſt:* MEMBRA *ſumus corporis magni.* Quæ talia (nam ſæpe occurrunt) eo ſpectant, quod pars illa *Divini ſpiritus in hoc corpore ſit incluſa:* quam Rationem appellamus. Hic Stoicorum communis * III. phyſio. Differt. VIII. ſenſus eſt, * alibi ponendus & explicandus. Sed bonam nempe RECTAMQUE hanc Rationem intelligimus, Divinæ illi conformem, non erroribus aut opinionibus turbatam. Appellant noſtri, *Perfectam, Abſolutam, Conſummatam:* quid ita? quia Doctrina nempe perficitur, & quod incohatum in ea à Naturæ notitiis erat, conſummatur. Supra tetigi: & Sene-

Senecam pro iſta nunc re audi. *In homine optimum quid eſt?* RATIO. *hac antecedit animalia, Deos ſequitur.* RATIO *ergo* PERFECTA, *proprium hominis* BONUM *eſt.* Et mox addit: *Ratio* RECTA *&* CONSUMMATA FELICITATEM *hominis implevit.* Iterumque: *Cum ſola* RATIO PERFICIAT *hominem,* (id eſt, perfecte bonum faciat) *ſola* RATIO PERFECTA BEATUM *facit.* Ad ipſam germaniſſimam hæc omnia Chryſippi mentem. A qua nec longe abit, imo adſidet, quod *Diogenes* (Babylonius, puto) Zenonis ὁμολογίαν *interpretabatur*, εὐλογιστίαν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ, καὶ ἀπεκλογῇ: *Rectam Ratiocinationem, in electione aut reiectione eorum quæ ex Natura.* Nam hæc Stobæus itemque Laertius *Diogeni* aperte adſcribunt: nec Clementi acceſſerim (in ſupra verbis) qui *Cleanthem* facit hæc cenſentem. Male, male. imo non ſcripſit hoc Clemens, ſane doctus & accuratus, ſed depravavit ætas aut exſcriptor. Certo aſſeram, ex eo quod ſequitur: *Antipater eius diſcipulus.* Itane ille *Cleanthis* fuit? imo *Diogenis*, ut in heſterno * Sermone oſtendi. Itaq; omnino de ipſo *Diogene* hic Clemens ſcripſerat, concorditer cum iam dictis: ſed deliquium & hiatus nunc eſt: notandus, ne notetur ille. Sed de hac εὐλογιστίᾳ, etiam Plutarchum acci-

Epiſt. LXXVI.

Ibidem.

* Lib. I. Manud. Diſſ. XI.

pe, contra Stoicos: *qui aiunt*, ut inquit, οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ, εὐλόγιστον ἐκλογὴν κατὰ φύσιν *Eſſentiam Boni, electionem rationabilem iuxta naturam.* De eadem Epictetum:

1. Diſſ. c. 11. Τί ἐστιν ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου; οὐκ ἔχω σοι ἄλλο εἰπεῖν, ἢ ὅτι ποία προαίρεσις τῶν φαντασιῶν: *Quod eſt Bonum hominis? Non habeo aliud tibi dicere, quam talis electio Viſorum.* Qualis? ex Ratione. Non enim quæcumque e-

Ibid. lectio proba: & ut idem ait, ἄλλῳ δὲ ἄλλο προσπίπτει τὸ εὔλογον, καὶ τὸ ἄλογον, καθάπερ καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἄλλῳ ἄλλο, καὶ συμφέρον καὶ ἀσύμφορον: *Aliud alii incidit Probabile aut Improbabile, ſicut & Bonum aut Malum, Vtile, Inutile.* Ideoque & ad diſcernendum

Ibid. μάλιστα παιδείας δεόμεθα, ὥστε μαθεῖν τοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου κρίσιν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις ἐφαρμόζειν, συμφώνως τῇ φύσει: *Doctrina maxime egemus, ut iudicium habeamus de Probabili atque Improbabili, atque id rebus ſingulis accommodare poſſimus* CONVENIENTER NATURÆ. Audin? doctrina, id eſt, Philoſophia opus ad Rationem formandam, & ut Seneca loquebatur, PERFICIENDAM: quo fine? iſto noſtro, & ut CONSONET ſemper NATURÆ. Apage enim hic opiniones. atque *ipſum Bonum*, ait

1. De Legib. Cicero, *non eſt in Opinionibus, ſed in Natura. Nam ni ita eſſet, Beati quoque Opinione eſſent: quo quid dici poteſt ſtultius?* Veriſſime. in Natura, inquam, illa duplici,

plici, Communi & Noſtra. Eſt quidem vetus verſus:

Non eſt beatus, eſſe qui ſe non putat: atque etiam verus, fateor: quia Sapienti de ſua beatitudine conſtat, nec ſcientiam ſolum, ſed fiduciam eius habet: tamen & hic noſter verus, In Sen. epiſt. IX

Non eſt ſtatim beatus, eſſe qui putat. Ibid. *Quid enim*, ait Seneca, *ſi Beatum ſe dixerit ille turpiter dives? ille multorum dominus, ſed plurium ſervus? Beatus ſua ſententia fiet?* Minime. *Non enim quid dicat, ſed quid ſentiat, refert: nec quid uno die ſentiat, ſed quid aſſidue.* Memento ſuper *Convenientia*, quæ primo diximus.

DISSERT. XVIII.

Quarta ſententia, de vita ex Virtute: quæ prioribus conſonat: atque omnes cum Veritate.

QUARTA etiam ſententia ſive interpretatio, *Secundum Virtutem vivere*. Ea quoque verbis diſſidet, re eſt ipſa cum priore. Nam ita Cicero explicat: *Stoicis Finis eſt, Conſentire Naturæ. quod eſſe volunt è* VIRTUTE, *id eſt, honeſte vivere.* Quid igitur hoc eſt, Cicero? perge: *Quod ita interpretantur, Vivere cum intelligentia earum rerum quæ Natura eveniunt; eligente ea, reiicienteque* II. De Finib.

 contra-

contraria. Nonne agnoſcis Chryſippi verba? Ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. Sunt ipſa, quæ Cicero vertit: atque una ibi conſenſum vide. *Intelligentia* iſta ſive *Peritia*, ex *Ratione* eſt: atque ea ad *Virtutem* ducit. Cicero iterum: *In homine ſumma omnis Animi eſt, & in animo Rationis: ex qua Virtus eſt. qua* RATIONIS ABSOLUTIO *definitur.* Imo non ſolum ex Ratione Virtus, ſed ipſa ea eſt. Seneca:

v. De Fin.

Epiſt. LXXVI.

Homini Summum bonum, Ratio eſt: hanc ſi perfecit, laudabilis eſt, & finem Naturæ ſuæ attigit. Hæc RATIO PERFECTA, VIRTUS *vocatur.* Philo Iudæus pulchre:

Περὶ ἀποικίας.

Τοῦτο δή ἐστι παρὰ τοῖς ἄριστα φιλοσοφήσασιν ᾀδόμενον τέλος, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀτραπὸν τῆς ἀρετῆς ἐλθὼν, κατ' ἴχνος ὀρθοῦ λόγου βαίνῃ, καὶ ἕπηται θεῷ: *Hoc illud eſt apud eos, qui optime philoſophati ſunt* (nota obiter elogium ſuper Stoicis) *decantatum Vltimum bonorum,* CONSENTIENTER NATURÆ *vivere. Quod fit, cum Animus ſemitam* VIRTUTIS *ingrediens, per veſtigia ductumque* RECTÆ RATIONIS *ambulat, id eſt,* SEQUITUR DEUM. Quid uberior ſermo meus clarius aptiuſque toti rei dixerit? Virtus Rationem ſequitur, hæc Naturam, iſta Deum. Etiam aliquid ambigis? AUD. Ut libere dicam, ſuper *Convenientia* hac *Naturæ.* Nam quomodo ex ea Virtus; quæ ad Vitia palam

lam ducit? & cottidie nobis, qui ad illam adnitimur, cum iſta eſt pugna. LIPS. E prioribus hæc cepiſſe debebas, & de qua *Natura* ſermo: tamen aperiam clarius, & lumen inferam latenti in nobis Naturæ. Neque enim omnino male Cicero: *Mirabiliter occulta eſt Natura, neque perſpici, aut cognoſci, ſtatim poteſt.* V. De Finib. Scito igitur: Virtutem non eſſe quidem in illis primis Naturæ conciliationibus, ſed tamen ex illis: *& eſſe in animis quaſi Virtutum igniculos & ſemina. quæ adoleſcere ſi liceret, nec à pravis opinionibus, ceu ſpinis ſuccreſcentibus, ſuffocarentur, ipſa nos ad Beatam vitam perducerent.* Cic. I. De Leg. Revera enim ſicut membra nobis data ad talem, & talem, decentem motum vel uſum: ſic *Appetitio animi, quæ Græce ὁρμὴ dicitur, non ad quodvis genus vitæ, ſed ad quamdam formam videtur data: itemque Ratio, & Perfecta Ratio.* III. De Finib. Ex iis dico ſeminibus, in animo & Ratione ſparſis, Doctrina collectis, vitæ illud genus exſurgit, *non quodlibet, ſed quod* CONVENIENS *conſentaneumque dicimus:* id eſt, ex Virtute. Imo vero idem ſcriptor audacius, & plane pro Stoicis: *Non eſſe quemquam gentis ullius, qui ducem naturam nactus, ad virtutem non poſſit pervenire.* I. De Legib. Ita noſter Seneca proclamat: *Virtus ſecundum Naturam eſt, Vi-* Epiſt. I.

tia inimica & infeſta ſunt. Iterumque: *Nulli nos vitio Natura conciliat, nos illa integros liberoſque genuit.* Quod tamen modificandum eſt, de prima illa & in Ratione inſita: quæ vim ſuam nec in malis plane amiſit. Argumentum? Ecce
Sen. De Benef. IV. cap. XVII. II. De Ira, c. XIII. *adeo gratioſa eſt Virtus, ut inſitum etiam malis ſit, probare meliora.* Ideoque non difficillimus ad eam reditus: & *ſanabilibus* (ait Seneca) *ægrotamus malis, ipſaq; nos* IN RECTUM *genitos Natura, ſi emendari velimus, iuvat.* Hæc illi, hæc noſtri Sophi nonne ſonant? Hieronymum audi:
Ad Demetria. De Virginib. *Homo Natura bonus, voluntate factus eſt malus.* Quod in primogenio illo obtinet, à quo vitam propagine duximus: ſed quid? plane igitur ipſe aut nos facti mali? Negat, additque: *Eſt tamen in animis noſtris* NATURALIS *quædam, ut ita dixerim,* SANCTITAS, *qua velut in* ARCE *animi præſidens, exercet Boni Maliq; iudicium.* Rationem eum dicere, palam eſt. de qua & Auguſtinus:
XXII. De Civit. c. XXIV. *Non eſt in homine penitus exſtincta ſcintilla Rationis, in qua factus eſt ad imaginem Dei.* Ea præit, clamat, & velut tacita lex eſt Virtutis. Iterum Hieronymus:
Vbi ſupra. *Huius legis meminit Apoſtolus, quam omnibus hominibus inſitam, velut in quibuſdam* TABULIS CORDIS *ſcriptam eſſe teſtatur.* Sane validam: adeo ut primi illi

illi parentes, ea * ſola, lege nondum ſcripta, ſint ſervati. Idem: *Nec illud parvum argumentum eſt ad comprobandum* NATURÆ BONUM, *quod primi illi homines, per tot annorum ſpatia, abſque ulla admonitione Legis fuerunt. non quia Deo creatura ſua aliquando cura non fuerit, ſed quia ſe talem ſciebat feciſſe Naturam, ut eis pro lege*, AD EXERCENDAM IUSTITIAM SUFFICERET. Similia alii Doctores noſtri: qui conſenſu damnant Manichæorum vecordiam, duplicem Naturam ſtatuentium, *Bonam Malamque*: illam *Spiritalem*, hanc *Carnalem*. Abite. nos iterum cum Seneca: *Conſummatur hominis Bonum; ſi id adimplevit; cui naſcitur. Quid enim ab illo Ratio exigit? rem facillimam, Secundum Naturam* SUAM *vivere*. Nota *Suam*, id eſt, Chryſippi *Propriam*. Quam tamen fatendum eſt, Dei quodam munere aut faventia, in aliis illuſtrem magis eſſe, aut certe ſe oſtendere, nec tam denſa velut caligine circumſeptam: quibus Doctrina citius infunditur, Virtus adſciſcitur, cottidie notandum. Ideo Socrates olim *interrogatus*, *Qui Felices?* reſpondit: οἷς καὶ φρένες ἀγαθαί, καὶ λόγος παρέστιν: *Quibus Animus praſtans*, *& Ratio adeſt*. Omnino ita. nihil in vita boni, ſine ea bona: &

* *Gratia Dei non excluſa.*

Ibid.

Epiſt. XLI.

ut

---- ut in fabrica, ſi prava eſt regula prima,
Omnia mendoſe fieri, atque obſtipa, neceſſum eſt.

DISSERT. XIX.

Has ſententias ad Dei ſequelam ire, & ducere: atque illum eſſe primarium Finem.

IAM abſolvimus de *Natura ſequela*, id eſt, Dei: & ô tu ille ipſe Deus, quam hæc inter ſe, & cum vero, cenſentiunt! Tu magnus ille, Natura *Communis* es: parvus hic in nobis, *Propria*. AUD. Sicne hunc appellas? LIPS. Iam ſupra tetigi: & Stoici ita paſſim. Seneca: *Animum bonum & rectum, quid hunc aliud voces, quam* DEUM *in humano corpore hoſpitantem?* Iterumque: *Bonus vir ſine* DEO *nemo eſt:* hoc interno. Pulchre, in Stoicis ſcitis, Laertius: εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν παρ' ἑκάστῳ δαίμονος, πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν: *Eſſe hoc ipſum Beati hominis Virtutem, cum omnia fiunt conformiter conſentienterque* DÆMONI *ſive Genio, qui ſingulis adeſt, atque id ex arbitrio & voluntate* SUPREMI *gubernatoris.* Pone mihi aliquem Sacrorum noſtrorum præſidem; quid in hac re verius altiuſque dicet?

Epiſt. XXXI. — Epiſt. XLI. — In Zen.

dicet? Atque hoc etiam ante noſtros Plato: qui aperit, quis item ille *Dæmon.* Definiebat enim Εὐδαιμονίαν, τὸ εὖ τὸν δαίμονα ἔχειν: *Felicitatem, Genium habere felicem.* Quem illum? Δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν: *Genium autem dici, animæ noſtræ* PRINCIPALE: id eſt, Rationem. Nec alio ſenſu, opinor, ante eum (ſuave enim hæc ab antiquiſſimis petere) Democritus: Εὐδαιμονίη ψυχῆς οὐκ ἐν βοσκήμασιν οἰκεῖ, οὐδ' ἐν χρυσῷ πολλῷ. ψυχὴ, οἰκητήριον δαίμονος: *Felicitas non in armentis, vel auro multo, habitat: Anima, eſt domicilium* DÆMONIS. Vides igitur & hunc Deum dici: cumque cum altero maxime, audiendum eſſe, ac ſequendum. Quam pium, quam utile hoc dogma! quam facit ad vitæ non ſanitatem ſolum, ſed ſanctitatem! Duplicem enim ſenſum habet hæc Affectatio: priorem, de Audientia, ſive patientia, id eſt, ut Dei Rationiſque iuſſis ubique obtemperemus. Alterum, de Aſſimilatione, ut eius per Virtutem imitatores ſimus. Prior ille apertus eſt, & in prioribus ſatis adſtructus: hic occultior, Clementem Alexandrinum habet adſertorem. Ille, ubi de hoc ipſo Stoicorum Fine: dilaudat, & conſonum divino dogmati ita facit: Φησὶ γὰρ ὁ νόμος, Ὀπίσω κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν πορεύεσθε, καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξετε, τὴν γὰρ ἐξομοί-

Clem. Alex. II. Strō. & Sextus Empir. advers. Math.

Apud Stob.

μιμεῖσθαι ὁ νόμος Ἀκολουθίαν ὀνομάζει: *Ait enim Lex, Poſt Dominum Deum veſtrum ambulate, & mandata eius ſervate.* ASSIMILATIONEM *utique Lex* ASSECTATIONEM *appellat.* Iterumque: *Aperte dicit Apoſtolus, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. ut illud efficiatur: Si vos mei, ego autem Chriſti, Chriſtus vero Dei;* DEO *ergo* ASSIMILARI, *quoad poteſt*, FINIS *eſt Fidei.* Atque hic eſt ille decantatus Platonicorum Finis: quem doctor eorum & antiſtes (Plato) non uno loco ingerit, aſſeritque. Nam *Felicitatem*, ὁμοίωσιν τῷ θεῷ definit: *Deo aſſimilationem:* & hanc ponit ἐν τῷ ὁσίῳ καὶ τῷ δικαίῳ, μετὰ φρονήσεως: quid niſi in duplici Virtute primaria, *Pietate & Iuſtitia*, quas *Prudentia* temperet & gubernet? Verba ipſa, auro digna, viliore hoc liquore ſcribantur: Τὴν δὲ θνητὴν φύσιν, καὶ τόνδε τὸν τόπον, τὸ κακὸν περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης. διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ, Ὁμοίωσις θεῷ, κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ, δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι: *Mortalem hanc naturam, & hunc inferum locum, Malum circumſtat neceſſario & adhæret. Ideo conandum, quam celerrime hinc illuc fugere: fuga autem, Dei aſſimilatio, quatenus poteſt. Aſſimilatio porro, Iuſtum & Sanctum cum Prudentia eſſe.* Obſerva, *quatenus poteſt.* Quidni addat? ſequi, non aſſequi

In Philebo, & alibi.

datur:

datur: atque ita Homerus:

----- μετ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο: Odyſſ. α & alibi.

----- *Divi veſtigia preſſit.*

Preſſit dico, ſed longo intervallo. longo? immenſo abiunctus, puſillus hic, finitus, mortalis, ab illo maximo, infinito, æterno. Tamen imitatione aliqua, & *quatenus poteſt*: Iamblicho etiam caute adiectum, Εὐδαίμων, inquit, ἐστὶν ὁ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ὅμοιος, τέλειος, ἁπλοῦς, καθαρὸς, καὶ ἐξηρτημένος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς: *Beatus eſt, qui Deo pro virili ſua eſt ſimilis, perfectus, ſimplex, purus, à vita hac humana abiunctus.* Itaque idem Plato aiebat, διττὸν τὸ τέλος εἶναι. Τὸ μὲν μεθεκτόν τε καὶ πρῶτον, ἐν αὐτοῖς ὑπάρχον τοῖς εἴδεσι· Τὸ δὲ μετέχον ἐκείνου, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ δεχόμενον ὁμοιότητα. ὃ περὶ ἀνθρώπους γίνεται, τῶν μεταποιουμένων ἀρετῆς τε καὶ ἀληθινῆς φιλοσοφίας: Clem. Alex. II. Strom. *Duplicem Finem eſſe. Vnum Communicabilem & Primarium, qui eſt in ipſis Ideis. Alterum, qui ab eo participat, & ſimilitudinem ab eo capit. Quod fit in hominibus, qui vindicant ſibi & aſſerunt Virtutem, & veram Philoſophiam.* Deus igitur, & in illo Ideæ, Primarius Finis: alter & noſter, Virtute & Sapientia referre. Atque illud eſt, θεωρητικὸν ἀγαθόν, *Contemplativum Bonum:* quo *Fuga* illa à corpore tendimus. Alterum, eſt πρακτικὸν καὶ πολιτικὸν, *Activum & Civile*, quod in Hominem cadit. Apuleius ſimile dictum

voluit, ſed verbis quæ velum (an & vitium?) habent. *Vna Beatitudo eſt, cum ingenii noſtri præſentia tutamur, quæ perficimus: alia cum ad perfectionem vitæ nihil deeſt, ipſaque ſumus Contemplatione contenti. Vtrarumque autem Felicitatum origo ex Virtute manat. & ad ornamentum quidem Ingenialis loci, id eſt, Virtutis, nullis extrinſecus eorum, quæ Bona dicimus, adminiculis egemus: ad uſum autem Vitæ communis, corporis cura, & eorum, quæ extrinſecus veniunt, præſidiis opus eſt.* Cetera concinnaſſe mihi videor: in primis illis verbis hæreo, niſi quid Cicero facit & ſubvenit: *Summum Bonum eſt in Ingenii præſtantia, quam Virtutem vocamus.* Neque lubet hic inſiſtere: magis, cum eodem Apuleio, pro re noſtra eloqui: *Sapientem, pediſequum & imitatorem Dei dicimus, & ſequi arbitramur Deum, id eſt,* λόγον. AUD. Ita mihi quidem ſequi Deum detur, ut hæc præclara, auguſta, ſancta: & unde ad profanos illos delata, aut illapſa? LIPS. Utrumvis. vel delata à Scriptoribus olim Sacris: vel illapſa, non ſine Deo commovente. Clemens ille, quem ſæpe advoco, velut paratium & conciliatorem utriuſque (Divinæ & Humanæ) Philoſophiæ: ille, inquam, ita cenſet. *Plato, inquit, hæc dixit.* *εἴ τι καὶ συνδραμόντως τῷ δόγματι τοῦ νόμου. αἱ γὰρ μεγά-*

De Philoſophia.

IV. De Fin.

II. Strō. & adde Auguſt. De Civ. VIII. c. XI.

μεγάλαι φύσεις, καὶ γυμναὶ παθῶν, εὐστοχοῦσί πως περὶ τὴν ἀλήθειαν. εἴτε καὶ παρά τινων τότε λογίων ἀναδιδαχθεὶς, ἅτε μαθήσεως ἀεὶ διψῶν: Sive forte concurrens cum Divinæ legis doctrina: (ſolent enim MAGNÆ NATURÆ, *& ab affectibus vacuæ,* SAGACITER COLLINEARE *& ſæpe* TANGERE VERITATEM:) *ſive idipſum è Sacris oraculis hauſit, utpote qui ſemper omnis doctrinæ cupiens ſitienſque fuit.* Quæ poſtrema paſſim de Platone ſcripta, inſpexiſſe libros noſtros, delibaſſe, & in uſum ſuum, an humani potius generis dicam, tranſtuliſſe. Sed & prior ſententia probabilis, imo mihi certe proba. Illuſtrat eiuſmodi æthereas aliquot mentes Deus, & fecit ab ævo, facietque in ævum. Nam Platonem omitto, Pythagoram quis in diverſa regione, & ante eum, ipſum hoc dogma docuit: Τέλος εἶναι, ὁμοίωσιν θεοῦ: *Finem eſſe, Deo aſſimilationem?* Quis? ille ipſe Deus. Sed iam finio de *Fine*, in Homeri divino (ita dicendum eſt) verſu:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ. Iliad. α.

Quod breviter & rotunde efferam: *Deum audi, audiendus.* Fac, & Felicitatem hic atque alibi habes.

DIS-

DISSERT. XX.

Solam igitur Virtutem ſufficere ad Beatitatem: nec Externa aut Fortuita requiri.

RAdicem Decretorum panximus: ecce *Truncum* ab ea adſurgentem, *In ſola Virtute Summum bonum eſſe:* imo *Solam illam, Bonum eſſe.* Hæc dictio eſt, quæ fortem & virilem hanc Sectam ab aliis mitioribus aut mollioribus abiungit: quæ à terra, corpore, externis omnibus, ad animum, ad interna & æterna ducit. Dii boni, quantum hic diſſenſus, & contentionis? Agmine toto philoſophi, & maxime Academici veteres, in quibus hac parte Ariſtoteles, incurrunt. Nam Epicureos, & totum id genus, omitto: quibus vel auditu exitiabile eſt hoc dogma. Nobis, bono ſenſu, bonum, optimum videtur: & ſive cum Seneca, *maximum inſtrumentum Beatæ vitæ eſſe:* ſive cum Catone Tulliano, *contineri eo non magis diſciplinam Stoicorum, quam vitam fortunaſque noſtras.* Videamus, & ipſum nude primum ponamus, ſine colore aut commendatione. *Summum Bonum eſt, quod Honeſtum eſt: & quod magis admirere, Solum Bonum eſt, quod Honeſtum eſt.* Ecce, utrumque illud habes,

Epiſt. LXXIV. III. De Finib.

Sen. Epiſt. LXXI.

bes, à me poſitum: & priore adfirmato, alterum ſponte conſequetur. In *ſola* dixi. Quidni? *Summum Bonum in Animo conſtituamus: obſoleſcit, ſi ab optima noſtri parte ad peſſima tranſit. Non eſt ſumma Felicitatis noſtræ in carne ponenda. Vides ne, ut reliqua omnia bono ſuo conſtant? vitem fertilitas commendat, ſapor vinum, velocitas cervum. In homine quid eſt optimum? Ratio. hac antecedit animalia, Deos ſequitur*: ergo ibi eius Bonum: ergo in Virtute. Itaque hominem, recto iudicio, ea ſola parte æſtimemus, qua homo eſt: cetera in exiguo, aut nullo, in hoc tribunali habeamus. Secundo, Bonum quærendum aſſignandumque, quod noſtri arbitrii ſit, & quod caſu non adimitur, aut datur. Talis eſt ſola Virtus. *Nam qui alia Bona iudicat, venit in Fortunæ poteſtatem, alieni arbitrii fit.* Itaque ut ii qui in hoſtili regione verſantur, circumſpiciunt, timent, agere avidi, aut pati anxii: ſic iſti, qui alibi hoc Bonum quærunt, palpitantibus, ut ſic dicam, præcordiis vivunt: aut ſollicite quærentes, aut magis cuſtodientes. Et quale iſtud Bonum meum eſt, quod mihi non adſcribam? quod induſtria, ſcientia, exercitatio mea non peperit? *Nihil ſtultius, quam aliquẽ eo ſibi placere quod non fecit.* Tertio, Nec data permanent: velut de-

Sen. Epiſt. Lxxiv.

Epiſt. Lxxvi.

Sen. Epiſt. Lxxiv.

Ibid.

poſita apud nos ſunt, & abitura. At Bo-
num illud verum, ſolidum certumque
eſt: quod nulla vis excutit, caſus aut
fraus ſubducit. Vide mihi, ſi ab iis Felici-
tas, angorem noſtrum. Habere ſatagi-
mus, non adepti dolemus, adepti time-
mus: movent erepta, ſolicitant eripien-
Ibid. da. *Quemadmodum aves etiam inanis
fundæ ſonus territat; ita iſti non ad ictum
tantum exagitantur, ſed ad crepitum.* Dii
deæque, ubi igitur Libertas illa & Secu-
ritas, promiſſa Sapienti? Numquam
conſiſtent, Epicteti illo ſcito ſubverſo:
Enchirid. cap. 1. & 11. τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν: *Re-
rum aliæ in nobis, aliæ extra nos ſunt. In
nobis, Appetitio, Declinatio, & Virtus Vi-
tiumque. Extra nos, Corpus, Poſſeſſio, Glo-
ria, Magiſtratus.* Et addit: Τὰ μὲν ἐφ' ἡ-
μῖν, ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα·
τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλ-
λότρια; *Quæ in nobis, ſunt Natura ſua li-
bera, non prohibenda, non impedienda; quæ
extra, imbecilla, ſervientia, prohibenda,
aliena.* O quam magna, quam paucis,
Sacrorum quodam ritu dicit! Examina,
& caput Sapientiæ in iſtis habes. Sapiens
inter viros eſt, quibus tuta & quieta pla-
cent: pueri ad ludos, & ludorum miſſilia,
currunt. Stat Fortuna & ea ſpargit: aliquis
calcatur, opprimitur, eiicitur, pauci ſine
noxa capiunt, & nec illa ipſa integra aut
ſalva.

ſalva. Quarto, Ad indignos, illorum quoque iudicio, quam ſæpe iſta eunt? leno opes, meretrix formam, improbus magiſtratum, latro valetudinem & robur habebit: & Bona hæc dicam, quæ ſæpe, imo plurimum, in malos tribuuntur? Quinto, Animalia alia beatiora nobis, ſi ab his cenſemur. Certe corporis pleræque dotes, maiores aut firmiores in iis conſpiciuntur. Quid quod cibi, potus, Veneris voluptate facilius & ſincerius fruuntur, ſine pudoris aut pœnitentiæ metu? Sexto, Virtutes pereunt, ſi ea ſententia vivit. An ego Fidem, Iuſtitiam, Fortitudinem colam; & opinata illa bona, opes, famam, gratiam, ipſam vitam, relinquam? Incidunt enim hi caſus: & ſæpe aut ab his abeundum eſt, aut illæ deſerendæ. Quod ut fiat; parum prompte & à reſpectantibus fiet, quaſi ob maius bonum minora, ſed tamen bona, omittentibus. Septimo, de ipſo Deo & Providentia male exiſtimemus neceſſum eſt, ſi hæc Bona. *Quia multa incommoda iuſtis viris accidunt: & item, quia quidquid nobis dedit, breve & exiguum eſt, ſi compares mundi totius ævo.* Ita ingrati divinorum munerum interpretes erimus: & cur huic, cur hoc, dedit & non dedit? At qui illud Summum, ſolum etiam bonum habet: reſiſtit, & ut plenus acquieſ-

Sen. E-piſt. LXXIV.

acquieſ-

acquieſcit, quia ultra non eſt locus. Denique ut à Fine noſtro argumenter, *Naturam ſequi*, id eſt, *Deum*, volumus: at ſola Virtute (ut Stoice loquar) Deus cenſetur: externa certe iſta non habet. Quod ſi ea Bona: itane ipſi illi Bono non damus? aut homo felicior erit, cui hæc & illa damus? Plura dici poſſunt: & quædam obduci, ſcio: ſed nobis propoſitum Decreta explanare magis, quam adfirmare. Etſi hic quid dubitem? ſicut Solem illum, cum ortus eſt, videmus

Conveſtire ſua perfundentem omnia luce,

conveſtire; ſed & demulcere: ita hic dixerim, fulgorem eius ſententiæ ſtatim honeſtiores quaſque animas pervadere, & perſuadere. Itaque vetus ea, non novitia eſt. Brachmanes apud Indós (quorum hodie genus & nomen perſeverat) Strabo. Lib. xv. cenſebant: ἀγαθὸν ἢ κακὸν μηδὲν εἶναι τῶν συμβαινόντων ἀνθρώποις. οὐ γὰρ ἂν τοῖς αὐτοῖς τοὺς μὲν ἄχθεσθαι, τοὺς δ' αὖ χαίρειν, ἐνυπνιώδεις ὑπολήψεις ἔχοντας: *Bonum aut Malum nihil eſſe eorum, quæ hominibus accidunt aut eveniunt; non enim fore, ut iiſdem alii angerentur, alii lætarentur, ſomniorum ſimiles conceptus habentes.* Quid Cynici? aperte, Αὐτάρκη τὴν ἀρετὴν πρὸς εὐδαιμονίαν, μηδενὸς προσδεομένην, ὅ, τι μὴ Σωκρατικῆς ἰσχύος: *Sufficere Virtutem ad Beatam vitam, nullo indigentem,*

tem, niſi Socratico robore. Quam additiunculam interpreter, requiri tantum conſtantem Sapientiam, & Sapientem Conſtantiam, ad viri illius exemplar. Ipſe Plato ita ſenſiſſe quibuſdam viſus: & *Ariſto Stoicus* (ait Clemens) *tres libros olim ſcripſit, hoc titulo,* ὅτι κατὰ Πλάτωνα, μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν: *Quod iuxta Platonem, ſolum Honeſtum Bonum.* Sed Hebræi, & noſtri etiam, non aliter. Quæ mens, niſi iſta, Pſalmographi regis? *Beati, immaculati in via:* virtuti adiuncti, vitiis alieni. Quæ eius filii? *Venerunt mihi omnia pariter cum Sapientia, & innumerabilis Honeſtas per manus illius.* Planiſſime hoc dictum, quod Comicus etiam noſter voluit: v. Strō. Pſal. cxviii. Sap. c. vii.

Virtus omnia in ſe habet, omnia adſunt bona Plaut. Amphi.
Quem penes eſt Virtus.

Et alibi Hebræus ſapiens: *Beatus vir, qui in Sapientia moratur.* Iam de noſtris, Clemens audiatur: Ναὶ μὴν, μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἶδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία, καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν. ὁπηνίκα ἂν εἴπῃ· Ἰδοὺ, δέδωκα πρὸ ὀφθαλμῶν σου τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον· ἔκλεξαι τὴν ζωήν. Τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν, ζωὴν καλεῖ, καὶ καλὸν τὴν τούτου ἐκλογήν. Ἀγαθοῦ δὲ καὶ ζωῆς ἓν τέλος, τὸ φιλόθεον γενέσθαι. v. Strō.
Atqui ſolum bonum Honeſtum eſſe, novit & Barbara (id eſt, Iudæa & noſtra) *Philoſo-*

loſophia: itemque, Virtutem ſufficere ad
Deut. xxx. *Felicitatem. ubi dixit: Ecce dedi ante oculos tuos Bonum & Malum, Vitam & Mortem. elige Vitam. Nam Bonum quidem Vitam appellat, & Honeſtam eius electionem. Vtriuſque autem Finis idem, Dei amantem & verentem eſſe.* Denique addit: ταῦτα θρυλλοῦσιν οἱ Στωϊκοί: *hæc iactant aſſidue Stoici:* ut videas, eum noſtris iſtis Sacra pariare. Quid autem Ambroſius? Sæpe etiam Stoicus, ut obſervavi. hic quidem palam: *Nihil Bonum*, inquit,
II. Off. c. III. SCRIPTURA, *niſi quod Honeſtum, aſſerit: Virtutemque in* OMNI RERUM STATU *beatam iudicat: qua neque* AUGEATUR *corporis Bonis, vel externis, neque* MINUATUR *adverſis.* An potuit Zeno capitalia iſta Dogmata diſertius efferre? Nemeſius etiam, ab illo ævo Emiſæ E-
Libro De Natura hom. c. XLIV. piſcopus: *Virtutes cum ſola, tum cum aliis coniuncta, hominem beatum reddunt. Cum aliis, in latitudine: per ſe, in circumſcriptione. Nam eorum quæ ſunt, partim circumſcripte intelliguntur, ut Bicubitum: partim in latitudine, ut Acervus. Nam de Acervo ſi duos modios demas, quod relinquitur, Acervus eſt: item Beatitudini in latitudine intellecta, ſi detraxeris Corporis & Externa bona, ſolaſque Virtutes reliqueris, nihilominus Beatitudo manet.*

DIS-

DISSERT. XXI.

Aliquid in hac re contra Academicos: & non venire in Boni nomen Externa.

MAGNIFICA igitur, atque etiam vera iſta ſententia: teneamus, ſciamuſque, *Vnam hanc eſſe viam ad tuta vadenti, & Externa deſpicere, & Honeſto contentum eſſe.* AUD. Inclino equidem, ſed Academiæ veteris auctoritas etiam retinet: cui viſum, *In una quidem Virtute poſitam Beatam vitam, non tamen Beatiſſimam, niſi adiungerentur & Corporis bona, & cetera ad virtutis Vſum idonea.* Et hercules rationem habere ſententia videtur. Nonne enim *Naturam ſequi* conſentimus, in via hac Felicitatis? Atqui Corporis bona, ſive in Toto eo, ut Valetudo, & Robur; ſive in Partibus, ut Senſuum integritas, Pedum celeritas: illa, inquam, omnia & ſingula commendat conciliatque mihi Natura. Iam Externa bona, Uſui virtutis an non palam neceſſaria, aut certe commoda, & decora? Itaque merito eorum adiectio, Beatæ vitæ adiicere videatur; & detrahere, detractio. LIPS. Non neſcimus, hæc & Academicorum & Peripateticorum eſſe: qui, ut noſter ait, *longe lateque Felicitatis humanæ terminos ponunt.* Ille idem de iis:

Sen. epiſt. LXXIV. — Cic. I. Acad. — De Benef. V. c. XIII.

Xeno-

Epiſt. LXXXV. *Xenocrates & Speuſippus putant, Beatum vel ſola Virtute fieri poſſe: non tamen Vnum bonum eſſe quod Honeſtum eſt.* Id eſt, alia etiam Bona venire in numerũ, & pondus addere, & attollere vel deprimere Felicitatis hanc lancem. Itaque *Sapientem* Epiſt. XCII. *quidem beatum: ſummum tamen illud Bonum non aſſequi, niſi illi & naturalia inſtrumenta reſpondeant.* Quid, quod inter ipſos Stoicos aliqui in hanc partem Ibid. eunt, aut vergunt? *Antipater, inter magnos ſectæ huius auctores, aliquid ſe tribuere dicit Externis, ſed exiguum admodum.* Ita vides, facile nos homines à vulgo aut opinione abduci, & cottidiano velut contactu etiã Sapientiæ Studioſos attaminari. Quid autem veri illi noſtri? obnixi reſiſtunt, & nulla Bona, præter Animi, agnoſcunt. Nam ſi ſemel hæc admittis, & vel rimam leviter aperis: quis finis aut modus erit? agmine irrumpent, & minima momentum poſcent & facient in Beata vita. Facient? iam fecerunt. Ariſtotelem audi: Ethic. ad Nicom. I. c. VIII. Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. πολλὰ γὰρ ἂν πράττεται καθάπερ δι' ὀργάνων, ἢ διὰ φίλων, καὶ πλούτου, καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. Ἐνίων δὲ τητώμενοι, ῥυπαίνουσι τὸ μακάριον, οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους· Οὐ πάνυ γὰρ εὐδαιμονικὸς, ὁ τὴν ἰδέαν παναίσχης, ἢ μονώτης καὶ ἄτεκνος: *Fieri non poteſt, certe ægre, ut bona aliquis faciat ſine inſtructo & apparatu.*

ratu. Multa enim velut per organa facienda ſunt, amicos, opes, civilem gratiam aut potentiam. Qui autem aliquibus carent, maculant & fœdant Beatitudinem: ut qui Nobilitate, qui Prolium copia aut bonitate, qui Forma. Non enim plane felix eſt, facie turpis, ignobilis, aut ſolitarius & improlis. Deus bone, Nobilitatem, Proles, Formam etiam, venire in hunc cenſum? Da veniam, Lyceum, & tu eius antiſtes: parum generoſi aut viriles ſunt iſti ſermones, ut ſint veri. At enim plenam Felicitatem quærunt, & cui nihil abſit. Nos una. An non talis eſt, quam fecit Virtus? *Hæc nihil vacare patitur loci: totum animum tenet, deſiderium omnium tollit: ſola ſatis eſt. Omnium enim bonorum vis & origo in ipſa eſt.* Quid minuta hæc congeris, quæ melius aliquod altiuſque ingenium vel ſine doctrina contemnat? *Non poteſt in hac claritate Solis ſcintilla habere momentum.* Simile de Valetudine, atque illis Corporeis dico. animi & Virtutis adſpectu, *tam puſilla eſſe, ut non conveniat illis Boni nomen.* Quid autem Fortunæ? magis: & *nihil Bonum nobis videatur, quo quis & male uti poſſit.* Ambigua iſta ſunt, & dubiæ, ut ſic dicam, ſanitatis: nec *niſi cum honeſte adminiſtrata ſunt, Bona eſſe incipiunt.* Quam multi viribus, opibus, forma, in

Sen. epiſt. Lxxiv.

Epiſt. xcii.

Epiſt. cxviii.

Epiſt. cxx.

Epiſt. cxviii.

ſuam

ſuam alienamque perniciem ſunt uſi? At enim, *Secundum naturam* ſunt, ut aiebas. Fateor: atque ideo etiam, ſi non expe-
Epiſt. XCII. tam, petam. *Quidni? non quia Bona ſunt, ſed quia ſecundum Naturam ſunt: & quia Bono à me iudicio ſumuntur. Quod erit in illis tunc Bonum? hoc unum, bene eligi.* Valde iſta notanda: non ſunt, ſed fiunt Bona, à bene eligente & utente: id eſt, à Prudentia mea & Virtute, quæ
Epiſt. CXVIII. ſola *perfectum Bonum eſt, cuius contactu alia quoque Bona fiunt.* Neque aliter Plato cenſuit. pro cuius mente Apuleius:
De Philoſ. *Corporum ſanitatem, Vires, Indolentiam, ceteraque eiuſmodi Bona extraria, item Divitias, & quæ Fortunæ commoda dicimus, ea non ſimpliciter Bona nuncupanda eſſe. Nam ſiquis ea poſſidens, uſu ſe abdicet, ea ſibi inutilia erunt: ſiquis autem eorum uſum converterit ad malas artes, ea illi etiam noxia videbuntur.* Et contra eſt, in iis quæ mala corporis aut externa cenſentur: quæ Bona bonus animus facit. Ille eſt, ait Salluſtius, *dux atque imperator vitæ mortalium. qui ubi Virtutis via ad gloriam graſſatur, abunde pollens potenſque eſt, neque Fortunæ eget.* Agnoſcis hæc Stoica? reponit: *Corporis & Fortunæ bonorum uti initium, ita finis eſt, omniaque orta occidunt, & aucta ſeneſcunt. Animus incorruptus, æternus, rector humani*

mani

mani generis, agit atque habet cuncta, neque ipſe habetur. O rectæ & erectæ voces (audacter dicam) præ multorum, qui Philoſophi titulum inſcribunt! audiamus: & cum Helvidio (apud alterum Hiſtoricum) *doctores Sapientiæ ſequamur,* Tac. IV. Hiſtor. *qui ſola Bona quæ Honeſta, Mala tantum quæ Turpia: Potentiam, Nobilitatem, ceteraque extra Animum, neque Bonis neque Malis adnumerant.*

DISSERT. XXII.

Quæ igitur Bona? atque ea ſubtiliter, & Στοϊκῶς diviſa.

AUD. Audiamus. qui tamen firmiter & ſecure poſſumus, niſi diſtincte Bona Malaque norimus? Ea, meo animo, tibi explicanda ſunt, & finibus ſuis limitibuſque claudenda. LIPS. Æquum oras. etſi *Ethicorum* hic proprie locus eſt: tamen notare hic opus, aut in his ſequentibuſque natare. Socrates ille olim *hanc* SUMMAM *dixit eſſe* SAPIENTIAM, BONA MALAQUE DISTINGUERE. Sen. epiſt. LXXI. Vere. quia ſine ea notitia, nec illa appetere aut ſequi recto pede liceat, nec hæc fugiſſe. Itaque quod apud Homerum ille gloriatur:

---- νοέω ϗ οἶδα ἕκαστα
Ἐσθλά τε ϗ τὰ χέρηα:

..... *novi & ſcio* SINGULATIM
Quæ Bona, quæ Mala ſint:
monitum & exemplum Sapienti eſt, quid præſtet. Faciamus igitur: ego pro copia captuque meo definiam, dividam ſingula, & ſubiiciam ut in tabella. Τῶν ὄντων, ait Laertius, φασὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ οὐδέτερα: *Eorum quæ ſunt, dicunt* (Stoici) *alia* BONA *eſſe, alia* MALA, *alia* NEUTRA. Satis laxe, *Quæ ſunt*: reſtringo ad hanc materiem, id eſt, quæ in vita & Moribus ſunt, aut circa. Quid igitur BONUM? Seneca: *Finivit hoc alius, alio modo. Quidam ita: Bonum eſt, quod invitat animos, quod ad ſe vocat. Huic ſtatim opponitur: Quid ſi invitat quidem, ſed in perniciem? Scis quam multa Mala, blanda ſint.* Reſpondetur. *Verum & Veriſimile inter ſe differunt ita. Quod Bonum eſt, Vero iungitur: non eſt enim Bonum, niſi Verum eſt. At quod invitat & allicit ad ſe facie, Veriſimile eſt: ſurrepit, ſolicitat, attrahit. Quidam ita finierunt: Bonum eſt, quod appetitionem ſui movet: vel, Quod impetum animi ad ſe tendentis movet. Et huic idem opponitur. multa enim impetum animi movent, quæ petuntur petentium malo. Melius illi, qui ſic finiverunt. Bonum eſt, quod ad ſe impetum animo, ſecundum Naturam, movet.* Cicero varie etiam definit, aut tangit definiri: *Bonum,* inquit,

In Zen.

Epiſt. CXVIII.

II. De Finib.

inquit, *ſi opus fuiſſet, definiſſes, aut Quod eſſet natura appetendum; aut Quod prodeſſet, aut Quod iuvaret.* Quæ prima definitio cum ultima Senecæ in re conſentit: ſicut & alia, quam Cato apud eum prodit. *Boni,* inquit, *definitiones paullum* III. De Finib. *opido inter ſe differunt, & tamen eodem* * Ba- *ſpectant. Ego aſſentior* * *Diogeni, qui Bo-* bylo- *num definierit, id quod eſſet Natura abſo-* nio. *lutum.* At aliæ Stoicorum, cum ultimis Ciceronis fere conveniunt: & Laertii hanc habe. Ἀγαθὸν δὲ κοινῶς μὲν, τὸ ὄφελος· ἰδίως Sext. Emper. δὲ, ἤτοι ταὐτὸν, ἢ οὐχ ἕτερον ὠφελείας: *Bonum* Adverſ. *communiter eſt, quod Vtile: proprie au-* Math. *tem, ſive ipſum iſtud, ſive ab eo non diver-* & Pyrrhon. *ſum.* In quibus verbis *Vtile* dicunt, ipſam Hypot. *Virtutem: non diverſum, Hominem bo-* III. c. XX. *num*, aut *Amicum.* Sed nota igitur & character Boni præcipuus, prodeſſe. Ita Clemens germaniſſimus ſæpe Stoicus: Τὸ δὲ ἀγαθὸν, ᾗ ἀγαθόν ἐστιν, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ, ἢ ὅτι Lib. I. ὠφελεῖ: *Bonum igitur, qua Bonum, nihil* Pædag. *alind quam prodeſt.* c. VIII. Quod in Deo videre eſt, ſumme Bono, & iuvante ſemper Patre. Et quia igitur utile, hinc illæ aliæ definitiones ab effectu: *Quod ad ſe invitat: Quod ſit expetendum,* & tales. Alia etiam mox in Laertio: Ἄλλως δὲ, οὕτως ἰδίως ὁρίζονται τὸ ἀγαθὸν, τὸ τέλειον κατὰ φύσιν λογικοῦ: *Aliter vero & ſic definiunt proprie Bonum, Quod abſolutum ſit ſecundum Naturam*

partis Rationalis. Eſt ſuperior ipſa Diogenis, niſi quod de *Rationali* additum, rei explicandæ aut terminandæ. Nam ſimpliciter *Secundū naturam* ſi dicas: videatur cavillo locus, & infantibus etiam Bonum eſſe. Hoc negant. Seneca huc ducendus: *Quid eſt ſecundū Naturam? quod contingit & protinus nato; non dico Bonū, ſed initium Boni.* (illa ſemina, de quibus dictum.) Pergit. *Atqui non magis infans adhuc Boni capax eſt, quam arbor, aut mutum aliquod animal. Quare autem Bonum in iſtis non eſt? quia nec* RATIO. *Ob hoc in infante quoq; non eſt, nam & huic deeſt. Eſt aliquod Irrationale animal; eſt aliquod, nondum Rationale; eſt Rationale, ſed inperfectum. In nullo horum, Bonum: Ratio iſtud ſecum adfert. Quid ergo inter iſta, quæ retuli, diſtat? Numquam erit Bonum in eo, quod Irrationale eſt: in eo, quod nondum Rationale eſt, tunc eſſe Bonum non poteſt: in imperfecto, iam poteſt eſſe Bonum, ſed non eſt.* Vis breviter hæc me complecti? In *Irrationali*, ut Bruto, numquam Bonum eſt: *nondum Rationali*, ut Puero, iam non eſt: in Imperfecto, ut adulto, ſed indocto, iam poteſt eſſe, ſed non eſt. quare? quia (iterum Seneca) *hominis Bonum non eſt in homine, niſi cum in illo* RATTIO PERFECTA *eſt.* Antea ſatis diximus de *Conſummata* & *Abſoluta*

Epiſt. ult.

Ibid.

ſoluta Ratione: quæ ſola dux ad Bonum, id eſt, Virtutem. Et iam ex iſtis vides, cur in Definitione additum, *partis Rationalis.* Atque hic ſubſiſto: pergo, an refræno greſſum, & regredior? Oſtendunt enim ſe & offerunt *Diviſiones* aut *Diſtinctiones:* quæ pro Stoico quidem ſenſu, neſcio an pro tuo ſint: tenuia quædam aut ſubtilia, ut verum fatear: non tamen futilia aut inutilia, ſiquis rectum pedem aut mentem ad illa profert. Age, ponamus obiter & luſtremus: eligamus etiam, ſiquid ad noſtrum illum (*Senecam* ſcis me dicere) aut priſcos auctores, qui hodie in manibus, facit. Multiplex & intricata Diviſio eſt (Stoicorum propria hæc acumina:) ſed ego diſponam & ſeiungam, quæ tenebras aut confuſionem habeant mixta. Videſis, & patienter, ſi non libenter, hæc audi. Prima diſtinctio:

BONUM trifariam dicunt:

I. *A quo Vtilitas.* ut eſt Virtus. Græce efferunt: ἀφ' οὗ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι. *atque hoc, ut à prima cauſſa.*

II. *Per quod Vtilitas:* ὑφ' οὗ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι: ut iterum *Virtus*, & amplius, *ſecundum eam Actiones.*

III. *Quod poteſt Vtile eſſe.* ſive, uno verbo, *Vtile:* τὸ οἷον ὠφελεῖσθαι: ut dicta iam duo, iterumque *Amicus, Vir bonus, Dii & Dæmones.*

Vides quæ *Bona*, & quo ſenſu graduq; dicantur: ex quibus *Virtus* omnia permeat: permeat? imo & contactu ſuo omnia facit. Nam illa οἷον πηγῆς ἔχει χώραν: *fontis vicem habet*: ab ea rivi & aquæ, & quidquid irrigat, humectat, & à ſe atque ex ſe fæcundat. Hæc iſta è Stobæanis colliges, & Sex. Empirico: licebat & ex Laertio, niſi mutila in eo legerentur. Verba eius: Αὐτήν τε τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ μετέχον αὐτῆς ἀγαθὸν, τριχῶς λέγουσι. οἷον, τὸ ἀγαθὸν ἀφ' οὗ συμβαίνει

In Zenone.

* * * ὡς τὴν πρᾶξιν τὴν κατ' ἀρετήν. ὑφ' οὗ δὲ, * * ὡς τὸν σπουδαῖον τὸν μετέχοντα τῆς ἀρετῆς. *Ipſam Virtutem & quod eius participat, trifariam dicunt. Vt, Bonum à quo contingit * * ſicut Actionem ſecundum Virtutem. Per quod * * uti Virum bonum conſortem Virtutis.* Itane *trifariam*? atqui bifaria tua eſt diviſio, nec ultra. Ipſa exempla peccant: & ubi notulas poſui, ſcito defectus eſſe, facile è iam dictis explendos. Altera Diviſio:

BONORUM alia	I. *In Animo*, ut *Virtutes, Boni habitus, & laudabiles Actiones.*
	II. *Extra eum.* ut *Amici, Diſcipuli*, & ſimilia.
	III. *Neutra.* ut *Viri probi, & virtutes adepti.*

Hæc quoque Diviſio ex Stobæo, & Sexto: itemque exempla. In iſtis variare aliquid Laertius videtur, præſertim in extremo: an explicare? Tu eum vide. Tertia Diviſio, ſive Sub-diviſio:

BONORUM quæ IN ANIMO, alia	I. *Affectiones eſſe.* ut *Virtutes omnes.*
	II. *Habitus, non affectiones.* ut *Studia.*
	III. *Neutra.* ut *Actiones ſecundum Virtutem.*

Hæc in Stobęo: iterum Laertius aliter, & in ordine aliquid turbat. Τῶν inquit, περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν τὰ μέν εἰσιν ἕξεις, τὰ δὲ διαθέσεις, τὰ δ' οὔτε ἕξεις οὔτε διαθέσεις. διαθέσεις μὲν, αἱ ἀρεταί. ἕξεις δὲ, τὰ ἐπιτηδεύματα. οὔτε ἕξεις οὔτε διαθέσεις, αἱ ἐνέργειαι. *Bonorum in animo alia ſunt Habitus, alia Affectiones,*(ſive quis mavult, *Conſtitutiones*) *alia Neutrum. Conſtitutiones, Virtutes. Habitus, Studia. Neutrum, Actiones.* Quatta diviſio.

BONORUM alia
- I. *Finalia,* Græce τελικά: ut *Gaudium, Fiducia, & ex Virtute Actiones.*
- II. *Efficientia.* ut *Prudens vir, & Amicus.*
- III. *Utrumque.* ut *Virtutes omnes.*

III. De Finib. Ita Stobæus: & cum eo Cato apud Ciceronem. *Sequitur illa diviſio, ut Bonorum alia ſint ad illud Ultimum pertinentia; (ſic enim appello quæ* τελικὰ *dicuntur) alia autem Efficientia, quæ Græci* ποιητικά*; alia Utrumque. De Pertinentibus, nihil eſt Bonum, præter Actiones honeſtas; de Efficientibus, nihil præter Amicum; ſed & Pertinentem & Efficientem, Sapientiam volunt eſſe. Nam quia Sapientia eſt conveniens Actio, ex illo pertinenti genere eſt; quod autem honeſtas Actiones affert & effi-*

cit,

cit, ideo Efficiens dici poteſt. Diſcrimen aliquod in exemplis vides: præſertim ultimo. ſed nempe Sapientia Virtus eſt, & contra. Rationem etiam illam Tullianam ex Stobæo licet illuſtrare: Αἱ δὲ ἀρεταὶ πᾶσαι καὶ ποιητικά ἐστιν ἀγαθὰ, καὶ τελικά. καὶ γὰρ ἀπογεννῶσι τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ συμπληροῦσι, μέρη αὐτῆς γινόμενα. *Virtutes omnes ſunt Efficientia & Pertinentia Bona. Efficientia, quia gignunt faciuntque Felicitatem; Pertinentia, quia eam implent, cum partes eius ſint.* In Laertio hæc ipſa: ſed iterum cum defectu, qui apparet inquirenti. In ultimis eſt (ut compendifaciam recitare:) ποιητικὰ δὲ καὶ τελικὰ εἶναι ἀγαθά. * καθὸ γὰρ ἀποτελοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν, ποιητικά ἐστιν ἀγαθά. καθὸ δὲ συμπληροῦσιν αὐτὴν, ὥστε μέρη αὐτῆς γίνεσθαι, τελικά. *Efficientia & Finalia eſſe Bona. * Quatenus enim perficiunt Felicitatem, Efficientia eſſe: quatenus complent eam, ut eius partes, Finalia.* Inſerenda vox: ἀγαθὰ, ἀρετάς: *Virtutes.* Senecæ etiam locus eſt, qui huc faciat: *Sed ut removeas illa, quæ aut Summa bona ſunt, aut ſummorum Efficientia:* & in iſto genere Virtutes habet. epiſt. CIX. Ex hac igitur diviſione lucem iſtis demus, & ſimul diſcamus, primo & vere Bona non niſi Virtutes eſſe, alia ex communione. Ita Iuſtitia Bonum eſt, non quia Virtutem habet: ipſa eſt enim Virtus: ἀλλὰ τῷ αὐτὴν καθ' αὑτὴν (Clementis

 verba)

verba) καὶ δι' αὐτὴν ἀγαθὴν εἶ): *ſed quod ipſa per ſe, & ex ſe bona eſt.* Deinde ſecundario, Iuſtum eſſe, Bonum; quia ex ea manat participatque. Ideo ridere libeat quæſtiunculam in Seneca: *An verum ſit, quod Stoicis placet, Sapientiam Bonum non eſſe.* Et ratiunculas dat, quas piget reponere. Quin tu & illi ſerio loquimini, Bonum eſſe, quia adfine & conſors illius Boni? Prima diviſio noſtra rem conficiet: pro meo quidem ſenſu. Satis de BONIS: etiam MALIS. quia eadem iſta inverte, & quadrant omnia, *Definitiones, Diviſiones, Exempla.*

Epiſt. CXVII.

DISSERT. XXIII.

Quæ Adiaphora, ſive Neutra? quæ in iis Producta, & Reiecta? aliaque tenuiter inquiſita.

TRANSEO ad tertium membrum, quod NEUTRA continebat: id eſt, neque *Bona*, neque *Mala*. Hoc illud eſt, in quo confligunt & gradum conferunt Academici ac Peripatetici cum Stoicis: qui iſta ipſa BONA appellant, ſed modificantes, *Bona Corporis, aut Externa*: noſtri pernegant, nec niſi *Neutra*, *Media*, *Interiecta*, creberrime *Indifferentia* ea dicunt. Diligentiſſime hanc partem percoluerunt: tum ob dictam pugnam, tum quia

quia Ariſto Chius, Pyrrho & adſeclæ aliam ἀδιαφορίαν, *Indifferentiam*, inducebant: qui ita in ſola Virtute & Vitio omnia ponebant, ut rerum dilectu ſublato, *cetera pro nihilo haberent: & inter optime Valere, & graviſſime Ægrotare, nihil prorſus dicerent intereſſe.* Idem in Pauperie, Opibus, aliiſque externis: quorum nihil eſſet alteri præ- aut poſt-ponendum. Fatua, & tamen pervicax ſententia. contra quam etſi Cicero aiat *iampridem deſitum eſſe diſputari:* tamen poſt illum profecto vixit, imo floruit, & *Sexti Empirici* ſubtiles libri ſuper ea exſtant. Quid, quod Favorinus Gallus philoſophus, Hadriani ævo, in hac ſecta fuit? qui uſque eo *Epochen produxit, ut negaret vel illud intellectu comprehendi, Solem eſſe.* Ob hos igitur & tales, Stoici *Adiaphora* curioſe & ſubtiliter examinarunt: & varias Diviſiones ac Diſcrimina dederunt. Iterum te convenio, indulge, & patienter, vel ſectæ & Senecæ cauſſa, hæc audi. Primo notant,

Cic. 11. De Fin. & alii.

Ibid.

Galen. contra Acad.

ADIAPHORA bifariam dici:

- I. *Quæ Bona, nec Mala ſunt: neque ad Felicitatem aut Infelicitatem conducunt.* ut *Sanitas, Opes, Gloria*, & ſimilia.
- II. *Quæ nec Appetitum, nec Declinationem movent* (Græci ſignificanter, μήτε ὁρμῆς μήτε ἀφορμῆς κινητικά:) ut *Pares in capite capillos habere, aut impares.*

Ita Laertius, & Stobæus. At Sextus, *trifariam* vult dividi: & præter duos modos dictos, hunc inſeruit: *Adiaphorum, ad quod quidem fertur Appetitio, ſed non magis ad hoc quam illud. ut, Drachmis duabus poſitis charactere & nitore paribus, cum alteram oporteat eligere, & velim, non magis ad hanc quam ad illam feror.* Parvi hoc eſt: illud moneo, Senecam diſcrimina duo dicta tangere, atque ipſum inibi exemplum. *Eſt & horum, quæ appellamus Media, grande diſcrimen. Non enim ſic Mors indifferens eſt, quomodo Vtrum capillos pares habeas: Mors inter illa eſt, quæ Mala quidem non ſunt, tamen habent Mali ſpeciem.* Moneo amplius, de ſolo priore genere ſermonem nobis eſſe: id eſt, de

Epiſt. LXXXII

iis,

iis, quæ Felicitatem, aut contra, tangunt: quæque Græci dicunt, τὰ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν: *interiecta & media inter Bona Malaque.* Ad fines enim alterutrius veniunt, & ſpeciem eorum habent: re autem ipſa, οὔτε ὠφελεῖ, οὔτε βλάπτει: *neque iuvant, neque lædunt*: ergo vere ſunt *Neutra.* De his igitur videamus, iterumque dividamus. Sunt enim Stob. Laert.

ADIAPHORA alia
- I. *Secundum Naturam.* ut *Sanitas, Robur, Senſuum integritas.*
- II. *Præter Naturam.* ut *Morbus, Imbecillitas, Mutilatio.*
- III. *Neutra.* ut *Imaginatio* talis, aut *Viſum.*

Iterumque: *Secundum aut Præter Naturam*

ADIAPHORA, alia
- I. *In Animo*: ut *Ingenium.*
- II. *In Corpore*: ut *Sanitas.*
- III. *Extra*: ut *Liberi.*

Ex his, *Animi* ſemper præferenda *Corporis*: & hæc iis, quæ *Extra.* Iterum autem, & præcipui uſus Diviſio:

ADIAPHORA alia ſunt
- I. *Producta, quæ Æſtimationem habent.* ut *Ingenium, Sanitas.*
- II. *Reiecta, quæ Deæſtimationem.* ut *Stupor, Morbus.*
- III. *Neutra, quæ non hanc, non illam.* ut *Digiti motus.*

Hæc ſunt illa olim celebrata Προηγμένα ϗ Ἀποπροηγμένα Zenonis. Has enim voces primus ille huic rei producit & appoſuit: ut Differentiam inter ipſa Indifferentia aperiret. Quid enim? Mors & Vita eadem, aut æſtimatione eadem? Opes & Inopia? Valetudo & Morbus? Igitur Stoico more diviſit ſubtilius: & quædam

III De Finib. Προηγμένα dixit, Latine Cicero *Producta* ſive *Promota*, ad verbum; ad ſenſum, *Præpoſita* ſive *Præcipua*. quia eminent, & in eligendo aliis anteponuntur. Adverſa autem iſtis dixit Ἀποπροηγμένα, quæ idem Cicero (pro ſenſu, non pro voce) *Reiecta.* Cauſſa horum nominum, ex ipſo Zeno-

Cicero ibid. ne, hæc eſt. *Vt*, aiebat, *nemo dicit in regia Regem ipſum quaſi productum eſſe ad dignitatem (id enim eſt* προηγμένον,) *ſed eos qui in aliquo honore ſint; quorum ordo proxime accedit ad regium Principatum: ſic in vita, non ea quæ primario loco ſunt,*

ſed

ſed quæ ſecundo προηγμένα *nominentur.* In Stobæo ipſa, niſi fallor, Zenonis verba: Οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν εἶναι προηγμένον, διὰ τὸ τὴν μεγίστην ἀξίαν αὐτὰ ἔχειν. τὸ δὲ προηγμένον τὴν δευτέραν χώραν καὶ ἀξίαν ἔχον, συνεγγίζειν πως τῇ τῶν ἀγαθῶν φύσει. οὐδὲ γὰρ ἐν αὐλῇ τὸν προαγόμενον εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ * τὸν μετ' αὐτὸν τεταγμένον. *Nulla Bonorum inter producta eſſe. habent enim maximam dignitatem. At Productum ſecundum locum & dignationem obtinet, & quadamtenus Bonorum naturæ accedit. Nam nec in Aula Regem produci aut Promoveri dicimus, ſed eum qui proximum ab eo locum habet.* Quæ igitur ſunt iſta *Producta?* Laertius breviter: Προηγμένα, τὰ ἀξίαν ἔχοντα: Ἀποπροηγμένα, τὰ ἀναξίαν. *Producta, quæ æſtimationem habent: Reiecta, quæ Deæſtimationem, ſive Non-æſtimationem.* Itaque opponuntur. Cicero declarabit, in perſona Catonis: *Indifferentium alia Æſtimabilia eſſe, alia Contra, alia Neutrum. Quæ æſtimanda, eorum in aliis ſatis eſſe cauſſæ quamobrem quibuſdam Anteponerentur: ut in valetudine, integritate ſenſuum, vacuitate doloris, divitiis, gloria: alia autem, non eſſe eiuſmodi. Itemque eorum, quæ Nulla æſtimatione digna eſſent, partim ſatis habere cauſſæ quamobrem reiicerentur: ut dolorem, morbum, ſenſuum amiſſionem: partim Non. Atque hinc exortum eſſe illud, quod Zeno*

* Ita hæc lego.

III. De Finib.

no Προηγμένων, *contraque quod* Ἀποπροηγμένον *nominavit.* Diviſio eſt clara, & magis è Stobæo. Τῶν ἀξίαν ἐχόντων, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀναξίαν ἐχόντων, ἃ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀναξίαν, ἃ δὲ βραχεῖαν. τὰ μὲν πολλὴν ἔχοντα ἀξίαν, προηγμένα λέγεσθαι, τὰ δὲ πολλὴν ἀναξίαν, ἀποπροηγμένα. *Æſtimabilium alia multam æſtimationem habent, alia pauxillam. Similiter Deæſtimabilium, alia multam non-dignationem, alia pauxillam. Quæ multam Æſtimationem, Producta dici: quæ multam Deæſtimationem, Reiecta.* Plane hæc cum Cicerone conſentiunt: an Cicero ipſe alibi ſecum?

1. Acad. Nam ſcribit, item ex Zenonis ſcito: *Quæ nec Bona nec Mala ſunt, ex iis quædam Secundum naturam dicebat; alia naturæ Contraria, alia Media* ſive *Neutra. Quæ Secundum naturam, ea Sumenda, & quadam Æſtimatione dignanda dicebat: contraque, Contraria. Neutra autem, in medio relinquebat, in quibus nihil ponebat momenti. Quæ eſſent Sumenda, ex iis alia Pluris eſſe Æſtimanda; alia Minoris, quæ Pluris, ea Prapoſita appellabat: Reiecta autem, quæ Minoris.* In his verbis ultimis palam *Reiecta* (ea ſunt Ἀποπροηγμένα) ponit inter ea quæ *Secundum Naturam,* quæ *Sumenda,* & *Æſtimanda*, etſi *Minoris.* Ego parum hæc capio, & ſunt ex diametro prioribus adverſa: tu vide. Fateor

aliquid

aliquid in Sexto pro hac mente videri, ut Latina quidem verſio eſt. nam Græca vidi numquam. Ibi iſta: *Stoici ex Indifferentibus alia aiunt* προηγμένα, *Promota ſive Præpoſita: alia* ἀποπροηγμένα, *Remota ſive Reiecta. Et illa eſſe, quæ ſufficientem habens dignitatem: ut Sanitatem, Divitias. Iſta*, (Reiecta) *quæ non habent ſufficientem dignitatem: ut Paupertatem, Morbum. Neutra autem, ut eſt Extendere digitum aut contrahere.* Ita ibi quidem Sextus: an ſatis conſiderate, aut vere? Nam ſi illa *Reiecta*, quæ *pauxillam*, ut Stobæus, *dignitatem habent:* quo numero Sexto eſt *Dolor*, *Morbus?* quid igitur quæ *Non dignationem* habent? quæ illa, aut quo loco, quo titulo erunt? Nam *Dolor* & *Morbus* certe ſunt iſta, & *Contra naturam*, & *Reiicienda*. Itaque aliter, & verius alibi idem Sextus: *Præcipua eſſe, quæ ſatis habent dignitatis: Reiecta, quæ ſatis indignitatis.* Et vix ambigo, in priore eius loco in Græcis ita fuiſſe: πολλὴν ἀξίαν, & πολλὴν ἀναξίαν: aut quidem eſſe debuiſſe. De Cicerone igitur, ne aliis, ne ſibi, ne vero pugnet, videndum, an non & is locus vitioſus aut potius mutilus, & ad hanc ſententiam reformandus. Ego opinor. Sed quæ eſt hic Ἀξία, vel Ἀναξία? Laertius dupliciter definit: & poſterior nobis apta. Ἀξίαν εἶναι μέσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν,

Pyrrh. III. c. XXIV.

adverſ. Mathē.

χρείαν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον: *Æſtimationem, eſſe mediam quandam facultatem & uſum, conferentem aut convenientem ad vitam ſecundum naturam.* Et Deæſtimatio igitur, contra. Verti *Æſtimationem*; & ita, ut notare potuiſti, Cicero: at Seneca noſter *pretium* hoc dicit. Ita enim alibi: *Indifferentia habere in ſe aliquid Pretii, & eſſe alia aliis potiora.* Iterumque: *Corporum bona, in totum non ſunt Bona. his Pretium quidem aliquod erit, ceterum Dignitas non erit.* Non ecce vertere voluerunt *Dignitatem*, etſi poterant: quam propriam vere Bonorum, id eſt, Virtutis, aſſeruerunt. Sunt autem hæc ipſa *Producta* & *Reiecta*, quæ aliter *Commoda* & *Incommoda* Latini dixerunt: Græci εὔχρηστα & δύσχρηστα. Seneca: *Alia Commodorum conditio, alia Bonorum. Commodum eſt, quod plus Vſus habet, quam moleſtiæ: Bonum eſt ſincerum, & ab omni parte innoxium.* Nota de *Vſu*, & ad Græcam illam vocem adſpectum. Cicero Cauſſam nominis paullo aliam ſuggerit: *Res quas nos* (Academici) *Bonas dicimus, Zeno conceſſit, ut haberentur apta, habiles, & ad naturam accomodata: faterique cœpit, ſapienti* COMMODIUS *eſſe, ſi ea quoque habeat.* Seneca de iiſdem iterum: *Commoda ſunt in vita & Incommoda, utraque extra nos.* Quid ais? *extra*

De Vit. Beat. c. XXII.

Epiſt. LXXXVII.

IV. De Finib.

Epiſt. XCII.

nos? ergo illa *Corporis*, Commoda non ſunt? Sunt hercle. ſed *extra nos*, id eſt, Animum, primam & pæne totam noſtri partem. Iterumque idem: *Bona illa ſunt vera, quæ Ratio dat: cetera opinione Bona ſunt. Itaque Commoda vocentur, & ut noſtra lingua loquar, Producta.* Vides palã, eadem cum Productis eſſe. Ciceronem adde: *Commoda & Incommoda. ita enim* εὐχρηστήματα *&* δυσχρηστήματα *appello.* Et quare ea ſic Zeno? quia χρείαν, *Vſũ, non* ὠφέλειαν, *Vtilitatem*, habent. Plutarchus Zenonios irridens: Ληπτὰ καὶ οὐχ αἱρετά, οἰκεῖα καὶ οὐκ ἀγαθά, καὶ ἀνωφελῆ μὲν, εὔχρηστα δέ: *Sumenda, non Expetenda; Apta naturæ, non Bona; Inutilia, tamen Commoda.* Ubi amplius obſerves Stoicorum in vocibus cautionem aut dilectum: & *Sumi* Indifferentia, non *Expeti:* quod eſt Virtutis. Cicero: *Quæ illi* (Academici) *Bona dicerent, Præpoſita eſſe, non Bona: & Sumenda potius, quam Expetenda.* Iterum: *Duo nobis opera pro uno Stoici reliquerunt, ut alia Sumamus, alia Appetamus.* Iterumque: *Valetudinem bonam Expetendam negant eſſe, Eligendam dicunt.* Seneca ex hac formula locutus: *Sumpturum me, ſi detur Electio, Sanitatem & Vires.* Non locutus alibi: *Commoda tamen illa eſſe, & Expetenda, non negamus.* Minime vero *Expetenda*: & Stoici tui culpent. Cicero planiſſime: *Itaque*

Epiſt. LXXIV.
III. De Finib.
IV. De Finib.
Ibid.
Ibid.
Epiſt. XCII.

illa

IV. De Finib. in extremo.

illa (Commoda) *non dico me Expetere, ſed Legere : nec Optare, ſed Sumere : contraria autem, non Fugere, ſed quaſi Secernere.* A Stobæo etiam hic aliqua lux. qui univerſe profert, πάντα τὰ κατὰ φύσιν, ληπτὰ εἶναι, πάντα τὰ παρὰ, ἄληπτα : *Omnia* (Indifferentia) *quæ ſecundum naturam, Sumenda eſſe : quæ contra, non Sumenda.* ſive ut Cicero, *Reiicienda.* Ita enim de iiſdem Stoicis : *Exſilium & publicationem bonorum, Reiicienda eſſe, non Fugienda.* Supra dixit, *Secernenda.* Zeno ipſe, apud Athenęum, τὴν μὲν εὐχὴν (ita legendum, non ἀρχὴν) αὐτῶν καὶ φυγὴν ἀπεῖπε : *Optationem aut Fugam iſtorum abdicat:* quid

Lib. VI.

ergo ? τὴν χρῆσιν προηγουμένως (ſic item leges) ποιεῖσθαι προστάσσει, ὅπως ἀδεῶς καὶ ἀθαυμάστως περὶ ταῦτα διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἔχειν : *uti illis cum iudicio & antecedente notitia iubet, & metus aut admirationis expertem animum erga talia habere.* Plura hæc poſſim: ſed dic ore libero, an iamnunc non faſtidis ? non, inquam, tenuia hæc aut & * περίεργα tibi viſa? AUD. Si verum amas, viſa. Et ô graves illos Zenonas & Clęanthas, per hæc dumeta incedere, & in his verborum, ut ſic dicam, præſtigiis hęrere ? Quid enim aliud, quam nominum quædam prœlia, ne dicam illudia, iſta ſunt? Non *Bona,* ſed *Producta :* non *Mala,* ſed *Reiectanea.* In re igitur conſentis?

* *Curioſa & ſupervacua.*

ſentis? eodem loco & pretio, quo alii, habes? Verba verſas & diſſimulas, ſed ægre expedis, & flexu ad eamdem metam venis. Cicero ſæpe hoc iis obiicit: & noſter etiam Auguſtinus: qui hæc omnia *verborum certamini, non rerum examini, cenſet deputanda.* Meo animo, iſta ſi non fidem, gravitatem ſectæ detrahunt, & vellem abſtinuiſſe. IX. De Civit. c. IV.

DISSERT. XXIV.

Non eſſe has Logomachias, aut Periergias: & ad rem voces iſtas facere, idque obiter oſtenſum.

LIPS. Quid ſi & ego temperaſſe velim? nimia acumina non amo: ſed temperaſſe, non abſtinuiſſe. Mihi tamen ad rem facere videntur ipſa hæc verba, & aut frænum cupidini, aut ſtimulum dare. Nihilne intereſt, utrum *Bona*, an *Producta* appellem? Si Bona; incitor, & præſumo iam appetenda. Sin autem *Producta*; diſco fines Boni tangere, ſed iudicio debere induci. Ipſa voce igitur admoneor, non nimis & ſtatim inhiare. Idem in iis, quæ *Mala* vulgo dicunt, ipſi *Reiecta*: intelligo non nimis fugienda eſſe, & interdum, ſi Virtutis in iis materies, appetenda. Ciceronis illa non audio: *Qui doces paratiorem me ad contemnendam* IV. De Fin.

dam pecuniam fore, ſi illam in rebus Præpoſitis, quam ſi in Bonis duxero? fortioremque in patiendo dolore, ſi eum aſperum & difficilem perpeſſu, quam ſi Malum dixero? Imo doceam hoc, Cicero: & verba incitamentum animis dant, aut coërctionem. Eadem etiam doctrinam. quo enim fine alioqui nomina, niſi ùt res intelligatur? Et bene Plato ea rerum δηλώματα, *notificationes* eſſe dixit. Itaque idem ait: Ὀνόματος ὀρθότης ἐστὶν αὕτη, ἥτις ἐνδείξεται οἷόν ἐστι τὸ πρᾶγμα: *Nominis rectitudo illa eſt, ut qualis res ſit, oſtendat.* Quid tu igitur mihi Bona appellas, quæ nec te iudice plane talia ſint? mala eſſe poſſint? Zeno vitavit, & *Media* dixit, & oſtendit à Virtute aut Vitio, ab Vſu vel Abuſu, decus aut dedecus iis advenire. *Omnis enim res*, ait Seneca, *quod non habuit decus, addita Virtute ſumit. Cubiculum lucidum dicimus, quod idem obſcuriſſimum eſt nocte. Dies illi lucem infundit, nox eripit, ſic iſtis, quæ à nobis Indifferentia dicuntur. divitiis, viribus, honoribus, regno: contra, morti, exſilio, malæ valetudini, dolori, Malitia aut Virtus dat Boni vel Mali nomen.* Itaque divitiis male utor? malæ fiunt: bene? bonæ. Sed hoc etiam diſco, rem tam ambiguam caute cuſtoditeque habendam. Nimias non appetam; quia ut ferrum facile ad rixas aut pugnam irritat, ſic

In Cratylo.

Epiſt. LXXXII

ſic ad vitia opes. Impediunt etiam, & velut ſarcinæ aut laciniæ ſunt ituris ad Bonam mentem. Socrates olim: Αἱ μὲν ποδήρεις ἐσθῆτες τὰ σώματα, αἱ δ' ὑπέρμετροι περιουσίαι τὰς ψυχὰς ἐμποδίζουσι: *Veſtes longæ & talares corpora, opes autem nimiæ animos impediunt.* Bona ſimilitudo, & Apuleio placuit concinne uſurpare: *Fortunam, velut tunicam, magis concinnam, quam longam probare.* Itaque ſapiens habet, non adſervat: & vere χρήματα, non κτήματα ea facit. Sed nec ab illis ſe æſtimat: dumtaxat, ſi Mens bona adeſt, dixerit, Apo. log.

Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει:

Beatus eſt, qui mentem & una Opes
habet.

Imo beatus, qui ſolam etiam Mentem habet: etſi cum ea & illas mallet. Neque enim *Eligere* ab eo amovemus, etſi *Appetere* damnamus. Nam ille quidem opes, vires, honores, *totum Fortunæ regnum deſpiciet: ſed ex illo tamen, ſi dabitur electio, molliora ſumet.* Idem fortiter & ex animo clamabit, Sen. de Vit. beat. c. xxv.

Laudo manentem. ſin celeres quatit
Pennas, reſigno quæ dedit, & mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem ſine dote quæro.

Audis? dotem habeat, ipſam ambit & amat: nec accedere ei aut decedere per externa quidquam putat. Ad hæc talia

animis imprimenda, ne vitio Zenoni vertatur nomina appoſita inveniſſe, & quæ oſtendant aut liberent à populari errore. Diffundi iſta poſſint, dies contrahit: & ecce, dum loquimur,

----- ἠέλιος κατέδυ, καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθε:

Iam ſol occidit, & venere crepuſcula noctis.

Vale & vade igitur, cras, ſodes, redi.

I. LIPSI MANUDUCTIONIS

Ad

STOICAM PHILOSOPHIAM

LIBRI TERTII

DISSERTATIO PRIMA.

Ingreſſio ad Sermonem. Aliquid contra Spem & Metum: ad Decreta deinde tranſitus factus.

AUD. Numquid pergimus in Sapientiæ hac via? Valde opus eſt, & cottidie audimus quæ turbent aut deiiciant, niſi ab illa firmemur. LIPS. Quæ tu iterum triſtia, ô, cum Homero, * μάντι κακῶν? AUD. Nam antea bellum fuit, nunc & rebellio acceſſit: ac miles noſter ius faſque imperii omne exuit & calcavit: audiſtin? Anibal in ſomniis olim *Serpentem* vidit, qui *Vaſtitatem Italiæ* denunciabat: ego vigilans meæ Belgicæ hanc ipſam. Quo loci ſumus, Lipſi? --*quam prendimus arcem?* LIPS. Hanc Philoſophiæ, ut aiebas: in quam pedem cœpimus ferre. Quo

* *Vates malorum.*

enim alio fine & fructu, niſi ut in hæc talia nos firmet? Pythagoras olim (cuius ego ſingula Sententiarum fruſta, gemmas habeo:) ille inquam ſcite:

Stob. Serm. LXXX. Ὥσπερ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων, οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλῃ: *Sicuti Medicinæ nullus uſus fructuſque eſt, morbos à corporibus non depellentis; non item Philoſophiæ, niſi vitia ab animo.* Et quæ vitia? cum alia, tum præcipue eorum fomites aut fontes: *Spem*, & *Timorem*. Alternis inter hæc iactamur, avidi ſemper aut trepidi: & à caſibus Fortunæ ſuſpenſi. Bene Seneca:

Epiſt. XV. *Stulti vita ingrata eſt, trepida eſt, tota in futurum fertur.* Quare ingrata? præſentia enim aut præterita in numerum aut lucrum non veniunt: nec ſiſtimus, ſed ſemper prominemus. Quare

Sen. epiſt. XIII. trepida? quia & *maiora vero timemus; & antequam timenda, timemus.* Permittimus deinde nos affectui, nec Ratione

Ibid. ulla revocante, auferimur: & *ſic vertimus terga, quemadmodum illi, quos pulvis motus fuga pecorum exuit caſtris.* Quid ergo? inquies. nihil providebo, aut præcipiam? Non hoc ſuadeo. Timere te, non providere veto; vexari, non vitare. Imo vero hac ipſa ad Securitatem te via ducam: quam videor præcluſiſſe.

Epiſt. XXIIII. *Si vis omnem ſolicitudinem exuere, quidquid vereris ne*

eve-

eveniat, eventurum utique propone, & quodcumque illud eſt malum, tecum ipſe metire, & timorem tuum taxa. Audis? timorem tuum exues, omnia timendo. Sed addidi, *metiendo* etiam & *taxando.* Nam quale illud eſt, quod eveniet? verum, an imaginarium malum? Si verum; in me eſt fugere, nec invitus ad Vitium impellar. Sin autem à Fortuna aliquid, & iſta vulgi mala: iam heri didicimus, Mala hæc non eſſe. AUD. Didicimus: ſed re & effectu exſerere, & ſic ſe gerere, ô Herculis ille labor! LIPS. Socratis, & qui eum ſequi volunt. Cur autem non facias? Non enim ut aves, quæ canere aut loqui doctæ, nihil ultra voces ſciunt: ſic nobis philoſophia diſcenda aut habenda. Apage. ſed illa animo induenda eſt: atque etiam *circumdanda eſt, velut inexpugnabilis murus, quem Fortuna multis machinis laceſſitum non tranſit.* Sen. Epiſt. LXXXII Antiſthenes olim hoc monebat: Τείχη κατασκευαστέον ἐν τοῖς ἡμῶν ἀναλώτοις λογισμοῖς: Laert. *Muros conſtruendos in animi noſtri ſenſibus, nulla vi expugnandis.* Et quos muros? illos *Decretorum*, de quibus heri diximus: quæ ſi bene imbibis, ſervas, exerces, Dii boni, quid te levium iſtorum lædat? In theatris ille cum plauſu dixit:

L 2 ---- *nam*

---- nam Regnum à me Fortuna atque Opes
Eripere quivit, at Virtutem non quiit.

Et vides generoſas, & ut ſic dicam, Stoicas voces etiam in vulgus cadere, & excipi ac probari? Quæ igitur in nobis, & manu noſtra ſunt, curemus: hæc alia, quid niſi Deo permittamus? Et fidenter quidem permittamus. Nam cum Socrate, τόδε γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἓν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι: *Illud mihi apte dictum videtur, Deos eſſe noſtrum curatores, & nos velut poſſeſſionem aliquam Deorum eſſe.* An igitur ſua, imo ſuos neglegant? Confide, & certum animi robur indue adverſus hæc incerta. Quid ſi ad Spem etiam te vocem? Philoſophi olim fuere, qui *omnia in iſta ponebant*, eamque συνεκτικώτατον εἶναι τοῦ βίου *cenſebant: continere maxime & conſervare vitam:* ideoque *Elpiſtici* Græce ſunt dicti. Neque deſtricte ſectam damnem: ſi non ſola ſpes & ſemper admittenda, ſed cum Metu utiliter temperetur. *In ſecundis nemo confidat, in adverſis nemo diffidat: alternæ vices ſunt rerum.*

Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrimæque ſequuntur
Vota, nec in cunctis ſervat Fortuna tenorem.

Plato in Phædone.

Plut. Sympo. IV. c. IV.

Sen. III Quæſt. Nat.

Manil.

Noſſe

Noſſe & attendere hanc inconſtantiam, conſtanti etiam viro dignum, & ab ea in Decreto illo firmari, SEQUI DEUM. Sed quid in Publicis moramur? an non magis è re noſtra, ad nos redire? Socratis perpetuum monitum:

Ὅ,ττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται:

Quid propria tibi in æde Bonique Malique geratur.

Hoc iubebat attendere, in una ea cura curioſum eſſe. Faciamus, & ad *Decreta* noſtra redeamus: quorum *Radicem* heri vidimus & *Truncum*. Iam ex iſto ecce *Rami* & *Ramuli* adſurgunt, mira ſerie nexi. Proprium hoc Stoicorum, vincire omnia, & quaſi anulos nectere in catena: ut non ordo ſolum, ſed ſequela & cohæſio ſit rerum. Tullii ſuper ea re iudicium: *Hercules fatendum eſt quod ſentio:* MIRABILIS *eſt apud Stoicos* CONTEXTUS *rerum. Reſpondent extrema primis, media utriſque, omnia omnibus. Quid ſequatur, quod repugnet, vident: & ut in Geometria, prima, ſi dederis, danda ſunt omnia.* Hæc cauſſa, cur apud eundem Cato *Conſectaria* appellet. *Conſectaria me*, inquit, *Stoicorum brevia & acuta delectant.* quia nempe mutuo ſeſe conſequuntur, & devincta hærent: ipſum illud grande argumentum Veritatis.

V. De Finib.

III. De Finib.

Nam falſa diſcordant. Sed ad rem eamus.

DISSERT. II.

Diſtinctio Decretorum. Contra Paradoxa aliquid, & pro iis.

D*Ecreta* igitur duplicia reliqua mihi video, *Paſſiva* & *Propria:* ut ſic diſtinguam, docendi cauſſa, & appellem. Priora illa, quæ paſſim in philoſophantium ſcholis fere obtinent: iſta, quæ peculiaria huic ſectæ, & habent contradictionem. Illa, nec lucem nec probationem noſtram valde deſiderant: ideoque tuto ſeponam. Iſta utrumque poſcunt, & prævaricer in ſuſcepta cauſſa ſi omittam. Arx enim, ut ſic dicam, Stoicorum eſt in iſtis. Nam decantata illa *Paradoxa* intellego: quæ ita ipſi Stoici dixerunt,
De cõmun. Notion. non (ut Plutarchus obiicit) μεθ' εὐκολίας δεχόμενοι τὴν ἀτοπίαν, *ſponte & ultro confeſſi abſurditatem:* ſed quia præter opinionem multorum ſunt, & audita novitatem vel admirationem habent. A quo effectu
IV. Aca. Cicero *Mirabilia*, vel *Admirabilia* vertit. *Mirabilia Stoicorum*, inquit, *quæ*
IV. De Fin. *Paradoxa nominantur.* Alibi: *Paradoxa Stoici, nos Admirabilia dicamus.* Neque aliter vertit: at Seneca *Inopinata*, apte ſane ad verbum, ſive ſenſum. *Illa quæ videmur,*

demur, inquit, *Inopinata omnibus dicere*, *Paradoxa Græci vocant.* Sunt igitur præter opinionem, at non veritatem, ut in re videbis. AUD. Illane te dicere, quæ vulgo iactantur, imo & ridentur, *Solum ſapientem regem, divitem, pulchrum:* & hæc iſta? LIPS. Hæc iſta, & plura. AUD. Atqui Cicero iam ea exſecutus eſt: & ne ſic quidem approbavit. Quid approbaret? fatetur ipſe ut *Levia vina eſſe: quæ magis guſtata, quam potata delectent.* Iterumque alibi: *Magnifice primo dici, conſiderata minus probari.* Quid ita? quia aut falſa palam ſunt, ſi in formula manes: ſin ab ea declinas, vulgatum aliquid, neque magnum, dicis. Ipſe hoc tuus Seneca agnoſcit: apud quem aliquis ad Stoicos: *Magna promittitis, & quæ ne optari quidem, nedum credi poſſint. Deinde ingentia locuti, cum negaſtis pauperem eſſe Sapientem; non negatis ſolere illi & ſervum, & veſtem, & tectum, & cibum deeſſe. Cum Sapientem negaſtis inſanire; non negatis & alienari, & parum ſana verba emittere, & quidquid vis morbi cogit, audere. Cum Sapientem negaſtis ſervum eſſe; iidem non itis inficias, & vanum iturum, & imperata facturum, & domino ſuo ſervilia præſtiturum miniſteria. Ita ſublato alte ſupercilio, in eadem quæ ceteri deſcenditis, mutatis rerum nominibus.* Audis.

IV. De Finib.
Ibid.
De cōſtant. Sap. c. III.

dis, Lipſi, ipſum illum noſtrum doctorem? & pro eius hac mente iterum Cicero: *Paradoxa prima ſpecie admirationem, re explicata riſum movent.* Itaque ſunt velut gryphi, qui per luſum proponi ſolent & involvi, tum explicari. Ac tui quidem iudicii res eſto: ſed tamen vide, an non melius, cum Plutarcho, hæc omnia εἰς τὸ τῶν ἑώλων καὶ ψυχρῶν ἀγερὸν, *in evanidorum ac frigidorum claſſem*, abiici ac relegari. LIPS. Duo videris dixiſſe, cur ego abſtineam de his dicere: quod & Cicero iam fecit, & fruſtra etiam fecit: quia in re calcanda magis hæc videntur, quam attollenda. Quod ad prius, brevis & vera reſponſio: Ciceronem pauca è multis (ſex in univerſum) nec ea præcipua tractaſſe. Oratorio etiam quodam more tractaſſe: quod aliter ſolet, & debet fortaſſe, in his Scholis. Ad alterum, ipſis rebus magis mox reſpondero, quam verbis. Quid enim communiter ea dilaudem vel approbem? per ſingula eundum eſt, & iudicii quadam lance examinanda & libranda ſunt. Pauca tamen etiamnunc ad illa tua non teſtimonia, ſed adverſariorum convicia, licet. Quid enim aliud Cicero aut Plutarchus, quam Academici, id eſt, ex profeſſo Stoæ noſtræ hoſtes? At ille ait, ut *levia vina* eſſe. Levia? acria & generoſa veriſſi-

IV. De Fin.

De cōmun. Notion. adv. Stoic.

veriſſime ego dixerim: atque ut illa frigus vel languorem Stomachi; ſic hæc animi excitare, demiſſa. Nam guſtare, parum eſt: potare & demittere, inquam, opus, ſi vim & vigorem ſenſurus es talium Decretorum. Sed tum, inquis, vulgatum aliquid dicunt. Vulgatum? falſum eſt: omnia illorum ſupra vulgus: an non hæc, quæ ſupra philoſophorum etiam vulgus? Fatemur, ſiqua nimis elata, vel ut in fidibus intenta fuerunt, remitti interdum interpretatione, & ad concentum reduci: ſed tamen ita, ut ſublimia maneant, & generoſo ſemper Honeſto purpurata. Chryſippus hoc animoſe: Διὸ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τε μεγέθους, καὶ τοῦ κάλλους, πλάσμασι δοκοῦμεν ὅμοια λέγειν, καὶ οὐ κατ᾽ ἀνθρωπίνην φύσιν: *Propterea, ob excellentem & magnitudinem, & pulchritudinem, videmur* FABULIS *ſimilia dicere, neque pro homine, aut humana iſta natura loqui.* Audin tu confeſſionem? *Gryphos* obiicis: iſte ſcit & *Fabulas* obiici: ſed & cauſſam veriſſimam addit. Magnitudo & pulchritudo rerum, atque una verborum, eſt, quæ habet attonitos: ſed quos? viles nempe & ignavos, & qui à terra ſua non ſurgunt. Sunt enim παράδοξα μὲν, καθάπερ καὶ ὁ Κλεάνθης ἔλεγεν, οὐ μὴν παράλογα: *Inopinata, ut Cleanthes aiebat, ſed non falſa.* Quod ſi in verbis aliquid involuti vel

Apud Plut. De Cōtrar. Stoic.

 ambi-

ambigui; explicari, quæ invidia eſt? Hoc
De Beneſ. II. c. XXXV. eſt, quod Seneca fatetur: *A conſuetudine quadam, quæ dicimus, abhorrent: deinde alia via ad conſuetudinem redeunt. Negamus iniuriam accipere Sapientem: & tamen qui illum pugno percuſſerit, iniuria damnabitur. Inſanire omnes Stultos dicimus: nec tamen omnes curamus elleboro.* Item inter alia dicimus, Omnia eſſe ſapientis. Quid ergo? tuum & tuum tibi eripio? moderor, & communi etiam ſenſu ac conſenſu verum id oſtendo. Talia in aliis, ſingillatim mox claranda. Nec enim lubet diutius, ut in proluſione, ventilare: unum Ciceronis teſtimonium, ubi ex animi ſententia, non pro Academico loquitur, addam. *Mihi*, inquit, *iſta,* Præfat. in Parad. *Paradoxa quæ appellantur,* MAXIME *videntur eſſe* SOCRATICA, LONGEQUE VERISSIMA. Vis aliquid luculentius? vetera & à Socrate facit, id eſt, ipſo Sapientiæ capite: & cum veritate ex aſſe conſentientia. Pleraque (non auſim, omnia) ita ſunt: videamus, & ----*tu te dictis præbere memento.* Aud. Ne mone. non magis Telemachus, apud Homerum, illis Minervæ. Contra ſiquid dixi; id factum

Non tam certandi ſtudio, quam propter amorem;

quod diſcere aveo, & te audire.

DISSERT. III.

I. *Paradoxum poſitum, & explicatum, Sapientes omnes pares eſſe.*

DIXIMUS igitur, omiſſis *Paſſivis* ſive *Communibus*, *Inopinata* hæc *Decreta* explicatum à nobis iri: idque eo ordine, quo quidque eorum *Trunco* ſuo (libet enim non abire ab hac imagine) proxime adhæret. Ut ex ipſo grandiores primo *Rami*, tum *Ramuli* ex iſtis adſurgunt & enaſcuntur: ſic *Decreta* maiora, & ex iis minuſcula video ſuboriri. Illa igitur præmittam, & in confuſis etiam ordinem aut eruam aut inſtituam, qua poteſt. Primum *Paradoxum* eſto; *Sapientes inter ſe pares*: quod Academiæ & Lyceo oppoſitum ſcito. Origo proxima illi à *Trunco*, *Solum Honeſtum Bonum eſſe*: ut iam videbis. Ego ita effero, duce Seneca noſtro: *Quicumque fuere Sapientes, pares erunt & æquales*. Cicero paullo aliter: *Sapientes omnes ſumme beatos eſſe*. In idem convenit. qui enim in ſummo omnes ponit, hoc ipſo in æquali. Noſter: *Inter cetera, hoc habet boni Sapientia: nemo ab altero poteſt vinci, niſi dum aſcenditur. Cum ad ſummum perveneris, paria ſunt. Non eſt incremento locus; ſtatur. Numquid Sol magnitudini ſuæ adiicit? numquid Luna.*

Epiſt. LXXIX. IV. De Finib.

Epiſt. LXXIX.

na, ultra quam ſolet, procedit? Maria non creſcunt, Mundus eumdem habitum ac modum ſervat. Extollere ſe, quæ iuſtam magnitudinem explevere, non poſſunt. Pulcherrime, ut ſemper, & à cæleſtium etiam exemplo. Sed ætiologia ipſa eſt in primario Decreto, quod dixi, *Honeſtum ſolum Bonum eſſe.* Si enim ita; ergo ſolum Beatum facit: ſi Beatum, ergo perfecte, & ut nihil deſit. Nam Cicero hoc
v. De Fin. recte: *Quid minus probandum, quam eſſe aliquem Beatum, nec ſatis Beatum? Quod autem ſatis eſt, eo quidquid acceſſerit, nimium eſt. at nemo nimium Beatus eſt, & nemo Beato Beatior.* Et noſter doctor:
Epiſt. LXXXIV *Illud abſurdum eſt, quod dicitur* (ab Academicis) *Beatum futurum vel ſola virtute, non autem perfecte Beatum: quod quemadmodum dici poſſit, non reperio. Beata enim vita Bonum in ſe perfectum habet, inexſuperabile: quod ſi eſt; perfecte Beata eſt.* Et ſtatim: *Quemadmodum Summum adiectionem non recipit; (quid enim ſupra Summum erit?) ita nec Beata quidem vita, quæ ſine Summo bono non eſt.* Pluſcula ibi, & vide. Sed tria ecce hic opponi poſſunt, & ſolent: aut ab ipſo *Bono* eam creſcere, aut à *Tempore*, aut ab *Vſu.* Singula videnda, & reiicienda ſunt. Non à Bono, ſi in Virtute ponis: quia illa non intenditur aut creſcit. Laertius inter ſci-

ta Stoica: Δοκεῖ δὲ πᾶν ἀγαθὸν ἐπ' ἄκρον εἶναι In Zen.
αἱρετὸν, καὶ μήτε ἄνεσιν, μήτε ἐπίτασιν δέχεσθαι: *Videtur iis omne Bonum in ſummo expetendum, neque remiſſionem, aut intentionem ſuſcipere.* Seneca: *Sapientia perſuadebit, unum Bonum eſſe quod Honeſtum eſt.* Epiſt. LXXI. *hoc nec* REMITTI *nec* INTENDI *poſſe, non magis quam regulam, qua rectum probari ſolet: quam ſi flectes, quidquid ex illa mutaveris, iniuria eſt recti. Idem ergo de Virtute dicemus: & hæc recta eſt, flexuram non recipit, rigida eſt, amplius intendi non poteſt.* Et paullo ante: *Idem eſſe dicebat* Ibid. *Socrates Veritatem, & Virtutem: quomodo illa non creſcit, ſic nec Virtus quidem. Habet numeros ſuos, plena eſt.* Itaque Cicero bene concludit: v. De Finib. *In Virtute ſola & Honeſto cum ſit Bonum poſitum: cumque nec Virtus, ut placet Stoicis, nec Honeſtum creſcat: cum id augeri non poſſit, in quo uno poſitum eſt Beatum eſſe: qui poteſt eſſe quiſquam alius alio Beatior?* Æquales ergo omnes ab hac parte. At enim Naturalia vel Externa bona accedent, & augebunt. Ante hæc removimus: & nunc breviter. Sen. Epiſt. LXXIX. *Alius fortaſſe erit affabilior, alius in alloquendo promptior: ſed illud de quo agitur* (Bonum verum) *quod Beatum facit, æquale erit in omnibus.* Accedant omnia illa Externa, nihili ſunt præ Virtute: *& ut obſcuratur & offunditur luce*

Solis

Cato apud Cicer. III. De Fin. *Solis lumen lucernæ; & ut interit magnitudine maris Ægæi ſtilla muriæ; & ut in divitiis Crœſi, teruncii acceſſio; & gradus unus in ea via, quæ eſt hinc in Indiam: ſic cum ſit is Bonorum finis, quem Stoici dicunt, omnis iſta rerum in corpore ſitarum æſtimatio, ſplendore Virtutis & magnitudine, obſcuretur, obruatur, atque intereat neceſſe eſt.* At enim *Tempus* ipſum igitur, quo fruar illo Bono, non adiiciet? non ero Beatior multos annos in poſſeſſione Virtutis, quam ſi dies aut pauculas horas? Id quoque negant. Seneca: *Summum Bonum nec infringitur, nec augetur: in ſuo modo permanet. utcumque Fortuna ſe geſſit, ſive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitum eſt, eadem menſura ſummi Boni eſt, quamvis ætas diverſa ſit.* Imagine deinde hoc declarat: *Vtrum maiorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium eius pertinet, non ad formam: licet alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & in eum, in quo ſcriptus eſt, pulverem ſolveris: in eadem uterque forma fuit.* Iterumque univerſe: *Quod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, quam contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero, in quantum voles, corripe, & in* UNUM DIEM *coge; æque honeſta eſt.* Cicero pariter: *Qui Bonum*

Epiſt. LXXIV.

II. De Fin.

Bonum omne in Virtute ponit, is poteſt dicere, perfici Beatam vitam perfectione Virtutis. negat enim Summo Bono adferre incrementum diem. Et diffuſius apud eum Cato: *Recta effectio, item * Convenientia, denique ipſum Bonum, quod in eo poſitum eſt ut natura conſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Vt enim Opportunitas non ſit maior productione temporis; ſic hæc, de quibus dixi, non fiunt temporis productione maiora. ob eamque cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda Beata vita ſi ſit longa, quam ſi brevis: utunturque ſimili. Vt ſi cothurni laus ſit, ad pedem apte convenire: neque multi cothurni paucis anteponerentur, neque maiores minoribus: ſic quorum omne Bonum Convenientia atq; Opportunitate finitur, nec plura paucioribus, nec longinquiora brevioribus anteponentur.* Iterumque noſter Seneca, adverſum Academicos: *Dicam quid ſit, ex quo veniat hic error* (diſcriminandi Beatitudinem:) *neſciunt Beatam vitam unam eſſe. In optimo illam ſtatu ponit qualitas ſua, non magnitudo. Itaque in æquo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior, in multa loca parteſq; diſtributa, & in unum coacta.* Plura addit: vide. Plutarchus hoc ipſum ita, in Stoicis ſcitis, quæ carpit: Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος οὐκ αὔξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἄν τις ἀκαρές τι ὥρας

III. De Finib.
* De qua li. II. Diſſ. XV.
Epiſt. LXXXV.
De Commun. Not.

ὥρας γένηται φρόνιμος, οὐδενὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῶν τὸν αἰῶνα χρωμένων τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιούντων: *Quod Bonum tempus non augeat, ſi accedat: ſed ſiquis vel punctiſtitium horæ prudens fuerit, nulli conceſſurum in felicitate, qui vel longiſſimum ævum virtute ſit fruitus, & beate in ea vixerit.* Carpit hoc ipſum, inquam, Plutarchus: ſed quid mirũ? nam ille inter eos, qui ex profeſſo contra ſentiũt, & docent: de quibus iam addam. Nam de *Tempore* iſtud, fere convenit cum *Vſu:* etſi diſtinxi. An igitur nec ab *Vſu* augetur Felicitas? Adſerunt alii: & iã olim Pythagorei. Ex quorum ſchola Archytas definit εὐδαιμονίαν, χρῆσιν ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ: *Felicitatem, Vſum virtutis, idque cum Succeſſu.* Ecce, non Uſum ſolum, ſed Succeſſum requirit: & valde Felicitatem ad Externa porrigit ac nectit. Quis enim εὐτυχίαν illam ſibi ſpondeat? imo addit: Τὰν ἀρετὰν μὲν καὶ ἐπιστάμαν ἐν ἡμῖν εἶμεν, τὰν δὲ εὐτυχίαν οὐκ εἶμεν: *Virtutem & Scientiam in nobis, ac noſtra poteſtate, eſſe; Succeſſum, non eſſe.* Quod vere dicitur: ergo & illud, nec Felicitatem in nobis eſſe, pro Scholæ eius mente. Quid autem Ariſtoteles? fortiter hæc defen-

1. Ethi. Nicom. c. VIII. & alibi.

dit: & ſcribit, Τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν κτήσει, ἀλλὰ χρήσει ἀρετῆς, οὐκ ἐν ἕξει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ εἶναι: *Felicitatem non in Poſſeſſione, ſed Vſu virtutis; neque in Habitu, ſed Actione eſſe.*

At noſtri ex diametro repugnant. & *Zeno* I. Acad.
primus, ait Cicero, *non Virtutis Vſum modo, ut ſuperiores, ſed ipſum Habitum per ſe eſſe præclarum diſſeruit. Nec tamen Virtutem cuiquam adeſſe, quin ea ſemper uteretur.* Vides ipſum *Habitum per ſe* laudari, & ab eo Virtutem cenſeri? Seneca noſter: *Summum Bonum in ipſo Iudicio eſt, & Habitu optimæ mentis.* Atque alibi: *Quid eſt Virtus? iudicium verum & immotum.* Quod eſt à Prudentia, & hæc à Scientia. Plutarchus inter Stoica: Τί ἐν ἀγαθόν ἐστιν; ὐδὲν ἄλλο, ἢ φρόνησις. τί δὲ φρόνησις; ὐδὲν ἄλλο, ἢ ἐπιστήμη. *Quid eſt Bonum? non aliud quam Prudentia. quid Prudentia? non aliud quam Scientia.* Et quæ hæc Scientia? quam Seneca aperit: *Vna re conſummatur animus, Scientia bonorum ac malorum* IMMUTABILI. Imo Stoici *in ſolis Virtutibus ineſſe Scientiam*, STABILEM *atque* IMMUTABILEM *cenſent.* Nota ſæpius de *ſtabilitate.* Nam, ut alibi noſter: *Semel traditi Boni* PERPETUA *poſſeſſio eſt. Non dediſcitur Virtus.* Et pluſcula addit. Firma igitur hæc Scientia. Iterumque Seneca: *Beatum illud in uno loco poſitum eſt, in ipſa Mente, ſtabile, grande, tranquillum: quod ſine Scientia divinorum humanorumque non poteſt effici.* Neque alia mente Socrates: Ἓν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, τὴν ἐπιστήμην· ἓν μόνον κακόν, τὴν ἀμαθίαν.

De Vit. Beat. c.IX. — *Epiſt. LXXII.* — *De Cõmun. Not.* — *Epiſt. LXXXVIII.* — *Cic. IV. Acad.* — *Epiſt. L.* — *Epiſt. LXXIV.* — *Laert. in Socr.*

Vnum ſolum Bonum, Scientiam eſſe; unum ſolum Malum, Inſcitiam. Itaque in Habitu, in Scientia, in Mente eſt ipſa Virtus: etſi, ut ſupra Cicero, *utitur ea ſemper* Sapiens: niſi tamen vi, caſu, aut cauſſa impeditur. Quid tum, ſi mens & voluntas adeſt?

Lib. IX.

----- laudandaque velle
Sit ſatis, & numquam SUCCESSU *creſcit Honeſtum:*

* Valde Stoice. ut Cato, apud Lucanum, * μάλα Στοϊκῶς effert. Neque enim id Virtuti derogat, impediri: non magis quam Soli, obnubilari. *Sicut illius vix & lux integra eſt, etiam inter oppoſita: eodem modo oppoſita Virtuti nihil detrahunt. non eſt minor, ſed minus fulget. Nobis forſitan non æque apparet, ac nitet: ſibi eadem eſt, &, more Solis obſcuri, in occulto viam ſuam exercet.* Optime. non minuitur, ſed minus late *funditur*: atque eo verbo in hac re utuntur. Cato apud Ciceronem: *Quamquam negent Stoici, nec Virtutes nec Vitia creſcere, tamen utrumque eorum* FUNDI *quodammodo, & quaſi dilatari putant.* Fuſionem eam Seneca explicat. *Virtus modo Latius* FUNDITUR, *regna, urbes, provincias temperat: fert leges, colit amicitias, inter propinquos liberoſque diſpenſat officia: modo arcto fine circumdatur paupertatis, exſilii, orbitatis.* Quid refert? ipſa

Sen. epiſt. XCII.

III. De Finib.

Epiſt. LXXIV.

ipſa eadem eſt: eadem? imo *æque magna* Ibid.
eſt, etiamſi in ſe receſſit, undique excluſa. Lumen in arca include, atque idem libera: nihil intereſt, niſi quod aliis non lucet. *Non enim prohibentur opera Sapientis omnia, ſed tantum ad alios pertinentia: ipſe ſemper in actu eſt.* Sen. Epiſt. LXXXV. Claudere igitur hoc licet apud Stobæum verbis: Πάντα τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα τέλειον εἶναι, διὰ τὸ μηδεμίας ἀπολείπεσθαι ἀρετῆς. διὸ καὶ πάντως εὐδαιμονεῖν δεῖ τῶν ἀνθρώπων τὸν ἀγαθόν. OMNEM *Probum & Sapientem* PERFECTUM *eſſe, quia nulla Virtute deſtituitur: ideoque &* OMNINO *&* SEMPER *Bonos Beatos eſſe.* Si omnes perfecti: quod diſcrimen? *pares* igitur. Si omnino & ſemper beati: quæ additio, aut minutio? nulla.

DISSERT. IV.

II. *Paradoxum. Virtutes pares, itemque individuas eſſe.*

EXCIPIT & adhæret alterum Paradoxum: *Virtutes inter ſe pares, atque etiam nexas eſſe.* Duplex igitur membrum: prius luſtremus. *Pares*, quo ſenſu? omni, quem dixeris: id eſt; Virtutes, etiam diverſas, pares eſſe: itemque unius illius recte-facta; etiam diverſarum actiones. Triplex igitur paritas. Et Seneca ſatis aperit: *Virtutes inter ſe pares ſunt:* Epiſt. LXVI.

&

& Opera virtutum: & Homines, quibus illæ contigere. De *Virtutibus* inter ſe collatis, ecce, adfirmat: itemque ſeorſim de *Operibus.* nam de *Hominibus*, iam ante eſt dictum. Plutarchus cum Seneca: Stoicis μήτε ἀρετὴν ἀρετῆς ὑπερέχουσαν εἶναι, μήτε κατόρθωσιν κατορθώσεως: *neque Virtutem Virtute maiorem eſſe, neque Recte-factum Recte-facto.* Cicero reſtrictius dicere videtur: *Omnia Recte-facta æqualia:* ſed ſenſus & mens eius non diſcordat. Communius iterum Plutarchus: Μηθὲν ἀγαθὸν μηδενὸς ἀγαθοῦ μεῖζον, ἢ ἔλαττον: *Nullum omnino Bonum Bono maius, aut minus.* Itemque Laertius: Πάντα τὰ ἀγαθὰ ἴσα εἶναι: *Omnia Bono æqualia eſſe.* Omnino hoc neceſſum, ſi prius illud Paradoxum tuemur & tenemus. Cicero: *Pares eſſe Virtutes, nec Bono viro meliorem, nec Temperante temperantiorem, nec Forti fortiorem, nec Sapiente ſapientorem poſſe fieri.* Quid ita? quia, inquit, *una Virtus eſt, conſentiens cum Ratione, & perpetua conſtantia: nihil huic addi poteſt, quo magis ſit Virtus: nihil demi, ut Virtutis nomen relinquat.* Seneca eam ipſam cauſſam inſiſtit & premit: *Una inducitur humanis Virtutibus regula: una enim eſt Ratio Recta, ſimplexque.* Et ſtatim infert: *Si autem Ratio divina eſt, & nullum Bonum ſine Ratione eſt: Bonum omne divinum eſt. Nullum*

porro

De Stoi. Cōtrar.

IV. De Finib.

De Cō-mun. Not.

III. Parad.

Epiſt. LXV.

porro inter divina diſcrimen eſt, ergo nec inter Bona. Alia etiam cauſſa. quod Virtus omnis perfecta ſit: perfecto quid maius aut melius poteſt? Tam igitur Modeſtia perfecta, quam Iuſtitia: & ſic in aliis: & nulla aliam vincit, quia omnes in ſumma Bonitate. Cicero: *Etenim, ſi bene facta, Recte-facta ſunt: & nihil recto rectius: certe ne Bono quidem melius quidquam inveniri poteſt.* Seneca idem clarius & efficacius: *Nihil invenies rectius recto: non magis, quam vero verius, temperato temperatius. Omnis in modo eſt Virtus: modus certa menſura eſt. Conſtantia non habet quo procedat: non magis, quam Fiducia, aut Veritas, aut Fides. Quid accedere perfecto poteſt? nihil.* Itaque his rationibus, & quia Virtutes in ſe ipſas, non in materie conſiderant: eaſque, ut dixi, in ſummo: concludunt, omnia Bona paria. uſque eo, ut par Virtus ſit (Chryſippi dictum) *patriam fortiter ſervaſſe, & muſcæ morſum viriliter ſuſtinuiſſe, vel anum capularem continenter averſatum eſſe.* Rides tu? non convelles, ſi principia noſtra non ſubvertis. Una eſt enim illa Boni, ut ſic dicam, facies, undique & ubique formoſa, ubi ſe oſtendit: *ceterum multa eius ſpecies ſunt, quæ pro vitæ varietate, & pro actionibus, explicantur: nec tamen minor fit aut maior ipſa.* Sol idem, & eadem

III. Parad.

Epiſt. LXV.

De Cõmun. Not. apud Plut.

Sen. Epiſt. LXV.

dem claritate, ſi per tenue foramen, aut patentem feneſtram intravit: nec hunc patentem radium iuſte præferam alteri contractiori. Hæc Stoici. Alii, atque inter eos Theologi noſtri diſſentiunt. & certe Virtutes ſpecie diſtinctas, excellentia etiam diſparant. ut Prudentiam, quæ in Ratione nobiliſſima parte proprie ſita eſt, eamque perficit, nobiliorem Iuſtitia volunt; hanc Fortudini, iſtam Temperantiæ præferri. & uno verbo, ut quæque earum magis ad Rationem accedit, eamque participat, ſic meliorem eſſe. At Virtutem eiuſdem ſpeciei, puta Temperantiam, non abnuunt, in ſe conſideratam, non ratione eius eorumve qui habent, eamdem paremque eſſe. Nam eos qui participant, aliter atque aliter diſpoſitos, non ad eamdem eius perfectionem venire. Quæ ſuo etiam ſenſu veriſſima, Stoicorum non plane infringunt: qui nullum Bonum, niſi in perfectione & ſummo agnoſcunt. Sed partem alteram videamus: *Nexas Virtutes eſſe.* cui ſententia ſubiicitur, unam qui habet, omnes habere. Non nimis hoc Inopinatum eſt: & veteres etiam Philoſophi videre. è quibus nonnulli, *unam Virtutem eſſe* cenſuerunt, *etſi multis inſignitam vocabulis:* quæ Menedemi Eretrienſis ſententia fuit, & Ariſtonis Chii. Sunt qui & Zenonem

Vide Thom. 1.2. quæſt. 66.

nonem eo trahant, auctore Plutarcho: quoniam ſcripſit, *Prudentiam, dum ſuum cuique tribuit, eſſe Iuſtitiam; dum res eligit, Temperantiam; dum tolerat, Fortitudinem.* Sed qui negant, excuſant, eum * *Prudentiæ* nomine *Scientiam* intellexiſſe. Qui autem negant? Stoici. quorum hoc eſt, (in Stobæi Eclogis:) Ἀρετὰς εἶναι πλείους, καὶ ἀχωρίστους ἀπ' ἀλλήλων: *Virtutes* PLURES *eſſe, atque eas inſeparabiles.* Quid enim de cohæſione opus quærere, ſi una modo ſit? Sed quærebant, ut dixi, veteres: atque adeo Seneca quærendum, inter prima, cenſet. *Nihil agetur*, inquit, *ſi ignoramus quid Virtus ſit: Vna, an plures: ſeparatæ, an nexæ: ac qui unam habet, ceteras habeat.* Iterumque monet alibi: ut quæramus, *quid ſit Virtus: una, pluresne ſint.* Enimvero & Apuleius in unitatem inclinat, ubi Platonica recenſet: *Vnimodam eſſe Virtutem: quod Bonum ſuapte natura adminiculo non indiget: perfectum autem cum ſit, ſolitudine debet eſſe contentum.* Sed hoc nunc omitto: de re noſtra, plures facimus, eaſque individuas, ut ubi una, ſint omnes. Chryſippus ait: Τὰς ἀρετὰς * ἀκολουθεῖν ἀλλήλαις, οὐ μόνον τῷ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν, ἀλλὰ τῷ τὸν κατὰ μίαν ὁποιοῦν ἐνεργοῦντα κατὰ πάσας ἐνεργεῖν· οὔτε ἄνδρα τέλειον εἶναι, τὸν μὴ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρετάς, οὔτε πρᾶξιν τελείαν, ἥτις οὐ κατὰ πάσας πράττεται τὰς ἀρετάς.

Libro, De Virtute morali.

* Vt ſupra Diſſert. antecedente, in Plutarcho.

Epiſt. xcv.

De Vit. Beat.

De Philoſ.

Apud Plut. De Cōtrar. Stoic.

* Ipſa pæne verba hæc in Laertio, item Zenone.

Virtu-

*Virtutes invicem comitari, non ſolum, quod qui unam habet omnes habeat; ſed quod qui * ſecundum unam aliquid operatur, idem ſecundum omnes: & nec virum perfectum, qui non omnes virtutes habeat, nec Actionem, quæ non fiat ſecundum omnes.* Totum hic dogma, & ſententiam habes: quam duplicem etiam vides. Prior eſt, *ſequi ſe, ut una ſint apud quemque unum.* Plinius ad Traianum: *Didicimus quidem, cui Virtus aliqua contingat, omnes ineſſe.* Quod Cicero variis locis, atque alibi ita adfirmat; ut, *Si unam*, inquit, *Virtutem confeſſus ſis te non habere, nullam neceſſe ſit te habiturum.* Ratio in Seneca: quia *cum ſemel animum Virtus induravit, undique invulnerabilem præſtat. Non enim ſingula vitia Ratio, ſed pariter omnia proſternit, in univerſum ſemel vincit.* Sicut ſol ille pariter oritur, & omnia illuſtrat. Hæc etiam noſtri doctores ſenſere. Ut Ambroſius: *Virtutes individuas eſſe, ſed opinione vulgi ſeiunctas.* Alibi: *Connexæ ſibi ſunt concatenatæque Virtutes, ut qui unam habet, plures habere videatur.* Itemque Gregorius: *Vna Virtus ſine aliis, aut omnino nulla eſt, aut imperfecta eſt.* Nota poſterius membrum. nam in eo error, quod ſpecies & imago Virtutis alicuius ſolitariæ ſæpe eſt: ſed imago, & ut ille ait, *imperfecta.* Ille? ante eum

* Adde Plutar. infra, Diſſ. xv.

II. Tuſ.

Conſol. ad Hel. c. XIII. vide.

I. Offic. c. XXVII & II. c. IX. in Luc. c. VI. Lib. XXII. Moral.

eum Plato: ex cuius fontibus hauſit Apuleius. *Imperfectas Virtutes* (quæ ſint, ibi vide) *ſemet comitari negat. eas vero quæ Perfectæ ſunt, individuas ſibi & inter ſe connexas eſſe.* Cauſſa. quia ubi una aliqua Virtus perfecta (& de ea ſemper Stoici:) ibi & Ratio perfecta. quæ eſſe non poteſt, niſi ut vim & lumen ſuum ad alias etiam Virtutes extendat. Sententia altera in Chryſippo, *In opere & actione concurrere, ac miſceri.* Hoc ita Cicero: *Cum ſic copulatæ connexæque ſint Virtutes, ut* OMNES OMNIUM *participes ſint, nec alia ab alia poſſit ſeparari: tamen proprium ſuum cuiuſque munus eſt; ut Fortitudo in laboribus periculiſque cernatur, Temperantia in voluptatibus, Prudentia in delectu.* Et noſter etiam doctor apertius: *Cum aliquis fortiter patitur, omnibus Virtutibus utitur fortaſſe, cum una in promptu ſit, maximeque appareat, Patientia. Cæterum illic eſt Fortitudo; cuius Patientia, & Perpeſſio, & Tolerantia rami ſunt. Illic eſt Prudentia, ſine qua nullum initur conſilium: quæ ſuadet, quod effugere non poſſis, quam fortiſſime ferre. Illic eſt Conſtantia, quæ deiici loco non poſſit. Illic eſt* INDIVIDUUS *ille comitatus Virtutum. Quidquid honeſte fit, una Virtus facit, ſed* DE CONSILII SENTENTIA. Ergo hac quoque parte necti

De Philoſ.

v. De Finib.

Epiſt. LXVII.

vides, quod in actione admiuiculantur invicem & adſiſtunt. Eſt & tertius nexus, ſed Peripateticorum, in prudentia. In illo capite omnes conveniunt. καὶ ἀνάγκη, ait Alexander Aphrodiſæus, ἡντινοῦν ἀρετὴν ἠθικὴν ἔχοντα, φρόνησιν ἔχειν. εἴγε ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ πρακτικὴ τῶν ὡρισμένων φρονήσει τε καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ: *Neceſſe eſt habentem Virtutem aliquam Moralem, habere & Prudentiam. ſiquidem eſt Moralis effectrix eorum, quæ definita ſunt à Prudentia & recta Ratione.* Denique Ariſtoteles ea mente ait: ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως: *Electio non eſt recta, ſine Prudentia*: at Virtus in Electione conſiſtit. Habes ſecundum igitur Paradoxum, etſi membro iſto altero vix tale. Nam & Philoſophis aliis verum eſt: etſi vulgo novum aut vanum.

Lib. IV. Quæſt. c. XXII

DISSERT. V.

III. *Parad. Sapientem ſibi parem, & in Gaudio ſemper eſſe.*

PARADOXUM ecce tertium, etiam de Paritate, ſeu potius Æquabilitate in uno Sapiente. Hunc conſtare ſibi, in eodem ſemper animi ſtatu & tenore cenſent: atque eo optimo & optatiſſimo, id eſt, *In gaudio ſemper eſſe*. Rem priuſquam explicem, opus aliquid de verbo: quod tamen illi explicandæ apte, imo neceſ-

neceſſario, adhibeatur. Auguſtinus: *Quas*, xiv. De Civit. c. viii.
inquit, *Græci appellant* Εὐπαθείας, *Latine autem Cicero Conſtantias nominavit, Stoici tres eſſe voluerunt, pro tribus Perturbationibus, in animo Sapientis. pro Cupiditate Voluntatem, pro Lætitia Gaudium, pro Metu Cautionem. Pro Ægritudine vero vel Dolore, negaverunt poſſe eſſe aliquid in animo Sapientis. Voluntas enim, inquiunt, appetit Bonum: Gaudium, de Bono adepto eſt: Cautio, devitat Malum.* Et paullo poſt: *Hæc illi ſic loquuntur, ut Velle, Gaudere, Cavere, negent niſi Sapientem: Stultum autem, non niſi Cupere, Lætari, Metuere, Contriſtari.* Ita noſter ille doctor: & puriter hauſit è Zenonio fonte. Nam Laertius paria aut eadem, niſi quod pro *Lætitia*, ἡδονὴν *Voluptatem* nominavit. Videre in ipſo potes: ego, quæ proprie ad noſtram rem, excerpam. Ait ergo, ἡδονὴν ἄλογον ἔπαρσιν ἐφ' αἱρετῷ δοκοῦντι ὑπάρχειν: *Voluptatem* (cum Auguſtino & Cicerone *Lætitiam*) *eſſe, ſine Ratione elationem, in re quæ videatur expetenda.* Huic tria ſubiicit: κήλησιν, τέρψιν, διάχυσιν: *Declinationem, Oblectationem, Diffuſionem. Voluptati Gaudium* opponi: ſive, ut Græce cum illo dicam: τὴν χαρὰν ἐναντίαν εἶναι τῇ ἡδονῇ, οὖσαν εὔλογον ἔπαρσιν: *Gaudium Voluptati adverſum eſſe, quod definitur, cum Ratione elatio.* Tria item

huic ſubiici, τέρψιν, εὐφροσύνην, εὐθυμίαν: *Oblectationem*, *Hilaritatem*, *Tranquillitatem*. Etſi in voce τέρψεως hæreo, & ſpuriam aut ſupervacuam pronuncio: cum iamante in contraria parte (ἡδονῇ) habuerit ſedem. Ergo vel delenda, vel pro ea θάρσος *Fiduciam* ſubſtituendum. Certe in Stobæo iunctim hæc Sapienti lego attribui, χαρὰν, εὐφροσύνην, θάρσος. His è Laertio Tulliana iſta conſonant: *Cum Ratione animus movetur, placide atque conſtanter, Gaudium dici; cum autem inaniter & effuſe exſultat, Lætitiam. quam ita definiunt* (Stoici) *Sine Ratione animi elationem.* Sunt ipſa illa in Græcis. Neque vana hæc diſtinctio, certe non inutilis: & Auguſtinus è Sacris etiam probat. *Non eſt gaudere impiis, dicit Dominus: tamquam impii Lætari potius poſſint, quam Gaudere.* Noſter Seneca huc facit: *Voluptatem (ſi ad noſtrum Album verba dirigimus) rem infamem eſſe, & Gaudium niſi Sapienti non contingere. Eſt enim elatio animi, ſuis bonis viribuſque fidentis.* Nota, *Voluptati Gaudium opponi*, pro Laertii excerptis: itemque verba ea ad *Album*, vel ex *Albo* Stoicorum, ſcite dici. Eſt & definitio ipſa Gaudii, paullo fuſior quam in Laertio, & quæ *Fiduciam* quoque (de qua monui) includit. Addit Seneca: *Itaque Virgilius cum dicit,* ----- *& ma-*

IV. Tuſ.

Epiſt. CLVIII

& mala mentis Gaudia: diſerte quidem dicit, ſed parum proprie. nullum enim malum Gaudium eſt. Non hercle, neque malos ſequitur: quia ex ſola Virtute eſt: *in qua fundatum neceſſe eſt, velit nolit, ſequatur hilaritas continua, & lætitia alta atque ex alto veniens, ut quæ ſuis gaudeat, nec maiora domeſticis cupiat.* Habes ipſum iſtud Gaudium plene deſcriptum, ſi ſcrutaris. *Fundatum*, inquit: in rupe illa Virtutis. Reliqua gaudia adventicia, & infirma ſunt. atque *hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfuſoriam voluptatem: & quodcumque invecticium gaudium eſt; FUNDAMENTO caret.* Itemque alibi: *Fragilibus innititur, qui adventicio lætus eſt. exibit gaudium, quod intravit.* Aliter plane in iſto eſt: & *illud ex ſe ortum, fidele firmumque eſt, & creſcit, & ad extremum uſque proſequitur.* Ex ſe, inquit, ortum: id eſt, ex Animo, in quo Virtus. Seneca ſuo Lucilio: *Nolo tibi unquam deeſſe Lætitiam. volo illam tibi domi naſci: naſcetur, ſi modo intra te ipſum ſit. Cetera hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt: leves ſunt. niſi tu forte iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer, & fidens, & ſuper omnia erectus.* Et ſtatim: *Hoc gaudium, de quo loquor, ſolidum eſt, & quod plus pateat* INTRORSUS. Philo Iudæus:

Sen. De Vit. Beat. c. IV.

Epiſt. XXIII.

Epiſt. XCVIII.

Ibid.

Epiſt. XXIII.

Quod in Bono Mal. inſid.

dæus: Ἐπεὶ οὖν ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς μόνοις ἀγαθοῖς ἡ ἀληθινὴ χαρὰ καὶ ἀκίβδηλος εὑρίσκεται, ἐν ἑαυτῷ δὴ πᾶς σοφὸς χαίρει, οὐκ ἐν τοῖς περὶ αὐτόν: *Quia igitur in ſolis Animi Bonis genuinum & ſincerum reperitur Gaudium, ideo* IN SE *quiſque Sapiens gaudet, non in iis quæ circa ipſum.* Ergo bene noſter ſupra dixerat, *Altum, & ex alto veniens:* itemque *continuum* eſſe. Idem alibi: *Aliquod potius bonum manſurum circumſpice: nullum autem eſt, niſi quod animus ex ſe ſibi invenit.* SOLA VIRTUS *præſtat gaudium* PERPETUUM, *ſecurum: etiam ſiquid obſtat, nubium modo intervenit, quæ infra feruntur, nec unquam diem vincunt.* O pulchra & oppoſita imagine! Revera enim, *talis eſt Sapientis animus, qualis mundi ſtatus ſuper Lunam:*

Epiſt. XXVII.

Sen. ep. LIX.

Lucan.

Perpetuum nulla temeratus nube ſerenum.

Nam illa *pars mundi ſuperior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbine; omni tumultu caret. Eodem modo ſublimis animus, quietus ſemper, & in ſtatione tranquilla collocatus, modeſtus, venerabilis, & compoſitus.* Poſtrema illa obſcura. nec enim Hilaria agitare Sapientem aut Saturnalia volumus: placidum & occultum illud Gaudium eſt, & cum gravitate, imo ſeveritate coniunctum. *Mihi crede,*

de, ait noſter, *res ſevera eſt verum Gaudium.* Neque enim aliud eſt, quam interior quies, & *pax & concordia animi, & magnitudo cum manſuetudine.* Quæ malis aut ſtultis abſunt: ubi cupidines ipſæ ſibi obſtrepunt aut pugnant, & ſemper in eorum animis velut legiones aut caſtra. Seneca hanc quietem etiam explicabat ſupra: *ſuis gaudere, nec maiora domeſticis cupere.* Eſt enim proprium hoc *Beati, præſentibus qualiacumque ſint contentum eſſe, amicumque rebus ſuis.* Atque ille idem; *numquam malis ſuis ingemuit, numquam de fato ſuo queſtus eſt, fecit multis intellectum ſui, & non aliter quam in tenebris lumen effulſit, cum eſſet placidus, lenis, & humanis diviniſque rebus pariter æquus.* Hic eſt ille animi ſtatus, quem Tranquillitatem etiam licet appelles. Seneca: *Quid eſt Beata vita? Securitas, & perpetua Tranquillitas.* Quæ finitio cum Democriti ſenſu convenit: cui εὐθυμία iſta, ſive *animi Tranquillitas, eſt ipſa Beata vita*, ut Cicero alibi ſcribit. Iterumque: *Democritus Summum Bonum* εὐθυμίαν *& ſæpe* ἀταραξίαν *appellat: id eſt, animum terrore liberum.* Quod Stoici tamen abnuant: nec finem hunc eſſe, ſed fructum. Acceſſio, inquam eſt. atque ita Laertius, inter Zenonis dogmata: Ἀρετῆς ἐπιγεννήματα, τήν τε χαρὰν καὶ τὴν εὐφρο-

Sen. De Vit. Beat. c. III.

Ibid. c. VI.

Epiſt. CXX.

Epiſt. XCII.

v. De Fin.

σωμάτων): *Acceſſiones Virtutis eſſe, Gaudium & Hilaritatem.* Etiam noſter: *Tum* De Vita Beat. c. v. *illud orietur* (ex Virtute) *inæſtimabile bonum, Quies mentis in tuto collocata, & ſublimitas, expulſiſque terroribus, ex cognitione veri Gaudium grande & immotum, comitaſque & diffuſio animi: quibus delectabitur* NON UT BONIS, *ſed ut* EX BONO ORTIS. Non ergo ſunt ipſa Beata vita, ſed adhærent, ut lux Soli: etſi efficere etiam illam ſenſu aliquo dicas, nempe ut ſentias & fruare. Ita Ambro- III. Off. c. 1. ſius noſter: *Beatam vitam efficiunt Tranquillitas conſcientiæ, & Securitas innocentiæ.* Habes Paradoxum: nec id quidem niſi vulgo. Nam & Sapientia ipſa in Sa- Cap. I, cris loquitur: Ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων, κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι πεποιθὼς, καὶ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ: *Qui audiet, habitabit in.* SPE CONFIDENS, *&* QUIESCET SECURE *ab omni malo.* Habes bonas has affectiones, *Securitatem, Quietem, Confidentiam:* & hanc poſtremam cum *Spe* temperatam, (cui Metus ſemper ineſt) ne nimia ſit, & exſultet.

DIS-

DISSERT. VI.

IV. *Parad. Sapientem vel in Tormentis Beatum eſſe.*

QUARTUM Inopinatum dogma profero, *Sapientem etiam inter Tormenta Beatum eſſe*. Fortiter hoc ſic efferimus, quidquid agmine in nos incurrant Pythagorei, Academici, Ariſtotelici. *Nam quid certius poteſt eſſe, quam ratione eorum qui Dolorem in Malis ponunt, non poſſe Sapientem Beatum eſſe, cum in eculeo torqueatur?* contra autem, *eorum qui Dolorem in Malis non habent* (Stoicorum) *ratio certe cogit, uti in* OMNIBUS TORMENTIS *conſervetur* BEATA VITA. Imo vero, comparatione etiam facta, *Zeno negat Metelli vitam beatiorem, quam Reguli.* Heu inopinata, heu oppugnata! Nam *quomodo*, inquiunt, *iſta paria eſſe poſſunt, cum alia optanda ſint, alia averſanda?* Neque etiam Porticus tota neget, Metelli vitam præponendam & ſumendam eſſe. Perſeverant tamen paria hæc eſſe, quia Bona ſunt: nullum autem inter Bona (ſupra doctum) diſcrimen. Igitur *paria ſunt Gaudium, & fortis atque obſtinata tormentorum Perpeſſio. In utroque enim eadem eſt animi magnitudo: ſed in altero remiſſa & laxa, in altero pugnax.*

Cic. III. De Finib.

Cic. V. De Finib. Sen. ep. LXVI.

Ibid.

& intenta. Tale aliquod diſcrimen alibi noſter ingerit: *Non eſt quod exiſtimes ullam eſſe ſine labore Virtutem: ſed quædam Virtutes ſtimulis, quædam frænis egent. Quemadmodum Corpus iu proclivi retineri debet, in ardua impelli: ſic quædam Virtutes in proclivi ſunt, quædam clivum ſubeunt.* In illo genere ſunt, Liberalitas, Temperantia, Manſuetudo: in iſto, Patientia, Fortitudo, Perſeverantia, *& quæcumque duris oppoſita Virtus eſt, & Fortunam ſubigit.* Quid ergo? inquies. an non contra Naturam Dolor & Tormenta ſint? fatemur. *Et eſtne aliquod Contra Naturam igitur Bonum? Minime. ſed illud aliquando contra Naturam eſt, in quo Bonum illud exſiſtit. Vulnerari enim, & ſubiecto igne tabeſcere, contra Naturam eſt: ſed inter iſta ſervare Animum infatigabilem, ſecundum Naturam eſt. Et ut, quod volo, breviter exprimam, materia Boni aliquando contra Naturam eſt, Bonum numquam: quoniam Bonum ſine Ratione nullum eſt, ſequitur autem Ratio Naturam.* Veriſſime. imo adeo Bona hæc ſunt, ut etiam aliquando optanda. Quo modo? iſto. ut *non incommoda optabilia ſint, ſed Virtus qua perferuntur incommoda.* Ecce in Exemplo. *tormenta abeſſe à me velim: ſed ſi ſuſtinenda fuerint, ut me in illis fortiter, animoſe, honeſte geram, optabo.*

De Vit. Beat. c. xxv.

Ibid.

Epiſt. LXVI.

Epiſt. LXVII.

Ibid.

optabo. Miles pugnam aut vulnera non optat, ob ipſa: ſed gloriæ aut victoriæ mixta, optat. Itaque *non ultro præbebit ſe periculis fortis: neque etiam timebit illa, ſed vitabit. Cautio illum decet, timor non decet.* Scit omnia hæc externa, quæ Mala appellantur, non niſi timidis timenda eſſe. Sentit tamen, atque etiam dolet. *Senſum enim hominis nulla exuit Virtus: ſed non timet, & invictus ex alto dolores ſuos ſpectat:* Mucium Scævolam in igne tolerantem, imo gloriantem legiſti, ictu, non animo lapſum: tale in Sapiente. Et maluiſſet tamen Mucius integra manu fortiter facere, quam mutilata pati. *Totum Fortunæ regnum Sapiens deſpiciet; & tamen ex illo, ſi dabitur Electio, molliora ſumet.* Sed toti rei intelligendæ adhibeatur & hæc diſtinctio. *Triplex*, ait Seneca, *Bonorum conditio eſt. Quædam, ut noſtris* (Stoicis) *videtur, Prima Bona ſunt: tamquam Gaudium, Pax, Salus patriæ. Quædam Secunda, in materia infelici expreſſa: tanquam tormentorum Patientia, & in morbo gravi Temperantia. Illa Bona directo optamus nobis; hæc, ſi neceſſe erit. Sunt adhuc Tertia: tamquam modeſtus Inceſſus, ac probus Vultus, & conveniens prudenti viro geſtus.* Vides cuiuſmodi Bona ſint; ſed Bona, imo & illis quæ lætam faciem habent paria. Supra tetigi,

Epiſt. LXXV.

Ibid.

De Vit. Beat. c. XXV.

Epiſt. LXVI.

Epiſt. LXXI. ſed iterandum eſt. *Quid ergo? iacere in convivio, & torqueri, paria ſunt? Hoc mirum videtur tibi? illud licet magis admireris. iacere in convivio, Malum eſt: torqueri in eculeo, Bonum eſt: ſi illud turpiter, hoc honeſte fit. Bona iſta aut Mala non efficit materia, ſed Virtus. Hæc ubicumque appparuit, omnia eiuſdem menſuræ ac pretii ſunt.* Et quid mirum noſtros dicere, quibus nullum extra animum Malum eſt? ecce Epicurus ille voluptatis magiſter, Doloris hoſtis, quas voces emittit? Cic. II. Tuſcul. *Si uratur ſapiens, ſi crucietur, in Phalaridis tauro ſi erit, dicet, Quam ſuave eſt hoc! quam hoc non curo!* Atque ipſe adeo fecit, morti iam admotus. Seneca: Epiſt. XCII. *Quid porro? incredibile videtur, aliquem in ſummis cruciatibus poſitum dicere, Beatus ſum? Atqui hæc vox in ipſa officina Voluptatis eſt audita.* BEATISSIMUM, *inquit, hunc & ultimum diem ago, Epicurus: cum illum hinc urinæ difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulcerati dolor ventris. Quare ergo incredibilia hæc ſunt apud eos, qui Virtutem colunt: cum apud eos quoque reperiantur, apud quos voluptas imperat?* Sed malignitas ſcilicet, aut potius imbecillitas eſt animi, hæc detra- Epiſt. LXXII. ctantis. *& non putant fieri, quidquid facere non poſſunt: ex infirmitate ſua de Virtute ferunt ſententiam.* At tu audi Salo-

monis

monis vocem: *Cum audirent per ſua tormenta* BENE SECUM AGI, *commemorati ſunt Dominum, admirantes in* FINEM *exitus*. Cauſſa, & Finis ſunt, quæ hæc mitia, imq ſuavia faciunt: *& licet ipſum corpus plenum* BONA CONSCIENTIA *ſtillet, placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit*. Audis *placiturum* quoque? ita: & apud poetam Cato proclamat: Sapient. cap. XI. Sen. De Benef. IIII, c. XXXI.

---- GAUDET *Patientia duris.*

LÆTIUS *eſt, quoties magno ſibi conſtat Honeſtum.*

ſed nempe in *Bona conſcientia*: & Chriſtianus Doctor hæc conſignet Ambroſius: *Non frangitur Sapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis: ſed etiam in* ÆRUMNIS BEATUS *manet. Quia non in delectatione corporis, vita Beatitudo eſt, ſed in* CONSCIENTIA PURA *ab omni labe peccati.* Lib. De Iacob. I c. VII.

DISSERT. VII.

V. *Parad. Sapientem Apathem & Imperturbabilem eſſe. Pluſcula hic de Affectibus.*

QUINTUM Inopinatum, & vel maxime oppugnatum: Ἀπαθῆ, *ſive Imperturbabilem, eſſe Sapientem.* Veteres & noſtri exagitant, atque adeo irrident. & cum priſcis, pugna in eo conſiſtit, quod

illi

illi (Pythagoras, Plato, Ariſtoteles) τὸν σοφὸν μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δὲ οὐκ εἶναι: *Sapientem modice Affectibus tangi, non autem nullo modo tangi,* conſenſu edixerunt. Iam noſtri Affectus etiam admittunt plenius, nec qui, ſed unde ſint, quærunt: mox
Lactāt. Inſtit. lib. vi. c. xiv. explicandum. At Stoici, *Affectus omnes, quorum impulſu animus commovetur, ex homine tollunt.* Atque ita D. Hierony-
Adverſ. Pelag. mus: *Omnes Affectus tolli poſſe, omneſque eorum fibras, à Pythagora & Zenone Pelagianos hauſiſſe.* De Zenone, fatemur: miramur de Pythagora, & hunc planiſſime contra ſenſiſſe, diſcipulorum eius ſcripta docent. Theages Pythagoricus:
Apud Stob. Serm. i Ἐπεὶ δὴ ἁ τῶ ἤθεος ἀρετὰ περὶ πάθεα, τῶν δὲ παθέων ἡδονὰ καὶ λύπα ὑπέρτατα, φανερὸν ὅτι οὐκ ἐν τῷ ὑπεξελέσθαι τὰ πάθεα τῆς ψυχῆς, ἡδονὰν καὶ λύπαν, ἡ ἀρετὰ πέπλωκεν, ἀλλ' ἐν τῷ ταῦτα συναρμόζεσθαι: *Quoniam Virtus morum circa Affectus, & Affectuum præcipui Voluptas & Dolor, liquet non in eo Virtutem eſſe, ut eximantur Affectus animo, Voluptas & Dolor: ſed ut modificentur, & temperentur.* Plura huic rei addit: itemque Architas ex eadem
Ibid. ſchola. Γίγνεται ἐκ τῶν παθέων ἁ ἀρετὰ, καὶ γενηθεῖσα πάλιν σὺν αὐτοῖς συνίσταται. ὥσπερ καὶ τὸ καλῶς ἡρμοσμένον ἐκ τῶ ὀξέος καὶ βαρέος, καὶ τὸ εὔκρατον ἐκ τῶ θερμῶ καὶ ψυχρῶ, καὶ τὸ ἰσόῤῥοπον ἐκ τῶ βαρέος καὶ κούφω. οὐκ ἀφελεῖν οὖν δεῖ τὰ παθέα τῆς ψυχῆς. οὔτε γὰρ ὠφέλιμον. ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον

ἔχον

ἴχον τῶ διέσιος καὶ τῶ μετρίω: *Naſcitur ex affectibus Virtus, & nata cum illis conſiſtit. ſicut concinna modulatio ex acuto & gravi: item temperies ex calido & frigido: iterumque æquilibrium è ponderoſo & levi. Non igitur tollere Affectus oportet. id enim inutile. ſed aptare ad id quod rationem Decori & Mediocritatis habet.* Eſt ipſa Peripateticorum ſententia, nimis à Zenonis illa diverſa. Scio *Teletus*, qui inter Apud Pythagoricos etiam cenſetur, quædam Stob. eſſe è libro περὶ ἀπαθείας: in quibus iſta Serm. cvi. vide. probari videtur. ſed idem ſcio hunc Stilponis auditorem fuiſſe, & hac parte aſſeclam, nec è Pythagoreo iſtæc fonte hauſiſſe. Sed ut ad rem igitur, Stoici tollunt Affectus: atque ita Seneca. *Utrum ſatius ſit Modicos habere Affectus, an Nullos, ſæpe quæſitum eſt. Noſtri* EXPELLUNT, *Peripatetici* TEMPERANT. Epiſt. cxvi. & epiſtola ea tota hos refellit. Idem alibi: *Non Diminutionem malorum in Bono viro intellego, ſed Vacationem. nulla debent eſſe, non parva*: Epiſt. lxxxv. & plura etiam adtexit contra iam dictos. Diſputatio longa eſt, & non hic retexenda: ſtatus tamen fere cauſſæ in eo; an Affectus ſint à natura? Eſſe Plato & Ariſtoteles volunt; ideoque non exſcindi. non eſſe, noſtri: eoque tolli. Cicero bene hoc advertit: *Mihi,* iv. Tuſcul. inquit, *in tota oratione ea, quæ pertinet ad*

animi

animi Perturbationem (ita πάθη fere ſemper appellat) *una res videtur* CAUSSAM *continere, omnes eas eſſe in noſtra poteſtate, omnes iudicio ſuſceptas, omnes voluntarias.* Sane cauſſam continet, imo conficit: ſi enim ita, quis neget tolli? At enim aliter veteres, & noſtri mox novarunt. quod
I. Acad. ita idem: *Cum antiqui Perturbationem animi ex homine* NON TOLLERENT, NATURAQUE *& Condoleſcere, & Concupiſcere, & Extimeſcere, & Efferri lætitia dicerent, ſed ea* CONTRAHERENT, *in anguſtumque deducerent: Zeno omnibus his quaſi* MORBIS *voluit* CARERE SAPIENTEM. *Cumque eas Perturbationes antiqui Naturales dicerent, & Rationis expertes, aliaque in parte animi Cupiditatem, in alia Rationem collocarent: ne his quidem aſſentiebatur. Nam & Perturbationes* VOLUNTARIAS *eſſe putabat,* OPINIONISQUE IUDICIO *ſuſcipi, & omnium Perturbationum arbitrabatur eſſe matrem, immoderatam quandam Intemperantiam.* In paucis his verbis tota res poſita, neque ſatis fortaſſis expoſita: vis propius accedamus, & velut manu admota revelemus? AUD. Lubeſcit. nam firmiter cupio iſtud noſcere de Affectibus, ſæpe auditum nec plene acceptum. LIPS. Fiat igitur, inſpiciamus. Ait: NON TOLLERENT. Non certe. quid tollerent? utiles cenſe-

cenſebant, & à Natura ad Virtutem datas. Nam *ſine iis* (aiebant) *languebit omnis actio, & vis ac vigor animi reſolvetur.* Sine Ira, Fortituto non erit; ſine Metu, Prudentia; ſine Cupidine, Temperantia; ſine Lætitia, ſenſus amorque Virtutis. Dumtaxat igitur CONTRAHEBANT: id eſt, *detracto quod exundat, ad ſalutarem modum cogebant*: qui modus eſt ipſa Virtus. Avaritiæ da modum, frugalitas eſt; Profuſioni, Liberalitas; Ambitioni, Magnanimitas; itemque in aliis. Ac ſicut bonæ plantæ in feraci agro, ſi negligantur, ſilveſcunt & horreſcunt: cultura adhibita, utiles & fructiferæ fiunt: ſic Affectus. Quis autem cultor? Ratio, aiebant: imo & rector, quæ velut frænis temperat, & exſultantes in anguſtiorem gyrum ducit. Amplius, dicebant NATURA eſſe. nimirum inſitos in parte *Irrationali* animi, quæ duplex eſt. *Concupiſcens*, & *Iraſcens.* atque ex his: ſponte, ſine opera voluntatis emergere, & enaſci. Imo & ſedes iis ſuas adſignant in ipſo corpore: *Lætitia in ſplene, Ira in felle, Libidinis* (ſive Cupidinis) *in iecore, Timoris in corde.* Qui ergo Affectus eos tollunt, vitam ipſam ex animali & partibus iis primariis tollunt. Et ſicut agrum ſterilem habere nolis, ſic nec animum. cui *Affectus, velut ubertas eſt naturalis.*

Sen. De Ira I. c. VIII.

Ibid.

Lactant. VI. cap. XV.

Ibid.

Ad

Ad quam cum verus cultor acceſſerit (libet enim hoc repetere) *ſtatim cedentibus vitiis fruges Virtutis oriuntur.* Quæ quomodo erunt, ſi non illi? ubi victoriæ locus, ſine adverſario? laudi, ſine lucta? Nam ſi virtus eſt Iram cohibere: quomodo faciet, qui Ira caret? Si cupiditatem refrænare; quæ coercitio, ubi non quod
Ibid. coerceas? *Deus itaque, cum hominem primum fingeret, mirabili Providentia, ingeneravit ei prius iſtas animi Commotiones, ut poſſet capere Virtutem, ſicut terra culturam: poſuitque materiam Vitiorum in Affectibus, Virtutis in Vitiis.* Hæc illi: pergit Cicero ad noſtros. Zeno, inquit, his omnibus QUASI MORBIS exuit Sapientem. Bene, *quaſi.* non enim revera Stoicis *Morbi* ſunt, ſed initia & cauſſæ Morborum. Diſcrimen quod ſit,
Epiſt. LXXV. Seneca in epiſtola quadam te docebit. Addit, CARERE voluiſſe Sapientem. Prorſus carere: non recidere, ſed excidere; non regere, ſed eiicere. Cauſſæ multæ ſunt: hæ præcipuæ. Primo, difficile eſt regere aut moderari admiſſos.
Sen. Epiſt. CXVI. *Imbecillis eſt primo omnis Affectus, deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat.* Ut equus indomitus, facile abripit rectorem. Quis nautæ ſuaſerit aut approbaverit, ventis iactari, ut poſſit artem exercere? in tranquillo tutius erit.
Ut

Ut in præceps lapſis corporibus nullum ſui arbitrium eſt: rapiuntur: ſic animus in libidinem, amorem, iram proiectus, non ſiſtit ſe ubi vult, aut cum vult, ſed quo non vult fertur. Deinde, Affectus ſi mali; etiam modici, modicum certe malum erunt: quis id apponit Sapienti? *Itaque falſa eſt iſta mediocritas, & inutilis: eodemque loco habenda, quo ſiquis diceret, Modice ægrotandum.* Tertia etiam ratio. ſi iſtis das locum, *quamvis exigui ſint, in maius excedent. Numquam pernicioſa ſervant modum.* At enim ſunt ut bonæ plantæ in agro. Bonæ? hoc nego: ſunt plantæ, ſed vepres, ſpinæ, rubi, nati ad delendam aut prohibendam omnem bonam frugem. Denique quies & tranquillitas, ut docuimus, Sapientem decet & ſequitur: tu vis eum, ut mare aliquod aſperum eſſe, aſſiduis Affectuum turbinibus agitatum? Careat igitur, ſi poteſt: atqui poteſt. Non ſunt enim NATURALES, ut illi volebant, neque RATIONIS EXPERTES. Si enim à Natura, boni eſſent: quod ipſi negant, ſed ad Bonum dumtaxat ire. Deinde, quid *eſt Naturale, quod idem nimium eſſe poſſit?* at iſti iidem reſecant & circumcidunt, ut ſuperfluentes. Tertio, cur non iidem in omnibus, & pari modo? Merito ergo, ob has aliaſque cauſſas, dicimus, *non tam Natu-*

Epiſt. LXXXV.

Cic. IV. Tuſcul.

Lactan. VI. cap. XIV.

Natura inſitos, quam prava Opinione ſuſceptos. Ab hac iis origo: ideoque Zeno apud Ciceronem pergit aſſerere, VOLUNTARIOS eſſe. Quomodo? quia ab OPINIONE, ut ſequitur: & (ut idem alibi)

III. De Finib. *nulla Natura vi commoventur, omniaque ea ſunt Opiniones, ac Iudicia levitatis.* Totidem fere verbis Plutarchus, de noſtris: τὰ πάθη σύμπαντα κοινῶς κρίσεις φαύλας καὶ δόξας ὁμολογοῦσιν εἶναι: *Omnes Affectus omnino Iudicia prava, & Opiniones dicunt eſſe.*

In libello, Vera Animalia.

Nota iſtæc, quæ cauſſam non continent ſolum, ſed obtinent. Nam ſi talia, profecto in *Rationali* parte animi ſunt, non illa *Irrationali:* atque ita à Voluntate. Sed *Iudicia* eſſe, etiam Chryſippus adfirmat, apud Galenum: Χρύσιππος μὲν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν, ἀποδεικνύναι πειρᾶται, κρίσεις τινὰς εἶναι τοῦ λογιστικοῦ τὰ πάθη: *Chryſippus in primo libro De Affectibus, demonſtrare conatur, Iudicia quadam Rationalis partis eſſe Affectus.* Et addit de Zenone ipſo paullo aliter: Ζήνων δὲ, οὐ τὰς κρίσεις αὐτὰς, ἀλλὰ τὰς ἐπιγινομένας αὐταῖς συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε καὶ τὰς πτώσεις τῆς ψυχῆς, ἐνόμιζεν εἶναι τὰ πάθη: *Zeno autem, non ipſa Iudicia, ſed Iudicis accedentes contractiones, & ſolutiones, elationes & collapſiones animi, eſſe cenſebat Affectus.* Diſcrimen inter ſectæ duos apices obſervandum, ſed leve. Iudicium ſane cauſſa magis Affectuum videtur;

De Decret. Hippocr. & Platon. itemq; Laert. in Zen.

detur ; iſti, ipſe effectus. Communiter tamen Chryſippi ſententia obtinuiſſe videtur, quam & Cicero, ut receptam, profert : & Plutarchus. Iſte enim ita: Τῶν φιλοσόφων οἱ μὲν τὰ πάθη λόγους ποιοῦσιν, ὡς πᾶσαν ἐπιθυμίαν, καὶ λύπην, καὶ ὀργὴν, κρίσεις οὔσας: *Philoſophorum aliqui* (hi noſtri) *Affectus Rationes faciunt, tamquam omnis Cupiditas, Triſtitia, Ira, ſint Iudicia.* Iterumque idem alibi fuſius explicat : Ἔνιοι δέ φασιν οὐχ ἕτερον εἶναι λόγου τὸ πάθος, οὐδὲ δυοῖν διαφορὰν καὶ στάσιν, ἀλλ᾽ ἑνὸς λόγου τροπὴν ἐπ᾽ ἀμφότερα, λανθάνουσαν ἡμᾶς ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς, οὐ * συνορῶντας ὅτι ταὐτόν ἐστι τῆς ψυχῆς ὃ πέφυκεν ἐπιθυμεῖν καὶ μετανοεῖν, ὀργίζεσθαι καὶ δεδιέναι, φέρεσθαι πρὸς τὸ αἰσχρὸν ὑφ᾽ ἡδονῆς, καὶ φερομένης πάλιν αὐτῆς ἐπιλαμβάνεσθαι. καὶ γὰρ ἐπιθυμίαν, καὶ φόβον, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, δόξας εἶναι καὶ κρίσεις πονηράς, οὐ περὶ ἕν τι γινομένας τῆς ψυχῆς μέρος, ἀλλ᾽ ὅλου τοῦ ἡγεμονικοῦ ῥοπὰς καὶ εἴξεις, καὶ συγκαταθέσεις, καὶ ὅλως ἐνεργείας τινὰς οὔσας ἐν ὀλίγῳ μεταπτωτάς ; ὥσπερ αἱ τῶν παίδων ἐπιδρομαὶ τὸ ῥαγδαῖον καὶ τὸ σφοδρὸν ἐπισφαλὲς ὑπὸ ἀσθενείας καὶ ἀβέβαιον ἔχουσι : *Sunt nonulli* (noſtri iſti) *qui cenſent Affectum nihil diverſum à Ratione eſſe, neque duorum eſſe hanc differentiam & diſſidium, ſed unius Rationis converſionem ad utraque, qua fallit nos & latet converſionis velocitate. Nos inquam, non advertentes quod idem illud Animi ſit natum Concupiſcere, & Pœnitere; Iraſci, & Vereri ; ferri ad turpi-*

De Genitura anim.

* ſic lego.

turpitudinem per Voluptatem, & ferentem eamdem retinere. Nam Cupiditatem, & Metum, & omnia hæc talia, Opiniones eſſe & Iudicia prava, quæ fiunt non in una & ſua aliqua animi parte, ſed totius Hegemonici (*Principalis*, id eſt, *Rationis*) *inclinationes & conceſſiones eſſe, & conſenſiones & appetitus: atque univerſe, operationes quaſdam in brevi mutabiles. ſicut puerorum incurſus vigorem & impetum invalidum ex imbecillitate habent.* Eſt vero & hæc tota deſcriptio & propalatio Stoici ſenſus, primum, *non aliud à Ratione Affectum* eſſe: Ratione nempe prava, quæ Opinio dicitur. Item, *non eſſe duorum differentiam*: id eſt, in una Ratione hæc naſci, ſed aliter atque aliter affecta. Seneca lucem faciet iſtis, & capiet; *Non enim, ut dixi, ſeparatas iſta diductaſque ſedes ſuas habent: ſed Affectus & Ratio, in melius peiusque mutatio animi eſt.* Ita enim vetus meus liber optime hæc ſcribit, & plane pro Plutarcho. Unus, inquit, animus atque una Rationalis pars, modo ad *melius* tendit, & *Ratio* dicitur; modo ad *peius*, & eſt *Affectus.* Sed addit Plutarchus, *falli nos velocitate converſionis.* quia ſcilicet non videtur ſic ſubito eadem pars velle poſſe, & nolle; ad voluptatem ire, & redire. Tamen ita eſt, inquit, & omnia iſta in uno *Hegemonico* fiunt: addit-

1. De Ira, cap. VIII.

que

que voces Stoicorum in hac re ſollennes, ῥοπὰς, εἴξεις, συγκαταθέσεις, ὁρμάς. Imo & ordinem, qui eſt in Affectuum genitura & progreſſu. Primum enim eſt, propenſio quædam, tum admiſſio & ceſſio, mox conſenſio, & denique appetitus impetuſque. Exempli cauſſa, *Viſum* ſive φαντασία obiicitur, propendeo; ſequitur *Notio* ſive ἔννοια, cedo & admitto; tum *Cogitatio* ſive διανόησις, iudico & conſentio; denique *Incitatio* & ὁρμὴ eſt vehementior. Epictetus in Agellio (neque enim ipſa nunc exſtant) brevius hæc, ſed tamen diſtinguit: *Viſa animi, quas* φαντασίας *appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis animum rei pellitur, non Voluntatis ſunt, neque arbitraria: ſed vi quadam ſua inferunt ſeſe hominibus noſcitanda. Probationes autem, quas* * συγκαταθέσεις *vocant, quibus Viſa noſcuntur ac diiudicantur, voluntariæ ſunt, fiuntque hominum arbitratu.* Et plura addit, utiliter legenda. nec diverſa ab iis noſter Seneca. *Vt ſcias,* inquit, *quemadmodum incipiant Affectus, aut creſcant, aut efferantur. Eſt primus motus non voluntarius, quaſi præparatio Affectus, & quædam comminatio. Alter cum voluntate non contumaci. Tertius motus eſt iam impotens, qui Rationem evicit.* Primus quem dicit motus, eſt à Phantaſia rei Bonæ Malæve obiectæ:

Lib. XIX cap. I.

*Supra, in Plutarchi verbis.

II. De Ira, cap. IV.

qua

qua ſtatim excitamur ad appetendum aut averſandum. Hunc negat Voluntarium eſſe, ſicut & Epictetus. prævenit enim inclinationem animi, & primi illi
Epiſt. Lvii. *Ictus* (ut alibi appellat) ſive *Pulſus* (ut A-
Sen: ii. gellius) *conditione quadam humanæ ſortis*
De Ira, c.ii. *eveniunt: ideoque etiam ſapientiſſimis acci-*
Epiſt. Lxvii. *dunt.* Atque ut ad Lucilium ſcribit: *Quædam ſunt, quæ nulla Virtus effugere poteſt. admonet illam Natura mortalitatis ſuæ. Itaque & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit ſi vaſtam altitudinem in crepidine eius conſtitutus deſpexerit. Non eſt hic timor, ſed Naturalis affectio inexpugnabilis Rationi.* Nota hæc poſtrema: à Natura tales motiunculas eſſe. Quo ſenſu Senecam au-
Epiſt. cxvi. dio: *Quis negat omnes Affectus à quodam quaſi Naturali fluere principio?* nempe ab iſtis motibus; quos Natura inſevit. qui
ii. De Ira, c.ii tamen, ut idem ait, *non ſunt Affectus, ſed principia præludentia Affectibus.* At alter iam Motus eſt, cum *creſcit Affectus,* ut noſter ait, iunctus *cum voluntate non contumaci.* quod fit ſcilicet, cum motibus illis primis συγκατατίθεται ϗ προσεπιδοξάζει, *conſentit, & opinione ſua approbat*: etſi haud plane tamen ſe permittit. in greſſu eſt, nondum in curſu. At tertius, *iam impotens*, & qui nos aufert. Is velut excurſio eſt cum impetu, ut Plutarchus aſſimi-

labat

labat : & noſter, eadem imagine, *Affe-* II. De
ctus non moveri tantum, ſed excurrere Ira. c.
debet. Eſt enim impetus. id eſt, ὁρμή. Iſta III.
lucem, niſi fallor, dent Stoicorum Affe-
ctui : quem definitione nunc etiam ape-
riamus: Ea à Zenone duplex. πάθος γάρ Laert.
ἐστιν, aiebat, ἡ ἄλογος παρὰ φύσιν κίνησις, ἢ ὁρμὴ in Zen.
πλεονάζουσα : quæ Cicero ita vertit, & ei-
dem Zenoni inſcribit : *Perturbatio eſt,* IV. Tuſ.
vel averſa à recta Ratione, contra Natu-
ram, animi commotio; vel brevius, Appe-
titus vehementior. Air, ἄλογος κίνησις : *ir-*
rationalis motio, ad verbum : ſed Cicero
diducit; & apte explicat, *averſa à recta*
Ratione. Eſt enim Rationis, ſed pravæ.
Abſque hac interpretatione, Peripateti-
cis etiam conveniat: qui ipſi definiunt,
κίνησιν ἄλογον τῆς ψυχῆς, δι' ὑπόληψιν καλοῦ, ἢ κακοῦ:
Motum irrationalem animi, ob præſum-
ptionem Bonivi Malive. Sed irrationale
aliud iis ſonat : & abiungitur ab iiſdem
Zeno, cum addidit, *contra Naturam*
eſſe, negatum iſtis. Itaque & altera fini-
tio Zenonia, *Appetitus vehementior*; in-
terpretem Ciceronem habet, *qui longius*
diſceſſerit à Natura conſtantia: ut oſten-
dat, averſum maxime ab eadem eſſe, id
eſt, à ſtabili illa & immutabili Ratione.
Sed quod *Appetitum* vertit, anguſtius eſt:
& *Vitatio* vel *Fuga* etiam intellegenda.
Nam ὁρμή hic, quævis commotio vel in-

citatio: & ἀφορμὴν includit. Deſino, & repeto: Affectus omnes in Rationali parte eſſe, ideoque cetera Animalia iis carere, iuxta Stoicos, *habere tamen ſimiles quoſdam illis impulſus.* Carere & Sapientem dicimus: ſed quo ſenſu? non illo, quem vulgus exaudit & exagitat, ut Sapiens nullas vellicationes aut morſus habeat: habet. *nec hoc dico, non ſentit incommoda, ſed vincit.* Alibi Seneca: *Non educo Sapientem ex hominum numero, nec dolores ab illo, ſicut ab aliqua rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoveo. Memini ex duabus partibus illũ eſſe compoſitum. Altera eſt Irrationalis: hæc mordetur, uritur, dolet. Altera Rationalis: hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt & indomita.* Ipſa tamen iſta pars, in repentinis impulſibus, *ſentiet levem quemdam tenuemque motum. Nam, ut dixit Zeno, in Sapientis quoque animo, etiam cum vulnus ſanatum eſt, cicatrix manet. Sentiet itaque ſuſpiciones quaſdam & umbras Affectuum, ipſis carebit.* Et ſententia noſtra, non ea duritie aut immanitate, qua cenſent. Eſt enim duplex *Apathia.* quam Laertius tangit, & diſtinguit: φασὶ δὲ, inquit, καὶ ἀπαθῆ εἶναι τὸν σοφὸν, διὰ τὸ ἀνέμπτωτον εἶναι. εἶναι δὲ καὶ ἄλλον ἀπαθῆ τὸν φαῦλον, ἐν ἴσῳ λεγόμενον τῷ σκληρῷ καὶ ἀτρέπτῳ: *Aiunt Stoici, Apathē, ſive Affectuum expertem eſſe Sapientem, ideo quia*

Sen.I. De Ira, c.III.

De Prouid c.II

Epiſt. LXXI.

Sen.I. De Ira, c.XVI.

Affe

quia eſt ſtabilis & à lapſu remotus. Aiunt & Stultum eſſe Apathem, quod valet ac ſi dicas, durum & immobilem. Duplex iſta ſignificatio etiam in Seneca. *Stilponi ſummum Bonum viſum eſt Animus impatiens. In ambiguitatem incidendum eſt, ſi exprimere* ἀπάθειαν *uno verbo ſcite voluerimus, & Impatientiam dicere. Poterit enim contrarium ei, quod ſignificare volumus, intellegi. Nos enim cum volumus dicere, qui reſpuat omnis* MALI SENSUM; *accipietur is, qui nullum poſſit ferre malum. Vide ergo num ſatius ſit, aut Invulnerabilem animum dicere, aut Extra omnem patientiam poſitum. Hoc inter nos & illos intereſt. Noſter Sapiens vincit quidem incommodum omne, ſed* SENTIT: *illorum* NE SENTIT *quidem.* Vult enim ibi diſcriminare Stilponis ἀπάθειαν à Stoicorum: & primum de nomine quærit, poſſitne pro mente Stilponis Latine *Impatientia* dici? Negat, quia planiſſime in contrarium conſuetudo loquentium ducat. Nam eius mens, nihil pati aut ſentire Sapientem: vulgi in eo verbo, vel leviſſima incommoda ſentire, nec ferre. Ergo melius *Invulnerabilem*, inquit, aut *Extra patientiam poſitum* dicamus. Ceterum non ita Stoicus Sapiens: qui ſenſum mali habet, ſed ratione vincit. Ab hac eius ἀπάθεια, non ab illo ducta & dicta. Sed quod Seneca

Epiſt. IX.

Stilponi iſtud adſcribat, haud commemini alios facere: magis *Pyrrhoni.* Ita enim de iſto Cicero: *Ariſtoni ſummum Bonum eſt, in rebus medius neutram in partem moveri: quæ Ἀδιαφορία ab ipſo dicitur: Pyrrho autem, ea ne ſentire quidem Sapientem; quæ Ἀπάθεια nominatur.* Nominat & Plinius: cuius verba toti huic rei. *Exit hic animi tenor* (æqualitas) *aliquando in* RIGOREM *quendã, torvitatemq; naturæ duram & inflexibilem, Affectuſq; humanos adimit: quales ἀπαθεῖς Græci vocant, multos eius generis experti: quodq; mirum ſit, auctores maximos Sapientiæ, Diogenem Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem.* Hem, diutius his inſtiti: ſed nimirum involuta, pro virili mea, evolvenda fuerunt. Quid reſtat, niſi videre an proba, aut certe probabilis, hæc ſententia? Mihi videtur, in commodo illo & vero intellectu. nempe Sapientem, non eſſe rigidum, durum, exſenſum exſortemque à dolore, metu, cupidine, lætitia: ſed primis dumtaxat, incipientibuſque. Sentiſcere ea, & moveri quoque iis: ſed reiicere, nec permoveri. Quid Academici ipſi in re aliud dicunt, quam moderari, regere, & in Rationem ius nullum habere? Ergo ſperni, & coerceri: quod profecto nobis eſt tolli, illis coli. Auguſtinus hoc vidit: *Aut nihil, aut*

Ep. Aca.

Lib. VII cap. XIX

De Civ. I. c. IV

pars

pane nihil, inquit, *diſtat inter Stoicorum, aliorumque Philoſophorum, opinionem de Paſſionibus & Perturbationibus animorum. Vtrique enim mentem rationemque Sapientis ab earum dominatione defendunt. & ideo fortaſſe dicunt Stoici, eas in Sapientem non cadere: quia nequam eius Sapientiam, qua utique Sapiens eſt, ullo errore obnubilant, aut labe ſubvertunt. Accidunt autem animo,* SALVA SERENITATE *Sapientiæ, propter ea quæ Commoda vel Incommoda appellant.* Igitur leve diſcrimen: cur tamen acribus altiſque verbis terreri, ſi non obteri, eos nolunt? Philo Iudæus etiam Moyſis ſapientiam huc advocat: qui, ut inquit, ὅλον θυμὸν ἐκτέμνειν καὶ ἐκκόπτειν τῆς ψυχῆς οἴεται δεῖν, οὐ μετριοπαθεῖν, ἀλλὰ συνόλως ἀπάθειαν ἀγαπῶν: *Vniverſam iram* EXSECARI & EXSCINDI *oportere cenſet ab Animo, non* MEDIOCRITATEM *Affectuum, ſed* VACUITATEM *ſive carentiam approbans.* Clarum & pulchrum nobis teſtimonium: tamen Chriſtianis fortaſſe ſubvertendum. Lactantius quidem declamatorie in iſtos: *Furioſi ergo Stoici, qui ea non temperant, ſed abſcindunt: rebuſque à Natura inſitis caſtrare hominem quodammodo volunt.* Iam & Hieronymus exſerte: *Adfectibus ad perfectum carere, iuxta Stocos poſſibile; iuxta Peripateticos & difficile & impoſſibile. cui ſen-*

Lib. II. Allegor. — Lib. VI. — Adverſ. Pelag. lib. II.

tentiæ OMNIS SCRIPTURÆ SACRÆ *conſentit auctoritas.* Et vero laxant Affectibus fræna, ſed bonis & à bona cauſſa, noſtri Doctores: in hoc etiam à Peripateticis diſſoni, quod nec Vitia ſemper
Inſtit. VI. c. XVI. cenſent, & temperari vetant. *Vitia dumtaxat fieri, ſi male utamur Affectibus; Vir-*
Ibid. *tutes, ſi bene.* Amplius, concitatos & grandes eſſe poſſe. Quidni? *Poteſt & qui graditur, errare; & qui currit, rectam viam tenere.* Itaque oſtendi aliquid poteſt, *ubi non tantum modicum, ſed vel punctum gaudere, vitioſum ſit: & aliud contra, in quo vel exſultare lætitia, minime criminoſum.* Prioris generis exemplum, *male affecto inimico gaudere*: alterius, *oppreſſo tyranno exſultare.* Cauſſam
Lib. IX. De Civ. c. V. igitur Affectuum finemque, non modum conſiderant. quod ita Auguſtinus: *In diſciplina noſtra non tam quæritur, Vtrum pius animus iraſcatur, ſed Quare iraſcatur: nec Vtrum ſit triſtis, ſed Vnde ſit triſtis: nec Vtrum timeat, ſed Quid timeat.* Addit exempla, *Iraſci peccanti, Contriſtari pro afflicto, Timere periclitanti*: quæ omnia Virtutes nobis cenſentur. Interloqui velle videris: numquid requiris?
AUD. Unum. in curſu, ut fit, ſermonis, de INTEMPERANTIA te fugit dicere, quam Zeno apud Ciceronem MATREM PERTURBATIONUM cenſebat. Quale id
eſt?

eſt? & an ea igitur etiam in Rationali parte? LIPS. Iuſte revocas: explicandum eſt. quis autem melius Cicerone eodem fecerit? cuius hæc alibi verba: *Omnium Perturbationum fontem eſſe dicunt* (Stoici) *Intemperantiam. quæ eſt, à tota Mente & à Recta Ratione defectio, ſic averſa à præſcriptione Rationis, ut nullo modo Appetitiones animi nec regi, nec contineri queant.* Oppoſita eſt enim Temperantiæ. quæ iiſdem eſt, διάθεσις ἀνυπέρβατος τῶν κατ' ὀρθὸν λόγον. ἢ ἕξις ἀήττητος ἡδονῶν: *Affectio inſuperabilis eorum quæ ſunt Recta Rationis. aut, Habitus qui vinci à Voluptatibus non poteſt.* Ut ergo huic fundamentum & innixus eſt *Ratio*, & ab ea recta *Iudicia*: ſic contra, *Opinio* ibi & falſitas. *quæ omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat*, aſſiduis Affectuum tanquam ventis.

IV. Tuſc.

Laert. in Zenon.

Cic. ibid.

DISSERT. VIII.

VI. *Parad. Sapientem non opinari: itemque non ignorare: non fallere, non mentiri.*

SED ego oportune gradum promoveo ad Paradoxum, ab iſto velut nexum: quod eſt, *Sapientem non opinari.* Laertius ita effert: Μὴ δοξάσειν τὸν σοφόν, τουτέστι ψεύδει μὴ συγκατατίθεσθαι μηδενί: *Non opinaturum Sapientem, hoc eſt, Falſò nulli um-*

li umquam conſenſurum. Stobæanæ Eclogæ : Ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν οὐδέ ποτέ φασι τὸν σοφὸν, οὐδέποτε παράπαν ἀκαταλήπτῳ τινὶ συγκατατίθεσθαι· διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν : *Falſum aliquid ſuſcipere negant unquam Sapientem : neque item ullæ rei incomprehenſæ aſſenſum dare. quia neque Opinatur, neque Ignorat quidquam.* AUD. Satin' hæc à me intelligi, aut à te adſtrui? LIPS. Mihi clara videntur. AUD. Sapientem non opinari? LIPS. Numquam. AUD. Omnia igitur ſcire? LIPS. Scire. AUD. Et nihil ignorare? LIPS. Nihil. AUD. Profecto, Iuſte Lipſi, hæc Paradoxa ſunt: mihi non admittenda, tibi habeas. LIPS. Tibi, ſi capis. Species verborum percutit, & ipſa Opinio eſt quæ te vexat: rem vide. Sapienti hæc tribuimus; nondum tibi aut mihi, uni alicui è vulgo. Hunc Zeno cum in exemplar formaſſet, Opinionem ab eo removit, id eſt, Errorum Vitiorumque matrem. Zeno, inquam, pri-
IV. Aca. mus. *Nemo enim ſuperiorum*, ait Cicero, *non modo expreſſerat, ſed ne dixerat quidem*, POSSE HOMINEM NIHIL OPINARI: *nec ſolum* POSSE, *ſed ita* NECESSE *eſſe* SAPIENTI. At Zeno fecit, ut addit: & ratio etiam comprobavit: Lactantio qui-
III. cap. IV. dem iudice. *Recte*, inquit, *Zeno & Stoici Opinationem repudiarunt. Opinari enim*

te

te ſcire quod neſcias, non eſt Sapientis, ſed temerarii potius ac ſtulti. Et certe Opinioni omni contraria eſt Scientia. quod ita idem Zeno abſtruebat: *Siquid eſſet ita comprehenſum, ut convelli Ratione non poſſet, Scientiam: ſin aliter, Inſcientiam appellabant. ex qua exſiſteret etiam Opinio, quæ eſſet imbecilla, & cum falſo incognitoque communis.* Neque enim aliud eſt Opinio, quam aut falſa de rebus iudicare; aut vera, ſed infirmiter, nec Ratione ſuffultum. Stobæi Eclogæ: Διττὰς γὰρ εἶναι δόξας. τὴν μὲν ἀκατάληπτον συγκατάθεσιν, τὴν δὲ ὑπόληψιν ἀσθενῆ. ταύτας ἀλλοτρίους εἶναι τῆς τοῦ σοφοῦ διαθέσεως. διὸ καὶ τὸ προπίπτειν πρὸ καταλήψεως καὶ συγκατατίθεσθαι, κατὰ τὸν προπετῆ μᾶλλον εἶναι, καὶ μὴ πίπτειν εἰς τὸν εὐφυῆ, καὶ τέλειον ἄνδρα, καὶ σπουδαῖον: *Duplicem eſſe Opinionem. unam rei incomprehenſæ aſſenſum; alteram, infirmam de re ſuſceptionem. Has alinas Sapientis affectioni. quia inclinari ante rem comprehenſam, & aſſentiri, in præpetem & præcipitem magis convenit; neque cadit in induſtrium, perfectum, & probum virum.* Cicero in verbis ultimis utramque tetigit, cum *Imbecillam*, aut *Falſo Incognitoque* vicinam dixit. Sed quid igitur? numquam ea utitur? ita, ſed citra aſſenſum. Nam quam multa Sapiens cogitat & diſſerit, de rebus ſuperis inferiſque, in quibus non ſit certa comprehenſio? de ſtellis, earum-

Cic. I. Acad.

que motu, de cometis, de fulminibus: & uno verbo, qualia pleraque artibus comprehenſa. Sed nimirum ita diſſerit, ut veriſimilia, non vera cenſeat: & niſi, ubi firma & quæ convelli non poſſit, Ratio eſt, ἐπέχει utitur, & ſuſtinet aſſentiri. Scire ſe tantum quæ ſcit, ſentit & profitetur: & hæc quoque ſcientia eſt, ſcire quid ignores. Quo ſenſu & illud ſplendide efferunt: οὐδὲ λανθάνειν αὐτόν τι: *Nihil eum latere.* ſicut antea dictum mirabaris, *Nihil ignorare.* Quid ergo? omniſcius, id eſt, Deus? abſit. Ille vero *divina & humana* ſcit, ſed quatenus opus eſt, & poteſt: ceterum ita omnia ſcit, & nihil ignorat, ut ſciat ſemper aut ſcire ſe, aut ignorare. & hoc ſatis, ut vindicetur ab Errore. Ego vero amplius tibi addam, pauca ſcire Sapientem. Nam ea, in quibus nos elaboramus, & ob quæ Docti titulum inſcribimus, ne *Scientias* quidem cenſent: proprio & ſuo verbo ἐπιτηδεύματα, *Studia* appellant. Stobæus: Τὴν φιλομουσίαν, καὶ καθόλου τὰς ἐγκυκλίους λεγομένας τέχνας, Ἐπιτηδεύματα μὲν καλοῦσιν, Ἐπιστήμας δ' οὔ: *Muſarum cultum, & univerſe artes Liberales quas dicimus, Studia quidem appellant, Scientias vero minime.* Eas tamen uſui fatentur, & bonas etiam fieri, in bono viro per Virtutem immutatas, & ad

Epiſt. Lxxx.

Finem relatas. *Sed quid eſt* (ait Seneca)

quare

quare exiſtimes, non futurum Sapientem eum qui litteras neſcit; cum Sapientia non ſit in litteris? Itaque curioſa Studia ab illo abſunt. & pulcherrime hoc Plato. *verum Philoſophum Quinquertioni* (πεντάθλῳ) *ſimilem eſſe.* ἔστι γὰρ ἀτεχνῶς τοιοῦτος οἷος μὴ δουλεύειν μηδενὶ πράγματι, μηδ᾽ εἰς τὴν ἀκρίβειαν μηδὲν διαπεπονηκέναι. ὥστε διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τούτου ἐπιμέλειαν, τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπολελεῖφθαι, ὥσπερ οἱ δημιουργοί, ἀλλὰ πάντων μετρίως ἐφῆφθαι: *Eſt enim reverâ talis, ut nulli rei uni ſerviat, neque exacta diligentia unum aliquid elaboret. ſic, ut dum uni huic totum ſe impendit, reliquas res omittat aut deſerat, ut ſolent in ſuo quiſque genere Artifices; ſed magis* OMNES RES ARTESQUE MODERATE LIBET *& attingat.* Aureum dogma, & cupidis curioſiſque ingeniis imprimendum. Itaque omitte arbitrari alti-aut vaniloquentiam hanc eſſe: tantum, Paradoxum hoc temeritatem aſſenſus removet, & Sapienti modeſtiam commendat. Neque enim aut ipſe fallitur, aut fallit alios. & eſt quoque inter Decreta: Ἀκιβδήλους εἶναι τοὺς σπουδαίους, φυλακτικούς τε εἶναι τοῦ ἐπὶ τὸ βέλτιον αὐτῶν παριστάνειν, διὰ παρασκευῆς τῆς τὰ φαῦλα μὲν ἀποκρυπτούσης, τὰ δὲ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ φαίνεσθαι ποιούσης, ἀπλάστως. περιῃρηκέναι γὰρ ἐν τῇ φωνῇ τὸ πλάσμα τε καὶ τῷ εἴδει: *Doloſos non eſſe Sapientes; ſed ſimplices, viros bonos: & cavere ſine fuco, ne melius,*

In Theæteto.

aut ſupra quam ſint, appareant, ex præparato mala ſua occultantes, & bona quæ ſunt oſtentantes. Tollere enim in voce fictionem omnem, & in ſpecie externa. Imo vero τὸ εἰρωνεύεσθαι (etſi Socrati uſurpatum) φαῦλον εἶναί φασι. οὐδένα γὰρ ἐλεύθερον καὶ σπουδαῖον εἰρωνεύεσθαι: *Ironia uti malum cenſent. nullum enim liberum & probum uſurpare.* Amplius, pro hoc candore, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν λέγουσιν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. οὐ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψευστῶς τὸ ψεῦδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πλησίον: *Non mentiri Sapientem dicunt, ſed in omnibus verare. Non enim in eo mendacium eſſe, ut aliquis falſum dicat; ſed cum quis dolo & fallendi proximos animo facit.* Cui Stobæano Electo adſonant hæc Sexti: *Sapiens habet verorum ſcientiam, & numquam fallit ac mentitur: eo quod non ex mala, ſed ex bona, hoc proferat affectione.* Sed, etſi vicina hæc, me abducunt: addo ex eodem Sexto interpretatiunculam primarii noſtri Paradoxi. *Sapiens*, inquit, *iudicium minime aberrans habet, & eſt in omnibus divinus: propterea quod Non opinetur, hoc eſt, falſo aſſentiatur.* En, mi Auditor, invidioſum illud & ſuperbum, ut cenſebas: ſed cenſebas, opinor. AUD. Cenſebam. nunc do manus, & vulgarem etiam noſtram ſapientiam putem & voveam huc adſpirare.

Stob. Ecl.

Ibid.

Adverſ. Mathē.

Nimis

Nimis enim cito Opinionibus abducimur: & quid aliud fere hodie noſtrum diſcere ac docere? Etiam in Externis rebus Opiniones vexant, & graviora aut maiora omnia veris proponunt. Inde Metus aut Dolores: ſpernamus, & ut floccos aliquos nivis ad Rationis ſolem liquefaciamus.

DISSERT. IX.

VII. *Parad. Sapienti nihil prater opinionem evenire.*

LIPS. Faciamus, tecum opto: etiam iſtud, quo nunc dicam, & quod priori item adhæret. Adhæret, an adverſum eſt? videatur in prima verborum fronte, non autem ſententiæ penetratione & inſpectu. Eſt iſtud, *Sapienti prater opinionem nihil evenire.* Sed ſcito, in rebus incertis & ſola opinione nixis, eam quoque Sapienti intervenire. Putat ſe hoc facturum, non facturum; illud eventurum, aut non: & quæ in vita cottidie, imo per momenta, occurrunt. Deſtinamus, proponimus, aggredimur, agimus: & eventu potimur, non potimur. Mens igitur nunc Paradoxi, Sapientem deſtinatione ſua numquam excidere, ſemper illi ſucceſſum, & Stoicorum verbo, * εὔροιαν eſſe: id eſt, fluere res ex voluntate.

* *Facilem fluxū & curſum.*

AUD.

AUD. O illuc me duc! quid enim aliud hæc, quam * εὐδαιμονία ipſa? LIPS. In eo ſum: porro audi. Dogma eorum eſt, μηδὲ παρὰ τὴν ὄρεξιν, μηδὲ παρὰ τὴν ὁρμὴν, μηδὲ παρὰ τὴν ἐπιβολὴν γίνεσθαί τι περὶ τὸν σπουδαῖον. διὰ τὸ μεθ' ὑπεξαιρέσεως πάντα ποιεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ μηδὲν αὐτῷ τῶν ἐναντιουμένων ἀπρόληπτον προσπίπτειν: *Nihil præter voluntatem, appetitum, conſilium evenire Sapienti. quia cum exceptione omnia talia facit aut conatur, & nihil eorum quæ adverſari poſſunt non eſt ei præmeditatum & præſumptum.* Optime, & veriſſima ratio. Ideo non fallitur neque fruſtra conatuum eſt, quia ſcit ſe fruſtra eſſe poſſe: neque res iſtas incertas pro certis ullas habet. Omnia, inquam, *cum exceptione* (ſic enim iſta interpretanda ſunt) aggreditur: quod ipſum in hac re Seneca noſter dicit. *Non mutat,* inquit, *Sapiens conſilium, omnibus his manentibus quæ erãt, cum ſumeret. Ideo numquam illũ Pœnitentia ſubit: quia nihil melius illo tẽpore fieri potuit, quam quod factum eſt; nihil conſtitui, quã quod conſtitutum eſt. Ceterũ ad omnia* CUM EXCEPTIONE *veniet, Si nihil inciderit quod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere diximus* (ecce εὔροιαν noſtram) & *Nihil contra opinionem accidere: quia præſumit animo, poſſe aliquid intervenire, quod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt; Fortunam ſibi ſpondere.*

* Felicitas.

Stob. Eclo.

De Benef. IV. c. XXXIV

ſpondere. Et iam vides, quam vere & ſalubriter hæc dicantur, ac doceantur? Mihi crede, inter fundamenta conſtantiæ & tranquillitatis eſt iſtud: *ſemper de Fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide eius promittere. Navigabo, niſi quid inciderit; & Prætor fiam, niſi quid obſtiterit; & Negotiatio mihi reſpondebit, niſi quid intervenerit.* Sen. De Tranq. c. XIII. Animus qui hæc præcogitat ſerio, atque imbibit, quam in pacato atque æquo eſt? Facit Sapiens. ideoque (ut iterum interpreter cum Seneca) *Nihil ei contra opinionem dicimus accidere.* Quomodo? Ibid. quia *non illum caſibus hominum excepimus, ſed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ſed ut cogitavit. Inprimis autem cogitavit, aliquid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Quod cum factum eſt, quidni facile ferat, quod præviderat? *Neceſſe eſt* Ibid. *levius ad animum pervenire deſtituta cupiditatis dolorem, cui ſucceſſum utique non promiſeris.* At ſtulti, id eſt, nos, contra. Spes & cogitationes longe mittimus, firmas & ferientes eſſe volumus: & cum lapſi ſumus, ſtupemus. Inter miſerias humanas ſapientiſſime Homerus recenſet:

Οὐ μὲν γάρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθ' ὀπίσσω, Odyſſ. Σ.
Ὄφρ' ἀρετὴν παρέχωσι θεοὶ, καὶ γούνατ' ὀρώρῃ:

Quod non ulla putant diverſa ſibi eventura.

Quam-

Quamdiu robur adeſt, & florida membra moventur.

Sen. epiſt. LXXVI. At cum evenerunt, collabuntur: & voces audimus, *Neſciebam hoc mihi reſtare.* Aliter Sapiens, qui *ſcit omnia reſtare: & quidquid factum eſt, dicit, Sciebam.*

Virgil. *----- non ulla Laborum,*
O virgo, nova mi facies INOPINAVE *ſurgit.*
Omnia præcepi, atque animo mecum anteperegi.

Socrat. apud Stob. Serm. III. Καὶ ὥσπερ οἱ ἐν εὐδίᾳ πλέοντες, καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἕτοιμα· οὕτως οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φρονοῦντες, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἡτοιμάκασι βοηθήματα: *Et ſicut ii qui ſecundante cœlo & vento navigant, etiam quæ contra tempeſtates uſui ſunt, parata habent: ſic qui in proſpera Fortuna ſapiunt, etiam remedia adverſæ illius expediunt.* Et quæ illa remedia? iam dicta:

Sen. epiſt. LXXVIII. *Latis non credere, omnem Fortunæ licentiam in oculis habere; tamquam, quidquid poteſt facere, factura ſit.* Ideo & illa

Laert. in Zenon. affectio Sapientis propria, οὐδὲν θαυμάζειν: *nil mirari.* ſive quæ Natura & cauſſis occultis, ſive quæ Fortuna eveniunt. Scit multa in illius ſinu non indagata, non indaganda, occuli; & in huius non exſpectata, non exſpectanda. Ergo tollatur

Sen. epiſt. XCI. illa eventuum novitas: *nihil nobis improviſum eſſe debet. In omnia præmittendus eſt animus: cogitandumque, non quidquid ſolet,*

ſolet, ſed quidquid poteſt fieri. Hominem ad humana paremus: & cum Sapiente, *aſſueſcamus futuris malis, & quæ alii diu patiendo levia faciunt, nos diu cogitando.* Epiſt. LXXVI.

DISSERT. X.

VIII. *Parad. Sapientem ſibi ſufficere, ſive, Se ſolo contentum eſſe.*

HABES utili interpretatione Paradoxum: nec minus iſtud. Nam adiungo, *Sapientem ſibi ſufficere:* quod Græci dicunt ſignate & breviter, τὸν σοφὸν αὐτάρκη εἶναι. Seneca extulit: *Sapientem ſe ipſo contentum eſſe.* Eſt à Socrate & Platone: atque ab iſto expreſſum. Quæ vis huic dicto? illum ſibi omnia eſſe, nec pendere ab homine alio aut rebus. Quomodo felix ſit, & ſui iuris, ſi in alienum arbitrium demittimus, & catenam quamvis ſplendidam, catenam tamen, damus? Ille vero ſuus eſto, apud ſe eſto: etſi apud alios etiam velit, ſed vel in ſolitudine poſſit. Velit dico. nam Stilpo, Timon, & alii fuere, qui abducerent ab omni conſortio, & ipſa Amicitia: nobis aliter viſum. *Nam illud quidem cum illis commune eſt, Sapientem ſe ipſo contentum eſſe: ſed tamen & amicum habere vult, & vicinum, & contubernalem, quamvis ſibi ipſe ſufficiat.* Sociale animal, homo eſt: & inter

III. De Rep.

Sen. Epiſt. IX.

inter homines Sapiens : ſed hoc diſcrimine à reliquis, quod *quæ ſibi deſunt, non* Ibid. *deſiderat : ſed non deeſſe mavult.* Exercere vult, cum alias virtutes, tum hanc homini tam propriam, & pæne innatam. Ibid. Itaque *perperam hoc illi interpretantur, qui Sapientem undique ſubmovent, & intra cutem ſuam cogunt. Diſtinguendum eſt, quid & quatenus vox iſta promittat. Se contentus eſt Sapiens ad beate vivendum, non ad vivendum. Ad hoc enim multis illi rebus opus eſt; ad illud, tantum animo ſano, & erecto, & deſpiciente Fortunam.* Subduc illi cibum, non vivet: ſubduc amicos, vivet, & quidem beate. Ibid. *Qualis tamen futura eſt illa vita, ſi ſine amicis relinquatur, in cuſtodiam coniectus, vel in aliqua gente aliena deſtitutus, vel in navigatione longa retentus, aut in deſertum litus eiectus? qualis eſt Iovis, cum reſoluto mundo, paulliſper ceſſante Natura, acquieſcit ſibi, cogitationibus ſuis traditus.* Magnifica comparatio, & quæ placita etiam in hac re Epicteto. *Homo amat quidem ſocietatem & amicos*, inquit: ἀλλ' οὐδὲν ἧττον δεῖ καὶ πρὸς τοῦτο παρασκευὴν ἔχειν, τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ ἀρκεῖν, δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ συνεῖναι. ὡς ὁ Ζεὺς ἑαυτῷ σύνεστι, καὶ ἡσυχάζει ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐννοεῖ τὴν διοίκησιν τὴν ἑαυτοῦ οἷα ἐστὶ, καὶ ἐν ἐπινοίαις γίνεται πρεπούσαις ἑαυτῷ. *Sed nihilo ſecius oportet & in hoc exerceri, ut poſſit*

ſibi

ſibi ipſe ſufficere, poſſit ſecum eſſe. Sicut Iupiter ſecum eſt atque agit, & in ſe acquieſcit, & gubernationem ſuam mente agitat, & cogitationibus fruitur ſe dignis. Et quæ ſolitudo eſt, ubi virtutes comitantur & adſunt? *Nullus anguſtus* aut ſolus *eſt locus, qui hanc tam magnam turbam capit: nullum exſilium grave, in quod licet cum hoc comitatu ire.* Denique, cum noſtro Ambroſio, *in qua ſolicitudine non ſtipatur, quem vita Beata circumdat?* Itaque frui & acquieſcere in ſe poteſt: vix tamen volet. dico in ſola illa ſolicitudine: & hoc Senecæ clara verba volunt: *Se contentus eſt Sapiens, & tamen non vivet, ſi fuerit ſine homine victurus.* Nota, ſine *homine*, non ſine *amico* tantum. Et ſane Stoicum hoc dogma: οὐδ' ἐν ἐρημίᾳ βιώσεται ὁ σπουδαῖος. κοινωνικὸς γὰρ φύσει καὶ πρακτικός: *Neque in ſolitudine vivet Sapiens. eſt enim natura ſocialis, & actuoſus.* Nam multa, pro Stoico ſenſu, interveniunt, quæ non Beatam vitam, ſed vitam tamen tollunt: de quibus infra. Alioqui ſeceſſum à turbis, id eſt, vitiis, abſit ut damnemus, pabulum animi, imo delicias: ubi frui fas puriore & ſublimiore illa meditatione;

Sen. Conſol. ad Helv. c. x.

Lib. 1. De vita Iacob. c. ult.

Epiſt. IX.

Ὡς ἡδὺ τῷ μισοῦντι φαύλους ἐρημία;
Quam ſuave ſolitudo, qui odit improbos? Menandri.

Et quam compoſitæ mentis ſignum eſt, ſecum

ſecum poſſe morari, & conſiſtere? quod è vulgo nemo facit: quorum quiſque ſe fugit. Ergo & hoc utile monitum amplectere. Sen.Epiſt.XX. *Huc cogitationes tuæ tendant, hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, ut contentus ſis temet ipſo, & ex te naſcentibus bonis. Quæ poteſt eſſe Felicitas Deo propior?*

DISSERT. XI.

IX. *Parad. Omnia Sapientis: &, Solum divitem cenſendum.*

ET qui non ſit contentus, cum omnia ipſe habeat? Nam hoc etiam inter Inopinata iactatum, *Omnia Sapientis eſſe:* imo *Solum illum divitem* & uberem eſſe. Variis locis hæc efferuntur: & origo Laert.in Antiſth. dicti à Cynicis. quorum erat: αὐτάρκη εἶναι τὸν σοφόν. πάντα γὰρ αὐτοῦ εἶναι τῶν ἄλλων: *Sapientem ſibi ſufficere. nam omnia aliorum, eius eſſe.* Vides? non ſua ſolum ſibi, ſed omnia omnium habet: & quid homini huic deſit? Hæc Cynici illi iactantore, animo ſentiebant: Cynici, nudi, inopes, vacui rerum omnium & copiarum. Placuit & Stoicis: ſciveruntque, Laert.in Zenon. τῶν σοφῶν πάντα εἶναι: *Sapientium omnia eſſe.* Seneca, Cicero, alii ingeminant: ſed ille De Benef.VII c.III. noſter alibi: *Vnus eſt Sapiens, cuius omnia ſunt, nec ex difficili tuenda.* Quo

ſenſu

ſenſu autem? omnibus ergo ſua eripit,
& in ſe vertit? Non: abſit. *Nihil probi-* Ibid. c.IV.
bet, aliquid & Sapientis eſſe; & eius, cui
datum & aſſignatum eſt. Iure civili, o-
mnia Regis ſunt: & tamen illa, quorum ad
Regem pertinet univerſa poſſeſſio, in ſingu-
los dominos deſcripta ſunt, & unaquaque
res habet poſſeſſorem ſuum. Ad Reges enim
poteſtas pertinet, ad ſingulos dominium.
Ecce nodum ſolutum habes: & vere ac
pulchre. Tangit hanc diſtinctionem
Laertius: nam quis ambigit è Stoicis
fontibus Senecam hauſiſſe? tangit, in-
quam, in cauſſa eius dicti. πάντα τῶν σοφῶν
εἶναι. δεδωκέναι γὰρ αὐτοῖς παντελῆ ἐξουσίαν τὸν νό-
μον. τῶν δὲ φαύλων εἶναί τινα λέγεται, ὃν τρόπον
καὶ ἀδίκων. ἄλλως μὲν τῆς πόλεως, ἄλλως δὲ τῶν
χρωμένων φαμέν: *Omnia Sapientum eſſe. Da-*
tam enim iis omnimodam poteſtatem (Se-
necæ vocem agnoſce) *à lege. Stultorum*
autem quadam dicuntur, ſicut & iniuſto-
rum. atque aliter quadam reipublicæ di-
cimus, quadam utentium. Ergo omnia
eius ſunt, non occupatione, ſed animo:
& univerſitas illi, non hæc ſingula man-
cipantur. O magnifica poſſeſſio! & quam
ex facili regit ac tuetur, hoc ipſo quod
intuetur. *Non habet mittendos trans ma-* Sen. de Benef.
ria legatos, nec metanda in ripis hoſtilibus VII. c.
caſtra, non opus eſt legione, nec equeſtribus III.
turmis. Quemadmodum Dii immortales
regnum

regnum inermes regunt, & illis rerum ſuarum ex edito tranquilloque tutela eſt : ita hic officia ſua, quamvis latiſſime pateant, obit: & omne humanum genus, potentiſſimus eius optimuſque, infra ſe videt. Neque verba hæc cenſeas: imo verba, qui eripiunt huic & ſibi habent. Quis totum hunc orbem, id eſt, tot agros, prata, ſilvas, flumina, lacus, maria, verbulo aut formula à me aufert? Coneris quamvis, teneo: oculis, & certe animo, uſurpo.

Ibid. *Derideas licet: ingentis ſpiritus res eſt, cum Orientem Occidentẽque luſtraveris animo, cum tot animalia, tantam copiam rerum, quas Natura beatiſſime fundit, aſpexeris, emittere hanc Dei vocem, Omnia mea ſunt.* Itaque & hoc vere addidimus, *Solum Sapientem divitem eſſe* : * Socrati iam olim definitum. Quæ enim iſtæ Craſſi aut Crœſi divitiæ? deſunt multa, & optant. Noſter minime: & non una cauſſa vel adſpectu titulum hunc iure habet. Plato adſignabat iſtas: *Divitem hunc ſolum, quippe cum theſauris omnibus pretioſiores ſolus videatur poſſidere Virtutes. quia etiam ſolus Sapiens opes poteſt in uſibus neceſſariis regere, videri ditiſſimus debet.* Pro quarum prima aptiſſime Philo Iudæus: ὁ δὲ σοφὸς οὐ πλούσιος, ἀλλὰ πάμπλουτος, ἐν ἀφθόνοις καὶ γνησίοις, οὐ χρόνῳ παλαιουμένοις, καινουμένοις δὲ καὶ ἡβῶσιν ἀεὶ, τρυφῶν ἀγαθοῖς μόνος:

* Vide lib. I. Differ. XVII.

Apul. De Philoſoph.

De Plãtat. Noe.

Sapiens

Sapiens non dives ſolum, ſed ſuperfluens; ut qui ſemper delicietur inverſeturque bonis uberibus & germanis, non ævo inveteraſcentibus, ſed magis vireſcentibus florentibuſque: id eſt illis Animi, quas Virtutes vocamus. Eſtque ipſa ratio, quam Stoici noſtri inter primas ſignabant, ſtricte ſic & ſcholaſtice apud Empiricum expreſſa. *Qui ea poſſidet, quæ ſunt magnæ æſtimationis & magni pretii, eſt dives: Virtus autem eſt magni pretii & æſtimationis: ſoluſque Sapiens eam poſſidet: ſolus ergo eſt dives.* Altera erat ratio, *Sapientem ſolum uti.* An ille utatur, qui avariter recondit? ne habet quidem, ſi Platoni hoc credis ſcite docenti, & diſtinguenti. Οὐ τοίνυν μοι ταὐτὸν, inquit, φαίνεται εἶναι τὸ κεκτῆσθαι τῷ ἔχειν. οἷον, εἰ ἱμάτιον πριάμενός τις, καὶ ἐγκρατὴς ὢν, μὴ φορεῖ, ἔχειν μὲν οὐκ ἂν αὐτὸν αὐτὸ, κεκτῆσθαι δέ γε φαῖμεν: *Non enim mihi idem videtur, Habere & Adipiſci. ut, ſiquis veſtem mercatus, eam in poteſtate habeat, non tamen ferat: haud dixerimus Habere illum, ſed Adeptum eſſe.* An ille etiam utitur, qui ſtulte & prodigenter effundit? nihil. ſolus Sapiens habet, poſſidet, utitur, materiam virtutum.

Adverſ. Mathē.

In Theæt.

Non huic ſepoſitas infelix ſtrangulat arca
Divitias.

quid ergo?

---- expo-

---- expoſiti cenſus, & docta fruendi Temperies.

Sed præter has duas, tertia etiam ratio. Sapiens nulla re eget: ergo dives. Quid enim aliud *Dives, niſi à Divo,* (ait Varro) *quia, ut Deus, nihil indigere videtur?* Quomodo? non enim petit. *Animus tuus oportet ſe iudicet divitem, non hominum ſermo, neque poſſeſſiones tuæ.* Audi poetam:

Cic. Parad. ult.

Auſon.

Ex animo rem ſtare, æquum puto; non animum ex re.

Cuncta cupit Crœſus, Diogenes nihilum.

Et uter igitur ditior? *Breviſſima ad divitias, per contemptum divitiarum, eſt via.* Quid me vocas ad iſta ſupervacua? *An parum habet; qui non alget, non eſurit, non ſitit? plus Iupiter non habet.* Acquieſce in iſtis, aut nunquam acquieſce, inquam, *tanto beatior futurus, quanto collectior. Namque animi, ita ut corporis, ſanitas expedita; imbecillitas lacinioſa eſt: certumque ſignum eſt infirmitatis, pluribus indigere.* Quid ergo? inquies: Sapiens nullo indiget? illud ipſum edere, bibere, & quæ Natura poſtulat, nonne poteſt abeſſe? Poteſt, nec ipſe tamen indigere. Stoicum tibi hic diſcrimen ingeram; in verbis quidem, ſed quod rem explanet. Chryſippus aiebat, ὡς ἐ δέοιτο

Sen. epiſt. LXII. Epiſt. XCIX.

Apul. in 1. Apolog.

Plut. de cômun. notion.

μὲν, ἐνδέονται δὲ οἱ φαῦλοι: *quod non egeant, ſed indigeant mali.* At Sapiens, ille δεῖται, καὶ χρείαν ἔχει: *eget, & opus habet.* Seneca hoc ipſum tangit: *Volo tibi Chryſippi quoque diſtinctionem indicare. Ait Sapientem nulla re indigere, & tamen multis illi rebus opus eſſe. contra, Stulto nulla re opus eſt, nulla enim re ſcit uti, ſed omnibus eget.* Etſi in verbo *Egere* proprietatem non ſervat, & Stulto tribuit quod Sapientis erat. Igitur *Indigere*, eſt non habere, & velle: atque id ſine modo. Cicero: *Indigentia, eſt libido inexplebilis:* quod Stoico ſenſu omnino ſcripſit. Vere ergo dicemus, *Eum maxime divitiis frui, qui minime divitiis indiget:* id eſt, avet aut cupit. Ob has ergo cauſſas merito ille Dives: quid ſi & ab alia, pro vulgi etiam mente? Nam ecce Dogma noſtrum eſt: Οἰκονομικὸν μόνον τὸν σπουδαῖον εἶναι, καὶ τὸν ἀγαθὸν οἰκονόμον, ἔτι δὲ χρηματιστικόν: *Oeconomicum eſſe ſolum Sapientem: & bonum œconomum, & peritum pecuniæ faciendæ.* Quid ais? ad hoc dogma non turba concurrat? ſinum pandat? Et tamen ita eſt. prudentia illa eius propria, etiam ad externa iſta omnia valet: cum lubet, & uſui cenſet uti. Socrates apte: ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἡ ἀρετὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τ' ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ: *Quod non è pecunia Virtus naſcatur, ſed ex Virtute*

Epiſt. IX.

IV. Tuſc.

Sen. Epiſt. XIV

Stob. Eclo.

In Apol.

pecunia, atque alia omnia bona publice ac privatim hominibus obveniant. Nonne Thales hoc ſatis docuit in claro exemplo? nam is cum oſtendere vellet, quam facile Sapienti diteſcere: præviſa feracitate olearum, fructus omnes coemit, & ſolus compos, vendidit, vimque grandem pecuniæ paravit. Poteſt igitur habere Sapiens: ſed quanto altius, nolle? calcat hæc ſuperflua, & dumtaxat *divitiarum naturalium eſt quæſitor acerrimus.* Fac idem, Auditor: & diſce ſtatim ac compendio dives eſſe. *Repræſentat opes Sapientia, quas cuicumque ſupervacuas fecit, dedit.* An non hæc Sacris etiam noſtris conſona? Clemens Alexandrinus dicit, & docet: ὅτι δὲ τοῦ σοφοῦ πάντα ἐστι, σαφῶς μηνύει λέγων, Διότι ἠλέησέν με ὁ Θεὸς, ἐστί μοι πάντα. ἑνὸς γὰρ δεῖν ὀρέγεσθαι διδάσκει, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ τοῖς ἀξίοις τὰ ἐπηγγελμένα νέμεται: *Quod autem omnia ſint Sapientis, aperte Scriptura indicat dicens, Quoniam Deus mei miſertus eſt, mihi ſunt omnia. Vnum enim oportere expeti oſtendit, per quod facta ſunt omnia, & iis qui digni ſunt promiſſa tribuuntur.* Ecce in vera Sapientia divitiæ, & in animo ad Deum, ſummum atque unum bonum verſo. Sed vis ipſas Stoicorum voces, atque etiam ſenſa? Ambroſius: *Salomon ait, Eius qui fidelis eſt, totus mundus divitiarum. Quan-*

Sen. ep. cxix. Epiſt. xvii.

II. Strō.

Lib. II. De A-

to prior Salomon, quam Zenon Stoicorum magiſter, atque auctor ſecta ipſius? Quis autem fidelis, niſi Sapiens? Et ſtatim: *Sed dicas: Quomodo Sapientis totus mundus? Quoniam ipſa Natura dat illi ſortem omnium, etiamſi ipſe nihil poſſideat. Domina eſt & poſſeſſor, Sapientia: qua ſua putat Natura munera: nec ullis* INDIGET, *etiamſi deſint ei ad victum neceſſaria. Namque Muſicus organa, aut Medicus medicamenta etiamſi non habeat; habet tamen eo ipſo quo poſſit his uti, etiamſi ad tempus eorum uſus non ſuppetat.* Bone doctor ſalve. non ipſa Porticus ſonet magis germanas Zenonis voces. Obſervaſtin autem & de *Indigentia*? etiam ſine *poſſeſſione ſortem* habere? Hæc vera ſunt. *Stulta mortalium avaritia poſſeſſionem proprietatemque diſcernit, nec quidquam ſuum credit eſſe, quod publicum eſt.* Sen. epiſt. LXXII. Sapiens aliter: qui publicis ut privatis fruitur, privatis ut publicis. *Sapientia omnium mater eſt, & ipſa orbem terrarum poſſidet.* Sap. VII. Abrahamo illi *data eſt omnis terra*: ſed quando? poſtquam à Lotho diſceſſit, id eſt, *vitiis & deflexione morum.* Gen. XIII. Ambro. II de Abrah. O magnæ igitur, ô veræ opes! veniamus in partem. Ego conari aut facere me fateor: & iſtos agros, ſilvas, hortos, ſtatuas, tabulas, & quidquid Natura aut Induſtria inſtruit, oculis & co-

gitatione uſurpo ut mea: paſcor ſuaviter, & ſinceriore gaudii fructu, vel horulæ ſpatio, quam Domini inſcripti anno aut annis.

DISSERT. XII.

X. *Parad. Solum Sapientem liberum, ceteros omnes ſervos cenſeri.*

ATQUE idem ille Sapiens non *Dives* ſolum, ſed *Liber*, ceteris omnibus *ſervis*. Conviciari tibi videar? non eſt propoſitum, ſed vera effari. Scitum igitur hoc Stoicorum: *Niſi Sapientem, liberum eſſe neminem.* Græce efferebant:

Cic. in Parad. v. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος: *Quod ſolus Sapiens liber, & omnis Stultus ſervus.* Diogenes ponit, & cauſſam apponit: μόνον τε σοφὸν, ἐλεύθερον· τούς τε φαύλους, δούλους. εἶναι γὰρ ἐλευθερίαν, ἐξουσίαν αὐτοπραγίας· τὴν δὲ δουλείαν, στέρησιν αὐτοπραγίας: *Solum Sapientem liberum; omnes Malos, ſervos. Eſſe enim Libertatem non aliud, quam poteſtatem agendi qua velis: Servitutem contra, privationem eiuſmodi actionis.* Hoc ipſum

In Zenone.

IV. Diſſert. c. 1. paullo fuſius Epictetus: Ἐλεύθερός ἐστιν, ὁ ζῶν ὡς βούλεται, ὃν οὔτ' ἀναγκάσαι ἔστιν, οὔτε κωλῦσαι, οὔτε βιάσασθαι: *Liber eſt, qui vivit ut vult, quem neque cogere eſt, neque prohibere, neque vim adferre.* Sed fuſiſſime Cicero, & rei illuſtrandæ: *Quid eſt*

v. Parad. *enim*

enim libertas? poteſtas vivendi, ut velis. Quis igitur vivit ut vult, niſi qui recta ſequitur? qui gaudet officio? Cui vivendi via conſiderata atque proviſa eſt? qui legibus non propter metum paret? qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac libere? Ita liquet, Sapientem ea parte Liberum, qua Virtutem amplectitur volens, alacer: ab ipſo Honeſto, non à lege aut metu inductus. Quid iam, cum Vitia ſpernit, & calcat? cum magno animo clamat: *Non ſum imperata facturus. iugum non recipio: imo, quod maiore virtute faciendum eſt, excutio. Non eſt emolliendus animus. ſi voluptati ceſſero, cedendum eſt dolori, cedendum labori, cedendum eſt paupertati. Idem ſibi iuris in me eſſe volet & ambitio, & ira.* Ecce, quot dominos ille iam effugit? adde libidinem, avaritiam, alia vitia: turbam habebis, ut vero nomine dicam, tyrannorum. Miſerum mancipium, qui his ſubiicitur! erectum & liberum, qui evaſit! Nam breviter ſane & expreſſe dictum eſt: *Quæ eſt vera Libertas? innocentia.* Sed & in Fortunam Sapiens attollit animum, & ab ea ſe facit immunem. Qui ad omnem eius motum caſumque trepidat, ſuſpenſus vota facit, quidni ſervitutem, & quidem aſperam anxiamque, ſerviat? At illa eſt vera *Li-* Sen. ep. LI.

Sen. ep. LI. In Dial. Hadriani & Epicteti. Sen. ep. LI.

bertas, nulli ſervire , nulli neceſſitati, nullis caſibus, Fortunam in æquum deducere. Quomodo hoc fiet? Epictetum audi,
311. Diſſert. c.XXVI. & ſequere præeuntem : προσκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει μ' ἐκεῖνος πυρέσσειν; κἀγὼ θέλω. θέλει ὁρμᾶν ἐπί τι; κἀγὼ θέλω. θέλει με τυχεῖν τινος; κἀγὼ βούλομαι. οὐ θέλει; οὐ βούλομαι. ἀποθανεῖν; θέλω. τίς ἔτι με κωλῦσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; οὐ μᾶλλον, ἢ τὸν Δία. *Conſtitui & conformavi voluntatẽ meam divinæ. Vult me febricitare? & ego volo. aliquid aggredi? volo. potiri? volo. non potiri? nolo. mori? volo. Quis iam igitur prohibere me aut cogere, præter voluntatẽ, poteſt? non magis, quam ipſum Deum.* O vera, ô firma libertas, ſervire Deo! Sed
Sen. ep. LXV. eſt & quarta ratio : non Fortunam ſolum dominam, ſed nec Corpus ferre. *Nam hoc, animi pondus ac pœna eſt. premente illo, urgetur, in vinculis eſt: niſi acceſſit Philoſophia, & illum reſpirare rerum Naturæ ſpectaculo iuſſit, & à terrenis dimiſit ad divina. Hæc Libertas eius eſt, hæc evagatio: ſubducit interim ſe cuſtodiæ in qua tenetur, & cœlo reficitur.* Agnoſcis & hanc Sapientis propriam, qui animo ad
Epiſt. LXXV. originem ſui ſemper tendit? Nos imitemur: & *aliquando ex hac fæce evadamus in illud ſublime & excelſum : ubi tranquillitas nos manet, & expulſis erroribus vera libertas.* Hoc nomen eſt, quod omnes

mnes ad ſe allicit: pro quo arma olim & nunc capta: per ſanguinem, per cædem quæſita, aut retenta eſt: nos ad hanc animi, toto animo non adnitemur? Et qua via? Audi doctorem noſtrum: *Philoſophiæ ſervias oportet, ut tibi contingat vera Libertas.* Hoc unum illud *ſtudium vere liberale eſt, quod liberum facit.* Quis enim alius eius finis, quam *animum noſtrum in eam aſſerere libertatem, in qua à parente & auctore Deo productus fuit: ut neque formidet quicquam, neque ulla re doleat, neque ulli deteriori naturæ ſerviat?* Illa, inquam, eſt, abſoluta hæc; & compendio dicenda Libertas: *non homines timere, non Fortunam; nec turpia velle, nec nimia; in ſe ipſum habere maximam poteſtatem.* Hanc Philoſophia parat, Sophus habet. Vides dignitatem Paradoxi huius, ſed & veritatem. quam noſter quidem Ambroſius tota Epiſtola quadam adſtruit: & Auguſtinus breviter: *Bonus, etiamſi ſerviat, liber eſt; malus, etiamſi regnet, ſervus eſt. nec unius hominis, ſed, quod gravius eſt, tot dominorum, quot vitiorum. De quibus cum ageret Scriptura divina: A quo enim quis, inquit, devictus eſt, huic & ſervus addictus eſt.*

Epiſt. VIII.

Epiſt. LXXXVIII. Simplic. in Enchir. Epict.

Sen ep. LXXV.

Epiſt. VII.

IV. De Civ. c. III.

II. Pet. II.

Dissert. XIII.

XI. *Parad. Solum Sapientem Regem eſſe.*

SED heus, iam mihi aures. lubet
Φυσᾶν γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι:
Canere atque flare non minutis tibiis.
Abite modica: ſceptra & diademata molior, & Sapienti noſtro circumdo. Ego, an ipſa Virtus?

Horat. *---- regnum & diadema tutum*
Deferens uni,

qui ſe colit. Vere *tutum*. nam cetera illa caſibus aut ſuffragiis ſubiecta: iſtud

Ibid. *Intaminatis fulget honoribus,*
Nec ſumit aut ponit ſecures
Arbitrio popularis aura.

Age igitur, adſtruamus. Stoicorum ſcitum eſt: μόνον τὸν σοφὸν βασιλέα εἶναι: *Solum Sapientem Regem eſſe.* AUD. O mi doctor, quam vere iſta nomen vindicant, & *Inopinata* ſunt? quid ſi ſtolida & fatua? Plutarchus ita habet, nec unus: & ſuaviter ſane exagitat, præſcriptione libelli, *Stoicos magis inopinata, quam poetas, eſſari.* Ut alia omittam, poteſt magis quam iſtud? Diſſimulavit aliquis regem, qui re ipſa eſſet, ut Homericus Ulyſſes: at iſti quam inepte & falſo adſimulant? Comœdiam vel mimum aliquem ludere eos dicas: ſed male etiam ſuſtinentes perſonam.

Nam

Nam ecce prodit ὁ ἀπὸ τῆς Στοᾶς σοφὸς, βοῶν μέγα· καὶ κακχαγῶν, Ἐγὼ μόνος εἰμὶ βασιλεὺς, Ἐγὼ μόνος εἰμὶ πλούσιος: καὶ ὁρᾶται πολλάκις ἐν ἀλλοτρίαις θύραις λέγων,

Δὸς χλαῖναν Ἱππώνακτι, κάρτα γὰρ ῥιγῶ,
Καὶ βαμβακίζω:

ille à Porticu Sapiens, clamans altum & intonans, Ego ſolus Rex ſum, Ego ſolus Dives: & conſpicitur interim ad alienas fores muſſitans,

Da tegmen Hipponacti. namque frigeo,
Totuſque contremiſco.

Suntne hæc regia, nudum, algidum, famelicum, omnium inopem eſſe? LIPS. Sunt regia, mi Auditor, ſi alia, quæ dicam, adſint. Omitte ſannas aut ludos: Plutarchum etiam, gravem & magnum virum, ſed Academicum, & Stoicis deſtinato hoſtem. Audi Ciceronem potius: *vere iſta nomina omnia poſſidere Sapientem, quæ irrideri ab imperitis ſolent. Rectius enim appellabitur Rex, quam Tarquinius, qui nec ſe, nec ſuos regere potuit.* Attende. duas cauſſas tangit, cur iuſtiſſime noſter, Rex ſit, quod *Se* regat, & quod *Alios*: quod profecto plenum & legitimum eſt Regnum. Tangit & Laertius, ubi ſcitum hoc promulgat: Οὐ μόνον δὲ ἐλευθέρους εἶναι τοὺς σοφοὺς, ἀλλὰ καὶ βασιλέας. τῆς βασιλείας οὔσης ἀρχῆς ἀνυπευθύνου, ἥτις περὶ μόνους τοὺς σοφοὺς σταίη, καθά φησι Χρύσιππος: *Non ſolum liberos*

III. De Finib.

In Zeno.

liberos Sapientes, ſed reges etiam eſſe: cum ſit Regnum poteſtas nulli obnoxia, quæ in ſolis Sapientibus conſiſtat, ut ait Chryſippus. Optime Chryſippus. quis enim vitiis affectibuſque ſuperior, præter Sapientem? An ille mihi Rex erit, cui muliercula imperat? cui pecuniola, gloriola, alii animorum tyranni? *Refrenet prius libidines, ſpernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat avaritiam, ceteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare, cum ipſe improbiſſimis dominus, dedecori ac turpitudini, parere deſierit. Dum his quidem obediet, non modo Rex, ſed liber habendus omnino non erit.* Tragicus noſter hoc dicet:

Cic.parad.v.

Rex eſt, qui poſuit metus
Et diri mala pectoris:
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia:
Occurritque ſuo libens
Fato, nec queritur mori.

En tibi Regem: non vitiis, non caſibus, non morti ipſi, ut timeat, ſubiectum. Et an non pulchrius ampliuſque hoc regnum,

----- quam ſi Lybiam remotis
Gadibus iungas, & uterque Pœnus
Serviat uni?

mihi videtur. Quid deinde in *Alios?* quâ ius ſuum exercet? *Sicut gubernator in navi,*

Philo de Abrah.

navi, magiſtratus in civitate, imperator in exercitu, anima in corpore, mens in anima: ſic revera princeps eſt Sapiens in genere humano. Quod niſi à recto & vero abiiſſet, opinionum impetu ablatum: an etiam nunc alius ab illo imperaret? Etſi vel ſic ius ſuum tenet. Prodeat mihi ille Sapiens, & apud ipſos purpuratos & diadematos ſe oſtendat: profecto vereri, aut certe revereri videbis, illum pannoſum & ſæpe nudis ſcapulis. *Neque enim umquam intantum convaleſcet nequitia, numquam ſic contra Virtutes coniurabitur: ut non Sapientiæ nomen venerabile & ſacrum maneat.* Sen. ep. XIV. Vis in exemplo videre? Diogenes ille Cynicus, non pauper ſolum ab opibus, ſed à Fortunæ iniuria ſervus, vænum à piratis expoſitus, interrogatur *Ecquid ſcire profiteretur?* Egone? Ἀνθρώπων ἄρχειν: *Hominibus imperare.* Laert. in Diog. Et mox, cum prætereuntem Xeniadem vidiſſet, ore ac vultu ingenuo: *Huic,* inquit, *me vende. nam hic Domino opus habet.* Et plane pro verbis & profeſſione ſua ſe geſſit: docens, monens, imperans, ipſi, liberis, familiæ toti. At cum amici paullo poſt adveniſſent, eum redempturi: *Minime,* inquit: *abite fatui.* Ibid. οὐδὲ γὰρ τοὺς λέοντας δούλους εἶναι τῶν τρεφόντων, ἀλλὰ τοὺς τρέφοντας τῶν λεόντων: *Non enim leones ſervos eſſe nutrientium, ſed nutrientes leonum.*

Nam ſervi ſcilicet eſt, timere. Quid, cum Alexander magnus ille Rex ad eum viſeret: atque inter alia diceret, *Non me times? Quid enim es, inquit? Bonum an Malum? dicente, Bonum: Quis ergo Bonum timet? inquit.* Et mehercules ſcio Alexandrum potius in animo timuiſſe, aut ſtupuiſſe, ad hunc magnanimum & à Ratione Regem. Quidni à Ratione? ita idem ſcitiſſime *Xeniadi, qui ſe emerat,*

Ibid. *dixit:* Δεῖν πείθεσθαι αὐτῷ, εἰ καὶ δοῦλος εἴη. καὶ γὰρ ἰατρὸς, ἢ κυβερνήτης, εἰ δοῦλος εἴη, πεισθῆναι ἂν αὐτῷ: *Oportere illum ſibi parere, quamvis ſervo. nam & medicus, & gubernator, etſi ſerviunt, tamen iis paretur.* Meritiſſimo

Arrian. Diſſer. III. c. ult. igitur à ſtultis omnibus Sapienti. Ὅς γὰρ οὖν καθόλου τὴν περὶ βίον ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; *Qui enim in univerſum vitæ degendæ ſcientiam eſt adeptus, quid aliud illum eſſe oportet niſi rectorem & Dominum?* Felix reſpublica, ubi erit: & verum tamen noſtrum ſcitum, etiamſi non erit. An non tale, quod etiam Sacra

II. Strō. approbant? Ita enim Clemens: πάλιν τε αὖ βασιλέα τὸν σοφὸν διδάσκων (ὁ θεὸς) τοὺς μὴ ὁμοφύλους ποιεῖ λέγοντας αὐτῷ, Βασιλεὺς παρὰ θεοῦ σὺ ἐν ἡμῖν εἶ. ἐθελουσίῳ γνώμῃ τῶν ἀρχομένων, διὰ ζῆλον

Gen. XXIII. ἀρετῆς, ὑπακουόντων τῷ σπουδαίῳ: *Et Sapientem Deus docens eſſe Regẽ, facit alienigenas ei dicentes: Rex à Deo tu es in nobis. cum ſcilicet ſponte & ſuapte voluntate, propter*

admi-

admirationem virtutis, ſubderent ſe illi.
Salve igitur & vive, ô vere noſter Rex!

Vive, Midæ gazis & Lydo ditior auro, Stat. in Silv.
Troica & Euphratæ ſupra DIADEMATA *felix!*
Quem non ambigui faſces, non mobile vulgus,
Non leges, non caſtra tenent. qui pectore magno
Spemque metumque domas, vitio ſublimior omni,
Exemptus Fatis.

DISSERT. XIV.

XII. *Sapientem Deo parem: Paradoxum, atque etiam Paralogum.*

AUD. Valde in altum ſuſtuliſti Sapientem: non poteſt ſcandere niſi ut hominem tranſcendat. LIPS. Audebo hoc etiam dicere? noſtri faciunt: ſed dicam, non aſſeram, & à Modeſtia, id eſt, matre Sapientiæ, non abibo. Vereor ut illi, cum clamant, *Sapientem Deo parem.* Ah, quæ non dicam æquiparatio, ſed comparatio eſt? Tamen faciunt: & audiendæ voces vel Senecæ noſtri: *Sapiens ille plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcuſſus, cum Diis* EX PARI *vivit.* Epiſt. LII. Alibi: *Hoc eſt Summum Bonum, quod ſi occupas, incipis Deorum* SOCIUS *eſſe, non* Epiſt. XXXI.
ſup-

ſupplex. Iterum eadem voce: *Dei* SOCII *ſumus, & membra.* Sive apud Stobæum Chryſippi: πάντως εὐδαιμονεῖν ἀεὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀγαθούς. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀμεριμνίαν, ὁ Χρύσιππος φησί. καὶ κατὰ μηδένα αἱρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τοῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Omnino & plene beatos eſſe homines, qui ſunt Sapientes. & Felicitatem hanc ac Securitatem, nihilum à divina differre, Chryſippus ait. Et nulla parte optabiliorem, meliorem, auguſtiorem illam Iovis Felicitatem hac humana eſſe.* Quid etiam pleraque ſanctus ille Epictetus? Det mihi aliquis hominis *Animum*, inquit, *qui nulla re fruſtretur, aut lædatur, qui non iraſcatur, non invideat, non æmuletur.* Denique, quid opus ambagibus? Da mihi θεὸν ἐξ ἀνθρώπου ἐπιθυμοῦντα γενέσθαι, καὶ ἐν τῷ σωματίῳ τούτῳ τῷ νεκρῷ, περὶ τῆς πρὸς τὸν Δία κοινωνίας βουλευόμενον: *Deum ex Homine fieri cupientem, & in corpuſculo iſto mortali* SOCIETATEM *Iovis agitantem*: id eſt, da mihi iſtum Sapientem: dabo tantum, & talem. AUD. Lædunt iſta vel audita, Lipſi, etſi non demiſſa: quid recenſes? LIPS. Mecum tolera. neque enim ipſi probamus, neque abnuimus

Quin vanus ſtolidis hæc talia finxerit error:

ſed error, cuius fontem etiam liceat inquire-

Epiſt. XCII.

II. Diſſert. c. XV.

quirere, & tum claudere vel damnare. Magniloquentiæ huius omnis origo, quod unam eamdemque Virtutem in Homine & Deo ponunt. Seneca: *Quæris quæ res Sapientem efficit? quæ Deum.* Si igitur ille & iſte eius compotes; ille per induſtriam, iſte per naturam: pares in eo ſunt, quo laudantur. Chryſippus apud Plutarchum: Ἀρετῇ γὰρ οὐχ ὑπερέχειν τὸν Δία τοῦ Δίωνος, ὠφελεῖσθαί τε ὁμοίως ὑπ᾽ ἀλλήλων τὸν Δία καὶ τὸν Δίωνα, σοφοὺς ὄντας, ὅταν ἅτερος θατέρου τυγχάνῃ κινουμένου: *Virtute ſiquidem non ſuperare Iovem Dionem, ſed & æqualiter iuvari invicem Iovem & Dionem, cum Sapientes ſint, quando alter alterum moveri ſentit.* In eodem illo fundamento hæc Epicteti nixa: κατά τι τὸν λόγον οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος εἶ. λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ᾽ ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν: *Quod ad Rationem mentemque attinet, ô homo, nihilo deterior Diis ipſis es. Magnitudo enim Rationis neque longitudine* (ſive *diuturnitate*) *neque altitudine diiudicatur, ſed ſolis Decretis.* Seneca his paria: *Solebat Sextius dicere, Iovem plus non poſſe, quam Bonum virum. Plura Iupiter habet, quæ præſtet hominibus: ſed inter duos Bonos, non eſt melior, qui locupletior. non magis, quam inter duos, quibus par ſcientia regendi gubernaculum eſt, meliorem dixeris, cui maius ſpecioſiuſque navigium eſt.* Heu; radunt

Epiſt. LXXXVII.

De Cōmun. Not.

Differt. I.c.XII.

Epiſt. LXXIII.

dunt & iſta meas aures, fateor: ſed *inſanientem* hac parte *Sapientiam*, vel ad Senecæ lucem pervideamus. Primum igitur, eorum confeſſione, diſcrimen eſt in Potentia ſive Opulentia: quia Iupiter certe plus pollet poteſtque. Alterum, quod notant, in Diuturnitate. Seneca: *Iupiter quo antecedit virum Bonum? diutius Bonus eſt.* Alibi idem: *Bonus ipſe tempore tantum à Deo differt.* Iterumque alibi: *Sapiens vicinus proximuſque Diis conſiſtit, excepta mortalitate, ſimilis Deo.* Cicero etiam Stoiciſſans: *E Virtutibus vita beata exſiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, quæ nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Fatetur, ecce, (quis autem ambigat?) de Immortalitate: ſed excuſat & reiicit, quaſi nec augendo eſſet. Ita & Seneca: *Quemadmodum ex duobus Sapientibus qui ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cuius intra paucos annos terminata Virtus eſt: ſic Deus non vincit Sapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Atque alibi etiam elatius: *Quid inter te* (Sapientem) *& Deos interfuturum ſit, quæris? diutius erunt. At mehercule magni artificis eſt, clauſiſſe totum in exiguo. Tantum Sapienti ſua, quantum Deo omnis ætas patet.* Et vis culmen ſtultitiæ? ſuperaddit: *Eſt aliquid, quo Sapiens antecedat Deum, ille natu-*

Ibid. De Provid. c. I. De Cõſtant. Sap. c. VIII. II. De Nat. deor.

Epiſt. LXXIII.

Epiſt. LIII.

natura beneficio, non ſuo ſapiens eſt. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, ſecuritatem Dei. Sunt aliæ alibi tales voces: abhorreo & deſpuo: & ah mei Stoici, quam à recto per elationem iuiſtis? Melius modeſtiuſque Pythagorici. è quorum ſchola Archytas; Διαφέρει δὲ θεὸς ἀνθρώπω ἀγαθῶ, ὅτι θεὸς μὲν οὐ μόνον εἰλικρινῆ καὶ δυλισμέναν ἔχει τὰν ἀρετὰν ἀπὸ παντὸς τῶ θνατῶ πάθεος, ἀλλὰ καὶ τὰν δύναμιν αὐτᾶς ἄτρυτον πέπαται καὶ ἀνυπεύθυνον, ὡς πρὸς αἰωνίων ἔργων σεμνότητά τε καὶ μεγαλοπρέπειαν. ἄνθρωπος δ' οὐ μόνον τῷ θνατῷ τᾶς φύσιος κατασκάματι μείονα ταύταν πέπαται, ἔστι δ' ὅκκα καὶ δι' ἀγαθῶν ἀμετρίαν, καὶ διὰ συνήθειαν ἰσχυρὰν, καὶ διὰ φύσιν μοχθηρὰν, καὶ δι' ἄλλας αἰτίας πολλὰς, ἀδυνατεῖ καθ' ἄκρον γενέσθαι μὲν τῶ ἀλαθέως ἀγαθῶ. *Differt Deus à viro bono, quod Deus quidem non ſolum puram & à fece omni liberam Virtutem habet, ac labe affectuum humanorum; ſed quod etiam vim ac facultatem eius infatigabilem, & ſimul liberam neque obnoxiam poſſidet, ad æternorum ſcilicet operum maieſtatem & decorem reſpondentem. Homo autem, non ſolum ipſa conſtitutione mortalis naturæ minorem illam habet, ſed interim etiam ſive ob bonorum intemperiem, ſive conſuetudinem validam, ſive naturam pravam, aliaſque cauſſas, non poteſt omnino ad culmen illud veri Boni pertingere.* Hæc vera, hæc ſana ſunt, præ tumore illo & vaniloquentia Stob. Serm. 1.

tia Stoicorum. Quos an excuſare tamen leviter non fas eſt? Homines toti in Virtute, & eius ſplendore oculos præſtricti, divinum cenſebant quicquid ea tinctum eſſet. Atque utinam *Divinum* tantum, & in ea voce manſiſſent! ferremus: ut illa Homeri, θεοειδεῖς, θεοείκελοι, ἰσόθεοι: quæ magnis viris adſignat. Ferremus, inquam: imo laudaremus, ſenſu quem in alio ſcito Stoico video & amplector.

Laert. in Zen. Nam aiebant: θείους εἶναι τοὺς σοφούς. ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεόν: *Divinos eſſe Sapientes. nam habere in ſe ipſis quodammodo Deum.* Habent, habent: & *nulla ſine Deo mens bona eſt.* Sen. epiſt. LXXIII

DISSERT. XV.

XIII. *Parad. Sapientem omnia recte facere, etiam Digitum exſerendo. Sine peccatis eſſe.*

SUNT iam & alia quædam ab eodem iſto Elationis fonte orta, & noſcendi, non probandi cauſſa, ediſſerenda. Tale hoc Inopinatum: Stob. Ecl. πάντα εὖ ποιεῖν τὸν σοφόν: *Omnia recte facere Sapientem.* Quod cum adſtrictione aliquá ſive interpretatione, capiendum: ἃ ποιεῖ, δῆλον: *nimirum, quæ facit.* ὃν τρόπον γὰρ λέγομεν πάντ᾽ εὖ ποιεῖν τὸν αὐλητὴν, ἢ κιθαρῳδὸν, συνυπακουομένου τοῦ ἔτι τὰ μὲν κατὰ τὴν αὔλησιν, τὰ δὲ κατὰ τὴν κιθαρῳδίαν· τὸν αὐτὸν

τρόπον

τρόπον πάντα εὖ ποιεῖν τὸν φρόνιμον, καὶ ὅσα ποιεῖ, καὶ οὐ μὰ Δία καὶ ἃ μὴ ποιεῖ. τὸ γὰρ κατὰ λόγον ὀρθὸν ἐπιτελεῖν πάντα, καὶ οἷον κατ' ἀρετὴν, περὶ ὅλον οὖσαν τὸν βίον τέχνην: *Sicut cum dicimus Tibicinem vel Citharœdum omnia recte facere, ſimul exaudimus ea nempe quæ ad Tibiæ vel Citharæ tractationem pertinent: ita omnia recte facere Prudentem, quæcumque facit, non hercules etiam quæ non facit. Nam omnia ad rectam Rationem facere eum ac dirigere, id eſt, Virtutem: quæ ars eſt ad omnem vitam ſpectans.* Repetit alibi Eclogarius idem dogma: ſed hoc ad fidem & ſenſum eius ſufficit, ex illo quidem. De audiend. Poet.
Plutarchus addendus eſt: οἱ Στωϊκοὶ, inquit, μήτε τι φαῦλον ἀρετῇ προσεῖναι, μήτε κακίᾳ χρηστὸν ἀξιοῦσιν. ἀλλὰ πάντως μὲν ἐν πᾶσιν ἁμαρτωλὸν εἶναι τὸν ἀμαθῆ, περὶ πάντα δὲ αὖ κατορθοῦν τὸν ἀστεῖον: *Stoici neque Malo ullam Virtutem ineſſe, neque Vitium viro Bono cenſent: ſed omnimodis illum quidem & ſemper peccare, hunc autem omnia recte facere.* Conſonat & illud, quod idem alibi: *Alexandrum, in quo omnes Virtutes permixtæ, confirmaſſe* Στωϊκὸν ἐκεῖνον λόγον, ὅτι πᾶν ὃ ἂν δρᾷ σοφὸς, κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐνεργεῖ. καὶ μία μὲν, ὡς ἔοικεν, ἀρετὴ πρωταγωνιστεῖ πράξεως ἑκάστης, παρακαλεῖ δὲ τὰς ἄλλας, καὶ συντείνει πρὸς τὸ τέλος: *Stoicum illum ſermonem, Quod quidquid facit Sapiens, ex omni Virtute facit. Et una quidem velut in principiis eſt & pugnat cuiuſque* De Fort. Alexãdri, orat. 1.

que actionis, ſed advocat alias, & coniungit ad ſuum finem. Iterum Stobæana Electa: τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα τέλειον εἶναι λέγουσι, διὰ τὸ μηδεμίας ἀπολείπεσθαι ἀρετῆς: *Virum bonum perfectum eſſe dicunt, ideo quod nulla Virtute careat.* Atque hinc ortum illud minutum etiam Paradoxum, *Nec digitum*

Enchir. c. ult.

temere ab eo exſeri. Quod in Epicteto ita legitur: ἡ φιλοσοφία φησὶν, ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκῆ προσήκει: *Philoſophia dicit, quod nec digitum temere extendere oportet.* Perſius omnino adſpexit, qui multa Stoica miſcere ſolitus:

Sat. v.

* Vulgo, *Nil*, negando.

> * *Ni tibi conceſſit Ratio, digitum exſere, peccas.*

Ita enim lego: & eſt ſententia, Ratio niſi tibi ſuaſerit agere, quidquid agis, peccas. Huc, inquam, referendum eſt: non ad Gladiatores, qui victi digitum tollunt, cum Scholiaſte. Planiſſime cum Perſio (noſtra lectione) Clemens Alexandrinus:

II. Pædag. c. x.

Οὐδὲ τὸν δάκτυλον, ὡς ἔτυχε, σαλεύειν, τῷ σοφῷ ὁ λόγος ἐπιτρέπει, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ Στοϊκοί: *Nec digitum fortuitu agitare Sapienti* CONCEDIT RATIO, *ut Stoici dicunt.* Quod uſque eo producunt, ut ipſa illa agitatio Bonum iis ſit, & *Vtile* etiam: quia id ex natura omnis Boni. Irridet Plutarchus,

De Cōmun. Not.

ut ſolet, ſed nos docet: Ἂν εἷς σοφὸς ὁπουδήποτε προτείνῃ τὸν δάκτυλον φρονίμως, οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην σοφοὶ πάντες ὠφελοῦνται: *Si unus Sapiens*

piens ubicumque digitum protendat prudenter, omnes in orbe terrarum Sapientes iuvantur. Atque huic ſcito adhæret alterum: Ἀναμαρτήτους τοὺς σοφοὺς τῷ ἀπεριπτώτους εἶναι: *Impeccabiles Sapientes eſſe, quia labi non poſſunt.* Quod à Cynicis tranſſumptum video: quorum effatum, τὸν σοφὸν ἀναμάρτητον: *Sapientem ſine peccato*, imo *impeccabilem eſſe.* Laert. in Zen. Laert. in Mened.

DISSERT. XVI.

XIV. *Parad. Sapientes ſoli inter ſe amici: ſoli amare gnari.*

SED & hoc præter communem ſenſum addatur, *Solum Sapientem amicum eſſe, & amare.* Noſter Annæus effert: *Solus Sapiens ſcit amare, ſolus Sapiens amicus eſt.* Epictetus hoc item numerat inter ea, quæ Philoſophi * παραδοξολογοῦσι, & diſſertationem unam huic rei donat. Ratio huic dicto, quod nemo niſi Bona amat: ſolus ea Sapiens novit & diſcernit: ſolus ergo amat. Cicero: *Hoc primum ſentio, niſi in Bonis amicitiam eſſe non poſſe:* Bonum autem, eundem *Sapientem* ille ipſe intellegit & appellat. Laertius: λέγουσι δὲ καὶ τὴν φιλίαν ἐν μόνοις τοῖς σπουδαίοις εἶναι, διὰ τὴν ὁμοιότητα: *Dicunt* (Stoici) *amicitiam in ſolis Bonis eſſe, idque ob ſimilitudinem.* Bo-

Epiſt. LXXXI. *Præter opinionẽ dicũt. Lib. II. c. XXII. De Amicit. In Zen. Declã. CLXXXII.

na

na ratio, & Quintiliano Declamatori pulchre aſſerta: *Iungit amicitias ſimilitudo morum. neſcio quomodo inter ſe animorum lumina* (ita lego) *vident & agnoſcunt: nec quiſquam amare in altero poteſt, niſi quod tacitus probat.* Veras autem hic amicitias intelligimus, non vulgares iſtas, infidas, incertas, & quas noſter

Epiſt. IX. *Temporarias* alibi vocat. A tempore enim & eventis pendent: felicium illorum adſeclæ, adverſantium deſertores. Non, inquam, has tales.

Ὄνομα γὰρ, ἔργον δ᾽ οὐκ ἔχουσιν, οἱ φίλοι,
Οἱ μὴ 'πὶ ταῖς συμφοραῖς ὄντες φίλοι:

Namque illi Amici nomen, haud rem vindicant,
In ſorte triſti qui fidem non exhibent.

Quas igitur? Laertio ex Zenone deſcriptas. φασὶ δὲ φιλίαν κοινωνίαν τινὰ εἶναι τῶν κατὰ τὸν βίον, χρωμένων ἡμῶν τοῖς φίλοις, ὡς ἑαυτοῖς: *Dicunt Amicitiam communionem quandam eſſe omnium quæ in vita, aut ad vitam, amicisque nos uti tamquam nobis ipſis.* Duo igitur continet: Rerum communionem & conſortium, itemque Perſonarum. Utrumque iunxit pariter Pythagoras iamolim. qui, ut Timæus ait,

Laert. in Pythag. πρῶτος εἶπε, κοινὰ τὰ φίλων εἶναι, καὶ φιλίαν, ἰσότητα. *Primus dixit, Communia omnia amicorum eſſe: &, Amicitiam, Æqualitatem.* Hoc ultimum bene concinnavit Iſidorus

Pelu-

Peluſiotes: Ἰσότης, φιλότης. Seneca: *Conſortium inter nos rerum omnium facit amicitia: nec ſecundi quidquam ſingulis eſt, nec adverſi. In commune vivitur.* Lib. III Epiſt. CXLV. Cicero: *Eſt autem amicitia nihil aliud, niſi omnium divinarum humanarumque rerum, cum benivolentia & caritate, conſenſio.* De Amic. Credo Stoicam & hanc finionem eſſe: quamquam nec alii diſſentiunt philoſophorum. Ariſtoteles ἐρωτηθεὶς τί ἐστι φίλος, ἔφη, μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα: *interrogatus, Quid eſſet amicus? reſpondit, Vna anima duobus corporibus incluſa.* Scite. & ſcitius hoc ipſum tamen Sidonius: *Anima dua, animus unus.* Dilu- Lib. II. Epiſt. V. tius Cicero: *Vltimum in amicitia, ut unus fiat ex pluribus.* Noſtri, id eſt, Stoici, valde hoc intendunt: & volunt etiam, præferri commoda & ſalutem amici, poſtponi ſua. Ita amor alienus ſupra illum noſtri ſit: quod alii contente negant. Sed Seneca aperte: *Sapiens amicos ſibi comparet, ſæpe præferat.* Epiſt. IX. Et iterum: *In quid igitur amicum paro? ut habeam pro quo mori poſſim, ut habeam quem in exſilium ſequar, cuius me morti opponam & impendam.* Iterumque alibi: *Amicitia illius vera, cum qua homines moriuntur, pro qua moriuntur.* Epiſt. VI. Nonne hoc palam eſt, alium plus ſe amare? Et negat tamen Cicero, etiam ubi Stoice multa diſſerit:

Ne

111. Tuſc. *Ne optandum quidem eſt in amicitia, ut me ille plus, quam ſe amet: ego illum plus, quam me. Perturbatio vitæ, ſi ita ſit, atq; officiorum omnium conſequatur.* Iterumq; 118. De Finib. in perſona Catonis: *Quamquam in amicitia alii dicant æque caram eſſe Sapienti rationem amici, ac ſuam; alii autem, ſibi cuique cariorem ſuam: tamen hi quoque poſteriores fatentur, alienum eſſe à iuſtitia, detrahere quid de aliquo, quod ſibi aſſumat.* Mollis, nec Catone ſatis digna oratio: etſi diſſenſus fortaſſe in hac re aliquis Stoicorum. Sed profectò qui Virtutis, id eſt, amicitiæ vim videt, & amat: illam omnibus, etiam ſibi, merito præfert, ut demus quod non amicum. Fides eius vinculum eſt: & quid miri, pro ea homines mori? Utilitatis cauſſa illam adſciſci, Epicurei aſſerunt: noſtri reclamant, & tenent, *per ſe expetendam.* quare? quia ſecundum Sen. ep. IX. Naturam eſt. *Nam ut aliarum nobis rerum innata dulcedo eſt, ſic amicitiæ.* Satis de iſta: de Amore breviter, qui eſt Epiſt. XXXV. ſeparandus. Seneca: *Amas me, amicus non es. Quid ergo? hæc inter ſe diverſa ſunt? imo diſſimilia. Qui amicus eſt, amat: qui amat, non utique amicus eſt.* Hoc notandum, ut Plutarchi quædam capiamus, imo & reiiciamus, acriter Stoicos incu- De Cō- mun. Not. ſantis: qui cenſebant, *è Sapientibus, etſi pulchri eſſent, neminem amandum, aut amore*

more dignum eſſe: contra, iuvenes etſi malos & ſtultos, eoque, quod ſequitur, turpes, amandos tamen. qui ipſe amor deſinat, ſimulac Sapientes ſint facti. Hæc ille clamat παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας εἶναι, καὶ τῆς ἀτοπίας πάσης αὐτοῖς μετεῖναι: *præter communes notiones eſſe, & abſurditatis omnis participantia videri.* Ne nimis, ô bone. Minus eſt Amor, quam Amicitia: & ideo illo etiam Stultos dignantur, iſta non niſi Sapientes. Et quos tamen Stultos? adoleſcentes bonæ ſpei, & Sapientiæ iam alludentes. Ipſa hæc illorum verba, contra te, tibi debemus: Θήρα γάρ τις φασὶν ἐστὶν ὁ ἔρως, ἀτελοῦς μὲν, εὐφυοῦς δὲ μειρακίου πρὸς ἀρετήν: *Aucupium enim quoddam vel venatio eſt Amor, adoleſcentis quidem imperfecti, ſed bene nati.* Audiantur & Zeno & Chryſippus, è quibus Laertius hæc prompſit: καὶ ἐρασθήσεσθαι τὸν σοφὸν τῶν νέων τῶν ἐμφαινόντων διὰ τοῦ εἴδους τὴν πρὸς ἀρετὴν εὐφυΐαν, ὥς φησι Ζήνων ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ Χρύσιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ βίων: *Et amaturum Sapientem adoleſcentes illos, qui in vultu præferant indolem generoſam ad Virtutem: ut Zeno in Republica, & Chryſippus in Vitis ſcripſerunt.* Quis damnet hæc aucupia? ô capiantur, & ſapere incipiant, amari deſinant. Ille enim finis: & *Amorem* ipſum definiunt, Εἶναι ἐπιβολὴν φιλοποιΐας, διὰ κάλλος ἐμφαινόμενον: Quæ Cicero vertit: *Stoici* Iv. Tuſcul.

Sapientem amaturum eſſe dicunt. & *Amorem ipſum, conatum amicitiæ faciendæ, ex pulchritudinis ſpecie, definiunt.* Ecce Amor ad Amicitiam illicium eſt, ſed primo ad Virtutem: ideoque ſolius Sapientis. Cynici olim: Ἐρασθήσεσθαι δέ. μόνον γὰρ εἰδέναι τὸν σοφὸν, τίνων χρὴ ἐρᾷν: *Amaturum quoque. ſolum enim ſciro Sapientem, quos oporteat amare.* At ecce redeo in memoriam Apuleiani loci, qui valde huc faciebat, niſi exſcriptores vitiaſſent. Verba ſunt: *Bonos omnes oportet inter ſe amicos eſſe, etſi ſunt minus noti: & poteſtate ipſa, qua mores eorum ſectaque conveniunt, amici ſunt habendi. Paria quippe à ſimilibus non abhorrent. Vnde inter ſolos Bonos fidem amicitiæ eſſe conſtat. Sapientia Boni amatorem adoleſcentem facit, ſed eum qui probitate ingenii ſit ad artes bonas promptior. Nec deformitas corporis talem poterit abigere appetitum. nam cum ipſa anima complacita eſt, homo totus adamatur.* Priora illa, plane noſtra ſunt & Stoica, id eſt, Socratica, ut Cicero aiebat: etiam ſequentia, ſi emendas. & me arbitro debes. Nam quid hoc eſt, *Sapientiam facere adoleſcentem Boni amatorem*? ergo iam *Sapiens* ille eſt? *amat Bonum* & Sapientem? imo amatur, & verba eo cenſeam vertenda. Faciamque: *Sapientis Bonum amatorem adoleſcentum facit, ſed eorum,*

Laert. in Anthiſt.

De Philoſ.

eorum, qui probitate ingenii ſint ad artes bonas proniores. Sunt ipſa iam dicta: & quod ſtatim legitur: *Eum qui ſit ignarus Bonorum, cupitorem eiuſmodi rebus eſſe:* negatione inſerta ſcribendum: *non eſſe.* Ita videtur: ſi aliter, abeat, nec noſter eſto.

DISSERT. XVII.

Pluſcula ſimul Paradoxa. Solum Pulchrum, Nobilem, Civem, Magiſtratum, Vatem, Rhetorem, & plura eſſe.

SED an non tædio iam tot* *Paradoxologiæ* ſunt? contraham, & iunctim, non tamen mixtim, quaſdam dabo. Quaſdam, vel eximias: & quæ plenam apud ipſos Stoicos vix habeant fidem. Talis hæc iſta: *Inopinatæ ſententiæ.*

SOLUM SAPIENTEM PULCHRUM ESSE. Cato apud Ciceronem: *Recte etiam appellabitur Pulcher. animi enim lineamenta ſunt pulchriora, quam corporis.* III. De Finib. Sex. Empiricus: *Stoici aperte dicunt, qui Prudentiam protulerint, ſolos eſſe Pulchros, ſolos Divites, ſolos Sapientes.* Ratio illius: *Qui eſt dignus amari, eſt pulcher: Solus ſapiens amari dignus: ſolus igitur pulcher.* Seneca hæc tangit & profert, ſed colorem magis allinit: *Errare mihi viſus eſt,* inquit, *qui dixit:* Epiſt. LXVI.

Gratior eſt pulchro veniens è corpore
Virtus.
Nullo enim honeſtamento eget: ipſa & magnum ſui decus eſt, & CORPUS SUUM CONSECRAT. Addit iocoſe de Clarano ſuo condiſcipulo, cuius ingenium male habitabat: ſed, inquit, *cœpi Claranum noſtrum intueri, formoſus mihi videtur, & tam rectus corpore, quam eſt animo. Poteſt ex caſa vir magnus exire: poteſt & ex deformi humilique corpuſculo, formoſus animus ac magnus.* Quis vel è vanis iſtis amatorculis abnuat? qui affectus ſuos donant ingenio & lepori ſæpius, quam formæ. Si huic tantum: cur non tabula
Ibid. ametur? Itaque ſciamus, *non deformitate corporis animum fœdari, ſed pulchritudine animi corpus ornari.* Vides mulierculas interdum perſonam ſumere, & Saturnaliciis ludis fœdam, aut & virilem, faciem induere? non moveris, qui ſcis interiorem aliam eſſe. Hic ſimile. tegmen non adſpicio: quod latet, ſplendidum & cæleſte prænovi. Græcorum vox opportuna καλὸ, quæ in utrumvis valet, &
De Civ. *Bonum Pulchrumque* notat: quia recto
XV. cap. XXIII. iudicio hęc iūcta. *Conſuetudo Scripturæ eſt* (ait Auguſtinus) *etiam ſpecioſos corpore, Bonos vocare.* Vera dicit, & à cauſſa iam dicta. Altera Paradoxologia:
SOLUM SAPIENTEM NOBILEM. A Cynicis

nicis tranſlatum : quorum erat, τοὺς αὐτοὺς εὐγενεῖς τοὺς καὶ ἐναρέτους : *Eoſdem Nobiles , qui & Probi eſſent.* Tenuerunt Stoici , ut alia. & definiebant Εὐγένειαν , ἕξιν ἐκ γένους, ἢ ἐκ κατασκευῆς, οἰκείαν πρὸς ἀρετήν : *Nobilitatem , habitum à genere , aut inſtitutione, aptum ad Virtutem.* Itaque ſive innatus is habitus, ſive inſitus à doctrina eſſet, ſolos Nobiles qui haberent. Quid iam autem?

SOLUM CIVEM , MAGISTRATUM, PRÆTOREM ; IUDICEM ESSE SAPIENTEM. Plutarchus : τοὺς σοφοὺς μόνους βασιλεῖς, πλουσίους, καλοὺς, καὶ πολίτας, καὶ δικαστάς : *Sapientes ſolos Reges, Divites, Pulchros, Cives, & Iudices.* Laertius : ὁμοίως δὲ καὶ ἀρχικοὺς, δικαστικούς τε καὶ ῥητορικοὺς μόνους εἶναι : *Præterea , ad magiſtratus , ad iudicia , ad oratoriam ſolos aptos eſſe.* Ubi & explicatio aliqua dicti eius eſt : nimirum ſolos illos perfecte & bene munia hæc poſſe obire. Nam ut Zeno aiebat : ἐγνωκέναι δεῖ τὸν ἄρχοντα περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν , μηδένα δὲ τῶν φαύλων ἐπίστασθαι ταῦτα : *Noviſſe oportet magiſtratum Bona ac Mala, quod nemo Stultorum poteſt.* Quę eadem ratio ad *Iudicem* trahenda , etiamque ad *Civem.* qui Bonus & utilis civitati quomodo erit, legibus & rectoribus obediens , ſine hac notitia ? Poteſt & alio ſenſu. quia negant Reſpublicas ullas aut Civitates , niſi quæ ſint Sapientum.

De Cōmun. Notion.

In Zen.

tum. Cicero hæc irridens aut ſpernens: IV. Aca. *An illi unquam dicerent* (Academici veteres) *Sapientes ſolos Reges eſſe? ſolos Divites, Formoſos? omnia, quæ ubique eſſent, Sapientis eſſe? neminem Conſulem, Prætorem, Imperatorem? neſcio an ne Quinquevirum quidem quemquam; niſi Sapientem? ſolum Civem, ſolum Liberum? Inſipientes omnes Peregrinos, Exſules, Servos, Furioſos? Denique ſcripta Lycurgi, Solonis, Duodecim tabulas noſtras, non eſſe Leges? nec Vrbes denique aut Civitates; niſi quæ eſſent Sapientium?* Plura hic habes eiuſce generis, ſed à dicto fonte. Leges illæ tales, non ſunt vere Leges. quare? quia *Lex eſt recta ratio imperandi atque vetandi, inſita à Natura:* tales non ſunt illæ. Iam *Civitas eſt Cœtus hominum iure ſociatus:* ſi leges aut iura non ſunt, quomodo civitas? ad idem illud redimus. Sed ubi igitur Sapiens ille civis eſt? in magna hác & ſua urbe, id eſt, Mundo. Pergimus:

SOLUM ORATOREM, POETAM, DOCTUM, VATEM, SACERDOTEM, uno verbo, omnia eſſe. Stobæus: *μόνον δέ φασι τὸν σοφὸν καὶ μάντιν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ποιητὴν, καὶ ῥήτορα, καὶ διαλεκτικὸν, καὶ κριτικόν.* *Solum aiunt Sapientem Vatem bonum, & Poetam, & Rhetorem, & Dialecticum, & Criticum eſſe.* Nota, *bonum.* eſſe poſſunt aliquatenus, quod ad artem; non Boni quod ad uſum,

uſum, atque etiam perfectionem. Nam in omnibus illis artibus Iudicium & Conſilium neceſſaria, quæ deſunt Sulto. Strabo: οἱ παλαιοὶ φιλοσοφίαν τινὰ λέγουσι τὴν ποιητικήν. οἱ δὲ ἡμέτεροι καὶ μόνον ποιητὴν ἔφασαν εἶναι τὸν σοφόν: *Antiqui dicunt Philoſophiam quandam eſſe Poeticen: at noſtri* (id eſt Stoici) *etiam ſolùm Sapientem dicunt Poetam.* Quid mirantur? nonne & vulgo *Oratorem* definiunt *Virum bonum, dicendi peritum*? At bonus ille, eſt Sapiens. Iam de *Sacerdote*, in Laertio & Stobæo habes. quis autem ab illo alius *Pietatem* colit, quæ eſt *ſcientia divini cultus*? nec ſine ea *Sacerdos* eſt: ergo talis nemo Stultus. Breviter. revocanda hæc omnia ad unum illud principium, *Omnia recte facere Sapientem:* de quo dixi. Athenæus, ſive alius apud eum, ſubſannat: Στωϊκὸν δὲ δόγμα ἐστὶν, ὅτι πάντα εὖ ποιήσει ὁ σοφὸς, καὶ φακῆν φρονίμως ἀρτύσει: *Stoicum dogma eſt, quod omnia recte faciet Sapiens, etiam lenticulam condiet.* Ita, ita, & hanc condiet, ſi lubebit: & quid amplius? *Sartor* & *Sutor* erit. Lib. I. Lib. IV.

----- non noſti, quid pater ille
Chryſippus dicat? Sapiens crepidas ſibi numquam
Nec ſoleas fecit: ſutor tamen eſt Sapiens. quo? Horat. I Sat. III.

Vt quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque
Optimus eſt modulator.
----- ſapiens operis ſic optimus omnis
Eſt opifex.

Igitur poteſtate hæc omnia eſt, ſi non facto. An non & facto ille Hippias olim, qui *omnia quæ ſecum habebat, nihil eorum emerat, ſed ſuis ſibi manibus confecerat?* veſtes, calceos, annulum, gemmam ſcalptam, ampullam, ſtrigilem. Iam Poſidonius, & vulgo Stoici, *omnes artes, quibus in cottidiano uſu vita utitur, volunt à Philoſophia inventas:* Fabricam, & eius ferramenta; metallariam artem; textoriam, piſtoriam. *Quæ omnia,* inquit, *Sapiens quidem invenit, ſed minora, quam ut ipſe tractaret, ſordidioribus miniſtris dedit.* Etſi Senecæ noſtro contra videtur, & indigna hæc Sapiente: neque *abduxiſſe ſe ab illis artibus, ſed omnino non veniſſe.* Satis hæc iſta, & fructum Diſſertationibus noſtris, non riſum captamus.

Apul. 11 Florid.

Sen. ep. tota xc.

Ibid.

Ibid.

Dissert. XVIII.

Paradoxa item mixta: Non Iniuria affici, non Inſania, non Ebrietate.

Addidimus igitur Sapienti magna, parva: quædam ab eo & removenda ſunt: illa ipſa præter vulgi ſenſum. Ut

SAPIENTEM NON ACCIPERE INIURIAM. Stobæana: λέγουσι δὲ τὸν σοφὸν καὶ ἀνύβριστον εἶναι· οὔθ' ὑβρίζεσθαι γὰρ, οὔθ' ὑβρίζειν. διὰ τὸ τὴν ὕβριν ἀδικίαν εἶναι καταισχύνουσαν, καὶ βλάβην: *Aiunt Sapientem iniuriæ exſortem eſſe, ut qui nec capiat eam, nec inferat. Eſſe enim Iniuriam, iniuſtitiam quandam cum dedecore aut damno côniunctam.* Hanc igitur non infert, quod clarum eſt, iuvare tantum natus: ſed neque infertur, quia non admittit aut advertit, & ſua virtute nixus ſpernit ac reiicit infamiam omnem ſive damnum. Breviter, ſed fortiter Seneca: *Quid ergo? nemo erit qui laceſſat,* De Conſt.
qui tentet? *Nihil in rerum natura tam* Sap. ca.
ſacrum eſt, quod ſacrilegum non inveniat. III.
ſed non ideo divina minus in ſublimi ſunt, ſi exiſtunt, qui magnitudinem multam ultra ſe poſitam non icturi petant. *Invulnerabile eſt, non quod non ferítur, ſed quod non læditur.* Et totum libellum, elegantem ſane & alti ſpiritus, in hanc rem ſcripſit. Socraticum dogma, & Apuleius etiam ſic expreſſit: *Sapientem non ſolum* De Philoſ.
inferre, ſed ne referre quidem oportet iniuriam. Non enim eam contumeliam putat, quam improbus faciat: ſed eam non putat, quam patientia firmiter toleret. Quia quidem Natura lege in animo eius ſculptum ſit, quod nihil horum poſſit nocere Sapienti, quæ opinantur ceteri Mala eſſe. Pri-

ma ſint pro iam dictis : ultima eo ſpectant, Infamiam, Calumniam; & hæc talia non magis Mala eſſe; quam Famam aut Adulationem, Bona. Addo,

SAPIENTEM NON INSANIRE. Huic vis ſubeſt, qui ſemel Bonus Sapienſque, ſemper eſſe: nulla vi aut caſu Virtutem eripi. Sed diſſidebant in eo ipſi Stoicorũ apices. καὶ μὴν τὴν ἀρετὴν Χρύσιππος ἀποβλητήν· Κλεάνθης δὲ, ἀναπόβλητον. ὁ μὲν, ἀποβλητὴν, διὰ μέθην καὶ μελαγχολίαν. ὁ δὲ ἀναπόβλητον, διὰ βεβαίους καταλήψεις: *Virtutem Chryſippus amitti aut ſperni poſſe ait; negat Cleanthes, & firmam hærere. Ille amitti, per Ebrietatem, aut Atrabilioſum morbum: iſte, nec per illa, ob conſtantes manenteſq; comprehenſiones.* Cleanthis ſententia placuit Senecæ. & palam exprimit in iſtis: *Eo maiore animo ad emendationem noſtri debemus accedere, quod ſemel traditi Boni* PERPETUA POSSESSIO *eſt. Non dediſcitur Virtus. Contraria enim Mala in alieno hærent: ideo expelli & exſtirpari poſſunt: fideliter ſedent, quæ in locum ſuum venerunt. Virtus ſecundum Naturam eſt.* Et ſtatim: *Virtutes receptæ exire non poſſunt.* Ad Chryſippea, facilis reſponſio. non enim in actione eſt Virtus: nec ſi illa impeditur, eiicitur iſta. * Supra doctum: & Laertius ante aliquid pro hac ſententia: τὸν σοφὸν οὐ μανήσεσθαι. προσπεσεῖσθαι μέντοι αὐτῷ φαντασίας ἀλλοκότους, διὰ μελαγχο-

Laert. in Zen.

Epiſt. I.

* Diſſert. III huius libri.

λασχολίαν, ἢ λήρησιν, οὐ κατὰ τὸν τῶν αἱρετῶν λόγον, ἀλλὰ παρὰ φύσιν: *Non inſaniturum Sapientem. Incidere ei poſſe quidem Viſa aliena & abſona, per atram bilem aut delirium, non ſecundum rationem in eligendo, ſed * præter Naturam.* Aliquid etiam tale in ſequenti Paradoxo præcogita,

* Vel etiam, *A natura:* nempe imbecilla, & ſuccũbente.

SAPIENTEM NON INEBRIARI. quod ita in Laertio: Οἰνωθήσεσθαι μὲν, οὐ μεθυσθήσεσθαι δέ: *Vino obrutum iri quidem, non ebrium tamen futurum.* Quid ita? ratio in Stobæanis: οὐχ οἷόν τε μεθυσθήσεσθαι τὸν νοῦν ἔχοντα. τὴν γὰρ μέθην ἁμαρτητικὸν περιέχειν, λήρησιν εἶναι παρὰ τὸν οἶνον (ita legendum:) ἐν μηδενὶ δὲ τὸν σπουδαῖον ἁμαρτάνειν: *Non poſſe Ebrium fieri, mente præditum. nam Ebrietatem aliquid peccati habere & addere, atque eſſe delirationem à vino: in nullo autem peccare Sapientem.* Hoc dictum volunt. poſſe turbari vino, & facere ebriis ſolita: non tamen eſſe Ebrium, quia in mente non deſtinaverat, & ea in recto firma perſeverat. Ut Senecæ verbis (etſi ad paullo aliam rem aptatis) hic utar: *poſitione quidem mentis, & habitu tranquillus eſt, eventu non eſt.* Epiſt. Lxxxi. Sed huic tamen noſtro, non placet hoc Zenonium dogma (eo enim adſpicit:) & epiſtola tota ſuggillat. Poſidonium etiam reiicit, interpretantem *Ebrioſum* pro *Ebrio:* quaſi hoc Zeno voluiſſet, non ſolere neq; amare Ebrium Epiſt. Lxxxiii.

 fieri.

fieri. Merito reiicit: alia mens eſt, & quam dixi. Sed nec hanc approbat, imo impugnat: *Nam ſi*, inquit, *argumentaberis, Sapientem multo vino inebriari, & retinere rectum tenorem, etiamſi temulentus ſit: licet colligas, nec veneno poto moriturum, nec opio ſumpto dormiturum, nec elleboro accepto, quidquid in viſceribus hærebit, eiecturum. Sed ſi tentantur pedes, lingua non conſtat: quid eſt, quare exiſtimes, in parte ſobrium eſſe, in parte ebrium?* Da veniam, doctor, hic parum firmiter argutaris. Quid hoc eſt, à corpore ad animum argumenta ducere? Fatemur corpus vim vini paſſum, & mentis inſtrumenta, Senſus: negamus mentem ipſam, in ſe ſanam. Ipſe paullo ante dixiſti, *Virtutem non expelli aut amitti:* hoc retine. Quid, quod Socraticum hoc eſt; bibere nec mergi? Plato de eo: Σωκράτης ἐν ταῖς εὐωχίαις πίνειν οὐκ ἐθέλων, ὁπότε ἀναγκασθείη, πάντας ἐκράτει. καὶ, ὃ πάντων θαυμαστότατον, Σωκράτη μεθύοντα οὐδεὶς πώποτε ἑώρακεν ἀνθρώπων: *Socrates in conviis, bibere haud promptus, ſiquando adigeretur, omnes ſuperabat. & quod maxime mirabile, Socratem ebrium nemo homo vidit unquam.* Viden' Sapientem & bibere multum, & mente conſtare? Aud. O callide! non ea mens, quæ tua, Platonis. etiam ſenſibus conſtitiſſe Socratem, vult adfirmatum.

Ibid. in fine epiſt.

In Cōvivio.

tum. Sed heus, non & talem ego Socratiſcum hodie novi? LIPS. Sile, ſile: diſce hoc, & Zenonem à potione alienum non fuiſſe. ὃς ἐρωτηθεὶς διὰ τί αὐστηρὸς ὤν, ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται; ἔφη, καὶ οἱ θέρμοι πικροὶ ὄντες, βρεχόμενοι γλυκαίνονται: *Qui interrogatus, quomodo, cum auſterus ingenio eſſet, in vino & potu diffunderetur? Nam & lupini,* inquit, *etſi amari, macerati & perfuſi dulceſcunt.* Quid tu, Seneca? ſuades ipſe, *nonnumquam uſque ad ebrietatem veniri, non ut mergat nos, ſed ut deprimat.* Audi. hoc fit Sapienti ebrio: multum, non male bibit, & purandæ mentis cauſſa, non turbandę. Si autem hoc; à caſu eſt, non ab inſtituto, ideoque ne culpa. De Tranquill. c. ult.

DISSERT. XIX.

Duo alia Paradoxa; atque etiam Paraloga nobis: Non ignoſcere, Non miſereri.

ATQUE hæc parva fortaſſe, an & prava quædam ſubiungo? Noſtro & Chriſtiano ſenſu ita ſunt: aut valde neceſſum eſt flecti interpretatione, & emendari. Tamen videamus. Primum,

SAPIENTEM NON IGNOSCERE. Stobæana: Φασὶ μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν, καὶ νομίζειν τὸν ἡμαρτηκότα μὴ παρ' αὐτὸν ἡμαρτηκέναι, πάντων ἁμαρτανόντων παρὰ τὴν ἰδίαν κακίαν. διὸ καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μὴ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι.

Aiunt

Aiunt nunquam veniam dare aut ignoſcere Sapientem. cum exiſtimet, qui peccarit, non contra aut præter mentem peccaſſe, omnibus ſcilicet peccantibus propria malitia. Ideoque & recte dici, veniam non indulgere peccantibus. Vult dictum. veniam non mereri, niſi qui ignari peccaſſent: nemo facit: nemo ergo meretur: neque Sapiens donat. Cicero hoc inter immania Stoicorum, ſed apud populum, damnat: & cauſſam tamen aliam eius apponit. *Fatetur aliquis ſe peccaſſe, & eius delicti veniam petit? nefarium eſt facinus, ignoſcere. At leve delictum eſt. Omnia peccata ſunt paria.* Eo trahit ecce, quod minoribus ignoſci ſoleat: talia non habent noſtri, qui omnia æquant. Seneca iterum rationem aliam: *Venia*, inquit, *eſt pœna meritæ remiſſio. Ergo ei ignoſcitur, qui puniri debuit: Sapiens autem nihil facit, quod non debet, nihil prætermittit quod debet. itaque pœnam, quam exigere debet, non donat.* Dura & inhumana iſta, inquiunt. Da aures Senecæ mitiganti: Sapiens quidem veniam non dat: *ſed illud, quod ex venia conſequi vis, honeſtiore tibi via tribuit. Parcit enim Sapiens, conſulit, & corrigit. Idem facit, quod ſi ignoſceret, nec ignoſcit: quoniam qui ignoſcit, fatetur aliquid ſe, quod fieri debuit, omiſiſſe.* Satis intricate hoc ille: ſed mox explicat,

Pro Muræna.

II. De Clem. c. VI. & VII.

Ibid.

plicat, parcere ob cauſſas. illi ob ætatem; alii ob errorem, & quia in vino lapſus eſt; alii ob cauſſam culpæ in ſpecie ſæpe honeſtam. *quæ omnia*, inquit, *non Veniæ, ſed Clementiæ opera ſunt*. Adde, quæ addit. Huic adſidet: Ibid.

NON MISERERI SAPIENTEM. Cicero ponit. *Neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum & levem*. Laertius: Ἐλεήμονάς τε μὴ εἶναι, συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί. μὴ γὰρ παριέναι τὰς ἐκ τοῦ νόμου ἐπιβαλλούσας κολάσεις. *Miſericordes non eſſe, veniamque nulli dare. neque enim prætermittere conſtitutas à lege pœnas*. Quæ ratio Iuſtitiam ſpectat: quaſi contra eam eſſet, remitti aut omitti pœnas. At Seneca noſter, ubi ex profeſſo hoc tractat, aliam etiam dat, & magis coloratam. Nam ſi pœnæ non remittendæ, ubi Clementia? Ipſe igitur, *Miſericordiam vitium* dicit: etſi *pleriqueut virtutem laudent, & Bonum hominem vocent, miſericordem*. Quare vitium? quia circa Clementiam quidem poſita eſt, ſed extra modum: ſicut Crudelitas, circa Severitatem. *Quid autem eſt? ægritudo animi, ob alienarum miſeriarum ſpeciem. Ægritudo autem in Sapientem virum non cadit*. Plura ibi, & lege: at Cicero pulchre etiam, & aliter, ex Stoicorum ſenſu damnat. *Cadit in eumdem & Misereri & Invidere. nam qui dolet rebus alie-*

Pro Mur.

II. De Clem. c. IV. & V.

III. Tuſc.

alienis adverſis, idem rebus alicuius ſecundis dolet. Divus Nemeſius hoc ipſum: *Ægritudinis ſpecies ſunt quattuor, Stupor, Moleſtia, Invidia, Miſericordia. Invidia, ægritudo quæ ob alterius res ſecundas ſuſcipitur: Miſericordia, quæ ob res adverſas.* Quid inhæreo? cum ad examen ventum eſt, vereor ut verbi, non rei ſit hæc pugna. Nam Seneca fatetur, *non miſereri quidem, quia non ſit ſine miſeria* (unde & nomen:) *ſed omnia quæ, qui miſerentur, dolentes facerent, hunc facturum alacri animo, ac libentem. Succurret alienis lacrimis, dabit manum naufrago, exſuli hoſpitium, egenti ſtipem. At faciet iſta tranquilla mente, vultu ſuo.* Nunqua hic durities aut inhumanitas eſt? Itaque exclamat noſter, *Male audire apud imperitos ſectam Stoicorum, tanquam nimis duram.* At hercules, inquit, *nulla benignior leniorque eſt, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior: ut cui propoſitum ſit uſui eſſe & auxilio, nec ſibi tantum, ſed univerſis ſingulíſque conſulere.* Hæc ita dicta & accepta non offendant fortaſſe: Chriſtiani tamen noſtri veteres vel verbi illius averſionem damnarunt. Auguſtinus: *Miſericordiam, Stoicorum eſt, ſolere culpare: ſed longe melius & humanius, & piorum ſenſibus accommodatius Cicero, in Cæſaris laude, locutus eſt.*

De Anima, c. XIX.

De Civ. IX, c. V.

ubi ait: Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior miſericordia eſt. IV.Strō.
Clemens item Alexandrinus: Ὁ δὲ ἔλεος, οὐχ ἥ τινες τῶν φιλοσόφων ὑπειλήφασι, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς. μᾶλλον δὲ, θεῖόν τι ἐστὶν, ὡς οἱ προφῆται λέγουσι. Ἔλεον γάρ, φησι, θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. *Miſericordia non eſt, ut quidam philoſobi* (Stoici) *cenſuerunt, Ægritudo ex alienis malis: ſed magis divinum quiddam eſt, ſicut Propheta loquuntur. Miſericordiam enim*, inquit, *volo, non ſacrificium.* Negat Ægritudinem eſſe: & ſane pulcherrime definire mihi viſus Gregorius Nyſſenus: *Miſericordiam eſſe, erga adflictos cum dilectione coniunctam affectionem.* Sicut enim Inhumanitas aut Durities ab Odio; ſic Miſericordia à Caritate cauſſam & originem habet, imo eſt ipſa. Sed ait Clemens, *Divinum quiddam* eſſe. nam & Deus quid magis uſurpat? quid magis etiam poſcit? Ideoque obtinuit, ut quamquam *Pietas* Dei cultus ſit, & intelligi ſoleat: *tamen more vulgi* (ait Auguſtinus) *hoc nomen etiam in operibus Miſericordiæ frequentetur. quod ideo, inquit, arbitror eveniſſe, quia hæc fieri præcipue Deus mandat, eaque ſibi vel præ ſacrificiis placere teſtatur.* Sed & apud veteres ſatis bonoſque ſcriptores *Pietas*, & *Pius*, pro miti & miſeranti.

Libro De Beatitud.

De Civ. X.c.I.

DISSERT. XX.

Paradoxum ſingulare, Omnes ſtultos inſanire: & , Omnia vitia in omnibus.

QUÆ ad *Sapientem* ſpectant Inopinata, pleraque peregi: ſuperant, quæ ad *Stultum*. Nam & hic multa, nec multa nobis ſunt: quia pangenda & capienda fere omnia, ex iam dictis. In Sapientem quidquid expetit, in iſtum pariter: ſic ut mutes, & adverſa omnia ponas. In paucis exemplis oſtendam, & reliqua inquiſitioni tuæ permittam. Primum eſto, oppoſitum noſtro primo: STULTOS OMNES *ex æquo ſtultos*, id eſt, PARITER INSANIRE. Cicero inter pauca illa ſua locandum cenſuit, proſcripſitque: Ὅτι πάντες οἱ ἄφρονες μαίνονται: *Omnes ſtultos inſanire* Laertius: πάντας τε τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. οὐ γὰρ φρονίμους εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἴσην τῇ ἀφροσύνῃ μανίαν πάντα πράττειν: *Omnes ſtultos inſanire. neque enim prudentes eſſe, ſed per æqualem ſtultitiæ inſaniam omnia facere.* Ætiologia iſta ſpectat ad Paritatem peccatorum: ſicut antea Virtutum: atque ut Sapientes ex æquo Boni, nemo plus minuſve, ſic Stulti æqualiter Mali, id eſt, inſani. Nam Inſania Sapientiæ opponitur. Diſcreta ergo hæc duo, Stultus & Inſanus? ſunt. ex Ambroſii mente,

Stul-

Stultus eſt qui nihil ſapit, & ſtulta intelligit: Inſipiens, qui mala ſapit. Etſi mallem, *Inſanum* pro *Inſipiente* poſuiſſet. Ut magis pro re dicam, Stultus eſt qui imperitus, & Scientiam non habet; Inſanus intelligitur, qui ex imperitia atque imprudentia male facit, & ſtultitiam promit. Poteſtatem illa, actum hæc oſtendit. E Cicerone hoc adſtruas: *Stoici videbantur monſtra dicere: nunc autem ita differunt. Omnes ſtultos inſanire, ut male olere omne cœnum: at non ſemper. Commove, ſenties.* Pauca verba, nec proprie ipſius: agnoſco Porticum. ſed ſententia, pro illa noſtra eſt: & Stultitam velut cœnum eſſe, quod tætrum odorem vi habet; in motu & agitatione, effectu promit. Idem etiam Cicero paullo aliter (quid vetat idem & vere & varie dici?) exponit: *Omnes perturbationes animi, Morbos philoſophi appellant: negantque Stultum quemquam his morbis vacare. Qui autem in morbo ſunt, ſani non ſunt: & omnium Inſipientium animi in morbo ſunt: omnes Inſipientes igitur inſaniunt.* Hic Inſipientes dixit Stultos: & puto verius, quam Ambroſius ſupra diſtinxit. Sed à morbo corporum, vocem docet ad hunc animorum tranſlatam. Aiebat autem Laertius (notaſti, aut debuiſti) *æqualem ſtultitiam omnes inſanire.* Quomodo?

In Pſal. XLVIII

IV. Tuſcul.

III. Tuſc.

modo? quia ſicut Sapiens *omnia recte facit*, doctum à nobis: ita *Stultus omnia male*.

Perſ. Sat. v. *----- nullo thure litabis*
Hæreat in Stultis brevis ut ſemuncia recti.

De Be-nef. v. c. xv. Seneca: *Vt vos* (Stoici) *dicitis, Omnes ſtulti mali ſunt: qui autem habet unum vitium, habet omnia.* Ibid. c. xvii. Dicit & clarius: *Et cupidi omnes, & maligni omnes, & timidi omnes: adiice, & ambitioſi omnes, & impii omnes.* Dii boni, non eſt hoc convicium generi humano facere? Cicero Pro Mur. popularirer ita interpretatur: *Nos autem, qui Sapientes non ſumus, fugitivos, exſules, hoſtes, inſanos denique eſſe dicunt.* Sed mittamus coronam, ſoli ſumus: itane dictum iniuſte? Zeno & illa manus Laert. in Zen. repugnant: οἷς ἀρέσκει μηδὲν μεταξὺ εἶναι ἀρετῆς, καὶ κακίας· τῶν Περιπατητικῶν μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας εἶναι λεγόντων τὴν προκοπήν. ὡς γὰρ δεῖν φασὶν ἢ ὀρθὸν εἶναι ξύλον, ἢ στρεβλὸν, οὕτως ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον· οὔτε δικαιότερον, οὔτε ἀδικαιότερον. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. *Quibus placet, nihil medium inter Virtutem & Malitiam eſſe: cum tamen Peripatetici medium interponant, Profectum. Sicut enim lignum rectum aut curvum eſt; ita hominem iuſtum aut iniuſtum. idemque in ceteris.* Hic cardo rei vertitur: malos aut probos omnes eſſe: nullo medio: & Sanos igitur aut Inſanos. Horatius

ratius ſatis contente hoc adfirmat, & alia ſimilitudine item ſuadet:

Quem mala Stultitia, & quemcunque inſcitia veri
Cæcum agit, Inſanum hunc Chryſippi porticus & grex
Autumat. hæc populos, hæc magnos formula Reges,
Excepto Sapiente, tenet. nunc accipe quare
Deſipiant omnes, æque ac tu, qui tibi nomen
Inſano poſuere. velut ſilvis, ubi paſſim
Palantes error certo de tramite pellit:
Ille ſiniſtrorſum, hic dextrorſum abit: unus utrique
Error, ſed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo inſanum. nihilo ut ſapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.

Ecce, ait omnes Inſanos, etiam illos qui hoc docent: id eſt, Zenonem, Cleanthem, Chryſippum: qui in profectu quidem ſunt, ſed nondum in certa via: ideoque in errore. Apud Ciceronem alia etiam ſimilitudo: *Nihil adiuvat procedere & progredi in Virtute, quo minus miſerrimus ſit, antequam ad eam pervenerit: quoniam in aqua nihilo magis reſpirant qui iam ad ſum-* IV. De Fin.

ſummam eam appropinquant, quam qui ſunt in profundo: & quoniam catuli, qui iam deſpecturi ſunt, cæci æque, ut ii qui modo nati. Platonem quoque neceſſe eſt, quoniam nondum videbat, æque cæcum animo, ac Phalarim fuiſſe. Et refellit ibidem, aut conatur: ſed nos ſenſa noſtrorum exſequimur. Pro quibus & Empiricus: *Ex Stoicorum ſententia in Stultorum numerum referuntur Zeno, Cleanthes; & Chryſippus, & ceteri ex ſectis: quilibet autem Stultus tenetur ab ignoratione.*

Adverſ. Mathē.

Plutarchus ex profeſſo iſta aperit & damnat, libello *De profectu in Virtute*: atque inter plura ait. *Stoci*, inquit, (eos enim intelligit, etſi nec nominat) πολλῶν ἀπορειῶν ἐμπεπλήκασι τὴν φιλοσοφίαν. μεγίστης δὲ, τῆς εἰς μίαν ὁμοῦ κακίαν πάντας ἀνθρώπους, πλὴν ἑνὸς τοῦ τελείου, τιθεμένης. ὑφ' ἧς αἴνιγμα γέγονεν ἡ λεγομένη προκοπὴ, μικρὸν ἀπολείπουσα ἐσχάτης ἀφροσύνης. τοὺς δὲ πάντων ἅμα παθῶν καὶ νοσημάτων οὐκ ἀφειμένους ἀπ' αὐτῆς, ἔτι τοῖς μηδενὸς ἀπηλλαγμένοις τῶν κακίστων παρέχουσα κακοδαιμονοῦντας: *multis controverſiis ſcrupuliſque referſerunt philoſophiam. uno autem vel maximo, quod in unam æqualitatem Vitii omnes iucludunt, excepto Sapiente. Vnde ænigma redditur illa, quæ dicitur, Profectio: ut quæ parum differat ab imprudentia extrema; & eos qui non omnibus affectibus morbiſque omnino liberi ſint, æque infelices habens,*

atque

atque illos qui nullo ſoluti. Atque addit deinde eos iſtos à ſe ipſis refelli .qui *dum in ſcholis,* inquit, *clamant, parem iniuſtitiam eſſe Ariſtidis & Phalaridis, improbitatem Meliti & Platonis: in vita tamen & rerum uſu illos declinant & vitant, ut deteſtabiles; his adhærent, & audiunt, & fidem habent.* Hæc iſti acriter, & cum colore, quem tamen noſtri diluunt. Nam primum, etſi omnes in vitiis, non tamen eodem modo: & quidam (ut qui progreſſum fecere) facilius poſſunt emergere, quam illi qui in fundo. Ita negabat Zeno *Platonem, ſi Sapiens non ſit, eſſe in eadem cauſſa, qua tyrannum Dionyſium. huic, mori optimum eſſe, propter deſperationem Sapientiæ; illi, propter ſpem vivere.* Deinde non tam eminentia in omnibus vitia: quod Seneca noſter optime it explicatum. *Stultus*, inquit, *omnia vitia habet: ſed non in omnia natura pronus eſt. Alius in avaritiam, alius luxuriam, alius petulantiam inclinat. Itaque errant illi, qui interrogant Stoicos, Quid ergo? Achilles timidus eſt? Ariſtides iniuſtus? Fabius temerarius? Mucius proditor? Camillus deſertor? Non hoc dicimus, ſic omnia Vitia eſſe in omnibus, quomodo in quibuſdam ſingula eminent: ſed malum ac Stultum nullo vitio vacare. nec audacem quidem timoris abſolvimus, nec prodigum*

Cic. IV. Tuſcul.

IV. De Benef. c. XXVI. & XXVII.

gum avaritia liberamus. Quomodo homo omnes ſenſus habet, nec ideo tamen omnes homines aciem habent Lynceo ſimilem: ſic qui Stultus eſt, non tam acria & concitata habet omnia, quam quidam quadam. Omnia in omnibus Vitia ſunt, ſed non omnia in ſingulis exſtant. Adde, quæ de Cœno ſupra dixi: vi & natura ſua ſemper fœdum, ſed odorem exſerit concitatum. Atque hæc mira ſatis aut nova videri, quid negem? aut quomodo aliter *Inopinata* ſint? ſed tamen nexa inter ſe eſſe, & defendi (ſiquis intendat) poſſe, habeo certum. Enimvero ſi ſupra, etiam noſtrorum ſuffragatione, dictum, *Virtutes iunctas, & qui unam habeat, habere omnes:* contrarium quidni verum, *Vitia iuncta & nexa eſſe?*

DISSERT. XXI.

Item ſingulare Paradoxum, Peccata æqualia eſſe.

PLURA de *Stultis* liceat perſequi: non libet, manuduxi & præivi, qui fiat. Addo, decantatum, ſed & damnatum Paradoxum: ἴσα τὰ ἁμαρτήματα εἶ): ÆQUALIA PECCATA *eſſe*. Cicero: *Placet Stoicis omnia peccata eſſe paria.* Idem alibi amplificat & extendit: *Omnia peccata eſſe paria: omne delictum, ſcelus eſſe nefarium:*

v. A ca.

Pro Mur.

rium: nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam qui patrem ſuffocaverit. Laertius ponit, & una cauſſam: Ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς ἴσα ἡγεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα. εἰ γὰρ ἀληθὲς ἀληθοῦς μᾶλλον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ψεῦδος ψεύδους· οὕτως οὐδὲ ἀπάτη ἀπάτης, οὐδὲ ἁμάρτημα ἁμαρτήματος. καὶ γὰρ ὁ ἑκατὸν σταδίους ἀπέχων Κανώβου, καὶ ὁ ἕνα, ἐπίσης οὐκ εἰσὶν ἐν Κανώβῳ· οὕτω καὶ ὁ πλεῖον καὶ ὁ ἔλαττον ἁμαρτάνων, ἐπίσης οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ κατορθοῦν. In Zen. Placet Stoicis æqualia eſſe peccata. Ut enim *Verum Vero magis tale non eſt, neque Falſum Falſo: ita nec fraus fraude, nec peccatum peccato. Nam & qui centum ſtadiis Canopo abeſt, & qui uno, pariter non ſunt in Canopo: ſic qui parvum vel magnum delinquit, pariter abeſt à recto.* Duplex adfirmatio. prior, à natura rei. omne enim Bonum, Verum eſt: omne Malum, Falſum. atqui hæc æqualia; ergo & iſta. Deinde, à ſimili. quicumque loco aliquo aut meta abeſt, pauxillo aut longinquo; tamen abeſt: omne vitium à Bono abeſt: ergo pariant. Apud Ciceronem, aſſertio etiam alia. *Peccata paria. quonam modo? quia nec Honeſto quidquam honeſtius, nec Turpi Turpius. Perge porro. nam de iſto magna diſſenſio eſt: illa argumenta propria videamus. Vt, inquit, in fidibus pluribus, ſi nulla earum ita contenta numeris ſit, ut concentum ſervare poſſit, omnes æque in-* IV. De fin.

contenta ſint : ſic Peccata quia diſcrepant, æque diſcrepant : paria ſunt igitur. Sed & aliud ſimile. *Vt gubernator æque peccat, ſi palearum navem everterit, & ſi auri: item æque peccat, qui parentem, & qui ſervum iniuria verberat.* Invidioſa hęc, non ſolum ſcrupoſa videntur. quid? inter paricidam, & gallicidam non diſcrimen? Qui tamen animum peccandi videt: & ab eo peccatum : æqualis ubique malitia, etſi in materia inæquali. Areopagitæ olim puerum interfecerunt, cui ludus erat hirundinum oculos configere. videbant enim pravum illud inſitum: & ad hominum exitium erupturum : necaverunt igitur in herba. Talis malitia, in omnibus malis. Diſcrimen igitur nullum? inquies : & cur leges faciunt, atque aliter aliterque puniunt? Imo aliquod eſt, nunc dicendum. Primum, ἴσων ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, εἶναι τινὰς ἐν αὐτοῖς διαφορὰς, καθόσον τὰ μὲν αὐτῶν ἀπὸ σκληρᾶς δυσιάτου διαθέσεως γίγνεται, τὰ δὲ οὔ: *Æqualia cum ſint peccata, tamen differunt in iſto, quod alia à prava & vix ſanabili affectione proveniunt; alia minime.* En diſcrimen, à patrante : alterum ab eo in quem patrant, aut circa quod patrant. Patrem vides? plures tibi in eum adſpectus & vincula Natura & Ratio iniecit : quæ cũ ſolvis, in pari malitia plus aut pluries peccas.

Hæc ex mente Stoicorum.

Stob. Ecl.

cas. Externum igitur aliquid eſt, quod diſcriminat, non in te ſitum. Cicero in hac re: *Nihil igitur intereſt, patrem quis necet, an ſervum? Cauſſa hæc, non natura diſtinguit. nam & parenti nonnumquam adimi vita ſine ſcelere poteſt, & ſervo non poteſt. Illud tamen intereſt, quod in ſervo necando ſemel peccatur; in patre, multa. Violatur is qui procreavit, qui aluit, qui erudivit:* MULTITUDINE PECCATORUM *præſtat, eoque maiore pœna dignus eſt.* Audiantur & Stobæana Electa (atque ea pleraque, ut odoror, è Chryſippo ſunt:) audiantur: ἴσα δὲ πάντα λέγουσι τὰ ἁμαρτήματα, οὐκ ἔτι δ' ὅμοια: *Æqualia quidem Peccata omnia, non ſunt tamen ſimilia.* Valde hoc nota: & quæ addunt. *Feruntur enim & manant omnia ab uno Malitiæ fonte, iudicio in omnibus peccatis eodem, id eſt, pravo: ſed per cauſſam externam, circa quam iudicia perficiuntur, diſſimilia redduntur Peccata* (κατὰ ποιότητα) *in* QUALITATE. *Sicut, omne mendacium eſt æque mendacium: ut ſi dicam, Nox eſt, cum Dies ſit; aut, Centaurus vivit & exſiſtit: illud poteſt, hoc non poteſt: ideoque magis mentiar, quam in illo. Sic in Peccatis, quæ omnia Mendacia dicas: & quatenus talia, perfecta & æqualia: non tamen in qualitate eadem aut Subiecto.* Talia quædam iſtic legas: nec dubito quin Chryſippus atque illi (nam quamdiu

Parad. III.

diu hæc, & quam acriter diſputata?) ſubtiliora alia dixerint, quibus lubet indaganda. Nobis ſententia hæc damnata eſt, & inter errores habita olim Nova-
I. De Pœnit. c. I. tianorum. Ambroſius, atque alii Patrum notant: &, ut dixi, vere & ſeveriter notant. Idem Divus Hieronymus: qui tamen finem & fructum eius Dogmatis
De Inſtitut. matriſ. famil. non celat. *Stoicorum quidem eſt*, inquit, *delicta omnia paria iudicare, nec ullum inter Scelus & Erratum diſcrimen facere. Nos vero, etſi multum inter Peccata diſtare credimus; tamen* SATIS PRODESSE AD CAUTIONEM *dicimus, etiam minima pro maximis cavere. Non cito ad maiora*
III. Parad. *procidet, qui etiam parva formidat.* A Cicerone hoc eſt, qui in iſto ipſo Paradoxo: *Hac ſententia non modo verior, ſed ne utilior quidem hominum vita reperiri ulla poteſt. Quæ vis eſt enim, quæ magis arceat homines ab omni probitate, quam ſi ſenſerint, nullum in delictis eſſe diſcrimen?* Eſt ſane vetus, ſi non vera, ſententia; nata ante Zenonem notum. Palam in De-
III. Philip. moſthene: τὸ γὰρ ὅσιον καὶ τὸ δίκαιον, ἄν τ' ἐπὶ μικροῦ τις, ἄν τ' ἐπὶ μείζονος παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν: *Pium & iuſtum, ſive in parvo aliquis, ſive in maiore tranſiliat, eamdem vim habet.* Germanum hoc Stoicum: & æque extra lineam eſt, quiſquis tranſivit.

Dis-

DISSERT. XXII.

Sapientem ſumere aliquando mortem poſſe, decere, debere: ex Stoico quidem decreto.

INTER Paradoxa numero, quod acriter & curioſe quæſitum aſſertumque fuit, An Sapiens ſponte abeat è vita? Aſſertum à noſtris dico: nec licere tantum, ſed debere. Cauſſæ communes. quia Vita hæc inter Indifferentia eſt, itemque ipſa Mors: ſumi igitur, non ſumi poſſe, uti opportunitas erit. Sicut à convivio ſatur poſſum ſurgere, & abire: ludum, cum libet, relinquere: tale hic eſſe. Epictetus: ᾧ γὰρ ἔξεστιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τοῦ συμποσίου, καὶ μηκέτι παίζειν, ἔτι οὗτος ἀνιᾶται μένων; οὐχὶ δ' ὡς παιδιᾷ παραμένει μέχρις ἂν ψυχαγωγῆται; *Cui enim licet, cum lubet, à convivio diſcere, neque ultra ludere: etiamne is manens adfligitur & nauſeat? non potius, ut ludo, intereſt quamdiu oblectatur?* Modus tantum & occaſio has res temperant: *Neque intereſt multum, mors ad nos veniat, an ad illam nos. Illud imperitiſſimi cuiuſque verbum falſum eſſe, tibi perſuade: Bella res eſt, mori ſua morte.* Semper enim tua erit, & maxime quam feciſti. Quid? ianuam aliquis hanc mihi claudat ad Libertatem? & nonne hæc (Libertas dico)

[Margin: II. Diſſert. c. XVI.]

[Margin: Sen. ep. LXIX.]

co) finis aut fructus Sapientiæ eſt? torquebit aliquis, vexabit, illudet, invitum? *Non ſerviam*, aiebat puer ille Lacon, & præcipitem ſe dedit. *Qui mori didicit,*
Epiſt. XXVI. *ſervire dedidicit: ſupra omnem potentiam eſt, certe extra omnem. Quid ad illum carcer, & cuſtodia, & clauſtra? liberum* OSTIUM *habet.* Hoc eſt illud oſtium,
1. Diſſert. c. XXIV. de quo Epictetus: Τὸ δὲ κεφάλαιον μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὶ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκέτι παίξω· καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὼν, οὐκέτι παίξω, ἀπαλλάσσου. *Caput rei memento, Quod* IANUA *ſit aperta. ne eſto pueris timidior: ſed ut ulli, cum aliqua re non amplius delectantur, dicunt, Non ultra ludam: ſic tu, cum talia aliqua videbuntur, dic, Non iam ludam, & deſiſte.* Ianuam dixi? lata imo *via* eſt. Statius ad Hemonidem, qui in ore Eteoclis ſe interfecerat:

Lib. III
Tu tamen egregius fati, mentiſque, nec unquam
Indignum paſſure ſitum. qui cominus auſus
Vadere contemptu regis: quaque ampla veniret
Libertas, monſtrare viam.

Sen. De Ira, III, c. XV. Vis videre, quam lata? *Quocumque reſpexeris, ibi malorum finis eſt. Vides illum præcipitem locum? illac ad Libertatem de-*

ſcen-

ſcenditur. Vides illud mare, illud flumen, illũ puteum? Libertas illic in imo ſedet. Vides illam arborem brevem, retorridam, infelicem? pendet inde Libertas. Vides iugulum tuum, guttur tuum, cor tuum? effugia Servitutis ſunt. Nimis mihi, inquies, operoſos exitus monſtras, & multum animi ac roboris exigentes. Quaris igitur, quod ſit ad Libertatem iter? QUÆLIBET *in corpore tuo* VENA. O limitem vere latum, & pæne, quidquid in orbe, complexum! Unam naſcendi viam Natura dedit, mille moriendi. Igitur unam aliquam ingredi ſuadet, ſed conſilio & cauſſa. Nam *Sapiens vivit quantum debet, non quantum poteſt. Videbit ubi victurus ſit, cum quibus, quomodo, quid acturus. Si multa occurrunt moleſta, & tranquillitatem turbantia, emittit ſe: nec hoc tantum in neceſſitate ultima facit, ſed cum primum illi cœperit ſuſpecta eſſe Fortuna. Nihil exiſtimat ſua referre, faciat finem an accipiat.* Epiſt. LXX. Laertius magis diſtincte cauſſarum quaſdam aperit, inter Zenonia decreta: Εὐλόγως τέ φασιν ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων· κἂν ἐν σκληροτέρᾳ γένηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. *Iuſte & cum ratione Sapientem educturum ſe è vita dicunt, vel pro patria, & amicis; vel ſi in acerbis doloribus verſetur, itemque in membrorum mutilatione, vel morbis ægre*

gre curandis. Triplicem dat cauſſam vel caſum: pro Patria & amicis; in Animi; itemque Corporis dolore. De prima, conſentiunt hodie: videamus alias, imo & addamus. Nam & in ultima paupertate, mori invitant. Dicit aliquis,
Epiſt. XVII. *Neceſſaria deerunt? Primum deeſſe non poterunt, quia Natura minimum petit. Sed ſi neceſſitates ultimæ inciderint, exſiliet è vita, & moleſtus ſibi eſſe deſinet.* Quid hic Epictetus? fortiter, ſuo more atque in-
1. Diſſert. c. 12. dole: Ὅταν χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλαίοντες περὶ τῆς αὔριον, πόθεν φάγητε. ἀνδράποδον! ἂν σχῇς, ἕξεις. ἂν μὴ σχῇς, ἐξελεύσῃ. ἤνοικται ἡ θύρα. *Cum hodie repleti fueritis, ſedetis plorantes & ſoliciti, quid cras comeſturi ſitis. Mancipium! ſi habueris, habebis: ſi non habueris, abibis.* APERTA EST IANUA. At parentes & amici mei plorabunt. Plorent, modo ne tu: ignavi & mali ſint, ne tu. Zenonis hæc ſunt, hominis tetrici & odioſi? ſunt Epicu-
Sen. ep. XII. ri. cuius ipſa hæc gnome prodita: *Malum eſt in neceſſitate vivere; ſed in neceſſitate vivere, neceſſitas nulla eſt.* Idem in moleſtiis & dolore. Diogenes olim aſpere ad Speuſippum, morbidum, & in geſtatorio ſibi obvium: cum iſte prior dixiſſet, *Salve, Diogenes: Tu vero*, inquit, *non ſalve, qui talis cum ſis, vivere ſuſtines.* Movit hominem, & contra ſectæ

ſuæ

ſuæ decretum, paullo poſt mortem ſponte ſumpſit. Aſpere quidem hoc Cynicus, ut dixi: ſed ſenſu, quem & Fabius acute expreſſit. *Nemo, niſi ſua culpa, diu dolet.* Quid ergo? ignaviter ſtatim in morbo, aut dolore, è vita fugiam? negant noſtri: & pro iis Seneca diſtinguit. Audi, ſcrutare: *Morbum morte non fugiam, dumtaxat ſanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus, propter Dolorem. ſic mori, vinci eſt. Hunc tamen ſi ſciero perpetuo mihi patiendum: exibo, non propter ipſum, ſed quia impedimento mihi futurus eſt ad omne, propter quod vivitur. Imbecillus & ignavus eſt, qui propter Dolorem moritur: ſtultus, qui Doloris cauſſa vivit.* Habes hic capitalem, ut ſic dicam, rationem cauſſamque moriendi: ſiquid externum tale erit, ut aut honeſte aut utiliter vivere non poſſim. Honeſte, negant Catonem potuiſſe; utiliter, Atticum, & tales, qui in extremo ſenio, aut morbo. Nam & Senectutem inter cauſſas habent. Noſter: *De iſto feremus ſententiam, an oporteat faſtidire Senectutis extrema, & finem non operiri, ſed manu facere. Prope eſt à timente, qui fatum ſegnis exſpectat: ſicut ille ultra modum deditus vino, qui amphoram exſiccat, & fæcem quoque exſorbet.* Sed mox ita decidit, & ſententiam pronunciat: *Non re-*

Præfat. VII. Inſtitut.

Epiſt. LXVIII.

Ibid.

 lin-

linquam ſenectutem, ſi me totum mihi reſervabit: totum autem, ab illa parte meliore. At ſi cœperit concutere mentem, ſi partes eius convellere, ſi mihi non vitam reliquerit, ſed animam: proſiliam ex ÆDIFICIO PUTRIDO AC RUENTI. Animum ſenecionis noſtri vides; (talis iam erat, cum hæc ſcripſit) ſed, ô Deus, quam vegeti ea parte & valentis! Muſonius, aut quis alius, apud Stobæum iſta ipſa pul-
Serm. I. chre: *Sicut,* E DOMO *exigi videmur, cum locator, penſione non accepta, fores revellit, tegulas aufert, puteum obſtruit: ita & hoc corpuſculo pelli videor, cum Natura, quæ locavit, oculos adimit, aures, manus, pedes. Non moror igitur amplius, ſed velut è convivio diſcedo, nihil ægreſcens.* Hæc ratio in Senectute valet, aut etiam corpore per morbos iam affecto: & quid opus tergiverſari, & differre, quod ſtatim eſt futurum? Iu pœnas, aut riſum vivis:

Lucr. III. *Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis,*
Æquo animoque capis ſecuram, ſtulte, quietem?

Quod noſtri etiam longius, & ad res lætas, & corpus validum, producant. Cato
III. De Finib. apud Tullium: *Sed cum ab his* (quæ ſecundum Naturam ſunt) *omnia proficiſcantur officia; non ſine cauſſa dicitur, ad ea re-*

ferri

ferri omnes noſtras cogitationes, in his & EXCESSUM E VITA, *& in* VITA MANSIONEM. *In quo enim plura ſunt, quæ* SECUNDUM NATURAM *ſunt, huius officium eſt, in vita manere: in quo autem ſunt plura* CONTRARIA, *aut* FORE *videntur, huius officium eſt, è vita excedere.* *Ex quo apparet, & Sapientis aliquando eſſe officium, excedere è vita, cum Beatus ſit: & Stulti, manere in vita, cum ſit miſer.* Hæc germana ſunt Stoica, ſed obſcurius dicta: an lux aliqua à Stobęo, id eſt, Chryſippo, erit? Φασὶ δὲ, ποτὲ καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως γίνεσθαι κατὰ πολλοὺς τρόπους, τοῖς δὲ φαύλοις μονὴν ἐν τῷ ζῆν, καὶ εἰ μὴ μέλλοιεν ἔσεσθαι σοφοί. οὔτε γὰρ τὴν ἀρετὴν κατέχειν ἐν τῷ ζῆν, οὔτε τὴν κακίαν ἐκβάλλειν. τοῖς δὲ καθήκουσι, καὶ τοῖς παρὰ τὸ καθῆκον, μετρεῖσθαι τήν τε ζωὴν, καὶ θάνατον. In Eclog. *Aiunt* (Stoici,) *interdum & exitum è vita Probis Sapientibuſque, ex officio multimodis convenire; & contra, Improbis Stultiſque manſionem, etiamſi numquam curæ habituri ſint eſſe Sapientes. Neque enim vel Virtutem retinere in vita, vel Malitiam eiicere: ſed ex officio, vel non officio, æſtimandam diiudicandamque eſſe Vitam, vel Mortem.* Lux tenuis, tamen aliqua: & radium etiam à Plutarcho addamus. qui miratur, ſi non hoc contra *Communes Notiones* dictum, ἄνθρωπον, ᾧ πάντα τ' ἀγαθὰ πάρεστι, καὶ μηδὲν ἐνδεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ τὸ De Cōm. Not.

μακάριον, τούτῳ καθήκειν, ἐξάγειν ἑαυτόν. ἔτι δὲ, ᾧ μηδὲν ἀγαθόν ἐστι, μηδὲ ἔσται, τὰ δεινὰ δὲ πάντα, καὶ τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ πάρεστι, καὶ παρέσται διὰ τέλους, τούτῳ μὴ καθήκειν ἀπολέγεσθαι τὸν βίον, ἂν μή τι διὰ τῶν ἀδιαφόρων αὐτῷ προσγένηται. *Hominem, cui omnia Bona adſint, quiquè nullo indigeat ad Felicitatem, huic convenire vita diſcedere: contra autem, cui nec Boni aliquid eſt, nec erit, gravia autem & Mala omnia adſunt, & ad finem aderunt, huic non convenire abdicare ſe vita, niſi aliquid* INDIFFERENTIUM *ei interveniat.* Non eſt, ô Plutarche, contra communem ſenſum, niſi illorum, qui hæc inter Bona aut Mala habent. Nobis ſunt *Indifferentia.* Et pulchre philoſophus quiſpiam ſuper ipſa hac re diſſerens, cum *Mortem talem* dixiſſet: *Cur ergo non moreris?* iniecit quiſpiam. Atque ille prompte, *Quia indifferens eſt.* Omnino, non ſtatim Sapiens ad eam venit, triſtibus, lætiſve rebus: ſed *Officium* in conſilio habet. Decet me vivere? vivo. Uſus eſt? vivo. Nihil horum? non vivo. Læta me circumſtant? ſed tempeſtatem imminentem video: cur feram ultra Spei aut Metus moras? *Illum lauda, & imitare,* ait Seneca: *quem non piget mori, cum iuvat vivere.* Neque rem magnam facies. quamdiu eſt iſtud vivere? hodie, cras, poſt menſem, annum eiicieris, unde non lubet

Epiſt. LIV.

lubet exire. Ad ſummam, Vita eſt quaſi tunicula. ut illam, ſi me ſtringit & moleſta eſt, abiicio; aut ſi etiam indecora eſt, exuo: tale in hac animi veſte. Neque ſoli Stoici iſta: Plato, qui adverſarius validus cenſetur, ubi iudicio maxime diſſerit, iſtuc fere abit. Inter leges optimæ illius reip. eſt hæc: *Quid ſi autem aliquis*, inquit, *maxime propinquum & familiarem interfecerit? id eſt, ſe ipſum. Hunc talem damnamus, & probris afficimus, quæ ſequuntur: ſi tamen fecerit*, μήτε πόλεως ταξάσης δίκην, μήτε περιωδύνῳ καὶ ἀφύκτῳ προσπεσούσῃ τύχῃ ἀναγκασθεὶς, μηδὲ αἰσχύνης τινὸς ἀπόρου καὶ ἀβίου μεταλαχών: *neque civitatis decreto iuſſus, neque intolerabili aliquo & inevitabili Fortunæ caſu adactus, neque ignominia pauperis & non ſuſtentandæ vitæ adductus.* Vides exceptiones poni, quas fere noſtri: etſi magis (fatendum eſt) reſtrictas? Nam excipit *Damnationem publicam*, qualis in Socrate, & Seneca fuit: excipit *Graves caſus:* excipit extremam *Paupertatem & Ignominiam.* ad quæ capita, reliqua fere trahas. Culpat dumtaxat eum, ὃς ἀργίᾳ τε καὶ ἀνανδρίας δειλίᾳ ἑαυτῷ δίκην ἄδικον ἐπιθῇ: *qui ignavia, & timidi animi imbecillitate, iniuſtam ſententiam in ſe tulerit, exſecutuſque ſit.* Et nos hercle damnamus. Sed quam multi alii ad * αὐτοχειρίαν iſtam monitis

Lib. IX. De Legib.

* *Sui interfectionem.*

nitis vel factis ducunt? Aiax apud Sophoclem:

In Aiace Flagellif.

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου,
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται:
Nam turpe vitam diutinam viro peti,
Malis eum qua liberatura haud ſiet.

Et poſt pauca eius ſententiæ,

Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή.
Sed aut honeſte vivere, aut ſtatim mori
Generoſum oportet.

Lib. II. c. LXIII Quid Plinius? ille vero *Terram matrem etiam venena, noſtri miſertam, inſtituiſſe,* credi vult: ut ſcilicet, *facillimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine exſtingueremur, nullo labore ſentientibus ſimiles.* Et hercle iam olim viri primarii, atque ipſi Reges, venena ad manum habere ſoliti, ad hunc ſubitum aliquem uſum. Livius: REGIO MORE, *ad incerta Fortunæ, venenum ſub cuſtode promptum.* Ecce & miniſtrum è fidis, huic cuſtodiæ. Neque neſcio infinitos uſurpaſſe: quid tamen? Abſtinentia ſive Inedia mitior meliorque videri poſſit: ſiquid fas in mala re bonum dici. Illa lente, & ſine vellicatione aut pugna, quam venena adferunt, & ſeptimo fere die tollit. Plinius:

Lib. VII c. ult. *Homini non utique* (id eſt, non certo & ſemper, etſi plurimum) *ſeptimo die letalis Inedia: duraſſe & ultra undecimum pleroſque,*

que, certum eſt. A robore & conſtitutione interna hoc pendet. Sicut in Azano Baſſa Turcico, qui noſtra memoria Algerio in Africa præfuit. is ſupra modum bene habitus & pinguis, de medicorum ſententia abſtinere cœpit: eoque paullatim produxit, ut ſeptem totos dies inediam ferret, ſine noxa: imo macreſceret, id eſt, revaleſceret in multos deinde annos. Exempla autem, qui ſe ſubduxerint è vita, ſi vel magnorum tantum virorum adferam: quis finis ſit? aut quid factius faciam? rationibus enim in hac re, aut irrefragabili certe auctoritate pugnandum ſit: ut eſt divina: & hæc damnat. Omitto igitur, duobus contentus, quæ ſunt culminum ipſorum Porticus noſtræ. Zeno iam nonagintaocto annos natus, cetera valens atque integer, cum è ſchola veniens pedem offendiſſet, lapſuſque eſſet: manu terram pulſans, Euripideum illud occinuit, Ἔρχομαι, τί μ' αὔεις; *Venio, quid appellas me?* & domum regreſſus ſponte vitam poſuit. Cleanthes, ulcere in ore nato, cum ſuaſu medicorum abſtinuiſſet ſe cibo biduum, meliuſque iam factum eſſet: iiſdem ad cibum revocantibus, abnuit: *nec, maiore via parte confecta, ſe rediturum.* Ita inedia obiit. Hæc pro Stoicorum ſenſu dicta ſunto: plene & libere. ſed pro illorum.

DIS-

Dissert. XXIII.

Decretum hoc reiectum, & oſtenſum, non licere, non debere, mixtis rationibus teſtibuſque.

Aud. Heus tu, an non aliquid inclinas? Lips. Abſit: reſpuo. Quod accuratius dixerim, candide & magno à me animo factum. Cauſſæ prævaricari numquid debui? & pleraque omnia igitur attuli, nec dicta iis ſubduxi: quia vincere conſtitui, non circumſcribere. Ecce enim omnes iſtos aliosque colores una Veritatis ſpongia iam ibo deterſum. Audi, & intende. Aio, pleriſque omnibus priſcæ & veræ Sapientiæ, ſententiam hanc damnatam. Homero in primis: apud quem hoc votum exprimitur,

Odyſſ. λ. Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν:

Eligam ego, vel in agris vivens inſervire
Pauperem apud dominum, cui nec ſit copia victus,
Quam functis functis dare iura, atque imperitare.

De Seneca. Item magno Pythagoræ. qui *vetat* (ait Cicero) *iniuſſu Imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio & ſtatione vitæ diſcedere.* Quid Plato-

Platoni & aſſeclis? communis hæc aſſertio, *Piis omnibus retinendum eſſe animum in Cuſtodia Corporis, nec iniuſſu eius, à quo ille eſt datus, ex hominum vita migrandum eſſe: ne munus humanum, adſignatum à Deo, defugiſſe videamur.* Et Apuleius inter illius dogmata: *Sapiens corpus non relinquet invito Deo. Nam etſi in eius manu eſt mortis facultas, & quamvis ſciat ſe terrenis relictis conſecuturum eſſe meliora; niſi perpetiendum iſtud lex divina decreverit, accerſire tamen eum mortem non debere.* Sicut enim quos magiſtratus in carcerem aut cuſtodiam dedit, niſi eius venia non exeunt: ſi faciunt, pœnam ſibi adaugent: ita ſiquis velut furtiva diſceſſione è vita abit, non vitari miſeriam, ſed cumulari. Talis enim anima metu, dolore, odio feciſſe id videtur: quas paſſiones ſecum aufert, & his velut ſordibus infecta, non venit ad liberos puroſque illos locos. Virgilius Platoniſſans: Cic. in Somn. Scip. De Philoſ.

Proxima deinde tenent mæſti loca, qui
ſibi letum
Inſontes peperere manu, lucemque peroſi
Proiecere animas. quam vellent æthere
in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre
labores?

Una dumtaxat mors licita, atque adeo laudata; illa, cum Anima corporeas illecebras, adhuc in corpore conſtituta, contemnit, & ſoluta illis vinculis cælo & ſideribus meditatione infertur: de qua ſentimus, cum dicimus, *Philoſophiam mortis ſtudium eſſe.* Talia, & plura, Platonici: iam Ariſtoteles, palam hanc ſpontaneam mortem damnat: atque id ratione. Ait enim tantum abeſſe, ut viri fortis aut magnanimi talis exitio ſit, ut contra timidi & ignavi. Verba eius:

III. Ethic. ad Nicom. c. VII. & ad Eudem. lib. III. τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ, τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα· καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν. *Mori ob inopiam, aut amorem, aut aliud moleſtum, non eſt fortis viri, ſed timidi. Mollities enim, fugere difficilia & aſpera. neque mortem, ut bonum ſuſtinet, ſed malum fugiens.* Euripides Herculem loqui conſimiliter facit:

Ἐσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὤν,
Μὴ δειλίαν ὄφλω τιν', ἐκλιπὼν φάος.
Ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιτ' ὑποστῆναι βέλος.

Conſideravi ego, malis etſi obrutus,
Ne quis timorem, vita abire, cenſeat:
Nam qui malis ſubſiſtere haud quaquam
eſt potis,
Nec ille contra tela ſubſiſtat viri.

Lib. V. Et apud Curtium pulchre: *Fortium virorum*

rorum eſt, magis mortem contemnere, quam odiſſe vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem ſui, compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors eſt, ad quam NON PIGRE IRE *ſatis eſt.* Eſt ergo Ignaviæ: quid, quod Sævitiæ etiam eſt? Immergis in te ferrum, aut venenum: & id quod alteri factum horreas, in te prompte uſurpas. Varro, ad hos tales:

Quamnam te dicam eſſe feram,
Qui manu corporis fervidos
Aperis lacus ſanguinis,
Atque vita te levas
Ferreo enſe?

Adde iniuſtitiam. Quæ enim lex divina aut humana permittit innocentem tollere? quæ indemnatum tollere? Si tu alium; culpæ & pœnæ, vel te iudice eſſet: qui magis te poteris? Egregie Auguſtinus: *Hoc fecit illa, illa ſic prædicata Lucretia: innocentem, caſtam, vim perpeſſam Lucretiam Lucretia inſuper interemit. Proferte ſententiam, leges, iudiceſque Romani.* Denique dicam & Stultitiæ eſſe. Quis enim neſcit, impetu hoc ſæpius & furore quodam, & fervida impatientia, quam conſilio aut deliberato fieri? Quinctilianus atteſtabitur: *Non fiunt iſta, niſi ſubito: nec quiſquam (præſertim nulla gravi præcedente cauſſa) ſpiritum ratione depo-*

I. De Civ. c. XIX.

Declã. CCCXLIV

depoſuit. Poſtremo, an non contra Naturam eſt? nec ipſe Zeno diffitebitur, Mortem eſſe inter ea quæ illa reiicit & adverſatur. Eſt inquam ita *Indifferens*, ut tamen inter *Apoproëgmena* ſive *Reiectanea* ſit. Ne ſit mala, tamen habet mali ſpeciem: & *ſui cuique amor eſt, & conſervandi ſe permanendique inſita voluntas, atque aſpernatio diſſolutionis.* Cur igitur, quod aſpernandum erat, ſumis? Cur tantum momenti in aliis illis *Indifferentibus* ponis, ut ad hoc tam triſte decurras? Auguſtinus belle vobis hic inſultat: *Quæ Mala, Stoici,* inquit, *miror, qua fronte Mala non eſſe contendant; quibus fatentur, ſi tanta fuerint, ut Sapiens ea vel non poſſit, vel non debeat ſuſtinere, cogi eum mortem ſibi inferre, atque ex hac vita emigrare.* Miſera Beatitudo, quæ deſinere & exſtingui ob Indifferens aliquod debeat. Itaque ipſi Stoici, modeſtiores ſæpe & ſapientiores voces ſpargunt, à Vero adacti. Epictetus alibi fervidorum iſtorum vota aut tædia commemorat: *Epictete, nos corpuſculi huius vinculis adſtringi diutius non poſſumus: cibum potumque dando, dormiendo, laſſi ſumus. Nonne Mors mala non eſt? nonne cognati deorum ſumus, atque inde venimus? Sine tandem liberari compedibus iſtis, atque illuc redire. Hic latrones, fures, iudicia ſunt, & quos tyrannos vocant:*

Sen ep. LXXXII

De Civ. XIX. c. IV.

I. Diſſert. c. IX.

vocant: qui poteſtatem ſibi in nos ſumunt ob hoc corpuſculum, & quæ adhærent. Sine oſtendamus eis, quam nihil in nos habeant iuris. Libet, libet abire. Hæc iſti: quid autem ipſe? *Mihi vero dicendum eſt*, inquit: Ἄνθρωποι, ἐκδέξασθε τὸν θεὸν, ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας. τότ' ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔταξεν. ὀλίγος ἄρα χρόνος οὗτος ὁ τῆς οἰκήσεως, καὶ ῥᾴδιος τοῖς οὕτω διακειμένοις. *Homines, ſuſtinete, Deum exſpectate, donec ille ſignum dederit, & ſolverit vos hoc miniſterio: tunc ad eum redite. Nunc autem in præſenti tolerate æquo animo, & incolite regionem iſtam in qua vos collocavit. Enimvero* EXIGUUM TEMPUS HUIUS INCOLATUS, *& facile nec grave iis, qui ſic ſunt affecti.* O vere hic Epictetum! id eſt, divinum. Sed & Seneca noſter ſæpe temperat: *Vides quoſdam*, inquit, *optantes mortem, & quidem magis quam rogari ſolet vita. Neſcio utros exiſtimem maiorem nobis animum dare: qui depoſcunt mortem, an qui hilares eam quietique opperiuntur. quoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit; hæc ex iudicio certo tranquillitas eſt.* Alibi talia notes: ſed etiam alia: neque in una parte conſtiterunt. Sed quid luſoria hæc tela ſpargo? decretoriis opus eſt. Deus, Deus inquam, vetat iniuſſu

Epiſt. XXX.

ſuo abire: quid diſputamus, aut nugamur? Vox eius Sacris noſtris prodita, *Non occides.* quem? non te, non alium: & ſcito illum vitæ dominum tantum, qui dedit. Itaque patientiæ exempla infinita apud nos ſunt: & vita in moleſtiis tranſacta; & tormenta tolerata; & mors ipſa ob pietatem obita, ſed obita, non ſumpta. Atqui exempla etiam alia, dicet quiſpiam. Sampſon ille, per quem mira Deus operatus, non ſe ruina domus,
II.Mac. c.XIV. cùm aliis oppreſſit? Razias Iudæus, gladio percuſſit, ne in hoſtium poteſtatem veniret, & mox de muro deiecit, denique & inteſtina manibus ſuis ſparſit? quod Sacra ita narrant, ut ſpeciem probantium habere videantur. Reſpondeo, de Sampſone, nihil ſine Deo, imo iuſſione eius
I. De Civ.c. XXI.& XXVI. factum. Inſtinctus hic fuit: & *ſpiritus latenter hoc iuſſerat* (Auguſtini verba) *qui per illum miracula faciebat.* Simile idem ille Doctor in virginibus cenſet, quæ mortem ſumpſiſſe, ne violarentur, leguntur. Ut in Sophronia, quæ Maxentii libidinem repulit, gladium in ſe admiſit: ut in Pelagia, quæ flumine ultro mergi, quam à milite pollui, elegit. Monitum aut iuſſio Dei hic quoque præſumenda:
Ibid. & *quis obedientiam in crimen vocet? quis obſequium pietatis accuſet?* De Razia, haud æque promptum definire eſt. Factum

ctum eius probum? ambigitur. neque Sacra dicunt, niſi *Nobiliter* & *Viriliter* feciſſe: *Bene* aut *Laudabiliter* non dicunt. Et fatendum eſt, Iudæos poſteriores à moribus gentium paullatim aliquid ſumpſiſſe.. à quibus certe fuit, quod tam crebræ illæ ſui cædes leguntur in excidio Iudææ atque urbis, quod Ioſephus deſcripſit. Enimvero cum Auguſtino tuto definimus: *his exceptis, quos vel Lex iuſta, vel ipſe fons Iuſtitiæ Deus iubet occidi; quiſquis hominem, vel ſe ipſum, vel quemlibet occiderit, Homicidii crimine innecti.* Et nulla tamen, inquies, exceptio eſt? Quid igitur ſi Magiſtratus aut Princeps mortem mihi indicat, non poſſim aut debeam exſequi? Fuere enim, & ſunt tempora aut regiones, quibus id fiat. Sub Tiberio, Nerone, Domitiano, commune mittere Tribunum aut Centurionem, & *extremam neceſſitatem denunciare.* Siquis pareret, & mortem occuparet; manebant teſtamenta, iuſta funeris, *pretium* (ait Tacitus) *feſtinandi.* Sin autem; ecce carcer, carnifex, laqueus, gemoniæ, fiſcus. Apud Iapanes etiam hodie uſitari aiunt, ut Rex offenſus nobilium alicui mandet, *Abi, ventrem tibi ſcinde:* & ille pareat, faciatque. In his igitur talibus, ecquid dicendum? Primum, quid Stoici, videamus: nam &

Epiſt. LXX. illi hic aliquid decernunt. Seneca: *Aliquando, etiamſi certa mors inſtabit, & deſtinatum ſibi* SUPPLICIUM *ſciet, commodabit Sapiens* POENÆ *ſuæ manum. Stultitia eſt, timore mortis mori. Veniet, qui occidat: exſpecta; quid occupas alienum negotium?* Propior neganti hic videtur: ſed ſtatim, cum diſtinctione tamen aliqua, etiam admittit. *Non poſſis*, inquit, *de re*, IN UNIVERSUM *pronunciare. Multa enim ſunt, quæ in utramque partem poſſunt trahere. Si altera mors cum tormento, altera ſimplex & facilis: quidni huic iniicienda ſit manus? Quemadmodum navim eligam navigaturus, domum habitaturus; ita mortem utique, qua ſum è vita exiturus, meliorem.* Definit ecce, eligi poſſe & debere viam eius mitiorem: & ipſe à Nerone mori iuſſus, fecit. Quid autem noſtri hic Theologi? firmiter neſcio, & audio in Scholis diſſentire. Si tamen vere dicimus Legem & Magiſtratum poſſe occidere: cur non etiam tali & tali modo, vel manu? Cum mihi iubent, cur non paream? Iubeant, dico; nam aliud fortaſſe, ſi tantum permittant. Enimvero & hoc evenit, ac quæri poteſt. Ecce Maſſiliæ olim, *cicuta venenum publice cuſtodiebatur, quod daretur ei, qui cauſſas Sexcentis (id enim Senatus eius nomen erat) exhibuiſſet, propter quas*

Valer. II. c. VI.

mors

mors eſſet illi expetenda. Illi audiebant, cognoſcebant, definiebant. Idem in Græcia alibi, & inſula Ceo. Quid igitur? an illis approbantibus, qui ius vitæ neciſque in me habent, licebit? Non opinor. nec enim ipſi adigunt, ſed euntem te ultro non ſiſtunt. Decreto tuo comites, non auctores ſe præbent. Sed omitto, & ſatis habeo univerſe docuiſſe, Mortem arbitrii noſtri non eſſe: nec Stoicis me, hac parte, ſuffragium dare. Eamus porro:

DISSERT. XXIV.

Concluſio, & ad Exercitium adhortatio: cui tria adiumenta vel inſtrumenta data, Exempla, Converſatio, Examen.

QUO autem? nam ad metam venimus, nec ſuper Decretis plura mihi video dicendum. Hortandus tantum es, in animum dicta admittere, ad uſum & opus exſerere, id eſt, facere fructum. AUD. Admittere hæc, tuo quoque iudicio, alta ſæpe nimis & grandia? LIPS. Admittere. ſed cum hac prænotione, talia interdum eſſe: bono tamen & utili quodam fine. Exemplaria quædam iſta perfectæ Virtutis ſunt: adnitere, citra conſiſtes. Cicero hoc, ad Catonem: *Mihi videntur præceptores veſtri & Virtutis magiſtri,* Pro Mur.

 giſtri,

Ita lege ſine negatione, quæ male in quibuſdã libris.

giſtri, fines officiorum paullo longius protuliſſe: ut cum ad ultimum animo contendiſſemus, ibi tamen, ubi oporteret, * conſiſteremus. Contendamus, mi Auditor, atque etiam conſiſtamus: numquam facturi, niſi Scientiæ Uſum & *Exercitium* adhibemus. Sicut *parum eſt audiſſe* (ait Epictetus) *probas Drachmas accipiendas, falſas reiiciendas eſſe:* ſed *opus eſt* δυνάμεως δοκιμαστικῆς καὶ διακριτικῆς, *facultate probandi & diſcernendi:* ita haud in magno, de Bonis Maliſque audiſſe; tractanda ſunt & pernoſcenda Uſu; tum hæc fugienda, illa amplectenda. Quid iuvat iſta omnis diſſertio, & indagatio, ſi ea tantum? Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτος ἐμοὶ σοφός· οὐδ᾽ ὅστις γλῶσσαν εὔστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἄστατον καὶ ἀπαίδευτον· ἀλλ᾽ ὅστις ὀλίγα μὲν ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ οἷς ἐνεργεῖ παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου περιτίθησιν: *Non enim qui ſermone ſapit, is mihi ſapit* (ait vir ſanctus:) *nec qui linguam diſertam & volubilem habet, mentem autem inconſtantem & indoctam: ſed magis, qui pauca de Virtute diſſerit, multa autẽ factis oſtendit, & fidem verbis ſuis ipſa vita conciliat.* Sed & cum Seneca monemus: *Pars virtutis Diſciplina conſtat, pars* EXERCITATIONE. *Et diſcas oportet; & quod didiciſti* AGENDO *confirmes.* Diogenes Cynicus dictitabat: Οὐδέ γε μὴν τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι. δυνατὸν

2. Diſſert. c. VII.

Gregorii Theologi.

Epiſt. XCIIII.

τὸν

τλὼ δὲ τούτων, πάντ᾽ ἐκνικῆσαι. *Nihil omnino in vita, ſine* EXERCITATIONE *recte perfici. hanc autem poſſe omnia evincere.* Vera ſunt: nec militem, nec athletam, nec in ulla re artificem, ſolis præceptis, ſine iſta præſtes: non item in Sapientia, quæ ars eſt vitæ. *Zeno Stoicus* (apud Clementem) *dictitabat, malle ſe unum videre Indum, qui ſponte flammis abſumatur, quam omnes de Patientia audire & diſcere probationes.* Quod ſi aliena facta ſic movent & iuvant, quid tua? Tria autem ad Exercitium utiliter inſtituendum conducent, *Exempla, Converſatio, Examen.* Exempla, & à veteribus licet ſumere, quos iure miramur: atque etiam è notis aut novis non deerunt, quos in tali aut tali re imitere. *Opus eſt iis, ad quos mores noſtri ſe ipſi exigant: niſi ad regulam, prava non corriges.* Sed *Converſatio* iuvabit maxime: de qua Seneca: *Nulla res magis animis honeſta induit, dubioſque & in pravum inclinantes revocat ad rectum, quam bonorum virorum converſatio. Paullatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, aſpici frequenter. Occurſus mehercule ipſe Sapientium iuvat: & eſt aliquid, quod ex magno viro vel* TACENTE *proficias.* Quid? imo iuvabit ille ipſe vel cogitatus. Nam & Senecæ hoc monitum admitte:

14. Strō.

Sen. ep. XI.

Epiſt. XCIV.

Epiſt. XI. mitte: *Aliquis vir bonus eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, ut ſic tanquã illo ſpectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus.* Sicut Pædagogum pueris damus, qui ducat & coerceat: ſic Ibid. tener adhuc *animus aliquem habeat, quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat.* Neque aliud ſignum certius progreſſionis in Virtute & profectus, quam Bonos ſic amare & admirari. Ibid. *Qui ſic aliquem vereri poteſt, cito erit verendus.* Ac tertium auxilium, *Examen* eſt: ſuper omnia efficax, meo animo, & ſalubre. Dupliciter adhiberi poteſt, *Ab aliis*, & *A ſeſe.* Ab aliis, ut ſicui doctores ac magiſtri ſunt; aut ſiquo in cœtu talis diſciplina. Uti olim apud Indos ſapientes, quos Gymnoſophiſtas dicebant. de quibus Apuleius: 1. Florid. *Igitur ubi menſa poſita, priuſquam edulia apponuntur, omnes adoleſcentes ex diverſis locis & officiis ad dapem conveniunt. Magiſtri perrogant, quod factum à lucis ortu, ad illud diei, bonum fecerint? Hic alius ſe commemorat inter duos arbitrum dilectum, ſanata ſimultate, amicos ex infenſis reddidiſſe: inde alius, ſeſe parentibus quippiam imperantibus obediſſe: alius, aliquid meditatione ſua repperiſſe, vel alterius demonſtratione didiciſſe. Qui nihil habet afferre cur prandeat, impranſus ad opus foras*

ras extruditur. O pulchrum inſtitutum! & numquid vel apud Chriſtianos, melius poſſit? Sed ubi hoc non eſt, ad Pythagoreum illud tranſeundum: & *quid quoque die dixeris, audiveris, egeris, veſpere commemorandum.* Hoc eſt, *Apud te*; quod dixi Examen inſtituere, & ipſum tibi velut cenſorem aut iudicem ferre. Cic. De Seneſt.

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Laert. in Pythag.

Quid prætergreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?

Faciebat hoc P. Sextius; laudatus nobis antea vir, *ut conſummato die, cum ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, interrogaret animum ſuum, Quod hodie malum tuum ſanaſti? cui vitio obſtitiſti? qua parte melior es?* Et noſter ille Seneca, in aula, in coniugio, in ſtudio ſemper aut negotio, quod miremur, uſurpavit. *Vtor,* inquit, *hac poteſtate, &* COTTIDIE *apud me cauſſam dico. Cum ſublatum eſt lumen, & conticuit uxor moris mei iam conſcia, totum diem mecum ſcrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo. quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cum poſſim dicere, Vide ne iſtud amplius facias: nunc tibi ignoſco.* O vel hoc argumento virum bonum, virum magnum! & qui non ſcripſit ſenſit- Sen. De Ira, III c. XXXVII.

que ſolum talia, ſed fecit! Nos quoque, tu meus: & Examen hoc, ſtimulum & protelum Virtutis, cottidie adhibeamus.
Ibid. *Quid enim pulchrius hac conſuetudine, excutiendi totum diem? qualis ille ſomnus, poſt recognitionem ſui, ſequitur? quam tranquillus, altus, ac liber? cum aut laudatus eſt animus, aut admonitus; & ſpeculator ſui, cenſorque ſecretus, iudicat de moribus ſuis!* Et in his monitis te dimitto: Sapientiam, & doctores eius ama, & me, qui conatus eſſe.

I N-

INDEX DISSERTATIONUM MANUDUCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM.

LIBRI PRIMI.

DISSERTATIO I.

ADhortatio ad Philoſophiam omni ætati aptam & utilem: & liberales ſcientias non tanti videri. Pag. 1.

DISS. II.

Conducere tamen hactenus Liberales, ſi præparant: non autem inſiſtendum & inhærendum iis eſſe. 4

DISS. III.

Philoſophiam non damnari, nec alienam, imo utilem Chriſtianis eſſe. Tricas tamen & cavillos vitandos, & cum modo habendam. 8

DISS. IV.

A quibus petenda Philoſophia? Ariſtoteles & Plato laudati: nec tamen his ſolis adhærendum. 15

DISS. V.

Electione utendum. & hoc fine Secta præcipua oſtenſa: & primum Barbarica. 22

DISS. VI.

De ſecta Italica: eius auctore Pythagora: item bonitate, ſed non diuturnitate. Aliquid de Nigidio, Sextio, & Seneca in hanc inclinatis. 30

DISS. VII.

Tres Græcanicæ Philoſophiæ partes, an ſectæ: ac primo de Poetica. 41

DISS. VIII.

De Ionica Philoſophia, & Thalete auctore: de ſucceſſione eius, atque examinati Sidonii quidam verſus. de Socrate, & ab eo ſectis. eaque in Tabula propoſita. 43

DISS. IX.

Secta Eleatica, & variatio in auctore. Confundi cum aliis à quibuſdam. Succeſſio in tabella. 48

DISS. X.

Stoici obiter laudati, eorum ſucceſſio: & de auctore ipſo Zenone. 51

DISS. XI.

Diſcipuli eius, & præcipui deinde doctores: deſcripti vel laudati ab aliquot notis. 56

DISS. XII.

Alii aliquot clari Stoici, & præſertim qui in Seneca ſcriptis. 57

DIS.

DISS. XIII.

Cynicos originem Stoicis dediſſe, & Dogmata fere convenire. Illi ex profeſſo laudati. 75

DISS. XIV.

Contra Stoicos; & quæ iis obiici ſolita. 83

DISS. XV.

Pro Stoicis: atque ordine illa reiecta. 85

DISS. XVI.

Iidem laudati: & quid in partibus Philoſophiæ præſtiterint: deque iis vel adverſariorum elogia. 93

DISS. XVII.

Exempla magnorum virorum, qui in hac hæreſi, etiam Chriſtianorum. 97

DISS. XVIII.

Seorſim Seneca laudatus, Scripta eius maxime, & purgata etiam obiter à calumniis Vita. 102

DISS. XIX.

Epictetus item laudatus, verbis parcius, largiter iudicio & admiratione. 113

LIBRI SECUNDI

DISSERT. I.

Sine Philoſophia homines Pueros, Rudeſ-

que eſſe: per eam Viros, Studioſos, Eruditos. 116

DISS. II.

Philoſophiæ aliquot definitiones Stoicæ; una etiam Platonis: atque eæ breviter explicatæ. 120

DISS. III.

Diviſio Philoſophiæ communiſſima, in Dogmaticã, Academicam, Scepticam. Quid ſingula? & Academia diviſa. 123

DISS. IV.

Quem uſum Academia aut Scepſis habeat: quem & abuſum: ac Senecæ quædam illuſtrata. 129

DISS. V.

Alia Philoſophiæ diviſio, in Contemplativam & Activam: iterumque ſingula iſta diviſa. 137

DISS. VI.

Logicam omitti à quibuſdam. De dignitate ſingularum: & Ethicam uſu fructuque certe eminere. 141

DISS. VII.

Diſcrimen Sapientiæ à Philoſophia: & illius definitio, eaque obiter illuſtrata. 145

DISS. VIII.

Verus Stoicorum Sapiens, in ſummo ab iis deſcri-

deſcriptus: ideoque irrepertus. nec id tamen ſine cauſſa, aut fructu. 149

DISS. IX.

Alter ab illo Sapiens, qualem Natura & Ævum dant. is Proficiens dicitur, eiuſque diſcrimina. 153

DISS. X.

Doceri Sapientiam, & diſci: neque à Deo & natura tantum eſſe. Omnibus etiam offerri. 156

DISS. XI.

De Notionibus, quæ ad Doctrinam faciunt. Quid, & quotuplices eæ, accurate dictũ. 161

DISS. XII.

Doctrinam duplicem eſſe, Dogmaticam & Paræneticam: utraque laudata. 168

DISS. XIII.

De Fine, ſive Vltimo Bonorum: & quis ille ſit? 173

DISS. XIV.

Eum eſſe, Secundum Naturam vivere: & varia ſuper hoc interpretatio. 176

DISS. XV.

Prima Zenonis ſententia explicata, de Convenientia vitæ. 182

DISS. XVI.

Altera Cleanthis ſententia item explicata, de Convenientia cum Natura Communi. 186

DISS. XVII.

Tertia ſententia Chryſippi, de Natura Propria, id eſt, Ratione. 191

DISS. XVIII.

Quarta ſententia, de vita ex Virtute: quæ prioribus conſonat: atque omnes cum Veritate. 195

DISS. XIX.

Has ſententias ad Dei ſequelam ire, & ducere: atque illum eſſe primarium Finem. 200

DISS. XX.

Solam igitur Virtutem ſufficere ad Beatitatem: nec Externa aut Fortuita requiri. 206

DISS. XXI.

Aliquid in hac re contra Academicos: & non venire in Boni nomen Externa. 213

DISS. XXII.

Quæ igitur Bona? atque ea ſubtiliter, & Στοϊκῶς, diviſa. 217

DISS. XXIII.

Quæ Adiaphora, ſive Neutra? quæ in iis Producta, & Reiecta? aliaque tenuiter inquiſita. 226

DISS. XXIV.

Non eſſe has Logomachias, aut Periergias: & ad rem voces iſtas facere. idque obiter oſtenſum. 237

LIBRI TERTII

DISSERT. I.

Ingreſſio ad Sermonem. Aliquid contra Spem & Metum: ad Decreta deinde tranſitus factus. 241

DISS. II.

Diſtinctio Decretorum. Contra Paradoxa aliquid, & pro iis. 246

DISS. III.

I. *Paradoxum poſitum, & explicatum, Sapientes omnes pares eſſe.* 251

DISS. IV.

II. *Paradoxum. Virtutes pares, itemque individuas eſſe.* 259

DISS. V.

III. *Parad. Sapientem ſibi parem, & in Gaudio ſemper eſſe.* 266

DISS. VI.

IV. *Parad. Sapientem vel in Tormentis Beatum eſſe.* 273

DISS. VII.

V. *Parad. Sapientem Apathem & Imperturbabilem eſſe. Pluſcula hic de Affectibus.* 277

DISS. VIII.

VI. *Parad. Sapientem non opinari: itemque non ignorare: non fallere, non mentiri.* 295

DISS. IX.

VII. *Parad. Sapienti nihil præter opinionem evenire.* 301

DISS. X.

VIII. *Parad. Sapientem ſibi ſufficere, ſive, Se ſolo contentum eſſe.* 305

DISS. XI.

IX. *Parad. Omnia Sapientis: &, Solum divitem cenſendum.* 308

DISS. XII.

X. *Parad. Solum Sapientem liberum, ceteros omnes ſervos cenſeri.* 316

DISS. XIII.

XI. *Parad. Solum Sapientem Regem eſſe.* 320

DISS. XIV.

XII. *Sapientem Deo parem: Paradoxum, atque etiam Paralogum.* 325

DISS. XV.

XIII. *Parad. Sapientem omnia recte facere, etiam Digitum exſerendo. Sine peccatis eſſe.* 330

DISS. XVI.

XIV. *Parad. Sapientes ſoli inter ſe amici: ſoli amare gnari.* 333

DISS. XVII.

Pluſcula ſimul Paradoxa. Solum Pulchrum, Nobilem, Civem, Magiſtratum, Vatem, Rhetorem, & plura eſſe. 339

DISS. XVIII.

Paradoxa item mixta: Non Iniuria affici, non Inſania, non Ebrietate. 344

DISS. XIX.

Duo alia Paradoxa, atque item Paraloga nobis: Non ignoſcere, Non miſereri. 349

DISS. XX.

Paradoxum ſingulare, Omnes ſtultos inſanire: &, Omnia vitia in omnibus. 354

DISS. XXI.

Item ſingulare Paradoxum, Peccata aequalia eſſe. 360

DISS. XXII.

Sapientem ſumere aliquando mortem poſſe, decere, debere: ex Stoico quidem decreto. 365

DISS. XXIII.

Decretum hoc reiectum; & oſtenſum, non licere, non debere; mixtis rationibus teſtibuſque. 376

DISS. XXIV.

Concluſio, & ad Exercitium adhortatio: cui tria adiumenta vel inſtrumenta data, Exempla, Converſatio, Examen. 385

FINIS.

97

Digitized by Google